

1. ЦИЉЕВИ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА

Циљеви образовања и васпитања су:

- пун интелектуални, емоционални, социјални, морални и физички развој сваког детета, ученика и одраслог, у складу са његовим узрастом, развојним потребама и интересовањима;
- стицање квалитетних знања, вештина и ставова које су свима неопходне за лично остварење и развој, инклузију и запослење и стицање и развијање основних компетенција у погледу комуникације на матерњем језику, комуникације на страним језицима, математичке писмености и основних компетенција у науци и технологији, дигиталне компетенције, компетенције учења како се учи, међуљудске и грађанске компетенције и културног изражавања;
- развој стваралачких способности, креативности, естетске перцепције и укуса;
- развој способности проналажења, анализирања, примене и саопштавања информација, уз вешто и ефикасно коришћење информационо-комуникационих технологија;
- оспособљавање за решавање проблема, повезивање и примену знања и вештина у даљем образовању, професионалном раду и свакодневном животу ради унапређивања личног живота и економског, социјалног и демократског развоја друштва;
- развој мотивације за учење, оспособљавање за самостално учење, учење и образовање током целог живота и укључивање у међународне образовне и професионалне процесе;
- развој свести о себи, самоиницијативе, способности самовредновања и изражавања свог мишљења;
- оспособљавање за доношење ваљаних одлука о избору даљег образовања и занимања, сопственог развоја и будућег живота;
- оспособљавање за рад и занимање стварањем стручних компетенција, у складу са захтевима занимања, потребама тржишта рада, развојем савремене науке, економије, технике и технологије;
- развој и практиковање здравих животних стилова, свести о важности сопственог здравља и безбедности, потребе неговања и развоја физичких способности;
- развој свести о значају одрживог развоја, заштите и очувања природе и животне средине, еколошке етике и заштите животиња;
- развој способности комуницирања, дијалога, осећања солидарности, квалитетне и ефикасне сарадње са другима и способности за тимски рад и неговање другарства и пријатељства;
- развијање способности за улогу одговорног грађанина, за живот у демократски уређеном и хуманом друштву заснованом на поштовању људских и грађанских права, права на различитост и бризи за друге, као и основних вредности правде, истине, слободе, поштења и личне одговорности;
- формирање ставова, уверења и система вредности, развој личног и националног идентитета, развијање свести и осећања припадности држави Србији, поштовање и неговање српског језика и свог језика, традиције и културе српског народа, националних мањина и етничких заједница, других народа, развијање мултикултурализма, поштовање и очување националне и светске културне баштине;
- развој и поштовање расне, националне, културне, језичке, верске, родне, полне и узрастне равноправности, толеранције и уважавање различитости;
- повећање образовног нивоа становништва и развој Републике Србије као државе засноване на знању.

2. ОБАВЕЗНИ НАСТАВНИ ПРЕДМЕТИ

Назив предмета

СРПСКИ ЈЕЗИК И КЊИЖЕВНОСТ

Циљ

Циљеви наставе и учења *српског језика и књижевности* јесу да се ученик оспособи да правилно користи српски језик у различитим комуникативним ситуацијама, у говору и писању, тако што ће овладати основним законитостима српског књижевног језика, да стиче основна знања оулози и значају језика у националној култури и изградњи националног идентитета; да кроз читање и тумачење књижевних дела из српске и светске баштине развија читалачке компетенције које, уз књижевно знање, обухватају емоционално и фантазијско уживљавање, живо памћење, истраживачко посматрање, подстичу имагинацију и уметнички сензибилитет, естетско доживљавање и критичко мишљење, морално просуђивање и асоцијативно повезивање; да се одговарајућим врстама читања оспособљава да усмерено приступа делу и приликом тумачења открива различите слојеве и значења; да стиче основна знања о месту, улози и значају језика и књижевности у српској и светској култури, негује љубав према српском језику и књижевности; да стиче и развија најшира хуманистичка знања и да научи како функционално да повезује садржаје предметних области.

Разред

пети

Годишњи фонд часова

180 часова

ОБЛАСТ/ ТЕМА	ИСХОДИ По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да:	САДРЖАЈИ
КЊИЖЕВНОСТ	- разликује књижевни и некњижевни текст; упоређује одлике фикционалне и нефикционалне књижевности - чита са разумевањем и опише свој доживљај различитих врста књижевних дела - чита са разумевањем одабране примере осталих типова текстова - одреди род књижевног дела и књижевну врсту - разликује карактеристике народне од карактеристика уметничке књижевности - разликује реалистичну прозу и прозу засновану на натприродној мотивацији - анализира елементе композиције лирске песме (строфа, стих);	ЛИРИКА Лектира 1. Народна песма: <i>Вила зида град</i> 2. Народне лирске песме о раду(избор); народне лирске породичне песме (избор) 3. Бранко Радичевић: <i>Певам дању, певам ноћу</i> 4. Милица Стојадиновић Српкиња: <i>Певам песму</i> 5. Душан Васиљев: <i>Домовина</i>/ Алекса Шантић: <i>Моја отаџбина</i> 6. Војислав Илић: <i>Зимско јутро</i> 7. Милован Данојлић: <i>Шљива</i> / Десанка Максимовић: <i>Сребрне плесачице</i> 8. Пеђа Трајковић: <i>Кад књиге буду у моди</i>

	епског дела у стиху и у прози (делови фабуле – поглавље, епизода; стих); драмског дела (чин, сцена, појава) - разликује појам песника и појам лирског субјекта; појам приповедача у односу на писца - разликује облике казивања - увиђа звучне, визуелне, тактилне, олфакторне елементе песничке слике - одреди стилске фигуре и разуме њихову улогу у књижевно-уметничком тексту - процени основни тон певања, приповедања или драмске радње (шалив, ведар, тужан и сл.) - развија имагинацијски богате асоцијације на основу тема и мотива књижевних дела - одреди тему и главне и споредне мотиве - анализира узрочно-последично низање мотива - илуструје особине ликова примерима из текста - вреднује поступке ликова и аргументовано износи ставове - илуструје веровања, обичаје, начин живота и догађаје у прошлости описане у књижевним делима - уважава националне вредности и негује српску културноисторијску баштину - наведе примере личне добити од читања - напредује у стицању читалачких компетенција - упореди књижевно и филмско дело, позоришну представу и драмски текст	Књижевни термини и појмови Песник и лирски субјекат. Мотиви и песничке слике као елементи композиције лирске песме. Врста строфе према броју стихова у лирској песми: катрен; врста стиха по броју слогова (десетерац и осмерац). Одлике лирске поезије: сликовитост, ритмичност, емоционалност. Стилске фигуре: епитет, ономатопеја. Врсте ауторске и народне лирске песме: описне (дескриптивне), родољубиве (патриотске); митолошке, песме о раду (посленичке) и породичне. ЕПИКА Лектира 1. Народна песма: <i>Свети Саво</i> 2. Народна песма: <i>Женидба Душанова</i> (одломак о савладавању препрека заточника Милоша Војиновића) 3. <i>Еро с онога свијета</i> 4. <i>Дјевојка цара надмудрила</i> 5. Милован Глишић: <i>Прва бразда</i> 6. Стеван Сремац: <i>Чича Јордан</i> (одломак) 7. Бранко Ћопић: <i>Поход на Мјесец</i> 8. Иво Андрић: <i>Мостови</i> 9. Данило Киш: <i>Дечак и пас</i> 10. Горан Петровић: <i>Месец над тенсијом</i> (први одломак приче „Бели хлеб од претеривања” и крај приче који чине одељци „Можеш сматрати да си задобио венац славе” и „Мрави су вукли велике трошице тишине”) 11. Антон Павлович Чехов: <i>Шала</i> Књижевни термини и појмови Писац и приповедач. Облици казивања: приповедање у првом и трећем лицу. Фабула: низање догађаја, епизоде, поглавља. Карактеризација ликова – начин говора,
--	--	---

		понашање, физички изглед, животни ставови, етичност поступака. Врсте епских дела у стиху и прози: епска народна песма, бајка (народна и ауторска), новела (народна и ауторска), шаљива народна прича. Врста стиха према броју слогова: десетерац. ДРАМА Лектира 1. Бранислав Нушић: <i>Кирија</i> 2. Душан Радовић: <i>Капетан Џон Пиплфокс</i> 3. Љубиша Ђокић: <i>Биберче</i> Књижевни термини и појмови Позоришна представа и драма. Чин, појава, лица у драми, драмска радња. Сцена, костим, глума, режија. Драмске врсте: једночинка, радио-драма. НАУЧНОПОПУЛАРНИ И ИНФОРМАТИВНИ ТЕКСТОВИ (бирати до 2 дела) 1. Вук Ст. Карацић: <i>Моба и прело</i> (одломак из дела <i>Живот и обичаји народа српскога</i>) 2. Доситеј Обрадовић: <i>О љубави према науци</i> 3. М. Петровић Алас: <i>У царству гусара</i> (одломци) 4. Милутин Миланковић: <i>Успомене, доживљаји, сазнања</i> (одломак) 5. Избор из енциклопедија и часописа за децу ДОМАЋА ЛЕКТИРА: 1. <i>Епске народне песме</i> (о Немањинима и Мрњавчевићима – преткосовски тематски круг) 2. <i>Народне бајке, новеле, шаљиве народне приче</i> (избор); кратке фолклорне форме (питалице, брзалице, пословице, загонетке) 3. Бранислав Нушић: <i>Хајдуци</i>
--	--	---

		4. Данијел Дефо: <i>Робинсон Крусо</i> (одломак о изградњи склоништа) 5. Марк Твен: <i>Доживљаји Хаклберија Фина / Краљевић и просјак / Доживљаји Тома Сојера</i> 6. Избор ауторских бајки (Гроздана Олујић; Ивана Нешић: <i>Зеленбабини дарови</i> (одломци)) 7. Игор Коларов: <i>Аги и Ема</i> 8. Избор из савремене поезије за децу (Александар Вучо, Мирослав Антић, Драгомир Ђорђевић, Владимир Андрић, Дејан Алексић...) Допунски избор лектире (бирати до 3 дела) 1. Јован Јовановић Змај: <i>Песмо моја</i> (из <i>Булића</i>) 2. Стеван Раичковић: <i>Велико двориште</i> (избор) / <i>Мале бајке</i> (избор) 3. Иван Цанкар: <i>Десетица</i> 4. Љубивоје Ршумовић: <i>Ујдурме и зврчке из античке Грчке</i> (избор) / Густав Шваб: <i>Приче из старине</i> 5. Џон Р. Р. Толкин: <i>Хобит</i> (одломци) 6. Никол Лезије: <i>Тајна жутог балона</i> 7. Корнелија Функе: <i>Господар лопова</i>(одломак) 8. Вида Огњеновић: <i>Путовање у путопис</i> (одломак) 9. Владислава Војновић: <i>Приче из главе</i> (избор, осим приче <i>Позориште</i>) 10. Дејан Алексић: <i>Музика тражи уши</i> (избор) / <i>Кога се тиче како живе приче</i> (избор) 11. Јован Стерија Поповић: <i>Лажа и паралажа</i> (одломак о Месечевој краљици) и Едмон Ростан: <i>Сирано де Бержерак</i> (одломак о путу на Месец) Дело завичајног аутора по избору.
	Граматика (морфологија, синтакса)	- разликује променљиве речи од непроменљивих - разликује категорије рода, броја, падежа речи које имају деklinацију
Променљиве речи: именице, заменице, придеви, бројеви (с напоменом да су неки бројеви непроменљиви), глаголи; непроменљиве речи: прилози (с напоменом да неки прилози могу имати компарацију) и предлози.		

ЈЕЗИК		- разликује основне функције и значења падежа - употребљава падежне облике у складу са нормом - употребљава глаголске облике у складу са нормом - разликује основне реченичне чланове (у типичним случајевима)	Именице – значење и врсте (властите, заједничке, збирне, градивне; мисаоне, глаголске). Промена именица (деклинација): граматичка основа, наставак за облик, појам падежа. Основне функције и значења падежа (с предлозима и без предлога): номинатив (субјекат); генитив (припадање и део нечега); датив (намена и усмереност); акузатив (објекат); вокатив (дозивање, обраћање); инструментал (средство и друштво); локатив (место). Придеви – значење и врсте придева (описни, присвојни, градивни; месни и временски); род, број, падеж и компарација придева. Слагање придева са именицом у роду, броју и падежу. Заменице – личне заменице: промена, наглашени и ненаглашени облици, употреба личне заменице сваког лица <i>себе, се</i>. Бројеви – врсте и употреба: главни (основни, збирни бројеви, бројне именице на <i>-ица</i>) и редни бројеви. Глаголи – глаголски вид (несвршени и свршени); глаголски род (прелазни, непрелазни и повратни глаголи); глаголски облици (грађење и основно значење): инфинитив (и инфинитивна основа), презент (презентска основа, наглашени и ненаглашени облици презента помоћних глагола), перфекат, футур I. Предикатска реченица – предикат (глаголски; именски); слагање предиката са субјектом у лицу, броју и роду; прави и неправи објекат; прилошке одредбе (за
-------	--	---	--

			место, за време, за начин; за узрок и за меру и количину);апозиција.
	Правопис	- доследно примењује правописну норму у употреби великог слова; састављеног и растављеног писања речи; интерпункцијских знакова - користи правопис (школско издање)	Велико слово у вишечланим географским називима; у називима институција, предузећа, установа, организација (типични примери); велико и мало слово у писању присвојних придева. Заменица <i>Ви</i> из поштовања. Одрична речца <i>не</i> уз именице, придеве и глаголе; речца <i>нај</i> у суперлативу; вишечлани основни и редни бројеви. Интерпункцијски знаци: запета (у набрајању, уз вокатив и апозицију); наводници (наслови дела и називи школа); црта (уместо наводника у управном говору).
	Ортоепија	- правилно изговара речи водећи рачуна о месту акцента и интонацији реченице - говори јасно поштујући књижевнојезичку норму - течно и разговетно чита наглас књижевне и неуметничке текстове	Место акцента у вишесложним речима (типични случајеви). Интонација и паузе везане за интерпункцијске знакове; интонација упитних реченица. Артикулација: гласно читање брзалица, најпре споро, а потом брже (индивидуално или у групи).
ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА		- користи различите облике казивања: дескрипцију (портрет и пејзаж), приповедање у 1. и 3. лицу, дијалог - издваја делове текста (наслов, пасусе) и организује га у смисаоне целине (уводни, средишњи и завршни део текста) - саставља говорени или писани текст о доживљају књижевног дела и на теме из свакодневног живота и света маште - проналази експлицитно и имплицитно садржане информације у једноставнијем књижевном и	Препричавање, причање, описивање – уочавање разлике између говорног и писаног језика; писање писма (приватно, имејл) Богаћење речника: синоними и антоними; некњижевне речи и туђице – њихова замена језичким стандардом; уочавање и отклањање безначајних појединости и сувишних речи у тексту и говору. Техника израде писменог састава (тежиште теме, избор и распоред грађе, основни елементи композиције и

	некњижевном тексту - напамет говори одабране књижевне текстове или одломке	груписање грађе према композиционим етапама); пасус као уже тематске целине и његове композицијско- стилске функције. Осам домаћих писмених задатака. Четири школска писмена задатка.
--	--	--

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

Страни језик

Историја

Музичка култура

Ликовна култура

Верска настава

Грађанско васпитање

УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Наставни програм предмета *Српски језик и књижевност* чине три предметне области: Књижевност, Језик и Језичка култура. Препоручена дистрибуција часова по предметним областима је следећа: Књижевност – 70 часова, Језик – 70 часова и Језичка култура – 40 часова. Све три области се прожимају и ниједна се не може изучавати изоловано и без садејства са другим областима.

Наставни програм *српског језика и књижевности* заснован је на исходима, односно на процесу учења и ученичким постигнућима. Исходи представљају опис интегрисаних знања, вештина, ставова и вредности које ученик гради, проширује и продубљује кроз све три предметне области овог предмета.

I. ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Наставни програм оријентисан на исходе наставнику даје већу слободу у креирању и осмишљавању наставе и учења. Улога наставника јесте да дати програм прилагоди, имајући у виду: састав одељења и карактеристике ученика; уџбенике и друге наставне материјале које ће користити; техничке услове, наставна средства и медије којима школа располаже; ресурсе, могућности, као и потребе локалне средине у којој се школа налази. Полазећи од датих исхода и садржаја, наставник најпре креира свој годишњи, тј. глобални план рада, из кога ће касније развијати своје оперативне планове. Исходи дефинисани по областима олакшавају наставнику даљу операционализацију исхода на нивоу конкретних наставних јединица. Од наставника се очекује да за сваку наставну јединицу, у фази планирања и писања припреме за час, дефинише исходена три нивоа: оне које би сви ученици требало да достигну, оне које би већина ученика требало да достигне и оне које могу само неки ученици да достигну. На овај начин постиже се индиректна веза са стандардима на три нивоа постигнућа ученика. Током планирања треба, такође, имати у виду да се неки исходи остварују брже и лакше, али је за већину исхода (посебно за предметну област Књижевност) потребно више времена, више различитих активности и рад на различитим текстовима. Поред тога што ученике треба да оспособи за коришћење уџбеника, као једног од извора знања, наставник ваља да их упутује у начине и облике употребе других извора сазнавања.

II. ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

КЊИЖЕВНОСТ

Окосницу програма књижевности чине текстови из лектире. Лектира је разврстана по књижевним родовима – *лирика, епика, драма* и обogaћена избором нефикционалних, научнопопуларних и информативних текстова. Обавезни део лектире састоји се, углавном, од дела која припадају основном националном корпусу, али је обogaћен савременим, актуелним делима. Избор дела је у највећој мери заснован на принципу прилагођености узрасту.

Уз текстове које је потребно обрадити на часу дат је и списак домаће лектире. Циљ поновног увођења домаће лектире је формирање, развијање или неговање читалачких навика код ученика. Обимнија дела ученици могу читати преко распуста чиме се подстиче развијање континуиране навике читања.

Уз обавезни списак дела за обраду додат је допунски избор текстова. Изборни део допушта наставнику већу креативност у достизању исхода. Такође, програмом се подстиче упознавање ученика са завичајном, локалном (или регионалном) културом и стваралаштвом, пошто је омогућено да сваки наставник обради дело по избору писца из завичајног (регионалног) корпуса.

Уз доминантан корпус текстова канонских писаца којим се утиче на формирање естетског укуса ученика, изграђује и богати свест о природи националне књижевности (и вредностима класика светске књижевности), али и културном и националном идентитету, у избору лектире и допунском избору дата је могућност наставницима да одаберу и изван број књижевних дела савремених писаца, чиме се ученици упознају са репрезентативним примерима савремене књижевности и у прилици су да критички самеравају поетику њихових дела са канонским вредностима. Циљ увођења савремених књижевних дела која још нису постала део канона јесте да се по својој мотивској или тематској сродности вежу за постојеће теме и мотиве у оквиру наставног програма и да се таквим примерима покаже како и савремени писци промишљају епску народну традицију или теме пријатељства, етичности, развијају имагинацију и емпатију, чиме ће се обогатити вертикално читалачко искуство ученика и осавременили приступ настави.

Овакав избор дела омогућава већу могућност примене компаративног приступа проучавању литерарног стваралаштва, уз одабир различитих нивоа обраде: интерпретације, приказа или осврта. Избор дела треба да буде усклађен са могућностима, потребама и интересовањима конкретног ђачког колектива. Разлике у укупној уметничкој и информативној вредности појединих текстова утичу на одговарајућа методичка решења (прилагођавање читања врсти текста, опсег тумачења текста у зависности од сложености његове структуре, повезивање и груписање са одговарајућим садржајима из других предметних подручја – граматике, правописа и језичке културе и сл.).

Текстови из допунског дела програма треба да послуже наставнику и при обради наставних јединица из граматике, као и за обраду и утврђивање садржаја из језичке културе. Дела која неће обрађивати наставник треба да препоручи ученицима за читање у слободно време.

Нови програм заснован је на уочавању природе и улоге књижевног дела, као и уочавању разлике књижевних и некњижевних текстова, односно њиховој већој корелативности. Ученици треба да буду оспособљени да разликују особености књижевног текста (фикционалност, конотативност, књижевни поступци, сликовитост, ритмичност и сл.) у односу на денотативност, информативност и казивање засновано на чињеницама и подацима у различитим видовима некњижевних текстова. Корелативност је омогућена адекватним комбиновањем обавезних и изборних дела.

Са списка допунског избора наставник бира она дела која ће, уз обавезни део лектире, чинити тематско-мотивске целине. Наставник може груписати и повезивати по сродности дела из обавезног и допунског програма на много начина. Могући примери функционалног повезивања наставних јединица могу бити следећи (никако и једини): тема пријатељство: Нушићеви *Хајдуци* – Твенови *Доживљаји Тома*

Сојера / Доживљаји Хаклберија Фина – Кишов *Дечак и пас* – Раичковићево *Велико двориште* – *Господар лопова* К. Функе; социјални мотиви и проблеми у одрастању: Кишов *Дечак и пас* – Цанкарова *Десетица* – Г. Олујић, *Село изнад облака* – Коларовљев роман *Аги и Ема* – Глишићева *Прва бразда*; родољубље: Душан Васиљев, *Домовина* или Алекса Шантић, *Моја отаџбина* – народне епске песме о Немањићима и Мрњавчевићима; савремено детињство: Трајковићева песма *Кад књиге буду у моди* – роман *Аги и Ема* – Г. Олујић *Црвена жаба*; детињство у прошлости: Нушићеви *Хајдуци* – Твенови *Доживљаји Тома Сојера / Доживљаји Хаклберија Фина* – Миланковићеве *Успомене, доживљаји, сазнања* – Кишов *Дечак и пас* – Раичковићево *Велико двориште* – Ђопићев *Поход на Мјесец* – Глишићева *Прва бразда*; детињство великих научника и писаца: о Николи Тесли – Миланковићеве *Успомене, доживљаји, сазнања*; љубав према науци и књижевности: Д. Обрадовић, *О љубави према науци* (по потреби прилагодити узрасту ученика) – Алексићеве приче *Музика тражи уши* или *Кога се тиче како живе приче* – Миланковићеве *Успомене, доживљаји, сазнања* – Трајковићева песма *Кад књиге буду у моди*; описивање: Илићево *Зимско јутро* – Данојлићева *Шљива* – Андрићеви *Мостови* – *Сребрне плесачице* Д. Максимовић – *Путовање у путопис* В. Огњеновић; обрада портрета: Чича Јордан – Миона – хајдуци – хобит Билбо Багинс – бака Ема – Том Сојер / Хаклбери Фин – Шипио; хумор и пародија: *Еро с онога свијета* – Нушићеви *Хајдуци* – Радовићев *Капетан Џон Пиплфокс*; митологија: митолошке народне лирске песме – Ршумовићева обрада грчких митова у књизи *Ујдурме и зврчке из античке Грчке*; авантуре: Дефоов *Робинсон Крусо* – проза М. Петровића Аласа о гусарима, пиратима и путовању на „Робинсоново” острво – Радовићев *Капетан Џон Пиплфокс* – Твенови *Доживљаји Тома Сојера / Доживљаји Хаклберија Фина*. Наведени примери показују како се исти текст може повезивати са другима на различите начине, према различитим мотивима или тону приповедања.

Књижевна дела која су доживела екранизацију (*Хајдуци*, *Аги и Ема*, *Доживљаји Тома Сојера*, *Хобит*, *Робинсон Крусо*, *Господар лопова*) могу послужити за компаративну анализу и уочавање разлике између књижевне и филмске (адаптиране, измењене) фабуле и израза, чиме ученици могу доћи до закључка о природи два медија и развијати своју медијску писменост. Ученици се могу упутити и на друге филмове са сличном тематиком (дечје авантуре или авантуре у фантастичном свету, одрастање усамљеног детета и сл.) и додатно повезати обраду једне тематско-мотивске целине.

Са појединим елементима медијске писмености ученике треба упознати такође кроз корелацију: појам дечји часопис упознати на конкретном тексту из часописа по избору (садржај текста треба да буде у вези са лектиром); појам радио упознати уз обраду текста *Капетан Џон Пиплфокс* Душка Радовића.

Поред корелације међу текстовима, неопходно је да наставник успостави вертикалну корелацију. Наставник мора бити упознат са садржајима *српског језика* претходних разреда ради поштовања принципа поступности и систематичности.

Наставник, такође, треба да познаје садржаје предмета природа и друштво за 3. и 4. разред (пример: приликом обраде преткосовских песама у уводном делу часа или приликом мотивације, ученике треба подсетити на оно што су учили о Немањићима и Мрњавчевићима из овог предмета...).

Хоризонталну корелацију наставник успоставља, пре свега, са наставом историје, ликовне културе, музичке културе, верске наставе и грађанског васпитања.

Увођење ученика у свет књижевности, али и осталих, тзв. некњижевних текстова (популарних, информативних), представља изузетно сложен наставни задатак. Управо на овом ступњу школовања стичу се основна и врло значајна знања, умења и навике од којих ће зависити ученичка књижевна култура, али и естетске компетенције. Ученици треба да разумеју фикционалну природу књижевног дела и његову аутономност (односно да праве разлику између лирског субјекта и песника, приповедача и писца), као и чињеницу да књижевно дело обликује једну могућу слику стварности.

При обради текста примењиваће се у већој мери јединство аналитичких и синтетичких поступака и гледишта. У складу са исходима, ученике треба навикавати да своје утиске, ставове и судове о књижевном

делу подробније доказују чињеницама из самога текста и тако их оспособљавати за самосталан исказ, истраживачку делатност и заузимање критичких ставова.

Проучавање књижевноуметничког дела у настави је сложен процес који започиње наставниковим и учениковим припремањем (мотивисање ученика за читање, доживљавање и проучавање уметничког текста, читање, локализовање уметничког текста, истраживачки припремни задаци) за тумачење дела, своје најпродуктивније видове добија у интерпретацији књижевног дела на наставном часу, а у облицима функционалне примене стечених знања и умења наставља се и после часа: у продуктивним обнављањима знања о обрађеном наставном градиву, у поредбеним изучавањима књижевноуметничких дела и истраживачко-интерпретативним приступима новим књижевноуметничким остварењима. Средишње етапе процеса проучавања књижевноуметничког дела у настави јесу методолошко и методичко заснивање интерпретације и њено развијање на наставном часу.

Обрада књижевног дела треба да буде проткана решавањем проблемских питања која су подстакнута текстом и уметничким доживљавањем. Многи текстови, а поготову одломци из дела, у наставном поступку захтевају умесну локализацију, често и вишеструку. Ситуирање текста у временске, просторне и друштвено-историјске оквире, као и обавештења о битним садржајима који претходе одломку – све су то услови без којих се у бројним случајевима текст не може интензивно доживети и правилно схватити.

Приликом тумачења текста ученике треба навикавати да своје утиске, ставове и судове о књижевном делу подробније доказују чињеницама из самога текста и тако их оспособљавати за самосталан исказ, истраживачку делатност и заузимање критичких ставова, уз уважавање индивидуалног разумевања смисла књижевног текста и исказивање различитих ставова.

У наставној интерпретацији књижевноуметничког дела обједињавајући и синтетички чиниоци могу бити: уметнички доживљаји, текстовне целине, битни структурни елементи (тема, мотиви, песничке слике, фабула, односно сиже, књижевни ликови, смисао и значење текста, мотивациони поступци, композиција), форме приповедања (облици излагања), језичко-стилски поступци и литерарни (књижевноуметнички) проблеми.

Књижевнотеоријске појмове ученици ће упознавати уз обраду одговарајућих текстова и помоћу осврта на претходно читалачко искуство. У програму нису наведени појмови и врсте књижевних дела предвиђени за усвајање у претходним разредима првог основношколског циклуса, али се очекује ће се наставник наклонити на стечено знање ученика, обновити га и продубити на примерима, сходно старијем узрасту. Такав случај је са стилским фигурама (поређењем (компарацијом) и персонификацијом) које се усвајају у трећем и четвртном разреду; појму приповедања и облицима казивања у епском књижевном делу (дијалог, монолог, описивање)...

Језичко-стилским изражајним средствима прилази се с доживљајног становишта; полазиће се од изазваних уметничких утисака и естетичке сугестије, па ће се потом истраживати њихова језичко-стилска условљеност.

Током обраде књижевних дела, као и у оквиру говорних и писмених вежби, настојаће се да ученици откривају што више особина, осећања и душевних стања појединих ликова, као и да изражавају своје ставове о поступцима ликова.

Приликом повезивања књижевних (фикционалних), граничних, односно нефикционалних текстова (путописна и аутобиографска проза) и некњижевних текстова (енциклопедије, речници, часописи и сл.), треба реализовати исходе везане за уочавање разлике између фикционалне и нефикционалне књижевности (засноване на личном сведочењу и проверљивим подацима), као и књижевног и некњижевног текста и упућивати ученика да увиде разлику у књижевном поступку између наведених врста.

Иако ученик усваја појмове народне и ауторске бајке у претходним разредима, сада треба да буде у стању да детаљније познаје одлике народне бајке и њене разлике у односу на ауторску бајку (композиција, (не)постојање стереотипног почетка и завршетка, ликови – човек као главни лик народне бајке и животиње и натприродна бића као јунаци ауторске бајке, поремећај равнотеже као узрок потраге јунака у народној

бајци / потрага за идентитетом и животном срећом у ауторској бајци, коришћење (и измена) мотива народне бајке у ауторској бајци), као и у односу на драмску или сценску бајку (адаптација мотива, односно прилагођавање радње драмском облику). Такође, ученик треба да уочава разлике у особеностима народне и уметничке новеле на примерима из лектире. Загонетке и пословице уводе се у наставу српског језика и књижевности од првог разреда, па се знања о овим врстама обнављају и проширују. Исто важи и за причу о животињама и њену дистинкцију у односу на басну – наставник се наслања на знање из првог циклуса образовања, обнавља га и проширује.

Исходи везани за наставну област књижевност засновани су на читању. Кроз читање и тумачење књижевних дела ученик развија читалачке компетенције које подразумевају не само истраживачко посматрање и стицање знања о књижевности већ подстичу и развијају емоционално и фантазијско уживљавање, имагинацију, естетско доживљавање, богате асоцијативне моћи, уметнички сензибилитет, критичко мишљење и изграђују морално просуђивање. Разни облици читања су основни предуслов да ученици у настави стичу сазнања и да се успешно уводе у свет књижевног дела. У петом разреду негује се, пре свега, доживљајно читање, а ученици се поступно уводе у истраживачко читање (читање према истраживачким задацима, читање из различитих перспектива и сл.) и оспособљавају да искажу свој доживљај уметничког дела, увиде елементе од којих је дело сачињено и разумеју њихову улогу у изградњи света дела.

ЈЕЗИК

У настави језика ученици се оспособљавају за правилну усмену и писану комуникацију стандардним (књижевним)српским језиком. Отуда захтеви у овом програму нису усмерени само на усвајање језичких правила и граматичке норме, већ и на разумевање њихове функције и правилну примену у усменом и писменом изражавању.

Када се у садржајима програма наводе наставне јединице које су ученици већ обрађивали у нижим разредима, подразумева се да се степен усвојености и способност примене раније обрађеног градива проверава, а понављање и увежбавање на новим примерима претходи обради нових садржаја, чиме се обезбеђује континуитет рада и систематичност у повезивању новог градива са постојећим знањима.

Нужно је да наставник увек има на уму пресудну улогу умесних и систематских вежбања, односно да наставно градиво није усвојено док се добро не увежба. То значи да вежбања морају бити саставни чинилац обраде наставног градива, примене, обнављања и утврђивања знања.

Граматика

Основни програмски захтев у настави граматике јесте да се ученицима језик представи и тумачи као систем. Ниједна језичка појава не би требало да се изучава изоловано, ван контекста у којем се остварује њена функција (у свакој погодной прилици могу се знања из граматике ставити у функцију тумачења текста, како уметничког тако и научнопопуларног). Један од изразито функционалних поступака у настави граматике јесу вежбања заснована на коришћењу примера из непосредне говорне праксе, што наставу граматике приближава животним потребама у којима се примењени језик појављује као свестрано мотивисана људска активност. Језичке појаве не треба наводити нити приказивати као изоловане (нпр. повезане речи и смисаоно некореспондентне реченице), већ их увек ваља контекстуализовати везивањем за говорне ситуације у којима се могу јасно препознати, издвојити и објаснити њихове карактеристике и функције.

Наставни приступ падежима и вежбе усмерене на утврђивање знања о употреби правилних облика именских речи треба повезивати с одступањима од књижевног језика, колебањима и типичним грешкама које се јављају у усменом и писменом изражавању ученика. Стога се садржај вежбања падежа у настави мора одређивати на основу континуираног праћења језичког испољавања ученика (нпр. током дијалога на часу, а такође и на примерима из домаћих и писмених задатака ученика). Тако ће настава језика бити у функцији оспособљавања ученика за правилно комуницирање савременим књижевним српским језиком.

Обрада предлога не може се сматрати окончаном на једном часу, указивањем на њихову непроменљивост, већ основна знања треба поступно проширивати током обраде падежа, и то наводећи најфреквентније примере и њихову типичну употребу. Исто важи и за прилоге, чију поделу по значењу треба повезати са прилошким одредбама, а функцију показивати у реченици и у тексту. И променљиве врсте речи треба повезивати са њиховим типичним функцијама у реченици да би ученици уочили реч као јединицу на морфолошком и синтаксичком нивоу.

Правопис

Правописна правила се усвајају путем систематских вежбања (правописни диктати, исправка грешака у датом тексту, тестови са питањима из правописа итд.). У оквиру правописних вежби пожељно је повремено укључити и питања којима се проверава граfiја (писана слова: велико и мало ћирилично Ћ, Ћ; велико и мало латиничко Ћ, велико Г, С, Ш итд.).

Тakoђе, треба подстицати ученике да сами уочавају и исправљају правописне грешке у СМС комуникацији, као и у различитим типовима комуникације путем интернета.

Поред тога, ученике треба упућивати на служење правописом и правописним речником (школско издање). Пожељно је да наставник доноси примерак *Правописа* на час кад год се обрађују правописне теме (тако би могао појединачно ученицима задавати да пронађу реч у правописном речнику и одреде њен правилан облик или правилно писање).

Ортоепија

Наставник стално треба да указује на важност правилног говора, који се негује спровођењем одређених ортоепских вежби. Ортоепске вежбе не треба реализовати као посебне наставне јединице, већ уз одговарајуће теме из граматике: нпр. уочавање места акцента у речи може се повезати са обрадом и утврђивањем знања о падежима (именице *време*, *раме*, *теме* и сл. у генитиву једнине и номинативу множине немају акценат на истом слогу итд.); реченична интонација може се с једне стране повезати са правописом, а са друге са синтаксом итд. Уз коришћење аудио снимака, ученике треба навикавати да препознају, репродукују и усвоје правилно акцентован говор, а у местима где се одступа од акценатске нормe, да разликују стандардни акценат од свога акцента, тј. од дијалекатске акцентуације.

Неке ортоепске вежбе могу се спроводити и уз одговарајуће теме из књижевности: нпр. артикулација се може вежбати изговарањем брзалица, онда када се оне обрађују као део народног стваралаштва; акценат речи, темпо, ритам, реченична интонација и паузе могу се вежбати гласним читањем одломака из изборне лектире (по избору наставника или ученика) итд. Као ортоепску вежбу треба спроводити и говорење напамет научених одломака у стиху и прози (уз помоћ аудитивних наставних средстава).

ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА

Развијање језичке културе један је од најважнијих задатака наставе матерњег језика. Ова наставна област, иако је програмски конституисана као посебно подручје, мора се повезивати с обрадом књижевних текстова као репрезентативних образаца изражавања, а такође и са наставом граматике и правописа. Исто тако, обрада књижевног текста и рад на граматички и правопису књижевног језика мора укључивати и садржаје који доприносе неговању културе усменог и писменог изражавања.

Језичка култура се негује спровођењем лексичко-семантичких и стилских вежби, које имају за циљ богаћење речника и развијање способности и вештине изражавања. Све врсте тих вежбања, чији је циљ развијање језичког мишљења, изводе се на тексту или у току говорних вежби.

Када су у питању домаћи задаци, препоручује се да се четири задатка пишу ћирилицом, а четири латиницом (наизменично). Годишње се ради четири школска писмена задатка – по два у сваком полугодишту (један час за израду задатка и два за анализу и писање побољшане верзије састава). Школске писмене задатке требало би писати ћирилицом, а два исправка латиницом.

Приликом реализације програма предмета *српски језик и књижевност* наставници треба да користе и савремене технологије (нпр. видео-бим, паметну таблу и сл.). Осавремењивање часова може се постићи и коришћењем електронских уџбеника и других наставних средстава.

III. ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Праћење и вредновање резултата напредовања ученика је у функцији остваривања исхода, а започиње иницијалном проценом достигнутог нивоа знања. Сваки наставни час и свака активност ученика је прилика за формативно оцењивање, односно регистровање напретка ученика и упућивање на даље активности.

Формативно вредновање је саставни део савременог приступа настави и подразумева процену знања, вештина, ставова и понашања, као и развијања одговарајуће компетенције током наставе и учења. Резултат оваквог вредновања даје повратну информацију и ученику и наставнику о томе које компетенције су усвојене, а које нису, као и о ефикасности одговарајућих метода које је наставник применио ради остваривања циља. Резултати формативног вредновања на крају наставног циклуса треба да буду исказани и бројчаном оценом.

Рад сваког наставника састоји се од планирања, остваривања, праћења и вредновања. Важно је да наставник, поред постигнућа ученика, континуирано прати и вреднује властити рад. Све што се покаже добрим и ефикасним, наставник ће користити и даље у својој наставној пракси, а оно што буде процењено као недовољно делотворно, требало би унапредити.

**МАТЕРЊИ ЈЕЗИЦИ ПРИПАДНИКА НАЦИОНАЛНИХ
МАЊИНА**

БОСАНСКИ ЈЕЗИК

Naziv predmeta	BOSANSKI JEZIK
Cilj	Cilj nastave i učenja <i>bosanskoga jezika</i> je razvijanje sposobnosti i vještine upotrebe jezika u različitim životnim, svakodnevnim komunikacijskim situacijama, razvijanje čitalačke pismenosti i kulture, istraživanje iskustva i ideja književnosti, poticanje i vrednovanju vlastitoga stvaralaštva i stvaralaštva drugoga, te razumijevanje teksta u različitim kulturnim, međukulturnim i društvenim kontekstima.
Razred	peti
Godišnji fond časova	180 časova

OBLAST / TEMA	ISHODI Po završenoj temi / oblasti učenik će biti u stanju da:	SADRŽAJI
KNJIŽEVNOST	- određuje književni rod i književnu vrstu; - uočava obilježja lirske narodne pjesme; - razlikuje epsku od lirske pjesme na temelju suprostavljanja događaja ili doživljaja; - upoznaje se s usmenom književnom i historijskom baštinom; - razvija svijest o opstojnosti naroda i nacionalnih i kulturnih vrijednosti (domoljublje, junaštvo, hrabrost, vjernost, običaji, tradicija) koje karakteriziraju junaci opjevani u usmenim epskim i lirskim pjesmama; - uočava lirske slike, motive i stalna izražajna sredstava u narodnoj književnosti; - prepoznaje osnovna osjećanja izražena u pjesmi; - analizira kompozicijske elemente lirske pjesme (strofa, stih); epskog djela u stihu i u prozi (dijelovi fabule – poglavlje, epizoda; stih); dramskog djela (čin, scena, pojava); - otkriva lirske slike, motive, poentu pjesme; stilsko-izražajna sredstva u	LIRIKA Književni termini i pojmovi Pojam narodne književnosti. Vrste autorske i narodne lirske pjesme: ljubavne pjesme, uspavanke, sevdalinke, opisne (deskriptivne) pjesme. Vrste strofe prema broju stihova u lirskoj pjesmi: distih, katren. Pojam i vrste rime. Odlike lirske poezije: opisivanje, pejzaž. Pjesnik i lirski subjekt. Stilske figure: epitet, simbol, metafora, personifikacija, hiperbola. Lektira 1. <i>Đevojka je ružu brala</i>, narodna lirska pjesma 2. <i>Po Taslidži pala magla</i>, sevdalinka 3. <i>Bulbul mi pjeva</i>, sevdalinka 4. <i>Spavaj sine</i>, narodna uspavanka 5. <i>Uspavanka</i>, romska narodna pjesma 6. <i>Prvi snijeg</i>, Osman Đikić 7. <i>Srebrna česma</i>, Džemaludin Latić 8. <i>Svici</i>, Kasim Deraković 9. <i>Kuću kućom čine djeca</i>, Muhidin Šarić 10. <i>Da ja mogu drvo biti</i>, Oton Župančić

	poeziji; - uočava likove i motive u bajci; - posjeduje samostalnost u analizi basne, njenog prenesenog smisla i pouke; - razlikuje pojmove: pjesnik, lirski subjekt, pripovjedač i pisac; - razlikuje oblike kazivanja; - određuje temu i ideju književnoga djela; - uočava glavne i sporedne motive; - uočava osobine likova; - analizira likove koristeći se navodima iz teksta; - stečena znanja i iskustva iz pročitanih književnih djela primjenjuje u svakodnevnim situacijama;	11. <i>Šašava pesma</i>, Miroslav Antić EPIKA Književni termini i pojmovi Vrste epskih djela u stihu i prozi: narodna epska pjesma, narodna bajka, narodna basna, šaljiva narodna priča, narodne umotvorine, pripovijetka, novela, autorska bajka, roman. Vrsta stiha prema broju slogova: deseterac. Stilske figure: hiperbola, onomatopeja, metafora. Pisac i pripovjedač. Oblici kazivanja: opisivanje, lirski opis, retrospekcija, pripovijedanje u prvom i trećem licu, dijalog. Fabula, epizode i poglavlja (glave). Lektira 1. <i>Mujo Hrnjica ženi brata Halila</i>, narodna epska pjesma 2. <i>Đerzelez Alija i vila</i>, narodna epska pjesma 3. <i>Bajka o prstenu</i>, narodna bajka 4. <i>Mušica i vo</i>, narodna basna 5. <i>Putnik i gostioničar</i>, šaljiva narodna priča 6. Izbor kratkih narodnih umotvorina 7. <i>Vodeni cvjetovi</i>, Ahmet Hromadžić (autorska bajka) 8. <i>Majka</i>, Zija Dizdarević 9. <i>Hrt</i>, Ćamil Sijarić 10. <i>Sijelo mudraca</i>, Nedžad Ibrišimović 11. <i>Niko-i-ništa</i>, Alija Isaković 12. <i>Tri lica moga oca</i>, Rizo Džafić 13. <i>Veliki pljusak</i>, Hasan Kikić 14. <i>Majstorije</i>, Advan Hozić 15. <i>Pet zrelih krušaka</i>, Vilijam Sarojan DRAMA Književni termini i pojmovi Osnovne odlike drame. Elementi dramskog djela (čin, scena, pojava). Dramske vrste: radio drama, igrokaz,
--	--	--

		skeč. Lektira 1. <i>Kapetan Džon Pipifoks</i>, Dušan Radović 2. <i>Dok se dvoje svađaju, treći se koristi</i>, Abdulah Sidran (skeč) 3. <i>Poklon</i>, Advan Hozic (igrokaz) NAUČNOPOPULARNI I INFORMATIVNI TEKSTOVI 1. Izbor iz enciklopedija, antologija i časopisa za djecu 2. Izbor iz “1000 zašto 1000 zato” DOMAĆA LEKTIRA: 1. <i>Bašta sljezove boje</i>, Branko Ćopić (pripovijetka) 2. <i>Robinzon Kruso</i>, Daniel Defo (roman) 3. <i>Doživljaji Toma Sojera</i>, Mark Tven 4. <i>Roman o novčiću</i>, Kemal Mahmutefendić (roman) 5. <i>Lesi se vraća kući</i>, Erih Najt (roman) 6. <i>Tajne djedovog mlina</i>, Bajruzin Planjac 7. <i>Moja nevidljiva drugarica</i>, Zekerija Tamir Dopunski izbor lektire (birati do tri djela) 1. Izbor iz poezije Nasihe Kapidžić-Hadžić 2. <i>Staza proljeća</i>, Nikola Martić 3. <i>Knjiga</i>, Ivo Andrić 4. <i>Ulica divljih kestenova</i>, Danilo Kiš 5. <i>Vučja gora</i>, Safet Sijarić 6. <i>Hobit</i>, Dž.R.R. Tolkin 7. <i>Brod na vidiku</i>, Alija Dubočanin 8. <i>20000 milja pod morem</i>, Žil Vern (roman) 9. <i>Guliverova putovanja</i>, Džonatan Svift 10. <i>Čudo od djeteta</i>, Advan Hozic (izbor) 11. <i>Dječak Aron</i>, Isak Samokovlija
--	--	--

JEZIK	Gramatika (morfologija, sintaksa)	- razlikuje riječi kao leksikološke jedinice; - uočava razliku između osnovnog i prenesenog značenje riječi na jednostavnim primjerima; - razlikuje promjenjive od nepromjenjivih riječi; - razlikuje imenske riječi prema vrsti i značenju; - razlikuje kategorije roda, broja, padeža u vezi sa imenskim riječima; - prepoznaje padeže u njihovim osnovnim značenjskim ulogama; - zna pronaći padež u rečenici, pravilno upotrijebiti padežni oblik u pisanju; - prepoznaje iste oblike riječi u različitim padežima; - razlikuje kategorije lica, roda, broja u vezi sa glagolima; - prepoznaje glagolske oblike u svom osnovnom značenju; - razlikuje glavne i zavisne rečenične članove (u tipičnim primjerima);	Riječi kao leksikološke jedinice; osnovno i preneseno značenje riječi. Vrste riječi: promjenjive (imenice, zamjenice, pridjevi, brojevi, glagoli) i nepromjenjive (prilozi, prijedlozi, uzvici, veznici i riječce). Imenice: značenje i vrste (konkretno i apstraktno; vlastite, opće (zajedničke), zbirne, gradivne, misaone, brojne i glagolske). Promjena imenica (deklinacija); gramatička osnova, nastavak za oblik, pojam padeža. Padeži – osnovne funkcije i značenja: nominativ (gramatički subjekt), genitiv (pripadanje i dio nečega), dativ (cilj kretanja i namjena), akuzativ (pravi objekt), vokativ (dozivanje i skretanje pažnje), instrumental (društvo i sredstvo), lokativ (mjesto). Pridjevi: značenje i vrste (opisni, prisvojni, gradivni, mjesni i vremenski), promjena pridjeva, pridjevski vid, stepenovanje pridjeva. Zamjenice – imeničke (lične i nelične), nenaglašeni oblici ličnih zamjenica, zamjenica za svako lice sebe/se. Brojevi: značenje i vrste (glavni ili osnovni, redni i zbirni). Glagoli – značenje; glagolski vid (nesvršeni i svršeni); glagolski rod (prijelazni, neprijelazni i povratni). Glagolski oblici – osnovno značenje i tvorba: infinitiv i infinitivna osnova; prezent i prezentska osnova, pomoćni glagoli u prezentu (naglašeni i nenaglašeni oblici), radni glagolski pridjev, perfekt, futur I. Nepromjenjive riječi: prilozi, prijedlozi, uzvici, veznici i riječce. Rečenica – prosta i složena. Glavni rečenični članovi: subjekt i predikat (glagolski i imenski). Zavisni rečenični članovi: pravi i nepravi objekt; adverbijalne odredbe za mjesto, vrijeme, uzrok, način i količinu; atribut i apozicija.
-------	---	--	---

	Pravopis	- dosljedno primjenjuje pravopisnu normu u upotrebi velikog slova, sastavljenog i rastavljenog pisanja riječi, upravnog govora; - uspješno se služi pravopisom i pravopisnim rječnikom u skladu s svojim uzrastom; - zna funkcije tri tačke u rečenici, pravilno upotrebljava zgradu i crticu; pravilno koristi crtu umjesto navodnika;	Veliko slovo u pisanju višestanih geografskih naziva, u nazivima institucija, preduzeća, ustanova, organizacija. Upravni i neupravni govor (modeli pisanja upravnoga govora); crta umjesto navodnika u upravnome govoru. Pisanje prisvojnih pridjeva sa nastavcima -ski, -čki, -ški; -ov, -ev, -in; pisanje superlativa pridjeva. Pisanje riječice <i>ne</i> uz glagole, imenice i pridjeve; pisanje riječice <i>li</i>. Zamjenica Vi iz poštovanja.
	Ortoepija	- govori jasno poštujući književno-jezičku normu; - pravilno izgovara riječi vodeći računa o dužini akcenta i intonaciji; - tečno i jasno čita književne i neumjetničke tekstove;	Pojam i razlikovanje dužine akcenta. Izgovarane glasova Č i Ć. Glasno čitanje različitih vrsta tekstova. Intonacija i pauze vezane za interpunkcijske znake.
JEZIČKA KULTURA		- koristi različite oblike kazivanja; deskripciju (portret i pejzaž), pripovijedanje u 1. i 3. licu, dijalog; - zna izdvojiti osnovne dijelove teksta i organizirati ih u smislu cjeline; - sastavlja govoreni ili pisani tekst o doživljaju književnoga djela i na teme iz svakodnevnoga života i svijeta mašte izdvajajući glavne ideje i prateći njihov razvoj; - pronalazi eksplicitno i implicitno sadržane informacije u jednostavnijem književnom i neknjiževnom tekstu;	Prepričavanje, pričanje opisivanje – uočavanje razlike između govornog i pisanog jezika; pisanje pisma (privatno, e-mail), pisanje vijesti. Bogaćenje rječnika (sinonimi, i antonimi; neknjiževne riječi i pozajmljenice – njihova zamjena jezičkim standardom). Tehnika izrade pismenog sastava. Osam domaćih pismenih zadataka. Četiri školska pismena zadatka.
MEDIJSKA KULTURA		- zna razlikovati film od pozorišne predstave, radio od TV emisije.	Film i pozorište Radio i TV emisije <i>Đaci pješaci</i>, Vefik Hadžisalihović (dokumentarni film)

KORELACIJA SA DRUGIM PREDMETIMA

Srpski kao maternji jezik
 Strani jezik
 Historija
 Muzička kultura
 Likovna kultura
 Vjerska nastava
 Građansko vaspitanje

UPUTSTVO ZA OSTVARIVANJE PROGRAMA

Bosanski jezik kao predmet predstavlja sintezu književnoga i jezičkoga znanja. Programsko-planska struktura ovog predmeta uključuje sadržaje nastave književnosti sa osnovama teorije književnosti, nastavu gramatike, ortografije, ortoepije, nastavu kulture izražavanja i nastavu medijske kulture. Sve ove sadržaje povezuje jezik, on ima obrazovnu, odgojnu, funkcionalnu i komunikacijsku dimenziju.

Nastava bosanskoga jezika daje temeljna znanja iz jezika i književnosti i temeljnu pismenost. Ta znanja utječu na uspjeh u učenju i drugih nastavnih predmeta. Čitanje je sredstvo i metoda učenja, a čitanje i učenje su u osnovi komunikacije i sami su komunikacija. Samo pismen čovjek može djelovati efikasno, živjeti sa svrhom i radošću, punoćom i mudrošću.

Osnovni ciljevi, zadaci, složenost i svrha nastave po pojedinim nastavnim područjima treba da budu zasnovani na usvajanju osnovnih pojmova iz gramatike, teorije i interpretacije književnosti, vježbi usmenog i pisanog izražavanja, stvaranju vlastitih tekstova (pisanih sastava), te ovladavanju osnovnim elementima i tehnikama iz filmske i scenske umjetnosti i medijske kulture. Prilikom izrade programske strukture vodilo se računa o estetskim, etičkim i nacionalnim kriterijima izbora književnih djela i pisaca što je uzrokovalo relativno veći broj obaveznih tekstova za čitanke. Zato je važno naglasiti da sami nastavnici mogu izvršiti selekciju tekstova u skladu sa brojem nastavnih sati, ali moramo stalno imati na umu reprezentativnost tekstova, kako bismo osposobili djecu za samostalan pristup interpretaciji umjetničkog djela (važno je uključiti djela koja predstavljaju različite vrste i rodove).

I. PLANIRANJE NASTAVE UČENJA

Nastavni program orijentiran je na ishode. Učenje i poučavanje će, umjesto na sadržaje, biti usmjereno na ishode učenja koji upućuju na to koja će znanja i vještine učenik usvojiti na kraju školske godine. Zato će u središtu nastavnoga procesa biti učenik, a ne nastavni sadržaji. Nastavnici će samostalno, ali i u dogovoru s učenicima, na temelju predloženih kriterija, načela, smjernica i preporuka, te svoga iskustva, analiza i procjene odabirati kako će i pomoću kojih tekstova i izvora njihovi učenici ostvariti ishode učenja. Učenici će istraživati i otkrivati koristeći prethodno usvojena znanja i iskustva. To omogućava individualizaciju nastave koja će tako biti učinkovitija i zanimljivija.

Savremeni odgojno-obrazovni proces prepoznatljiv je po usmjerenosti na učenika. Pomoću ishoda učenja prilikom planiranja i programiranja aktivnosti poučavanja i učenja moguće je ostvariti takav pristup. Prednosti primjene ishoda učenja u osnovnom obrazovanju su brojne, vrednujemo ih u odnosu na to šta pružaju učenicima i nastavnicima. Učenicima pomažu da shvate šta je to što se od njih očekuje, doprinose racionalizaciji nastave i učenja i omogućavaju (samo)praćenje napredovanja. Daju im konkretnu predstavu o tome šta treba znati na kraju realizacije određene teme, cjeline, predmeta, razreda, pa i na kraju osnovne škole. Ishodi učenja mogu olakšati i pripreme učenika za pisane i usmene provjere. Predstavljaju osnov za izbor nastavnih sadržaja, što nastavniku daje slobodu da u nastavi koristi različite izvore i da učenike upućuje na to da tragaju za novim izvorima saznanja. Precizno definirani ishodi učenja omogućavaju i lakši izbor nastavih strategija, metoda i postupaka, čime se olakšava didaktičko-metodičko kreiranje procesa poučavanja i učenja. Osim toga što ishodi učenja impliciraju aktivnosti učenika u nastavi i učenju, njihovom primjenom mogu se diferencirati zadaci za vrednovanje učeničkog izraza.

II. OSTVARIVANJE NASTAVE I UČENJA

KNJIŽEVNOST

Što se tiče književnih tekstova, u petome razredu čitaju se epske, lirske pjesme (pejzažne, ljubavne, sevdalinke), basne, bajke, šaljive narodne priče, kratke narodne umotvorine, novele, igrokazi, skečevi, dječji romani.

Književni tekstovi su razvrstani po književnim rodovima – lirika, epika i drama. Izbor djela zasnovan je na principu prilagođenosti uzrastu.

Broj tekstova za domaću lektiru je smanjen. Popis predloženih književnih tekstova je okvirni i neobavezujući, a sastavljen je tako da nudi izbor antologijskih i savremenih djela različitih žanrova (poetski, prozni i dramski tekstovi) i tematike primjerene starosnoj i spoznajnoj recepciji učenika kojima je namijenjen; na popisu su i tekstovi koji su se i dosad čitali, no osvježen je dodatnom literaturom. Svaki nastavnik može odabrati i djelo koje nije na predloženom popisu ako smatra da pomoću njega učenici mogu ostvariti koji od ishoda. Učenik će tijekom školovanja izabrati najmanje jedan tekst kojega će moći predstaviti i obrazložiti razloge svoga izbora. Dopunski izbor tekstova dopušta nastavniku veću kreativnost u dostizanju ishoda. Sa ovoga popisa nastavnik bira najmanje dva, a najviše tri djela. U programu su zastupljeni i naučnopopularni i informativni tekstovi.

Pri realizaciji programa nastavnik treba da uspostavi i vertikalnu i horizontalnu korelaciju. Vertikalna korelacija se odnosi na sadržaje iz prethodnih razreda, a horizontalna korelacija je međupredmetna, koju nastavnik uspostavlja, prije svega, sa historijom, muzičkom i likovnom kulturom i dr.

Zbog toga što je proučavanje književno-umjetničkog djela složen proces, motiviranje učenika mora biti početni korak da bi se u što većoj mjeri primjenjivalo jedinstvo analitičkih i sintetičkih postupaka i gledišta.

Prilikom tumačenja teksta učenike treba navikavati da svoje utiske, stavove i sudove o književnom djelu potkrepljuju činjenicama iz samoga teksta. Tako će učenici biti osposobljeni za samostalni iskaz, istraživačku djelatnost i zauzimanje kritičkih stavova.

JEZIK I JEZIČKA KULTURA

Komunikacijsko-funkcionalni pristup poučavanju gramatike polazi od jezičnoga znanja koje svako dijete spontano usvaja, na temelju toga jezične se sposobnosti dovode do vještina, naprimjer da učenik može samostalno sastavljati tekstove: pisati ih i govoriti u skladu sa pravopisnim i ostalim gramatičkim pravilima. Jezična znanja usvajati će se na upotrebnoj razini (metajezična znanja poučavaju se na temelju jezičnih znanja), što znači da će se, naprimjer, učenik koristiti jednostavnim i složenim glagolskim oblicima i tačno pisati i govoriti glagolske oblike, a tek potom utvrditi pravila o tome. Provjeravat će se i vrjednovati pravilna upotreba, a ne definicije glagolskih oblika. Jezično se gradivo, dakle, ne uči izdvojeno iz konteksta da bi se vrste riječi, padežni ili glagolski oblici razvrstavali u tablice, ili da bi se u rečenici analizirala služba riječi, nego da učenik može stvoriti tekst na standardnome bosanskom jeziku. Pristup književnosti usmjeren je na razvijanje čitalačkih navika i kulture čitanja. Učenici će izražavati svoje stavove i mišljenja o književnome tekstu, a književnoteorijska znanja usvajati će se obzirom na odabrani književni tekst.

MEDIJSKA KULTURA

Sa pojedinim elementima medijske pismenosti učenike treba upoznati kroz korelaciju: pojam dječji časopis upoznati na konkretnome tekstu iz časopisa po izboru; pojam radio upoznati kroz obradu predviđenog teksta. Kroz pojmove filma, radio i dječijeg časopisa učenici se postepeno uvode u svijet medijske umjetnosti.

МАЂАРСКИ ЈЕЗИК

A tantárgy neve

MAGYAR NYELV

Cél

A magyar nyelvoktatásának és tanulásának **célja**, hogy a tanuló ápolja a magyar nyelvet, helyesen használja a különféle kommunikációs szituációkban, beszédben és írásban; az irodalmi művek olvasása és értelmezése révén fejlessze képzelőerejét, esztétikai-művészeti tudatosságát és kifejezőkészségét, kritikai és erkölcsi ítélőképességét; alapvető tájékozottságot szerezzen az irodalomtörténet és -elmélet, az általános és magyar nyelvészet, valamint a mediális írásbeliség terén; az interdiszciplinaritás jegyében összefüggésbe hozza a nyelvet és irodalmat más művészeti ágakkal és tudományterületekkel; bevezesse a tanulót a tudományos gondolkodásmódba; értékelje és becsülje a nemzeti értékeket és hagyományokat, elfogadja a különböző kultúrákat és fejlessze az interkulturális kommunikációt; fejlessze a kulcskompetenciákat, amelyek képessé teszik őt a minőségi életvitelre, a munkára és az élethosszig tartó tanulásra.

Osztály
Évi óraszám

**Ötödik
180 óra**

TERÜLET/ TEMATIKAI EGYSÉG	KIMENET A tematikai egység/terület feldolgozását követően a diák képes lesz:	TARTALOM
IRODALMI ISMERETEK	–Felismeri a tantervben előírt alpművek címét és szerzőjét. – Felismeri az irodalmi mű jellemző vonásait. – Meghatározza az irodalmi mű témáját, fő motívumait és szereplőit, összefoglalja, reprodukálja a cselekményt. –Felismeri és megkülönbözteti a prózai és verses formákat. –Megkülönbözteti a népköltészetet a műköltészettől, a szépirodalmi szöveget a nem szépirodalmi szövegektől. –Felismeri az epikai, drámai és lírai szövegek beszélőjét. Különbséget tesz szerző és narrátor/lírai én	NÉPKÖLTÉSZET Feldolgozásra szánt szövegek Kötelező szövegek 1.Hat különböző tájegységhez kapcsolódó népdal feldolgozása (pl. <i>Megizentem</i> (népdal) – Bartók Béla gyűjtése, <i>Úgy tetszik, hogy</i> (népdal) – Kodály Zoltán gyűjtése) 2. <i>Kőműves Kelemenné</i> (népballada) 3. <i>Tündérszép Ilona és Árgyélus</i> 4. H. C. Andersen: <i>Ateáskanna</i> – Andersenhatásaamagyarirodalomra; Atárgymintmesehős (beszámoló); 5. MészölyMiklósegymeséje: <i>Tréfás mese / Akisjátsszótársak /Vidám ésszomorú / Atoronymeséje</i> (műmese) 6. <i>A csodaszarvas</i> (monda) Kiegészítő és ajánlott szövegek 1. <i>Szent Száva</i> (Jung Károly fordítása) – A Szent Száva-legenda magyar irodalmi

	között. –Különbséget tesz az epikus közlés alapformái az elbeszélés, aleírás és a dialógus között. –Meg tudja állapítani a cselekmény helyét és idejét. –Felismeri az idézetet a szövegben. –Felismeri a költői jelzőt, megszemélyesítést, hasonlatot, metaforát, ismétlést, költői kérdést. – Elhelyezi a tantervben előírt kötelező irodalmi műveket az alapvető irodalmi kontextusokban (magyar irodalom/világirodalom, régi/újabb/kortárs, szóbeli/szerzői). –Képes a következő szépirodalmi szövegelemek meghatározására és példákkal való illusztrálására: motívum, téma, fabula, a cselekmény helye és ideje, főszereplő, mellékszereplő stb. – Az irodalmi művekben a szövegrészletek, a hősök és a helyzetek alapján felismeri a műnemet és a műfajt. –Ismeri és megnevezi a következő fogalmakat: monda, mítosz, elbeszélő költemény, dal, tájleíró költemény, ballada, elbeszélés, novella, regény, levél, episztola, mesejáték. – Ismeri és megnevezi a következő fogalmakat: meseelem, meseformula, bevezetés, kibontakozás, bonyodalom, tetőpont, megoldás, valószínű és valószínűtlen elemek, konfliktus.	kapcsolatai 2. Csáth Géza: <i>Bartók Béla</i> (részlet) 3. <i>Az Ezeregyéjszaka legszebb meséiből: Az ökör és a számár / A halász és a szellem vagymásmese</i> 4. Grimm-mese: <i>Holle anyó</i> 5. Boldizsár Ildikó: <i>Boszorkányos mesék</i> (egy mese feldolgozása) 6. Berg Judit meséi 7. Pilinszky János: <i>A nap születése</i> 8. <i>Mátyás király meg a csókai földesúr / Székké változott Juliska</i> (Penavin Olga gyűjtése)/ Raffai Judit: <i>Vajdasági történetek Mátyás királyról</i> (válogatás). 9. <i>A tordai hasadék</i> (népmonda) 10. Hiedelemmondák elvarázsolt lényekről, mitikus állatokról virágokról, lidércről, elásott kincsről, kötésről és oldásról, ördögösökről stb. – kapcsolni összehasonlító elemzésként a népmesékhez, mítoszokhoz. Irodalmi alapfogalmak A szöveg formája: vers, próza. Műnemek: líra, epika, dráma. Műköltészet és népköltészet. Szerző (költő, író), lírai én, elbeszélő. Műfaji ismeretek: dal, tájleíró költemény, ballada, mese, monda, anekdota, elbeszélés, regény, levél, mesejáték. Az ütemhangsúlyos verselés. Az időmértékes verselés alapjai: a rövid és hosszú szótag fogalma. Mesetípusok, a népmese jellemzői. Mesemondás. Mesepoétika. LÍRA Feldolgozásra szánt szövegek Kötelező szövegek 1. Kosztolányi Dezső: <i>Mostan színes tintákról álmodom</i> 2. Arany János: <i>Családi kör</i> 3. Weöres Sándor: <i>Ballada három falevélről</i> 4. Nemes Nagy Ágnes: <i>Tavaszi felhők</i> 5. Nagy László: <i>Csodafiú-szarvas</i> 6. Domonkos István: <i>Néha így, néha úgy</i>
--	--	--

	–Megnevezi a leírás formáit: személyleírás, tárgyleírás, tájleírás. –Felismeri és megnevezi a rímfajtákat és a refrént, hasonlatot, metaforát, megszemélyesítést, ellentétet, fokozást, hangutánzást és hangulatfestést. – Felismeri és értelmezi a tanterv által kötelezően előírányzott egyszerű szövegek konfliktushelyzeteit, a hősök jellemvonásait, s velük kapcsolatban megállapít, véleményt formál. – A szépirodalmi művek tudatos, igényes olvasója. –Tiszteli a nemzeti irodalom és kultúra hagyományait. – Képes esztétikai élmény átélésére. –Változatos olvasási stratégiákat alkalmaz. –Tudatosan gyűjt információkat (nyomtatott, audiovizuális, elektronikus forrásokból) iskolai feladataihoz. –Könyvtárba jár és önállóan választ irodalmi alkotást, képes naplót vezetni vagy portfóliót összeállítani olvasmányairól.	7. Tari István: <i>Amikor a villámnak szaga volt</i> Petőfi Sándor: 8. Petőfi Sándor: <i>Szülföldemen/ A négyökrös szekér</i> 9. Petőfi-átírások, Petőfi-paródiák, -parafrazisok: pl. Lackfi János (<i>Apám kakasa, Megy Béla bá Trabanton</i>), Weöres Sándor, Varró Dániel stb. Kiegészítő és ajánlott szövegek 1. Fehér Ferenc: <i>Színes vers</i> 2. Domonkos István: <i>Bizonyítványom / S.O.S.</i> 3.Tóth Árpád: <i>Láng</i> 4. Kosztolányi Dezső: <i>Nyárfa / Este, este</i> 5. Kányádi Sándor: <i>Szarvas-ítató</i> 6. Weöres Sándor: <i>Egér rágt a mese / Fülemlüle</i> 7. Tari István: <i>Ablakomban</i> 8. Kovács András Ferenc gyermekversei (pl. <i>Egértánc</i>) 9. Petőfi Sándor: <i>Én /István öcsémhez / Két vándor / Nemzeti dal / Apám mestersége, s az enyém / Reszket a bokor / Pató Pál úr / Szeretlek kedvesem / A természet vadvirága / A márciusi ifjak / Dalaim / A természet vadvirága / A XIX. század költői / Minek nevezzetek? /</i> Irodalmi alapfogalmak A költő és a lírai én. Lírai műfajok. A motívumok és költői képek mint a lírai mű kompozíciójának elemei. A lírai formanyelv jellemzői: képiség, ritmus, szerkezet.Rím.Kötött és szabad vers. Szóképek és stílusesszközök: hasonlat, megszemélyesítés, metafora, ellentét, fokozás, költői jelző, ismétlés, hangutánzás és hangulatfestés. Költői kérdés. EPIKA Feldolgozásra szánt szövegek Kötelező szövegek 1.Tersánszky Józsi Jenő: <i>Ákombákom tanár úr</i> (részlet) 2. Gárdonyi Géza: <i>Apám</i>
--	---	--

		3. Karinthy Frigyes: <i>Röhög az egész osztály / Magyarázom a bizonyítványom</i> 4. Németh István: <i>Faliórák</i> 5. Csáth Géza: <i>Szombat este</i> 6. Darvasi László: <i>Trapiti, avagy a nagy tökfőzelékháború</i> (részlet) 7. Tóth Krisztina: <i>A Mikulás három élete</i> Mitológia: 8. Kalevala: <i>A világ keletkezése</i> 9. <i>Daidalosz és Ikarosz</i> (görög mítosz) – Ikarosz a kortárs irodalomban Kiegészítő és ajánlott szövegek 1. Gyurkovics Tibor: <i>A tanár úr notesza</i> 2. Fox: <i>Majom-sziget</i> (részlet) 3. Domonkos István: <i>Via Italia!</i> (részlet) 4. Mirnics Zsuzsa: <i>Órásköz 12</i> (részlet) 5. Nógrádi Gábor: <i>Hogyan neveljünk?</i> 6. Kosztolányi Dezső: <i>Petőfi Sándorka</i> 7. Majtényi Mihály: <i>Megy a juhász a számaron</i> (novella) Irodalmi alapfogalmak Szerző és elbeszélő. Epikai műfajok. Az elbeszélésmód sajátosságai: egyes szám harmadik személyű és egyes szám első személyű elbeszélés; jellemzés; párbeszéd. Leírások (táj-, személy-, tárgyleírás). Az epikai művek szerkezeti egységei. A szereplők jellemzésének eszközei: beszéd, tettek, külső tulajdonságok, életfelfogás, erkölcsiség. DRÁMA Feldolgozásra szánt szövegek Kötelező szövegek 1. Szabó Palócz Attila: <i>Zöldleveli Kótyonfitty, a kalandor béka legnagyobb szerelme</i>, mesejáték 2. Berg Judit: <i>Üdv néked, Arthur, nagy király</i> Kiegészítő és ajánlott szövegek 1. <i>Kitrikoty</i> Mészöly Miklós dramatizált meséje 2. Horváth Péter: <i>Bendegúz iskolába megy / az Indul a bakterház nyomán/</i> Projektmunka-javaslatok irodalomból: – óriások és törpék a mesékben,
--	--	---

		– kígyó az irodalomban (pl. Biblia, Kis herceg, magyar hitvilág, mesék, mondák stb.), – ló motívum különböző népek kultúrájában (kapcsolódva ősi temetkezési szokásunkhoz, Attila, országvásárlás stb.) és az irodalomban, – kortárs gyermekirodalmi projekt, – repülés az irodalomban, – apaszövegek, – a folyó vagy a hajó szerepe az irodalomban, – tanár–diák viszony az irodalomban, – évszakok az irodalomban, – boszorkányszótár, – Petőfi-szótár, – 12 legszebb magyar versem magyarázatokkal, – a szöveg és a kép összefüggéseinek feltárása, – a régió és a lakóhely irodalmi emlékei stb. Irodalmi alapfogalmak Drámai műfajok: komédia, tragédia; egyfelvonásos; rádiódráma. A drama jellemzői: felvonás, jelenet, szereplők. Népi dramatikus játékok /farsang, betlehemezés stb./ ISMERETTERJESZTŐ ÉS INFORMATÍV SZÖVEGEK (2 mű kiválasztása) 1. Egy szabadon választott tanulmány a mese és a hiedelemvilág kapcsolatáról (pl. Dömötör Tekla, Nagy Olga, Voigt Vilmos, Penavin Olga, Raffai Judit) 2. Illyés Gyula: <i>Petőfi Sándor</i> (részletek, főként diákéveiből) vagy Margócsy István: <i>Petőfi-kísérletek</i> (részlet). / Válogatás a Petőfi-kultusszal, a reformkori kávéházakkal és öltözködéssel (huszárok, fegyverek, divat) kapcsolatos szövegekből. 3. <i>A világ keletkezése</i> (bibliai történet) – ismeretterjesztő szöveg/Bibliai szólások:
--	--	--

		júdáscsók, bábeli zűrzavar, matuzsálemi kor, hétpecsétetes titok, pálfordulás, tamáskodik stb./ 4. <i>Fej fej mellett</i> (nyest.hu) – szótörténeti kérdések 5. Válogatás könyvekből, enciklopédiákból és gyermeklapokból HÁZI OLVASMÁNY Kötelező szövegek 1. Petőfi Sándor: <i>János vitéz</i> 2. Lázár Ervin: <i>Szegény Dzsoni és Árnika</i> 3. Egy szabadon választott vagy ajánlott műfeldolgozása a kortárs irodalomból olvasónapló vagy portfólió formájában Ajánlott szövegek 1. Lengyel Dénes: <i>Régi magyar mondák</i> 2. <i>Volt egyszer egy...</i> 3. Janikovszky Éva: <i>Égig érő fű</i> 4. Astrid Lindgren: <i>Juharfalvi Emil / Juharfalvi Emil újabb csínyei / Harisnyás Pippi</i> 5. Mándy Iván: <i>Csutak színre lép / Csutak és a szürke ló</i> 6. <i>Macskamenyasszony</i> – határon túli magyar népmesék és mondák 7. Erich Kästner: <i>A repülő osztály / Emil és a detektívek</i> 8. Varró Dániel: <i>Túl a Maszat-hegyen</i> 9. Békés Pál: <i>A kétbalkezes varázsló/ A Félőlény</i> 10. Luis Sachar: <i>Stanley, a szerencse fia</i> 11. Renè Goscihny: <i>A kis Nicolas</i> 12. Jules Verne: <i>Kétévi vakáció</i> 13. Nógrádi Gábor: <i>Petepite</i> 14. J. K. Rowling: <i>Harry Potter és a Bölcsek Köve</i> 15. George Lucas: <i>Csillagok háborúja</i> 16. William Kotzwinkle: <i>E. T. a földönkívüli</i> Projektmunka vagy portfólió: –A feldolgozott művek filmes kapcsolatai stb.
--	--	---

NYELVI ISMERE- TEK	Az egyszerű mondat	– Felismeri és megnevezi a mondatfajtákat a beszélő szándéka és logikai minőségük szerint. – Megkülönbözteti az egyszerű és az összetett mondatot. – Felismeri, megnevezi a tömondatot, az egyszerű bővített és a hiányos mondatot (alany, állítmány). – Mondatátalakítást végez (zsugorítás stb.) a beszédhelyzetnek és a kommunikációs szándéknak megfelelően szóban és írásban. – Felismeri, megnevezi a mondat fő részeit (állítmány és alany), valamint az alapvető bővítményeket (tárgy, hely-, idő- és módhatározó, minőség-, mennyiség- és birtokos jelző). – Aláhúzással tud nem bonyolult szerkezetű bővített mondatot elemezni.	– A mondatfajták és kifejezőeszközeik; helyes használatuk. – A névszói és névszói-igei állítmány; birtokos jelző. – Írásjelek az egyszerű mondat végén. – Nyelvhelyességi hibák: suksükölés, nákolás. – Az -e kérdőszó, félrecsúszott toldalékok stb. – Az egyes mondatfajták helyes kiejtése. – Nyelvünk szóbeli és írásbeli öröksége (szólások, közmondások, szállóigék).
	Az egyszerű mondat szerkezete, mondatrészek		
	Nyelvhelyességi ismeretek	– Érthető, nyelvtanilag kifogástalan mondatokat szerkeszt. Írásban tudja a szöveget tagolni (cím, bekezdések) és makroszerkezeti egységekre osztani (bevezetés, tárgyalás, befejezés). A szövegben felfedezett hibákat képes kijavítani.	
	A hangok és betűk	– Ismeri a magánhangzók felosztását a nyelv vízszintes mozgása alapján, a hangrend és illeszkedés törvényszerűségeit.	– A beszédhangok keletkezése, hangképzési folyamat.
	A hangok rendszere, a magyar ábécé	– Ismeri és alkalmazza a szótagolás és elválasztás szabályait.	– A öznyelvi normához alkalmazkodó szabatos kifejezőmód.
	Magán- és mássalhangzó-	– Fel tudja osztani a mássalhangzókat a zöngéesség szempontja szerint, felismeri a	– A magánhangzóról: rövid-hosszú, magas-mély magánhangzók. – A magánhangzók illeszkedése, helyesírási és helyes ejtési gyakorlatok. – Mássalhangzók: a rövid-hosszú, zöngés és zöngétlen mássalhangzók. – A mássalhangzók egymás mellé

	törvények J hang kétféle jelölése Helyesírási alapelvek	részleges hasonulás, a teljes hasonulás és az összeolvadás egyszerűbb eseteit. – Ismeri és alkalmazza a betűrend szabályait. – Felismeri, megnevezi, alkalmazza a helyesírási alapelveket. – Alkalmazza a helyesírás-ellenőrző programot.	kerülésekor létrejövő hangtani változások-hasonulások (teljes és részleges hasonulás, összeolvadás, rövidülés és kiesés) a szavakban, ezek felismerése révén a helyesírás megerősítése. – Az egység keretén belül a j hang kétféle jelölésére vonatkozó helyesírási gyakorlatok. – A magyar helyesírás négy alapelvének alkalmazása. – Az alapvető helyesírási szabályok készség szintű alkalmazása.
	A szavak hangalakja és jelentése A szavak szerkezete Szóelemek	– Felismeri, megnevezi az egyjelentésű, többjelentésű, rokon- és ellentétes jelentésű, azonos alakú, hasonló alakú valamint a hangutánzó és a hangulatfestő szavakat. – Felismeri, megnevezi, csoportosítja a szavakat szerkezetük alapján. – Felismeri és megnevezi a szóelemek fajtáit (szótő, toldalék).	– Az egyjelentésű, többjelentésű, azonos alakú, rokon- és ellentétes jelentésű, hasonló alakú, hangutánzó és hangulatfestő szavak. – A szavak szerkezete (egyszerű és összetett szavak, többszörösen összetett szavak). – Képző: -i, -ság/-ség, -ó/-ő. – Jel: a közép- és felsőfok jele: -bb, a múlt idő jele: -t, -tt, a többes szám jele: -k, felszólító mód jele: -j, feltételes mód jele: -na/-ne, -ná/-né. – Rag: tárgy-, birtokos-, idő-, mód- és helyhatározó ragok. – A szótő és toldalék határa, a kötőhang(zó). – A toldalékos szavak helyesírása.
	Sajtó és információ-keresés	– Felismeri és megnevezi a nyomtatott és elektronikus média fajtáit. – Tájékozódik, információkat talál a különféle dokumentumtípusokban, korosztálynak szóló kézikönyvekben. – Képes nyelviileg kifejtett (explicit) és nem kifejtett (implicit) információkat kiszűrni a szövegből. – Képes az alapinformációk és eszmék összehasonlítására két vagy több rövid, egyszerű szövegben. – A rendelkezésére álló	– A média: nyomtatott és elektronikus médiumok (újságok, televízió, rádió, világháló – honlapok, hírportálok). – A hír fogalma és jelentősége. – Közösségi média. – Tájékozódás, információkeresés (betűrend, tartalomjegyzék, utalók használatával) a különféle dokumentumtípusokban (könyv, folyóirat, AV és online dokumentum), korosztálynak szóló kézikönyvekben (szótár, lexikon, enciklopédia), ismeretterjesztő forrásokban. – Írói szótárak.

		információkat értékeli, tárolja, rendszerezi. – Képes az interneten való kommunikációra és együttműködésre.	
	Helyesírás	– Ismeri a helyesírási alapelveket és <i>A magyar helyesírás szabályainak</i> használati módját.	– A mondatvégi írásjelek, az összetett mondatok tagolása. – A magyar helyesírás alapelvei. – A toldalékok helyes kapcsolása a szavakhoz, a zöngés és zöngétlen mássalhangzók. – Szótőkeresési gyakorlatok néhány gyakori hasonulás megfigyeltetésével. – Szóelemző, szótagoltató, toldalékoló, toldaléktalanító, válogató, másoló tollbamondás valamint komplex emlékeztető írás. – Helyesírási táblázatok, fürtábrák, folyamatábrák stb. – A régies írású tulajdonnevek helyes ejtése és írása, a j hang kétféle jelölése. – Az elválasztás szabályai. – Digitális írástudás, e-nyelvhelyesség: az e-dokumentumok létrehozásához szükséges nyelvi és szerkesztési szabályrendszerek együttese, elektronikus szövegek létrehozása (pl. beszámolók, könyvismertető, vázlatok, saját könyv, eseményre invitáló meghívók, listák, e-mail, egyszerűbb űrlapok kitöltése). – A magyar és valamely tanult, ismert idegen nyelv szerkezete közötti hasonlóságok és különbségek. – A helyesírást segítő kézikönyvek (helyesírási szabályzat, szótár, digitális szótárak stb.) önálló használata.
	Nyelv-helyesség	- Felismeri és alkalmazza az állandósult szókapcsolatokat. – Képes olyan szövegeket létrehozni, amelyekben a téma, a kompozíció, a tartalom és a stílus megfelelnek a feladatnak, a szöveg rendeltetésének és a címzettnek (célközönségnek).	– Az egyes mondatfajták helyes kiejtése. A hosszú és rövid hangok (mássalhangzók és magánhangzók) helyes ejtése (gyakorlatok). – Az állandósult szókapcsolatok (szólások, közmondások, szállóigék) az írásban és a beszédben.

NYELV- KULTÚRA	A szóbeli kifejező-készség fejlesztése	– Értelmes és szabatos beszédre, helyes artikulációra törekszik, igyekszik betartani az igényes nyelvhasználat szabályait és elsajátítani a kódváltás alapvető képességét. –Egyszerű szerkezetű szóbeli vagy írásbeli szövegeket tud alkotni a leírás, az elbeszélés és a kifejtés eszközeit alkalmazva (és a célközönség összetételét szem előtt tartva). – Képes egyszerű szöveget alkotni szóban vagy írásban, amelyben valamely irodalmi élményét írja le, vagy egy valós, hétköznapi, illetve képzeletbeli témát fejt ki. – Különböző céllal (pl. informálódás, tanulás, önfejlesztés, esztétikai élmény átélése, szórakozás) képes rövidebb, egyszerűbb szépirodalmi és nem szépirodalmi szövegeket (pl. egyszerű szakszövegeket, tudománynpszerűsítő ismeretterjesztő szövegeket stb.) olvasni és saját szavaival elmondani. –Meg tudja fogalmazni véleményét, és igényes nyelvhasználatra törekedve (kódváltási képességéhez mérten a sztenderd nyelvváltozat – vagy legalább a regionális köznyelv – normájához igazodva) nyilvános beszédhelyzetben képes kifejteni gondolatait.	– Események és élmények időrendi sorrendben történő elmondása közös, illetve egyéni vázlat alapján. –A természetben levő tárgyak és jelenségek, a mozgásában levő állatok és személyek bemutatása. – Sikeresebb irodalmi portrék és a megírásukhoz felhasznált nyelvi kifejezőeszközök. A közvetlen környezetből választott egyén bemutatása. – Rövidebb szövegek tartalmának összefoglalása szem előtt tartva az esemény időrendjét és mozzanatait (bevezetés, a cselekmény kezdete, a cselekménymozzanatok kiemelése, a tetőpont és a befejezés). – A szóbeli elbeszélés: film, tévéadás, szabadon választott dinamikus jelenetek elmondása. – A nyelvi-stilisztikai kifejezőeszközök a leíró jellegű részletekben (versben és prózában egyaránt). –A retorika alapelvei (a konkrét fogalmak megnevezése nélkül).
	Az írásbeli kifejezőkészség fejlesztése	– Ismeri és készségszinten használja a kibővített magyar ábécé nyomtatott és írott betűit, valamint az írásjeleket, egyszerűbb példákban alkalmazni. –Törekszik értelmes, nyelvtanilag helyes mondatokat alkotni.	– Önálló elbeszélő fogalmazás készítése a tanult nyelvi és helyesírási tudnivalók alkalmazásával, felhasználva az anyaggyűjtés módjait. Az írás folyamatának megtapasztalása, folytonos ön- és társreakció. Az írásmű üzenetének, céljának, befogadójának megfelelő szókincs használata.

		–Írásban tudja a szöveget tagolni (cím, bekezdések) és makroszerkezeti egységekre osztani (bevezetés, tárgyalás, befejezés). –A szövegben felfedezett hibákat képes kijavítani. –Tud levelet írni, s képes különféle űrlapokat és formanyomtatványokat kitölteni, amelyekkel a mindennapi életben találkozunk. –Képes figyelemmel követni és megérteni a nyelv, az irodalom vagy valamely egyéb művelődési terület tárgyköréből tartott előadásokat, s tud jegyzetet készíteni. –Meghatározott műfajokban témának, kommunikációs alkalomnak megfelelő kritikus, egyéni szemléletű, nyelvi-stilisztikai szempontból példás szövegeket, beszámolót alkot. –Beszámolóját prezentációval/poszterrel teszi szemléletesebbé. –Valós vagy képzeletbeli tapasztalatokat, szereplőket, illetve eseményeket bemutató fogalmazást tud írni.	– Önálló vázlatkészítés elolvasott irodalmi vagy ismeretterjesztő szövegről. – Kérdések és írásbeli válaszok megfogalmazása a tanult olvasmányok, megnézett filmek, színházi előadások, meghallgatott zeneművek alapján. – Szövegszerkesztés: elbeszélés, leírás, levél. – Élménybeszámoló közösen elkészített vázlat alapján, különös tekintettel a párbeszéd helyes alkalmazására. – A leírás megadott vázlat alapján (A tájleírás sorrendjének megoldása a távolítól közeli felé, vagy fordítva. Rész-egész viszonya valamilyen sorrend szerint. Tárgy-és szeméyleírás, jellemzés. Nem felsoroljuk a tulajdonságokat, hanem megelevenítjük. Lehetséges témák: falu télen, az én szobám, a gyümölcsös tavasszal, a rét stb.). – A fogalmazási ismeretek (a téma meghatározása, az anyag kiválasztása és elrendezése, a legfontosabb szerkezeti részek megjelölése és az anyag szerkezeti részek szerinti csoportosítása). – Szövegalkotás az internetes műfajokban (pl. e-mail, komment). Az írás nem nyelvi jeleinek (betűforma, nagyság, sorköz, margó, távolság, színek, kiemelések stb.) megismerése. A kézzel írt és a számítógépes szövegek különbözőségei és hasonlóságai. –Az önálló és a tanári segítséggel történő anyaggyűjtés módjai. – Nyolc házi írásbeli feladat a tanév folyamán, melyeket az órán elemeznek. – Négy iskolai dolgozat – kettő félévente (az írásmű kidolgozása egy óra, elemzés és javítás két óra).
--	--	---	---

KORRELÁCIÓ MÁS TANTÁRGGYAL

Idegen nyelvek
Történelem
Zeneművészet
Képzőművészet
Hittan
Polgári nevelés

A MEGVALÓSÍTÁS MÓDJA – TANTERVI UTASÍTÁS

A *magyar nyelv* tanterve három tárgykört ölel fel: az irodalmat, a nyelvet és a beszédkultúrát. Az órák tárgykör szerinti ajánlott felosztása a következő: irodalom – 70 óra, nyelvtan – 70 óra és beszédkultúra – 40 óra. Mindhárom tárgykör szorosan összefügg és egyiket sem lehet magában, a többitől elkülönítve tanítani.

Az *irodalomoktatás* tanterve kétpólusú. Egyrészt a népköltészeti alkotásokat tárgyalja, másrészt a szépirodalmi szövegek műfaji gazdagságát mutatja be. Középpontban az élményközpontú irodalomtanítás áll. Célunk a szövegértés fejlesztése és a kreatív szövegalkotás.

Az ajánlott szövegekből a tanár választja ki a feldolgozásra kerülő olvasmányokat, ezeket kiegészítheti más szövegekkel, amelyekbe bevonja a kortárs irodalmat is. Az ünnepekhez (karácsony, húsvét) kapcsolódó helyi szokások megbeszélése, gyűjtése is szerepeljen a tananyagban! A korszerű irodalomtanítás interdiszciplináris távlatokat nyit meg a tanulók számára. Lehetővé kell tenni az iskola és más intézmények közötti interaktív kapcsolat kialakítását (múzeumlátogatás, kiállítások és színházi előadások megtekintése, jelenlét a település kulturális életében).

A népköltészeti olvasmányokat követően Petőfi Sándor műveivel foglalkozik a tanterv részletesebben és sokrétűen. A korszerű Petőfi-kép és Petőfi lírájának mai továbbélése rávezeti a tanulót irodalomtörténeti értékeink megbecsülésére, az életmű megítélésének változására.

A lírai művek sokszínűsége lehetővé teszi a verstani ismeretek gazdagítását: a rím, szabad vers, leírások, megszemélyesítés, hasonlat, metafora, költői jelző, a versforma, a dal, a tájleíró költemény stb.

Az epikus alkotások egyrészt a kifejező olvasás céljait szolgálják, másrészt a szövegértés lehetőségeire összpontosítanak. Fontos szerepet tölt be a műfajismeret, a műfajok felismerése és meghatározása.

Az irodalmi tananyag gazdag szövegtára nem kötelezi a tanárt minden alkotás elemzésére, de olvasásra, ismeretszerzésre mindenképp ajánlott. Ez az alapvető készség befolyásolja a tanulók előrehaladását minden tantárgyban. A tanterv olvasmányai törzs- és kiegészítő anyagokra tagozódnak. A törzsanyag a kötelezően feldolgozandó műveket tartalmazza; a kiegészítő anyag olyan szemelvényeket ajánl, amelyek tanításáról vagy elhagyásáról, illetőleg más kiegészítő anyaggal való helyettesítéséről a tanár dönt. Ugyanez a helyzet az ajánlott olvasmányok esetében is. A tanárnak a tanmenet megtervezésekor ahhoz is joga van, hogy a tantervben szereplő ajánlott olvasmányok némelyike helyett más szövegeket javasoljon elolvasásra. Az is kívánatos, hogy az ajánlott olvasmányok köréből a tanuló saját ízlése, érdeklődése szerint is választhasson. A szövegek megbeszélésében, értelmezésében erősen építenünk kell a gyerekek fantáziatevékenységére, lehetőséget kell nyújtanunk szemléletes képek felidézésére, a történetek dramatizálására, folytatására, a cselekmény kreatív továbbpergetésére.

A tanítási órákon változatos formában gyakoroltassuk az olvasást, legyen szerves része a művek feldolgozásának, végeztessünk válogató olvasást, az órák összefoglaló részében is gyakoroltassunk. A tanuló tudja magyarázni a világos szerkezetű olvasmányok cselekményének előzményeit és következményeit, tudjon összehasonlítani több hasonló alkotást. Mondjon véleményt a szereplők viselkedéséről, és indokolja tetteiket. A szövegek olvasása során fel kell ismernie a tanult irodalomelméleti ismereteket.

A *magyar nyelv* tanterve a kimeneteken, illetve a tanulási folyamaton és a tanulók eredményein alapul. A kimenetek annak az integrált tudásnak, készségeknek, magatartásnak és értékeknek a leírását jelentik, amelyeket a tanuló a tantárgy három tárgykörén keresztül felépít, kibővíti és elmélyíti magának.

A *nyelvtan* tanítása egységes folyamat az általános iskolai tanításban. 5. osztályban folytatjuk az alsó osztályokban szerzett nyelvi ismeretek bővítését és a kompetenciafejlesztést. A nyelvtani definíciók és a helyesírási szabályok tudatosítása hozzájárul a tanulók logikus gondolkodásának és kifejezőkészségének fejlesztéséhez.

A nyelvtantanítás feladatának megvalósítása érdekében szilárd ismereteket kell nyújtanunk a leíró nyelvtan egyes elemeiről és rendszerének alapvető sajátosságairól, ugyanakkor figyelembe kell vennünk az újabb pragmatikai, szövegnyelvészeti, szociolingvisztikai, kommunikációelméleti kutatások eredményeit is. Biztosítanunk kell az ismeretek kompetenciává való alakulását.

Az alsó tagozatban elsajátított nyelvtani anyag új ismeretekkel bővül. Morfológiából a szavak hangalakjával és jelentésével részletesebben foglalkozik a tanterv, valamint rendszerezi a toldalékok fajtáit. Végeztessünk helyesírási gyakorlatokat a toldalékok megnevezésével (képző, jel, rag). A toldalékok közül csak az alaptípusokat tanulják meg a tanulók. A hangtani tananyag az eddigi ismeretek rendszerezése mellett, a mássalhangzók egymásra hatásával foglalkozik részletesen. A mondattani rész ugyancsak kiegészül. Új tananyagként jelenik meg a sajtó nyelve, a medialitás problémaköre. A logikus gondolkodás fejlesztésének elengedhetetlen feltétele, hogy minden absztrakt ismeret szoros kapcsolatban legyen a valósággal. A nyelvet mint élő és változó jelenséget vizsgáltsunk a tanulókkal. A nyelvtan tanításának lényege a szövegek által történő gyakorlás. Célunk, hogy a tanulók önállóan ismerjék fel a szabályokat a példaszorok alapján.

A helyesírás szervesen beépül a tananyagba. Ahhoz, hogy a tanulók a készség fokán alkalmazzák a helyesírási szabályokat, szükséges, hogy a helyesírási szempontból legfontosabb problémákat biztosan felismerjék. A tanulók folyamatosan gyakorolják az írásjelek helyes használatát, az összetett szavak helyesírását, a toldalékok helyes kapcsolását a szótóhoz a hangtörvényeken keresztül. A tananyag tovább gyakoroltatja a j hang kétféle jelölését, valamint a hagyományos családnevek helyesírását és toldalékolását. A nyelvtani szabályok felismeréséig szövegeken alkalmazott gyakorlatokkal jussanak el. A magyar helyesírás alapelvei is megjelennek a gyakorlatok sorában, rámutatásként a szabályokra: a kiejtés, az egyszerűsítés, a hagyományos írásmód és a szóelemzés elve. Az új helyesírási szabályzat megjelenése megköveteli az eltérésekre való fókuszálást, illetve ezek begyakorlását. A nyelvtantanítás során kiaknázzuk a játékos módszerek lehetőségeit.

Az íráskészség fejlesztése szintén folytatódik az 5. osztályban. Az írásbeli dolgozatokon kívül fogalmazásokat íratunk a tanulókkal, amelyekben önálló véleményformálásra, egyéni látásmód kialakítására törekszünk. Az elbeszélő fogalmazás mellett ajánlatos gyakoroltatni a jellemzést és a leíró fogalmazást is. Ezekre (jellemek, leírások) külön rámutatunk az irodalmi alkotások elemzése során. A tanulókkal megismertetjük a vázlatkészítést, valamint az irodalmi kézikönyvek tartalmát és használatát, ugyanakkor a kommunikáció új lehetőségeiről is tájékozódunk. A tanulók figyeljék meg a kor technikai fejlődésének nyelvi vetületeit a világhálón, valamint az SMS-ek nyelvét, rövidítéseit. A digitális kompetenciájukat néhány internetes szövegtípus/műfaj formai és tartalmi jellemzőinek megfigyelésével fejlesszük.

РУМУНСКИ ЈЕЗИК

Denumirea disciplinei **LIMBA ROMÂNĂ**

Scopul **Scopul** predării și învățării *limbii române* este ca elevii să-și cultive limba maternă și să folosească în mod corespunzător cunoștințele însușite în diferite situații de comunicare, ca prin citirea și interpretarea operelor literare să-și dezvolte creativitatea și sensibilitatea artistică, estetică și competențe funcționale, să-și dezvolte gândirea critică, să aibă atitudine pozitivă față de limba maternă, dar și față de alte limbi și culturi. Elevul va ști să exprime valorile patrimoniului cultural și istoric și identitatea poporului său, a societății și statului în care trăiește.

Clasa **A cincea**

Numărul de ore anual **180 de ore**

DOMENIUL/ TEMA	FINALITĂȚI După terminarea temei / domeniului elevul va fi capabil:	CONȚINUTURI
LITERATURA	– să stabilească genul și specia operelor literare – să facă diferența între caracteristicile literaturii populare și artistice – să facă diferența între operele cu caracter realist și fictiv – să analizeze elementele de compoziție a unei poezii lirice (vers, strofă); a unui text epic în versuri și în proză (părțile operei literare – capitol, fragment, vers); a unei opere dramatice (act, scenă, apariție) – să facă distincția dintre noțiunea de narator și scriitor – să diferențieze forme de exprimare literară (descriere, narațiune, dialog) – să identifice elementele sonore, vizuale, tactile ale imaginilor poetice – să recunoască figurile de stil și să înțeleagă rolul lor în textul literar-artistic – să determine intonația de bază în citirea unei poezii, narațiuni sau acțiuni dramatice (plină de umor, veselă, tristă etc). – să identifice trăsăturile personajelor prin exemple din text – să evalueze comportamentul personajelor și să-și exprime în mod argumentat părerea și atitudinea – să illustreze credințele, obiceiurile, modul de viață și evenimentele din trecut descrise în operele literare – să înțeleagă textul citit cu voce tare și în sine – să formuleze singur întrebări cu privire la textul citit și să-și	LIRICA Noțiuni de teorie literară Motivele și imaginile poetice ca elemente ale conținutului creațiilor lirice. Felul de strofe în funcție de numărul de versuri din poezia lirică: catrenul. Caracteristicile poeziei lirice, imaginile artistice, ritmul. Figuri de stil: comparația, epitetul, personificarea, onomatopeea. Tipuri de poezii lirice populare și artistice: descriptive (pastelul); lirice – doina și poeziile tradiționale. Lectură școlară recomandată 1. Vasile Alecsandri: <i>Sfârșit de toamnă</i> 2. Nicolae Labiș: <i>Fulg</i> 3. Mihai Eminescu: <i>Revedere</i> 4. George Coșbuc: <i>Concert de primăvară</i> 5. Panait Cerna: <i>Cântec de martie</i> 6. George Topârceanu: <i>Un duel</i> 7. Poezii populare: <i>Numă bate Doamne, rău, sau Cântă puiul cucului,</i> 8. Poezii ocazionale, obiceiuri, colinde 9. Poezii din literatura română din Serbia și a conaționalilor EPICA Noțiuni de teorie literară Scriitorul și naratorul Modurile de expunere: descrierea, narațiunea la prima și a treia persoană; dialogul. Narațiunea concisă: înșiruirea evenimentelor, episoadelor, capitolelor. Caracterizarea personajelor - modul de vorbire, comportamentul, aspectul fizic, atitudinea față de viață, trăsăturile morale. Speciile operelor epice în versuri și proză: cântecul epic popular (balada sau cântecul

	exprime opinia bătrânesc) basmul, schița, legenda, fabula, snoava. Texte literare recomandate 1. Balada populară: <i>Miorița</i> 2. Balada populară: <i>Iancu Jianul</i> 3. <i>Ero de pe lumea cealaltă, De unde știi că nu-mi place plăcinta?</i> 4. Edmondo de Amicis: <i>Micul hornar</i> (fragment) 5. Emil Gârleanu: <i>Gândăcelul</i> 6. Alexandru Vlahuță: <i>Din copilărie</i> (fragment) 7. Virgil Carianopol: <i>Cutremurul</i> 8. Barbu Șt. Delavrancea: <i>Bunica</i> 9. Mihail Sadoveanu: <i>Domnul Trandafir</i> 10. Ion Luca Caragiale: <i>D-l Goe</i> 11. Grigore Alexandrescu: <i>Boul și vițelul</i> 12. Legenda Oltului și a Mureșului 13. Petre Ispirescu: <i>Aleodor Împărat</i> DRAMA Noțiuni de teorie literară Actul, apariția, personajele în dramă. Speciile genului dramatic: opere dramatice ecranizate, piese de teatru, teatrul radiofonic. Bibliografie recomandată 1. Vasile Alecsandri: <i>Chirița în provincie</i> (fragment) 2. Dušan Radović: <i>Căpitanul John Peoplefox</i> (fragment) TEXTE ȘTIINȚIFICO – FANTASTICE ȘI INFORMATIVE (se vor alege două texte) 1. Din Monografiile localităților românești, ghiduri turistice, sau anuare 2. Alexandru Vlahuță: <i>România pitorească</i> (fragment) 3. Selecție din cărți, enciclopedii și reviste
--	---

		pentru copii. LECTURĂ ȘCOLARĂ: 1. Selecție de poezii românești Topârceanu: <i>Poezii</i>. 2. Selecție din proza română, E. Gârleanu: <i>Povestiri</i> 3. Mihail Sadoveanu: <i>Dumbrava minunată</i> 4. Selecție de basme românești; Petre Ispirescu: <i>Culegere de basme</i> 5. Selecție de legende; Alexandru Mitru: <i>Legendele Olimpului</i> 6. Selecție din literatura universală 7. Selecție din literatura românilor din Serbia Selecție suplimentară din lectura școlară (se vor alege două opere) 1. Ioan Slavici – <i>Zâna Zorilor</i> 2. Ion Creangă – <i>Povestea lui Harap-Alb</i> 3. Jules Verne – <i>De la Pământ la Lună</i>
LIMBA	Gramatica (morfologia, sintaxa)	- să facă deosebirea dintre părțile de vorbire flexibile și neflexibile - să sesizeze categoriile de gen, număr și caz ale cuvintelor nominale - să diferențieze funcțiile de bază și semnificațiile cazurilor - să folosească formele de caz, în conformitate cu standardele lingvistice - să facă diferență între articolul hotărât și cel nehotărât și îl folosește corect în declinare - să folosească gradele de comparație ale adjectivelor - să stabilească modurile și timpurile verbale - folosește verbele auxiliare la formarea timpurilor - să sesizeze părțile de propoziție - să folosească topica limbii române în analiza morfologică și sintactică Părțile de vorbire flexibile: substantivul, articolul, pronumele, adjectivul, numeralul, verbul; părțile de vorbire neflexibile: adverbul, prepoziția, conjuncția și interjecția. Substantivul – semnificația și felurile (proprii și comune) Genul, numărul și cazul substantivelor. Articolul – semnificație și felurile (hotărât propriu-zis, posesiv-genitival și demonstrativ-adjectival, nehotărât). Flexiunea substantivului (declinarea cu articolul hotărât și nehotărât). Cazurile și funcțiile sintactice: nominativ (subiectul); genitiv (posesia); dativ(atribuirea); acuzativ (obiectul asupra căruia se săvârșește acțiunea, sau ceva ce se referă la obiect, locul); vocativ (chemare, adresare).

		Adjectivul – structura și tipurile de adjective; acordul adjectivului cu substantivul în gen, număr și caz; gradele de comparație. Pronumele - pronumele personale și de politețe): flexiunea pronumelor personale, formele accentuate și neaccentuate. Numeralele – formele și utilizarea lor: cardinale și ordinale. Verbele - modurile verbale (personale și impersonale), timpurile verbelor la modurile personale. Conjugarea verbelor auxiliare (a fi, a avea, a vrea / a voi) Subiectul, predicatul, atributul, complementul direct și indirect, complementele circumstanțiale de mod, loc și timp.
	Ortografia	- să aplice în mod consecvent normele ortografice în scrierea cu majusculă; a cuvintelor compuse și scrise cu liniuță de unire; - să aplice în mod consecvent semnele de punctuație - să folosească corect ortogramele în diferite forme (scrise împreună și despărțit) - să folosească <i>Îndrumătorul ortografic</i> Literă majusculă în denumirile geografice compuse; denumirile instituțiilor, întreprinderilor, organizațiilor (abrevierile), publicațiilor, datelor și evenimente importante. (exemple tipice) Scrierea corectă a substantivelor și adjectivelor la plural și în genitiv (scrierea cu unul, doi sau trei "i") Scrierea corectă a verbelor de conjugarea a IV-a cu doi "i" Despărțirea cuvintelor în silabe, respectând regulile ortografice și accentul în conformitate cu <i>Ortografia limbii române</i>. Scrierea corectă a cuvintelor derivate (cu prefixe) Punctuația.
	Ortoepia	-să pronunțe corect cuvintele ținând cont de locul accentului și intonației - să vorbească clar respectând Locul accentului în cuvinte și propoziții. Intonația și pauzele în funcție de semnele de punctuație; intonația propozițiilor

		normele limbii române literare -să citească fluent și distinct cu voce tare texte literare și nonliterare.	interogative și exclamative. Articularea: citirea cu voce tare.
CULTURA EXPRIMĂRII		- să folosească diferite forme de expunere: descrierea (portretul și tabloul), narațiunea la persoana întâi și a treia, dialogul - să delimiteze părțile unui text (titlul, subtitlul, alineatele) și să-l organizeze în întreguri semnificative (partea introductivă, partea de mijloc și finală a textului) - să alcătuiască texte care vor fi rostite, sau scrise, și care vor cuprinde păreri și trăiri sufletești în urma citirii unui text literar, sau nonliterar. - să găsească informațiile cuprinzătoare într-un text literar și nonliterar mai simplu, - să utilizeze diverse metode și strategii de informare și documentare în scopul exprimării eficiente, oral și în scris -să exprime patrimoniul cultural și istoric și să facă aprecieri personale în diferite situații - să folosească limba română literară în exprimarea scrisă și orală - să sesizeze diferențele dintre varianta literară și dialectală a limbii române - să folosească dicționare și îndrumătoare ortografice (ediții școlare)	Reproducerea, povestirea, descrierea – observarea diferențelor dintre limba scrisă și limba vorbită; alcătuirea unei scrisori (particulare, e-mailul, SMSul) Îmbogățirea vocabularului: sinonimele și antonimele, cuvinte nonliterare și neologismele – înlocuirea lor cu cuvinte literare; observarea și eliminarea elementelor nesemnificative și inutile din text și vorbire. Tehnica redactării unei compuneri scrise (focarul temei, alegerea și repartizarea materialului, elementele fundamentale ale compoziției și gruparea materialului după etape compoziționale); alienatul ca unitate tematică restrânsă și funcțiile lui compoziționale și stilistice. Redactarea știrilor, declarațiilor, alcătuirea afișului, completarea formularelor tipizate, alcătuirea hărților mentale. Folosirea limbii literare și neliterare în formă orală și scrisă în activitatea de cercetare, în munca de proiectare și prezentare în public. Opt teme pentru acasă și analiza lor la oră. Patru teze – câte două în fiecare semestru (o oră de elaborare a tezei, o oră de corectare și una de analiză a conținutului cu scopul îmbunătățirii compunerii din aspect literar și lingvistic).

CORELAȚIA CU ALTE MATERII

Limbile străine

Limba sârbă ca limbă nematernă

Istoria

Cultura muzicală
Cultura plastică
Religia
Educația civică

ÎNDRUMĂRI PENTRU REALIZAREA PROGRAMEI

Programa școlară pentru disciplina *Limba română* cuprinde trei domenii: literatura, limba și cultura exprimării. Repartizarea recomandată a orelor pe domenii tematice generale este următoarea: literatura - 70 de ore, limba - 70 de ore și cultură exprimării - 40 de ore. Toate cele trei domenii sunt legate între ele și trebuie studiate prin interacțiunea lor.

Programa școlară pentru disciplina *Limba română* se bazează pe anumite finalități, procesul de învățare și realizările elevilor. Finalitățile conțin descrierea cunoștințelor, abilităților, atitudinilor și valorilor integrate pe care elevul le obține, le extinde și aprofundează în cele trei domenii care constituie această disciplină.

I PLANIFICAREA PREDĂRII ȘI ÎNVĂȚĂRII

Programa școlară întemeiată pe finalități oferă profesorului o libertate mai mare în crearea și proiectarea predării și învățării. Rolul profesorului este de a contextualiza această programă cu necesitățile specifice ale elevilor dintr-o clasă, luând în considerare: structura clasei și caracteristicile elevilor; manualele și alte materiale didactice care vor fi utilizate; condițiile tehnice, materiale didactice de care dispun și mediile pe care le are școala; resursele, posibilitățile și necesitățile comunității locale în care școala funcționează. Pornind de la finalitățile și conținuturile date, profesorul își întocmește planul anual global de muncă din care va dezvolta mai târziu planurile operaționale. Finalitățile definite pe domenii facilitează profesorului operaționalizarea în continuare a finalităților concrete la nivel de unități de învățământ. Acum fiecare profesor are finalități definite pentru fiecare domeniu. De la el se așteaptă ca pentru fiecare unitate de învățământ, în faza de planificare și scriere a pregătii pentru oră să definească finalitățile piramidal, pe trei niveluri: unul pe care toți elevii ar trebui să-l realizeze, unul pe care majoritatea elevilor ar trebui să-l atingă și unul care va fi însoțit doar decățiva elevi. În acest fel se va stabili o legătură indirectă cu standardele pe trei niveluri ale realizărilor elevilor. În planificare, ar trebui, de asemenea, avut în vedere că finalitățile diferă, la unele se poate ajunge mai ușor și mai rapid, dar pentru cele mai multe finalități (mai ales pentru domeniul literaturii) este nevoie de mai mult timp, de o serie de activități diferite și de o muncă pe texte variate. În faza de planificare a predării și învățării, este foarte important faptul că manualul este instrumentul de predare și că acesta nu precizează conținuturile disciplinei. De aceea, conținuturile oferite în manual trebuie acceptate selectiv și în funcție de finalitățile care ar trebui realizate. Pe lângă manual, ca una dintre sursele de învățare, profesorul trebuie să ofere elevilor posibilitatea să folosească și alte surse de învățare.

II REALIZAREA PREDĂRII ȘI ÎNVĂȚĂRII

LITERATURA

Acest domeniu se bazează pe texte din lectura clasificată pe genurile literare – *liric, epic și dramatic* și pe o selecție bogată de texte nonliterare, științifice și informative.. O parte obligatorie a textelor literare le constituie operele care aparțin corpusului național principal, fiind îmbogățit cu opere din literatura moderă, contemporană. Selecția textelor va fi bazată în mare măsură pe principiul adaptării la vârsta elevilor.

Pe lângă textele care trebuie abordate la oră este dată și o listă cu lectură școlară. Scopul reintroducerii lecturii școlare este formarea, dezvoltarea și cultivarea deprinderilor de citire a elevilor. Elevii pot în timpul vacanței să citească operele mai vaste, ceea ce contribuie la continuitatea deprinderii de citire.

Pe lângă operele obligatorii care trebuie abordate, este adăugată și o listă cu texte suplimentare. Partea opțională permite profesorului o creativitate mai mare în atingerea finalităților. Această lectură oferă o posibilitate mai mare de aplicare a abordării comparative în exploatarea creațiilor literare, pe diferite niveluri de analiză: interpretare, prezentare sau comentarii. Selecția operelor trebuie să fie adaptată capacităților, necesităților și intereselor elevilor. Diferențele în valoarea totală artistică și informativă a textelor influențează asupra soluțiilor metodologice adecvate (adaptarea la citirea felului de text, amplasarea în interpretarea textului în funcție de complexitatea structurii sale, legarea și corelarea cu conținuturile relevante din alte domenii - gramatica, ortografia și cultura exprimării etc.).

Textele din partea suplimentară a programului trebuie să servească profesorului și la predarea unităților didactice din gramatică, precum și la predarea și consolidarea conținutului din cultura exprimării. Operele pe care nu le abordează profesorul ar trebui să le recomande elevilor să le citească în timpul lor liber.

Noua programă este bazată pe o corelație mai mare dintre operele literare și nonliterare. Corelația este facilitată prin combinarea adecvată a textelor obligatorii și opționale. Din lista de texte suplimentare profesorul alege acele opere care, cu partea obligatorie a textelor va alcătui o unitate motiv-tematică. Același text poate fi corelat cu alte texte în moduri diferite, în funcție de diferite motive sau tonuri narrative. Operele literare care au fost ecranizate (*Chirița în provincie*, *D-I Goe*, *Aleodor Împărat*, *Dumbrava minunată*, *Basme de P. Ispirescu și Ioan Slavici – Zâna Zorilor*, *Povestea lui Harap-Alb*) pot servi la analiza comparativă și identificarea diferențelor dintre, povestirile și formele literare și ecranizate (adaptate, modificate), oferind elevilor posibilitatea de a ajunge la o concluzie cu privire la natura celor două medii și de a-și dezvolta exprimarea mediatică. Elevii li se pot sugera și alte filme cu tematică similară prin care se va realiza o unitate motiv-tematică suplimentară.

Profesorul trebuie să cunoască conținutul programei de limba română din clasa anterioară pentru a respecta principiul predării treptate și sistematice. Pe lângă corelația dintre texte, este necesar ca profesorul să stabilească o corelație cu alte discipline școlare, în primul rând cu materia din istorie, cultura plastică, cultura muzicală, religie și educația civică și limba sârbă ca limbă nematernă.

Introducerea elevilor în lumea literaturii, dar și în a celorlalte texte, așa-numitele texte non-literare (științifice, informative), este o sarcină didactică extrem de complexă. Tocmai la acest nivel de școlarizare se obțin cunoștințele de bază, dar și cele mai importante, aptitudinile și obiceiurile de care va depinde cultura literară a elevilor, dar, și competența estetică. Elevii trebuie să înțeleagă felurile operelor literare și autonomia acestora, precum și faptul că o operă literară modelează o posibilă imagine a realității.

În analiza textului se va aplica într-o măsură mai mare unitatea dintre procedeele analitice și sintetice și păreri proprii. În conformitate cu finalitățile, elevii ar trebui îndrumați ca să se deprindă cu modul de a reda propriile impresii, atitudini și concluzii referitoare la opera citită, prin exemple din text și astfel li se va dezvolta capacitatea de exprimare independentă, activitatea de investigare și luare a unui punct de vedere critic.

Studiul operei literar-artistice în procesul de predare este un proces complex, care începe cu pregătirea profesorului și a elevilor (motivarea elevilor pentru citire, trăire și analiza textului artistic, citirea, localizarea textului artistic, obișnuirea elevilor cu munca de cercetare) pentru analiza operelor literare. Formele cele mai productive primite în interpretarea operelor literare sunt obținute la orele de predare, iar în formele de aplicare funcțională a cunoștințelor și abilităților, continuă și după ore: în recapitularea productivă a cunoștințelor privind materialul didactic tratat, în studiile comparative ale operelor literar-artistice și în abordarea de cercetare și analiză a operelor citite. Etapele centrale ale procesului de abordare a operei literar-artistice în clasă, sunt interpretările bazate pe metodologia și metoda de dezvoltare a acestora în cadrul orei de predare.

Analiza operelor literare ar trebui să fie bazată pe rezolvarea *întrebărilor problemă* care reies din text și trăirile artistice. Multe texte, în special fragmente din opere, necesită localizarea lor în timp, deseori ea fiind multiplă. Amplasarea textului într-un cadru temporal, spațial și socio-istoric și informarea cu privire la

conținuturile importante care preced fragmenului – reprezintă condiții fără de care deseori textul nu poate fi trăit intens și înțeles corect.

În *interpretarea textului* elevii trebuie obișnuiți să-și argumenteze impresiile, atitudinile și reflexiile asupra textului literar, astfel dezvoltându-li-se capacitatea de exprimare independentă, a activităților de cercetare și criticii, respectând în același timp atitudinea individuală de înțelegere a textelor literare și de exprimare a opiniilor.

Elevii vor însuși noțiunile de teorie literară prin abordarea textelor corespunzătoare și prin utilizarea anterioară a lecturii. Cu ajutorul mijloacelor lingvistice și stilistice elevii vor percepe textul cu ajutorul impresiilor și trăirilor sufletești, precum și a sugestiilor estetice, astfel că vor fi capabili să înțeleagă condiționarea reciprocă lingvistico-stilistică.

În timpul analizei operelor literare, precum și în cadrul exercițiilor orale și în scris, se va insista ca elevii să descopere cât mai multe trăsături, emoții și stări sufletești ale personajelor, să-și exprime opiniile asupra comportamentului personajelor.

Finalitățile legate de domeniul literaturii se bazează pe citire. Diferitele forme de citire reprezintă condiția de bază pentru ca elevii să dobândească cunoștințe și să continue să fie introduși cu succes în lumea operelor literare. În clasa a cincea se cultivă în primul rând citirea expresivă, iar elevii sunt introduși treptat în cititul de cercetare.

LIMBA

În predarea limbii, elevilor li se va dezvolta capacitatea pentru comunicarea orală și în scrisă în limba română standard. De aici, scopul cerințelor din această programă nu este doar însușirea normelor de limbă și de gramatică, ci și înțelegerea funcțiilor lor și aplicarea corectă în exprimarea orală și în scris.

În cazul în care conținutul programei prevede unități didactice pe care elevii deja le-au însușit în clasele precedente, se subînțelege că va fi verificat nivelul de însușire și capacitatea de aplicare a materiei învățate anterior, iar recapitularea și exersarea pe exemple noi va fi realizată înainte de abordarea noilor conținuturi. Prin aceasta se asigură o continuitate în activitate și muncă sistematică în corelarea dintre materia nouă și cunoștințele existente.

Profesorul trebuie mereu să fie conștient de rolul primordial pe care îl are exersarea adecvată și sistematică, respectiv că materia nu este însușită până nu se exersează bine. Aceasta înseamnă că exersarea ar trebui să fie un factor esențial în abordarea materiei, aplicarea, recapitularea și consolidarea cunoștințelor.

Gramatica

Cerințele de bază ale programei în predarea gramaticii este ca elevilor limba să le fie prezentată și interpretată ca un sistem. Niciun fenomen lingvistic nu ar trebui să fie studiat în mod izolat, în afara contextului în care își realizează funcția (în orice situație potrivită cunoștințele de gramatică pot fi puse în funcția interpretării textului artistic și de popularizare a științei). Una dintre procedeele extrem de funcționale în predarea gramaticii sunt exercițiile care se bazează pe utilizarea exemplelor din practica nemijlocită a vorbirii, fapt care apropie materia din gramatică de necesitățile vieții în care limba este aplicată ca o activitate umană universală. Fenomenele lingvistice nu ar trebui menționate și nici prezentate izolat (de exemplu, cuvinte și propoziții fără legătură între ele), ci întotdeauna trebuie să fie contextualizate prin legarea cu o situație de comunicare în care acestea pot fi în mod clar identificate, izolate și a căror caracteristici și funcții pot fi explicate.

Abordarea cazurilor și exercițiile ar trebui să fie orientate spre identificarea cunoștințelor importante pentru utilizarea corectă a declinației cu articolul hotărât și nehotărât care va fi recunoscut și în textele literare și nonliterare, dar și spre eliminarea dilemelor care apar în exprimarea orală și scrisă a elevilor în utilizarea zilnică a limbii. De aceea conținutul exercițiilor legate de utilizarea corectă a cazurilor și a articolului se stabilește în funcție de monitorizarea continuă a cunoștințelor de limbă a elevilor (de ex. în timpul dialogului purtat la oră, dar și din

exemplele din temele scrise de către elevi). Astfel, predarea materiei din limbă va fi în funcția pregătirii elevilor pentru o bună comunicare în limba română literară contemporană.

Conținuturile cuprinse în exersarea numeralelor și pronumelor vor fi stabilite în funcție de monitorizarea continuă a materiei însușite în clasa a patra. Declinarea pronumelor și recunoașterea formelor accentuate și neaccentuate, contribuie la o mai bună înțelegere și aplicarea ortografiei corecte a cuvintelor scrise cu cratimă atât în literatură cât și în lucrările de specialitate. În abordarea adjectivelor trebuie să se acorde atenție gradelor de comparație care au fost introduse în clasa a cincea pentru a fi stabilită legătura pe linie orizontală cu alte limbi care se învață.

Abordarea verbelor este un proces mai complex și ar trebui să se insiste asupra distincțiilor dintre modurile și timpurile verbelor. Deși nu se utilizează în mod activ toate timpurile în comunicare, se recomandă recunoașterea tuturor timpurilor verbelor auxiliar (a fi, a avea, a vrea / a voi).

Pentru abordarea părților de vorbire neflexibile trebuie planificate mai multe ore, punându-se accentul pe acuzativ, totodată explicându-se rolul prepozițiilor în comunicarea cotidiană. Exemplele trebuie luate din comunicarea cotidiană, pentru ca elevii să le poată identifica și să înțeleagă funcția lor în propoziții în așa fel încât cuvântul să-l identifice ca unitate la nivel morfologic și sintactic. Cu același scop se vor aborda și celelalte părți de vorbire neflexibile.

Ortografia

Normele ortografice vor fi însușite cu ajutorul exercițiilor sistematice (dictările ortografice, corectarea greșelilor dintr-un text dat, teste cu exerciții de ortografie etc.). În exersarea ortografiei se recomandă ca o atenție aparte să fie acordată pluralului substantivelor, substantivelor în genitiv, cuvintelor care sunt scrise în mod diferit (despărțit sau împreună) în diferite situații. Trebuie de asemenea periodic să se verifice scrierea cuvintelor, în mod aparte a cuvintelor care încep și se termină în Î, precum și scrierea literelor Î și Â în interiorul cuvintelor.

De asemenea, elevii trebuie încurajați ca singuri să observe și corecteze greșelile de ortografie în comunicarea SMS și în alte tipuri de comunicare.

În plus, elevii trebuie îndemnați să folosească îndrumătoarele și dicționarele ortografice (edițiile școlare). Este de dorit ca profesorul să aducă un exemplar de *Dicționar ortografic* la oră de fiecare dată când se abordează teme de ortografie (în acest fel ar putea de la fiecare elev în mod individual să ceară ca acesta să găsească un cuvânt în dicționarul ortografie și să determine forma corectă sau scrierea corectă).

Ortoepia

Profesorul trebuie permanent să scoată în evidență importanța pronunțării corecte, care se cultivă prin aplicarea anumitor exerciții ortoepice. Exercițiile ortoepice nu trebuie realizate ca unități didactice aparte, ci în cadrul anumitor teme adecvate din gramatică. Accentuarea propozițiilor poate fi adusă în legătură cu ortografia, iar pe de altă parte cu sintaxa, etc. În cazul folosirii înregistrărilor audio, elevilor trebuie formată deprinderea de identificare, reproducere și însușire a comunicării cu o accentuare corespunzătoare, iar atunci când se ajunge la abatere de la normele ortoepice, să deosebească accentuarea sunetelor în varianta literară față de varianta dialectală a limbii române.

Unele exerciții ortoepice se pot realiza și pe teme corespunzătoare din literatură: de ex. articularea poate fi exersată prin rostirea numărărilor în cadrul orelor de predare a literaturii populare; accentul cuvintelor, tempoul, ritmul, intonația propoziției și pauzele se vor exersa prin citirea cu voce tare a unor fragmente din lectura suplimentară (la alegerea profesorului sau a elevului) etc. Pentru exersarea ortoepică trebuie întreprise activități care țin de rostirea pe de rost a unor fragmente în proză sau versuri (cu ajutorul materialelor didactice auditive).

CULTURA EXPRIMĂRII

Acest domeniu trebuie să fie legat cu abordarea textelor literare ca formă reprezentativă de exprimare, precum și cu abordarea gramaticii și ortografiei, care vor contribui la cultivarea corectă în exprimarea orală și scrisă.

Cultura exprimării se cultivă prin punerea în aplicare a exercițiilor lexical-semantică și stilistice, care au drept scop îmbogățirea vocabularului și dezvoltarea abilităților și competențelor de exprimare. Toate aceste tipuri de exerciții, care duc la dezvoltarea capacității de exprimare corectă, se realizează pe text sau împreună cu exercițiile de vorbire.

III. MONITORIZAREA ȘI EVALUAREA PREDĂRII ȘI ÎNVĂȚĂRII

Monitorizarea și evaluarea rezultatelor progresului elevilor este în funcția realizării finalităților, și începe cu o evaluare inițială a nivelului la care se găsește elevul și în raport cu ceea ce se va evalua în viitorul lui progres precum și cu notarea. Fiecare activitate este o oportunitate bună pentru evaluarea și obținerea informațiilor despre progresul acestuia. Fiecare oră și fiecare activitate este o modalitate de evaluare formativă, respectiv de înregistrare a progresului elevilor și o îndrumare pentru activitățile viitoare.

Evaluarea formativă este o parte integrantă a abordărilor de predare moderne și subînțelege evaluarea cunoștințelor, abilităților, atitudinilor și comportamentelor, precum și dezvoltarea competențelor adecvate în timpul predării și învățării. Rezultatul acestei evaluări oferă feedback elevilor și profesorilor cu privire la competențele care au fost bine însușite și care nu, precum și cu privire la eficiența metodelor adecvate pe care profesorul le-a aplicat pentru atingerea obiectivului. Măsurarea formativă implică colectarea de date cu privire la rezultatele elevilor, dar cele mai frecvente tehnici sunt: realizarea sarcinilor practice, observarea și înregistrarea activităților elevilor în timpul orelor, comunicarea nemijlocită dintre elevi și profesori, registru pentru fiecare elev (harta progresării) etc. Rezultatele evaluării formative la sfârșitul ciclului didactic trebuie să fie prezentate și sumativ – prin notă numerică.

Munca fiecărui profesor este formată din planificare, realizare, monitorizare și evaluare. Este important ca profesorul să monitorizeze și evalueze continuu, nu numai rezultatele elevilor ci și procesul de predare și învățare, precum și pe sine însuși și propria muncă.

РУСИНСКИ ЈЕЗИК

Назва предмету **Руски јазик**

Циљ **Циљ** настави руског јазика то же би шкољар витвориовал комуникацију на руским језику у складзе зоз фонетичним, граматичним и семантичним законитостима руског јазика у усней и писаней комуникацији, здобувал спознаня о традицијней култури и сучасней књижевности на тим језику, як и о традицијних и сучасних вредностех, же би хасновал здобути знаня и способности и розвивал власни потенцијали, особни висловни можливости и социјални схопности.

Класа **Пията**
Рочни фонд годзинох **180**

Корекција зоз другима предметами
Сербски як немацерински јазик
Странски јазик
История
Музична култура
Подобова култура (*ликовна на српском*)
Вирска настава
Гражданске воспитане

ОБЛАСЦ/ ТЕМА	ВИХОДИ По законченей обласци/теми, шкољар:	ЗМИСТИ
КЊИЖОВНОСЦ	- розликуе лирику, епику, драму - розликуе књижевни род од књижевней файти - препозна и потолкуе природу сказки, басни, приповедки - драматизуе текст з прекладаньом на дијалог - препозна розлични угли патрени и видзених истих подјих - виражи своју дожице и становиско о описаней подји - розликуе увод, заплет, розришене - замеркуе заплет и околности котри до нього привели - розликуе дословне и пренешене значене - анализуе причиново и пошлјдково одношеня у књижевним дјелу на прикладох з тексту - препозна водзаци мотив и побочни мотиви	Лирика Књижевни термини и понятия Усна традиција и уметничка творчост. Поняце поезији и прози и розликоване Приповедане и описоване. Тема и мотив. Основни мотив План дјела. Вязи межи часцима текста. Основни етапи у композицији епског дјела. Техники формования подобох: опис вонкашнього випатрунку, писателюв коментар, характерни прикмети подобих. Стилски средства з котрима ше формују поетски слики и виволую уметнички упечатки у лирској писни. Поетски слики виволани зоз поровнаньом, епитетом, персонификацију и ономотопею. Пренешене значене словох, виразох, фразох.

	- аналізує елементи композиції лірської пісні (строфа, стих) - препозна поетську слику - аналізує елементи композиції епського діла як часці фабули - преприповеда текст з різних угляд патрєня.	Композиция лірської пісні, файти стилх и мотиви. Лєктура 1. Ирина Г.Ковачевич, <i>Дай ми руку</i> 2. Силво Ерделі, <i>Дуб</i> 3. Мирон Колошняї, <i>Здогадованє на войну</i> 4. Гаврил Костельник, <i>Моя писня</i> 5. Гаврил Надь, <i>Чи ши чул, сину</i> 6. Мелания Павлович, <i>Єст єдна нїтка</i> 7. Михал Рамач, <i>Дражка на салаши</i> 8. Драгутин Тадиянович, <i>Високи жовти жита</i> 9. Руска нар. <i>Младосц преходзи</i> Епика и драма Епска писня. Характеристики драмского текста и диалог як главна прикмета. Заплєт и розришенє у драмским тексту. Приповеданє и описованє. План діла. Вяза медзи часцями текста. Основни етапи у композиції епського діла.
ЯЗИК ГРАМАТИКА И ПРАВОПИС		Тєхніки формованя подобх:опис вонкашнього випатрунку, писательов коментар, характерниприкмети подоби. Лєктура 1. Мирон Канюх, <i>Пчолка Смолка</i> 2. Микола М. Кочиш, <i>Лєтні вечар</i> 3. Микола М. Кочиш, <i>Владко ше веже на госцину</i> 4. Владимир Кочиш, <i>На струнох гушлї</i> 5. Михал Ковач, <i>Била кобула</i> 6. Штефан Чакан, <i>Стари и млади вовк</i> 7. Руска нар. прип. <i>Побожни шєстри</i> 8. Руска нар. прип. <i>Хто шме єсц на лєжацо</i> 9. Українска нар. дума, <i>Козак Голота</i> 10. Руска нар.прип.<i>Здогадлїви скравец</i> 11. Сербска.нар. <i>Еро з гєвтого швета</i> 12. Микола Скубан, <i>Шамла</i> 13. Михаль Майтенї, <i>Нєзвичайни дарунок</i> Домашня лектура 1. Радярд Киплинг, <i>Кнїжка о джунгли</i> 2. Ирина Г.Ковачевич, <i>Тисяч радосци</i>

	- виражи дожице з полним виреченьом, правильним вигваряньом и интонацию - розликує букви рускей кирилки од сербскей кирилки - правильно вигваря дзвонке г - препозна просте, преширене и зложене виречене - прешири просте виречене з додатками же би ше достало преширене виречене - одредзи состав слова и творене словох з додаваньом префиксох и суфиксох - розликує значене словох достатих з рижними префиксами и суфиксами на прикладах	3. Вибор поез. за дзеци на руским языку Фонетика Гласи, вокали, консонанти. Вигваряне по вертикалней и горизонталней линиї. Подзелене по дзвонкосци, месце и способу твореня; єдначенє по дзвонкосци. Розлика медзи експлозивними дь и ть и сербскими ђ и ћ. Синтакса Просте виречене; субект и предикат, вязи словох у виреченю. Преширене виречене – субектова и предикатова група, додатки субекту и предикату. Єдночлени и безсубектни виреченя, номинативни. Наглашка слова и виреченя. Зложене виречене, поняце и препознаванє. Творене словох Корень, основа, префикс, суфикс. Приклади зложених и виведзених словох. Пожички. Правопис Правописни правила важни за наставну материю у пиятей класи. , писанє словох ведно и окреме. Привикованє на хаснованє правопису и словни́ка.
ЯЗИЧНА КУЛЬТУРА	- провадзи и розуми викладанє, сообщене, обвисценє и упутства на стандартним языку на розлични теми - препозна и розуми директну и индиректну бешеду и пренєшенє значене словох и виразох - Замеркує вязу вещей информациейох - повяже текст зоз власним искуством и дожицом - ясно виражи думку, идею, становиско, чувство - бешедує з полними виреченнями - хаснує шицки форми висловйованя: приповеданє, преприповедованє, описованє - участвує у диялогу и прилагодзи свой вираз теми и учашніком - примені правопис за стандартни ситуації - направи свой план викладаня и писаня - скраци текст на найменши остаток информацией и предлужиц текст як свой додаток - исти слова зна напише з руску кирилку	Приповеданє о правдивих и видуманих подійох справ рядошлїду збуваньох, справ свойого або заєдніцкого плану. Описованє вонкашнього и нукашнього простору, поєдиносцох з природи людзох и животиных у рушаню и мированю з наглашку на виразних прикметох. Описованє цека роботи, рурального и городского пейзажу у розличних часових и хвильових обставиных, микро и макро обектох за заєдніцку у особну намену. Преприповедованє власних и цудзих дожицох як и змистох текстох, обачованє структури приповедки, хронології, наглашованє ключних хвилькох. Динамични и статични сцени. Обачованє стилских средствох. Портрет. Култура висловйованя и виражованє дзеки, намири, жаданя, процивеня, процивеня и согласносци, култура обходзеня (справованя). Информованє и преношенє информациейох справ пейц правилых и змисту вистки.

	котра ше розликую од сербскей кирилки; хаснує двозначни вокалски букви - розликує бешеду у терашнім чаше од ретроспективи - замеркує хронологию; исти текст зна виражи у прешлим, терашнім и будуцим чаше - препозна деталі на общей слики - приповеда и пише по тезох - описує екстериєр и ентериєр - применює техніку писаня составу (чежиско теми, вибор и розпорядок поєдиносцох, основи композиції текста и груповане поєдиносцох) - пише писмо (позна правила писаня приватного писма и правила електронских порученьох на мобилних телефонах и явних дружтвених мрежах	Критичке одношене гу інформації. Составяне виреченьох з язичними и правописними правилами. Писане питаньох и одвитох у вязи з обробенима текстами, филмом, представу, музику и подобне. Двозначни вокалски букви, сербска и руска кирилку. План викладаня у усней и писаней форми. Бешеда у терашнім чаше и ретроспективно. Хронология подійох. Исти текст у прешлим, терашнім и будуцим чаше. Препознаванє детальох на общей слики.
--	--	--

КОРЕКЦИЯ ЗОЗ ДРУГИМА ПРЕДМЕТАМИ

сербски як немацерински язык

странски язык

история

музична култура

подобова култура

вирска настава

гражданске воспитанє

УПУТСТВО ЗА ВИТВОРЙОВАНЄ ПРОГРАМИ

Наставна програма руского языка за пияту класу ма три медзисобно повязани целосци: *Кнїжовносц*, *Язык* и *Култура висловйованя* (усного и писаного). Наведзени целосци функционално повязани. У даєдних жемох то одвоєни целосци (обласци) як наставни предмети з окреммим фондом годзинох. У наставней пракси у нас тоти целосци интегриовани до єдного наставного предмету з укупним фондом 180 годзини у пиятей класи. Тот принцип интеграції за уровень основней школи функционални бо указує медзизависносц кнїжовносци и языка и з тим ше указує як виражованє у ровні комуникації та шицко у ровні розуменя и дожица швета и живота виражене з языком. Исте подзелєнє на три целосци провадзи ше по вертикали у шицких класох основней школи. Фонд годзинох за каждую обласц флексибилни и руша ше коло 60 до 70 годзини за каждую целосц, а предклада ше же би наставнік зоз своїм рочним планом направел дистрибуцию наставних годзинох по целосцох (обласцох) и конкретних наставних єдинкох. При тим наставнік будзе мац у оглядзе предходни знаня школярох як и потребу за повторйованьом и вежбаньом же би ше у целосци дошло до резултату вираженого зоз *виходами* односно крайнім целью.

Програмска обласц *Кнїжовносц* ма погледованя котри корелативни зоз погледованями у цалей вертикали по осму класу. При тим ше ма у оглядзе способносци школяра же би розумел, препознал, похопел и похасновал даєдни поняца характеристични за кнїжовносц не лем як писане слово але и як

уметносц слів. Програма не має виражені параметри історії книжковості, оскільки то буде інтерес аж середньої школи. Дотла, настава має функцію впровадження школярів до доживання і розуміння книжкового діла як і впровадження даєдних понять з котрими наука о книжковості описує книжковість. Книжкова продукція на руському мові за дзеці досі скромна по обсягу та пріто список назв обов'язної школьської лектури звичайні у відношенні на другі мови. То пріто же за велих школярів то буде пріше і остатнє місце дзе впроваджу авторів і діла на руському мові. Три основні школи з руським навчальним мовою (у Руському Керестурі, Коцурі і Дюрдьові) то валахські стрідки, з тим же єдна єдноязична а два двоязичні. І то фактори, звичайношкільські але присутні, котрі впливають на загальну суму назв котрі передбачені з тої програми.

Програмська обласць *Мова (граматика і правопис)* операє на заохоченні систем знань заключно з шкільної класи. Школярі у стандартній бесідній комунікації з бізовністю хасують три дієсловні години, не гриша у хасуванні випадків, шішки тестування указали же з бізовністю складають висловлення, хасують і виражають просторні відношення, заміновники, складання слів у висловленні ітд. У граматики руського мови єст мінімальне число винятків, дублетів і подібні з'явлення котрі би вчене руського мови творили зложеним. Акцент ставлять на достатній складі та ще акцент лем констатує як чергові правила. Прі шішці тої пріширені знання з граматики буде інтензивніше у шістій і сьомій класі. Поняття ще впроваджує і вообщі робота на граматиці ще вше відкидає на книжковий текст котрі напередок познати. Робота навчальника подрозумує не лем вчене о правильному вимовленні і хасуванні слів у висловленні але і ставлять вимоги на нових прикладах. Правопис руського мови заснований на морфологічно-фонетичному принципі та є у основі єдиновимови бо потрібне замислювати і навчати лем даскель з'явлення писання букви д опрід букви с і писання негатиї вєдно і окреме. Правопис зложений у часті писання вокалів тє. двозначних вокальських букв і м'якого знака (я, є, ї, ю, ь), цо вшєліяк треба неперервно вимовляти у умовних медійному оточенні з мовами котрі мають латиничне письмо і вше менше хасуване кирилического письма у медійній і іншій комунікації.

Програмська обласць *Культура усного і писаного висловлювання* то міжобласць у котрій ще пріплітають і книжковість і граматику. Істотніше то обласць чийо змісти найвше унаправлені на комунікацію, на бесідну мову, дзе шішки змісти мають свої практичні смисли. Поєдінєць має думку котру жада прінесці дакому а питання же кельо му ще удасть прінесці порученє котре найвше закриває тої думку, без завадзань. Пріто потрібне же би навчальник пошведєл найвше часу праву культуру висловлювання, усного і писаного, неперервно указуючи на ниянси у висловлюванні і значення тих ниянсів і можливості же би як собесідник бул похочений. То простір у котрим школяр може указати свою здатність за квалітетну комунікацію з оточенням і указати свої мовні здатності. Поєдінєць може будувати свої власні вислови і з тим указати свою індивідуальність. Знання і хасування ниянсів у висловлюванні ще вимовляти на вше нових прикладах а навчальник має надати можливість найкращі реальні життєві ситуації котрі треба і мож цо лєпше формулювати же би тої ситуації мали істи прієм при собесідникові. Культура висловлювання ще будує не лем з вченням нових слів як багачення словника але і з ширенням обсягу значення уж познатих слів у нових оточеннях. У двоязичній стрідці інтерференція велика та барз важне же би ще у наставі дошло до вєкшого ступня согласності у розумінні обсягу значення слова. З ризиків вивчення познати же кед має з'явлення котре ще може мовити з вше різними словами а з істинним значенням а од тої даскель слова заєднічки за обидва мови, школяр найчастіше у кождній бесіді хасує переважно слова котрі заєднічки за обидва мови. З тим ще допріноши лєпшому розумінню але ще істотніше трає вели висловні можливості у єдній мові. Пріто велика роль наставника же би з плануванням роботи мал у огляді упереджене висловних можливостей школяра на взаємні хасанні кождного собесідника. Пріто значне же би ще з вивченням нових слів і висловів у словнику школяра істотніше робило і на пріширенні обсягу значення уж познатих слів і висловів. То вшєліяк має кореляцію з обласцю книжковості бо би без розуміння прінесеного, метафоричного значення слів і висловів скоро кожда робота на книжковій ділі була даремна.

СЛОВАЧКИ JEЗИК

Názov predmetu

SLOVENSKÝ JAZYK

Cieľ

Cieľ výučby a učenia *slovenského jazyka* je, aby žiak pestoval slovenský jazyk tak, že ho bude správne používať v rôznych komunikačných situáciách, v hovorenej a písanej podobe; prostredníctvom čítania a interpretácie literárnych diel bude rozvíjať predstavivosť a umeleckú vnímavosť, estetické kompetencie, kritické posudzovanie a mravné hodnotenie.

Ročník

Piaty

Ročný fond hodín

180 hodín

OBLASŤ/ TÉMA	VÝKONY Po spracovanej téme/oblasti žiak bude schopný:	OBSAH
LITERATÚRA	–určiť literárny druh a žáner literárneho diela –odlíšiť charakteristické vlastnosti ľudovej slovesnosti od vlastností umeleckej literatúry –rozlíšiť realistickú a fantastickú prózu –analyzovať prvky kompozície lyrickej básne (strofa, verš); veršovaného epického diela (balady) a v próze (časti fabuly deja – kapitola, epizóda); –dramatického diela (dejstvo, scéna, výstup) –odlíšiť pojem básnika a pojem lyrického subjektu; pojem rozprávača a spisovateľa –rozlíšiť literárne postupy –rozpoznať zvukové, vizuálne (taktilné a olfaktorické) prvky básnického obrazu –určiť básnické figúry (štylistické prostriedky) a pochopiť ich úlohu v literárno-umeleckom texte –hodnotiť umelecký prednes, rozprávania alebo dramatický dej (žartovný, veselý, smutný a	LYRIKA Literárne termíny a pojmy Básnik a lyrický subjekt. Motívy a básnické obrazy ako prvky kompozície lyrickej básne a piesne. Druhy strof podľa počtu veršov v lyrickej básni/piesni: štvorveršová. Znaky lyrickej poézie: obraznosť, rytmickosť. Básnické figúry: prirovnávanie, personifikácia; epiteton, onomatopoeja. Druhy autorských a ľudových lyrických piesní a básní: opisné (deskriptívne); zbojnícke a obradné. Školská lektúra 1. Slovenská ľudová pieseň: <i>Spievajte si, spievajte</i> 2. Obradové ľudové piesne (výber) 3. Viliam Figuš-Bystrý: <i>Anička malička</i> 4. Juraj Tušiak: <i>Zimná krajinka</i> 5. Ferenc Fehér: <i>Báčska krajinka</i> 6. Pavol Orságh Hviezdoslav: <i>Jarné kvietky</i> 7. Elena Čepčková: <i>Janá nôta</i> 8. Daniel Hevier (výber z diela) 9. Milan Lasica: <i>Vybrané slová</i>

	pod.) –určiť tému a základné a vedľajšie motívy –analyzovať príčinu a následky časového sledu motívov –ilustrovať vlastnosti postáv na príkladoch z textu –hodnotiť konanie postáv a odôvodniť svoj postoj –porovnávať fiktívne (neskutočné, vymyslené) a reálne vlastnosti literatúry –ilustrovať povery, zvyky/obyčaje, spôsob života a udalosti z minulosti opísané v literárnych dielach –uviesť príklady toho, čo získal čítaním	EPIKA Literárne termíny a pojmy Spisovateľ a rozprávač. Slovtvorné postupy: opis, rozprávanie v prvej a tretej osobe; dialóg. Fabula: sled udalostí, epizódy, kapitoly. Charakteristika postáv – spôsob vyjadrovania, správanie, fyzický vzhľad, životné postoje, etickosť konania. Druhy epických diel vo verši a v próze: ľudová balada, bájka, žartovná ľudová rozprávka. Školská lektúra 1. Ľudová balada: <i>Rabovali Turci</i> 2. Slovenská ľudová bájka: <i>Lišiak a žaba</i> 3. Milan Rúfus: <i>O troch grošoch</i> 4. Žartovná ľudová rozprávka: <i>Kubove príbehy</i> (výber) 5. Martin Prebudila: <i>Hej, kedy si bol na povale</i> 6. Klára Jarunková: <i>Kamaráti</i> (úryvok) 7. Slovenská ľudová povesť o Jánošíkovi 8. Výber zo srbskej súčasnej prózy 9. Mária Kotvášová-Jonášová: <i>Tetuška moja, kde si mi?</i> 10. Daniel Defoe: <i>Robinson Crusoe</i> (úryvok o výstavbe úkrytu) DRÁMA Literárne termíny a pojmy Dejstvo, výstup, osoby v dráme. Dramatické útvary a rozhlasová hra. Školská lektúra 1. Anna Nemogová-Kolárová: <i>Ako boli Vierka a Jurko malí</i> (divadelná hra pre deti) 2. Dušan Radović: <i>Kapitán John Peoplefox</i> 3. Bábkové divadlo pre deti (výber)
--	--	---

		VEDECKOPOPULÁRNE A INFORMAČNÉ TEXTY (výber 2 diel) 1. Pavol Dobšinský: zberateľská činnosť a malé formy ľudovej slovesnosti 2. Ako vznikajú knihy (spisovateľ, redaktor, výtvarný redaktor,...) 3. Zo života našich predkov 4. Nikola Tesla: Moje detstvo 5. Výber z kníh, encyklopédií a časopisov pre deti a internetu DOMÁCA LEKTÚRA: 1. Slovenské ľudové rozprávky a bájky (výber) 2. Povesti o Jánošíkovi (výber) 3. Mark Twain: Dobrodružstvá Toma Sawyera 4. Výber z autorských rozprávok (Ľubomír Feldek: O škaredej princeznej, Hans Christian Andersen: Slávik, Mirko Petrovič: Bosá polonéza, Edmondo de Amicis: Môj priateľ Garonne, Milan Rúfus: Pamodaj šťastia, Jiří Wolker: O kominárovi, ...) 5. Juraj Tušiak: Postavím si kaštieľ vežičkový 6. Rudo Moric: Z poľovníckej kapsy Doplnková lektúra (výber – 3 diel) 1. Miroslav Demák: O troch umelcoch 2. Výber žartovných rozprávok zo svetovej literatúry 3. Vidoe Podgorec: Biely cigánik 4. Výber z antológie: Postavím si palác z palacíniek 5. Pozeral/a som detský slovenský film (voľný výber) 6. Komix podľa výberu 7. Pozeral/a som divadelné predstavenie pre deti 8. Ezopove bájky (výber) 9. Astrid Lindgrenová: Pipy dlhá
--	--	---

			pančucha 10. Výber zo súčasnej slovenskej poézie pre deti
JAZYK	Gramatika (jazyk, fonetika, lexikológia, morfológia)	–poznať skupiny slovanských jazykov –chápať vzťah k materinskému jazyku a k jazyku iných národov – poznat' zhodu jazykových javov medzi slovenčinou a srbčinou –odlíšiť spisovný jazyk od nárečia; poznať charakteristiky slovenských nárečí –určiť v slovách spodobovanie spoluhlások podľa znelosti –uplatňovať rytmický zákon –určiť stavbu slov, slovotvorné postupy (odvodzovanie a skladanie) –poznať homonymá, synonymá a opozitá –rozlíšiť ohybné a neohybné slovné druhy –poznať a určiť pády a pádové koncovky v korelácii so srbčinou –určiť kategóriu rodu, čísla, pádu pri ohybných slovách okrem slovíes –správne používať pádové koncovky	Tri skupiny slovanských jazykov. Materinský jazyk a jazyky iných národov. Kontaktové jazyky: slovečina a srbčina Spisovný jazyk a nárečia (stredoslovenské, západoslovenské a východoslovenské). Spodobovanie spoluhlások podľa znelosti (znelé a neznelé). Zákon o rytmickom krátení. Stavba a tvorenie slov. Homonymá, synonymá a opozitá. Ohybné slovné druhy: podstatné mená, prídavné mená, zámená, číslovky, slovesá; neohybné slovné druhy: príslovky, predložky, spojky, častice, citoslovčia (vymenovať). Podstatné mená – pojem a členenie (hmotné – všeobecné a vlastné, nehmotné) Skloňovanie podstatných mien mužského, ženského a stredného rodu: slovný základ a pádová koncovka. Prídavné mená – pojem a členenie (vlastnostné – akostné a vzťahové a privlastňovacie), zhoda prídavného mena s podstaným menom v rode, čísle a páde; stupňovanie prídavných mien.

			Skloňovanie prídavných mien mužského, ženského a stredného rodu; stupňovanie prídavných mien Zámená – osobné zámená: skloňovanie, kratšie a dlhšie tvary zámen; zvrtné zámeno. Číslovky – pojem a členenie (určité – základné, radové, skupinové, násobné a neurčité). Slovesá – pojem, gramatické kategórie sloves, neurčitok, jednoduché a zložené slovesné tvary (vysvetlenie).
	Pravopis	–uplatniť pravopisnú normu pri písaní vybraných slov –dôsledne uplatniť pravopisnú normu pri písaní veľkého písmena (zložené slová so spojovníkom a bez spojovníka, viacslovné vlastné mená) –uplatňovať interpunkčné znamienka –používať <i>Pravidlá slovenského pravopisu</i> a iné pravopisné príručky	Písanie <i>i/y</i>, <i>í/ý</i> po obojakých spoluhláskach. Veľké písmeno vo viacslovných geografických názvoch, názvoch inštitúcií, ustanovizní, organizácií (typické príklady); veľké a malé písmeno pri písaní privlastňovacích prídavných mien. Zámeno Vy z úcty. Interpunkčné znamienka: čiarka (pri vymenovávaní, oslovení); úvodzovky (priama reč); pomlčka (namiesto úvodzoviek v priamej reči). Pravopisné príručky.
	Ortoepia	–správne vyslovovať tvrdé spoluhlásky <i>d,t,l, n</i> pred <i>i, e</i> –správne vyslovovať zdvojené spoluhlásky v slovách –správne vyslovovať slová vzhľadom na intonáciu –rozprávať jasne dbajúc na spisovnú jazykovú normu –plynulo a zreteľne čítať nahlas literárne a vecné texty	Výslovnosť tvrdých spoluhlások <i>d,t,l,n</i> pred <i>i,e</i>. Výslovnosť zdvojených spoluhlások. Intonácia a prestávky v spojení s interpunkčnými znamienkami; intonácia opytovacích viet. Artikulácia: hlasné čítanie jazykolamov, najprv pomaly a potom rýchlejšie (individuálne alebo v skupine).

JAZYKOVÁ KULTÚRA	– využívať rôzne slohové postupy: deskripciu (portrét a krajinka), rozprávania v 1. a 3. osobe, dialóg – zostaviť správu a oznámenie – určiť časti textu (názov, odseky) a zaradiť ich do súvislých častí (úvodná, stredná a záverečná časť textu) – utvoriť hovorový prejav alebo napísaný text o vnímaní prečítaného literárneho diela a na témy z každodenného života a vlastnej predstavivosti – nájsť explicitne a implicitne vyjadrené informácie v jednoduchom literárnom a vecnom texte	Prerozprávania, rozprávania, opis – zisťovanie rozdielov medzi ústnym a písomným vyjadrovaním; písanie listu (súkromný, email). Jazykové prejavy (správa, oznámenie) Obohacovanie slovnej zásoby: synonymá a antonymá; nespisovné slová a kalky – a vystriedanie spisovnými; zistenie a vyradenie bezvýznamných podrobností a zbytočných slov v texte a ústnom prejave. Technika vypracovania písaného slohu (základné prvky kompozície); odsek ako kratší tematický celok a jeho kompozično-štylistické funkcie. Technika čítania jednoduchých nelineárnych prvkov textu: tabuľky, diagramy, grafikóny, legendy. Verejný výstup, prezentovanie vlastnej a tímovej práce. Formy spoločenského styku. Osem domácich písaných úloh a ich rozbor na hodine. Štyri školské písomné úlohy – po dve v každom polroku.
-------------------------	---	--

KORELÁCIA S INÝMI PREDMETMI

Dejepis
 Hudobná kultúra
 Výtvarná kultúra
 Náboženstvo
 Občianska výchova

POKYNY NA REALIZÁCIU PROGRAMU

Učebné osnovy slovenského jazyka obsahujú tri vzdelávacie oblasti: literatúru, jazyk a jazykovú kultúru. Odporúčané rozdelenie hodín podľa vzdelávacích oblastí: literatúra – 70 hodín, jazyk – 70 hodín a jazyková kultúra – 40 hodín. Všetky tri oblasti sa navzájom integrujú a ani jedna sa nemôže vyučovať oddelene a bez vzájomnej spätosti s inými oblasťami.

Učebné osnovy slovenského jazyka založené sú na vzdelávacích výkonoch, respektíve na procese učenia a žiackych výkonoch. Vzdelávacie výkony predstavujú opis zjednotených vedomostí, zručností, postojov a hodnôt, ktoré žiak buduje, rozširuje a prehľbuje cez tri vzdelávacie oblasti tohoto vyučovacieho predmetu.

I. PLÁNOVANIE VYUČOVACIEHO PROCESU A UČENIA

Učebné osnovy zamerané na výkony umožňujú učiteľovi väčšiu voľnosť, viac možností v tvorení vyučovacieho procesu a učenia. Úlohou učiteľa je, aby kontextualizoval daný program potrebám konkrétnej triedy majúcej na zreteli: zloženie triedy a charakteristiky žiakov; učebnice a iné učebné materiály, ktoré bude používať; technické podmienky, vyučovacie prostriedky a médiá, ktorými škola disponuje; rezorty, možnosti, ako i potreby lokálneho prostredia, v ktorom sa škola nachádza. Vychádzajúc z daných výkonov a obsahov, učiteľ najprv tvorí svoj ročný-globálny plán práce, z ktorého neskoršie bude rozvíjať svoje operatívne plány. Výkony definované podľa oblastí, uľahčujú učiteľovi ďalšiu operacionalizáciu výkonov na úrovni konkrétnej vyučovacej jednotky. Teraz učiteľ pre každú oblasť má definované výkony. Od neho sa očakáva, že pre každú vyučovaciu jednotku, vo fáze plánovania a písania prípravy na hodinu definuje pyramídu výkonov na troch úrovniach: tie, ktoré by všetci žiaci mali dosiahnuť, tie, ktoré by väčšina žiakov mala dosiahnuť a tie, ktoré by mali iba niektorí žiaci dosiahnuť. Takýmto spôsobom sa dostane nepriamy vzťah so štandardami na troch úrovniach žiackych výkonov. Taktiež pri plánovaní treba mať na zreteli, že sa výkony rozlišujú, že sa niektoré ľahšie a rýchlejšie môžu realizovať, ale pre väčšinu výkonov (najmä pre oblasť literatúry) potrebné je omnoho viac času, viac rozličných aktivít a prác na rôznych textoch. Vo fáze plánovania vyučovacieho procesu je veľmi dôležité mať na zreteli, že učebnica je, iba vyučovací prostriedok a že neurčuje obsah vyučovacieho predmetu. Preto k obsahu učebníc treba pristúpiť selektívne, ale aj vo vzťahu k plánovaným výkonom, ktoré treba dosiahnuť. Popritom učebnica je len jedným z možných prameňov vedomostí a učiteľ žiakom umožňuje prehľad a vlastnú skúsenosť v používaní iných prameňov poznania. Pri plánovaní vyučovacieho procesu treba prihliadať na predbežné vedomosti, skúsenosti, intelektuálne schopnosti a na záujmy žiaka.

II. REALIZÁCIA VYUČOVACIEHO PROCESU A UČENIA

LITERATÚRA

Základ programu z literatúry tvoria texty z lektúry. Lektúra je rozvrhnutá podľa literárnych druhov – lyrika, epika, dráma a zároveň obohatená výberom neliterárnych, vedecko populárnych a informatívnych textov. Povinná časť lektúry pozostáva hlavne z častí, ktoré patria do základného národného korpusu, ktorý je obohatený aj súčasnými aktuálnymi dielami. Výber diel je v najväčšej miere založený na princípe vekovej primeranosti.

K textom, ktoré sa majú spracovať na hodinách, je pridaný zoznam domácej lektúry. Cieľom opätovného uvádzania domácej lektúry je formovanie, rozvíjanie alebo pestovanie čitateľských zručností u žiaka. Obsiahlejšie diela žiaci môžu čítať počas prázdnin, čím sa podnecuje rozvíjanie kontinuálnych čitateľských návykov.

K povinnému zoznamu na spracovanie je pridaný doplnkový výber textov. Výber textov učiteľovi umožňuje väčšiu kreativitu v dosahovaní vzdelávacích výkonov. Takýto výber diel umožňuje väčšiu možnosť uplatnenia komparatívneho prístupu skúmania literárnej tvorby, pričom si volí odlišné úrovne spracovania: interpretáciu, znázornenie alebo úvahu. Výber diela má byť zladený s možnosťami, potrebami a záujmami konkrétneho žiackeho kolektívu. Rozdiely v celkovej umeleckej a informatívnej hodnote jednotlivých textov vplyvajú na zodpovedajúce didaktické riešenia (prispôsobovanie čítania druhu textu, objem výkladu textu v závislosti od náročnosti jeho štruktúry, spájanie a zoskupovanie so zodpovedajúcimi obsahmi z iných oblastí – gramatiky, pravopisu, jazykovej kultúry a pod.).

Texty z doplnkovej časti programu majú poslúžiť učiteľovi aj pri spracovaní učiva z gramatiky, tiež na spracovanie a upevňovanie obsahov z jazykovej kultúry. Diela, ktoré učiteľ nespracuje, má navrhnúť žiakom na čítanie vo voľnom čase.

Nový program je založený na väčšej integrácii literárnych a neliterárnych diel. Korelácia je umožnená adekvátnym kombinovaním povinných a nepovinných diel.

Zo zoznamu doplnkovej lektúry učiteľ volí diela, ktoré spolu s povinnou lektúrou tvoria celky k určitým témam a motívom. Možné príklady funkcionálneho spájania vyučovacích jednotiek sú nasledovné: na tému ľudovej slovesnosti (Pavol Dobšinský: zberateľská činnosť a malé formy ľudovej slovesnosti, *Zo života našich predkov*), koledy; balady (Ľudová balada: *Rabovali Turci*); zbojnícka tematika (Slovenská ľudová povesť *O Jánošíkovi*); pirátske dobrodružstvá (Daniel Defoe: *Robinson Crusoe*, Dušan Radović: *Kapitán John Peoplefox*); opis prírody (Juraj Tušiak: *Zimná krajinka*, Ferenc Fehér: *Báčska krajinka*, Pavol Országh Hviezdoslav: *Jarné kvietky*, Elena Čepčuková: *Jarná nôta*, Rudo Moric: *Z poľovníckej kapsy*); humor a paródia (Milan Lasica: *Vybrané slová*, Žartovná ľudová rozprávka: *Kubove príhody*, Milan Rúfus: *O troch grošoch*, Slovenská ľudová bája: *Lišiak a žaba*, Mark Twain: *Dobrodružstvá Toma Sawyera*, Ľubomír Feldek: *O škaredej princeznej*); súčasné detstvo (Martin Prebudila: *Hej, kedy si bol na povale*, Mária Kotvášová-Jonášová: *Tetuška moja, kde si?*, Anna Nemogová-Kolárová: *Ako boli Vierka a Jurko malí*); detstvo v minulosti (Klára Jarunková: *Kamaráti*, Nikola Tesla: *Moje detstvo*, *Zo života našich predkov*, Mark Twain: *Dobrodružstvá Toma Sawyera*, Edmondo de Amicis: *Môj priateľ Garonne*, Rudo Moric: *Z poľovníckej kapsy*) atď. Uvedené príklady poukazujú na to, ako sa určitý text nadväzuje na ďalšie iné texty odlišnými spôsobmi, odlišnými motívmi alebo spôsobom rozprávania.

Literárne diela, ktoré sú sfilmované (*Dobrodružstvá Toma Sawyera*, *Robinson Crusoe*, *Pipi dlhá pančucha*, *Dobšinského ľudové rozprávky*, *O Jánošíkovi*) sa môžu použiť na komparatívnu analýzu a odhadnutie rozdielu medzi literárnym a filmovým stvárnením (adaptácia, prispôsobovanie) obsahu a výrazov, pričom žiaci môžu vnímať rozdiely a podstatu dvoch médií a rozvíjať mediálnu gramotnosť. Žiaci sa môžu usmerňovať na ďalšie filmy s podobnou tematikou (pirátske dobrodružstvá, motív stroskotania a motív pustého ostrova, dobrodružstvá fantastického sveta, dospievajúce osamelého dieťaťa a pod.) a dodatočne nadväzovať spracovanie jedného tematicko-motívového celku.

Prostredníctvom jednotlivých prvkov mediálnej gramotnosti a koreláciou žiakov treba upozorniť na: časopisy pre deti s poukazovaním na konkrétny text podľa výberu (obsah textu sa má nadväzovať na lektúru); na rozhlasové hry na texte *Dušana Radoviča: Kapitán John Peoplefox*. Filmom, rozhlasovou hrou a časopisom pre deti sa žiaci uvádzajú do sveta mediálnej gramotnosti.

Okrem korelácie medzi textami učiteľ má umožniť vertikálnu koreláciu. Tiež má byť oboznámený s obsahmi slovenského jazyka z predchádzajúcich ročníkov, čo umožňuje dodržiavať princípy postupnosti a systematickosti.

Učiteľ má poznať obsahy predmetu z prírody a spoločnosti pre 3. a 4. ročník (príklad: *Sťahovanie Slovákov na Dolnú zem...*).

Horizontálnu koreláciu učiteľ nadväzuje predovšetkým na vyučovanie dejín, výtvarnej kultúry a hudobnej kultúry, náboženstva a občianskej výchovy.

Uvádžanie žiakov do sveta literatúry a ďalších neliterárnych textov (populárnych, informatívnych), predstavuje mimoriadne náročnú úlohu. Práve na tomto stupni vzdelávania sa získavajú základné a veľmi významné vedomosti, zručnosti a návyky, od ktorých bude závisieť literárna kultúra žiaka, ale aj estetické kompetencie. Žiaci majú rozumieť funkcionálnu podstatu literárneho diela a jeho autonómiu (líšiť vzťah medzi lyrickým subjektom a autorom), ako aj fakt, že literárne dielo zobrazuje možný obraz skutočnosti.

Pri spracovaní textu sa uplatňuje vo väčšej miere jednota analytických, syntetických postupov a názorov. V súlade so vzdelávacími výkonmi žiakov treba zvykať, aby svoje dojmy, postoje a posudky o literárnom diele podrobnejšie podporili faktami zo samotného textu, a tak ich uschopňovať pre samostatné posudky, bádateľskú činnosť a aby boli schopní zaujať kritický postoj.

Skúmanie literárno-umeleckého diela je vo vyučovaní zložitý proces, ktorý sa začína učiteľovou a žiakovou prípravou (motivovanie žiaka na čítanie, precit'ovanie a skúmanie umeleckého textu, zaradenie umeleckého textu, bádateľskú činnosť), analýzou diela, ktorou by svoje najhodnotnejšie výkony získaval v interpretácii literárneho diela na vyučovacej hodine. Vo funkčnom uplatnení získaných vedomostí a schopností sa pokračuje aj po vyučovacej hodine: v tvorivých opakovaniach vedomostí o spracovanej vyučovacej látke, v porovnávaní literárno-umeleckých diel a bádateľsko interpretačných postupoch nových literárno-umeleckých stvárnení. Ústredné etapy procesu skúmania literárno-umeleckého diela vo vyučovaní sú metodologicky a didakticky založené interpretácie a ich vývoj na vyučovacej hodine.

Spracovanie literárneho diela má byť prelínané riešením *problémových úloh*, ktoré sú podporené textom a umeleckým zážitkom. Mnohé texty, najmä úryvky z diel, si vo vyučovacom postupe vyžadujú priliehavé *umiestnenie*, často aj viacnásobné. Umiestnenie textu do časových priestorových a spoločensko-historických rámcov, ako aj informovanie o dôležitých obsahoch, ktoré predchádzali úryvku – všetko sú to podmienky, bez ktorých sa v početných prípadoch text nemôže intenzívne precítiť a správne pochopiť.

Pri *rozboře textu* žiakov treba zvykať, aby svoje pocity, postoje a posudky o literárnom diele podrobnejšie opodstatňovali faktami zo samotného textu, a tak ich uschopňovať pre vyjadrenie vlastného postoja, bádateľskú činnosť a vyjadrenie kritických posudkov rešpektujúc individuálne chápanie zmyslu literárneho textu a odlišných postojov.

Pri interpretácii literárno-umeleckého diela činitele tvoriace celok môžu byť: umelecké zážitky, celky textov, dôležité štrukturálne prvky (téma, motívy, básnické obrazy, fabula, kompozícia t. j. sujet, literárne postavy, zmysel a význam textu, motivačné postupy, kompozícia), tvary rozprávania (spôsoby výkladu), jazykovo-štylistické postupy a literárne (literárno-umelecké) problémy.

S literárno-teoretickými pojmami sa žiaci zoznámia pri spracovaní zodpovedajúcich textov a pomocou uplatnenia čitateľskej skúsenosti. Jazykovými štylistickými prostriedkami sa pristupuje zo zážitkového stanoviska; vychádza sa z umeleckých dojmov a estetických sugescií, a len potom sa preskúma ich jazyková štylistická podmienenosť.

Pri spracovaní literárneho diela, ako aj pri ústnych a písomných cvičeniach žiaduce je, aby žiaci odhaľovali čoraz viac vlastností, pocitov a vnútorného stavu jednotlivých postáv, tiež aby preskúmali svoje postoje o konaní postáv.

Pri nadväzovaní literárno-umeleckých na prechodné texty (cestopisy, životopisy) a na neliterárne texty (encyklopédie, slovníky a pod.), treba realizovať vzdelávacie výkony súvisiace so všímaním si rozdielov medzi literárno-umeleckou a literárno-vednou literatúrou (založené na osobnom svedectve a dôverných údajoch) usmerňujúc tak žiaka na uvedomenie si rozdielov v literárnom postupe medzi uvedenými druhmi.

Vzdelávacie výkony späté s oblasťou literatúry založené sú na čítaní. Rôzne obmeny pri čítaní sú základným predpokladom, aby žiaci vo vyučovaní získavali vedomosti a aby sa úspešne uvádzali do sveta literárneho diela. V piatom ročníku pestuje sa predovšetkým zážitkové čítanie a žiaci sa postupne uvádzajú do bádateľského čítania.

JAZYK

Vo vyučovaní jazyka žiaci sa uschopňujú pre správnu ústnu a písomnú komunikáciu v spisovnom slovenskom jazyku. Preto požiadavky v tomto programe nie sú usmernené len na osvojenie jazykových pravidiel a gramatických noriem, ale aj pochopenie ich funkcie a správne uplatnenie v ústnom a písomnom vyjadrovaní.

Keď sa v obsahoch programu uvádzajú vyučovacie jednotky, ktoré žiaci už spracovali v nižších ročníkoch, stupeň osvojenosti a uplatnenosti spracovaného učiva sa overuje, opakuje a nacvičuje na nových príkladoch, ktoré predchádzajú spracovaniu nových obsahov, pričom sa zabezpečuje kontinuita práce a systematickosť v nadväzovaní nového učiva na získané vedomosti.

Nevyhnutné je, aby učiteľ vždy mal na zreteli význam priliehavých a systematických cvičení, lebo učivo sa nepovažuje za zdolané, kým sa dobre nenacvičí. To znamená, že cvičenia majú byť súčasťou spracovania učiva, uplatnenia, opakovania a upevňovania vedomostí.

Gramatika

Základná programová požiadavka vo vyučovaní gramatiky je, aby sa žiakom učivo z jazyka predstavilo a tlmočilo ako systém. Ani jeden jazykový jav by sa nemal vyučovať izolovane, mimo kontextu, v ktorom sa uplatňuje jeho funkcia (v každej výhodnej príležitosti sa môžu vedomosti z gramatiky dať do funkcie rozboru textu, ako umeleckého tak aj vedecko-populárneho). Jedným z výrazných funkčných postupov vo vyučovaní gramatiky sú cvičenia, ktoré spočívajú na využití príkladov z bežnej komunikácie, čo vyučovanie gramatiky približuje životným potrebám, v ktorých sa uplatnený jazyk javí ako všestranne motivovaná ľudská aktivita. Jazykové javy netreba uvádzať ani predstavovať ako izolované (napr. neviazané slová, nezrozumiteľné vety), ale ich vždy treba viazať v kontexte v hovorových situáciách, v ktorých ich možno jasne poznať, vyčleniť a vysvetliť ich charakteristiky a funkciu.

Pri vyučovaní pádov a v cvičeniach, ktoré sú zamerané na upevňovanie vedomostí, treba odlišovať správne od nesprávnych pádových koncoviek v nárečí, ktoré sa javia ako typické chyby v ústnom a písomnom vyjadrovaní žiakov. Obsahy nacvičovania pádov vo vyučovaní musia byť určené na základe sledovania bežnej žiackej komunikácie (napr. v priebehu dialógu na hodine, tiež na príkladoch z domácich a písomných úloh žiakov). Tak bude vyučovanie jazyka vo funkcii uschopňovania žiakov pre správnu komunikáciu v súčasnom spisovnom slovenskom jazyku.

Spracovanie predložiek sa nemôže považovať za ukončené na jednej hodine, predstavovaním tohto slovného druhu ako neohybného, ale základné vedomosti treba prehľbovať pri spracovaní pádov uvádzaním najfrekvencovanejších príkladov a ich typického uplatnenia. Tiež to platí aj pre príslovky, ktorých rozdelenie podľa významu treba nadväzovať na príslovkové určenia a na ich funkciu poukázať vo vete.

Pravopis

Pravopisné pravidlá sa osvojujú prostredníctvom systematických cvičení (pravopisné diktáty, oprava textu, testy s otázkami z pravopisu atď.). V kontexte pravopisných cvičení žiaduce je občas zapojiť aj otázky, ktorými sa overuje ortografia (správne písanie písmen).

Treba podnecovať žiakov, aby sami zisťovali a opravovali pravopisné chyby, SMS komunikácií, ako aj pri rôznych typoch komunikácie prostredníctvom internetu.

Žiakov treba usmerňovať, aby používali pravidlá a príručky slovenského pravopisu. Žiaduce je, aby učiteľ mal tieto príručky na hodine vždy, najmä keď sa spracuje učivo z pravopisu a usmerňoval žiakov používať uvedené príručky.

Ortoepia

Učiteľ má neustále poukazovať na dôležitosť správnej vyslovnosti, ktorá sa upevňuje prostredníctvom určitých ortoepických cvičení. Ortoepické cvičenia netreba realizovať ako osobitné vyučovacie jednotky, ale spolu so spracovaním tém z gramatiky; prízvuk vo vete sa môže nadväzovať na pravopis a zároveň aj na syntax a pod. Používaním auditívnych záznamov žiakov treba zvykať na správnu výslovnosť, melodickosť, dikciu ...

Niektoré ortoepické cvičenia sa môžu konať aj pri zodpovedajúcich témach z literatúry: napr. artikulácia sa môže nacvičovať pri jazykolamoch, keď sa spracúvajú ako časť z ľudovej slovesnosti; prízvuk, tempo, rytmus, intonácia a prestávky sa môžu nacvičovať čítaním nahlas úryvkov z lektúry (podľa výberu učiteľa alebo žiaka) atď. Ako ortoepické cvičenie treba využívať aj prednes spamäti naučených úryvkov z poézie a prózy (pomocou auditívnych učebných prostriedkov).

JAZYKOVÁ KULTÚRA

Rozvíjať jazykovú kultúru je jedna z najdôležitejších úloh vyučovania materinského jazyka. Aj keď je táto oblasť vyučovania v programe určená ako osobitná oblasť, musí sa využívať tak pri spracovaní literárnych textov, ako aj pri vyučovaní gramatiky a pravopisu. Spracovanie literárneho textu a učenie gramatiky a pravopisu spisovného jazyka musí zahŕňať aj obsahy, ktoré prispievajú k pestovaniu kultúry ústneho a písomného vyjadrovania.

Jazyková kultúra sa pestuje uvádzaním a realizovaním lexikáno-sémantických a štylistických cvičení, ktorých cieľom je obohacovanie slovnej zásoby a rozvíjanie schopností vyjadrovania. Všetky druhy tých cvičení, ktoré majú za cieľ rozvíjať jazykové myslenie, realizujú sa pri spracovaní textov alebo prostredníctvom hovorových cvičení.

III. SLEDOVANIE A HODNOTENIE VYUČOVANIA

Sledovanie a hodnotenie výsledkov postupovania žiaka je vo funkcii dosiahnutia výkonov a začína základným hodnotením úrovne, na ktorej sa žiak nachádza podľa toho, čo sa bude brať do ohľadu pri hodnotení procesu jeho postupovania, ako aj známka. Každá aktivita je dobrá príležitosť na hodnotenie postupovania a získavanie spätnej informácie. Každá vyučovacia hodina a každá aktivita žiaka je príležitosťou pre formatívne hodnotenie, totiž zaznamenanie postupovania žiaka a usmeňovanie na ďalšie aktivity.

Formatívne hodnotenie je zložkou súčasného prístupu vyučovaniu a znamená hodnotenie vedomostí, zručností, postojov a správania, ako aj rozvíjania zodpovedajúcej kompetencie počas vyučovacích hodín a v priebehu učenia. Výsledok takého hodnotenia dáva spätnú informáciu ako učiteľovi, tak aj žiakovi o tom, ktoré kompetencie sú dobre zvládnuté a ktoré nie, ako aj o účinnosti zodpovedajúcich metód, ktoré učiteľ uplatnil na uskutočnenie cieľa. Ako formatívne hodnotenie sa chápe zbieranie údajov o dosiahnutých výsledkoch žiaka a najčastejšie techniky sú: realizácia praktických úloh, sledovanie a zapisovanie aktivít žiaka v priebehu vyučovania, priama komunikácia medzi žiakom a učiteľom, evidencia pre každého žiaka, (mapa postupovania) atď. Výsledky formatívneho hodnotenia na konci vyučovacieho cyklu majú byť vyjadrené číselnou známkou.

Práca každého učiteľa je zložená z plánovania, uskutočnenia a sledovania a hodnotenia. Dôležité je, aby učiteľ sústavne sledoval a hodnotil, okrem dosahov žiakov aj proces vyučovacích hodín a učenia, ako aj seba a svoju vlastnú prácu. Všetko, čo sa ukáže ako dobré a užitočné, učiteľ bude aj naďalej využívať vo svojej praxi vyučovania, a všetko to, čo sa ukáže ako nedostatočne účinné a efektívne, malo by sa zdokonaľiť.

Naziv predmeta

HRVATSKI JEZIK

Cilj

Njegovati hrvatski jezik pravilnim korištenjem u različitim komunikacijskim situacijama; ovladati temeljnim jezičnim djelatnostima slušanja, govorenja, čitanja, pisanja; čitanjem i tumačenjem književnih djela razvijati imaginaciju i umjetnički senzibilitet, estetske kompetencije, kritičko i moralno prosuđivanje.

Razred

Peti

Godišnji fond sati

180 sati

PODRUČJE/TEMA	ISHODI Pri završenoj temi/području učenik će biti sposoban:	SADRŽAJI
KNJIŽEVNOST	- razlikovati književni i neknjiževni tekst - odrediti rod književnoga djela i književnu vrstu - razlikovati obilježja narodne književnosti i obilježja umjetničke književnosti - razlikovati realističnu prozu i prozu utemeljenu na fantastičnim motivima - analizirati elemente kompozicije lirske pjesme (strofa, stih); epskoga djela u stihu i u prozi (dijelovi fabule; poglavlje, epizoda; stih); dramskoga djela (čin, prizor, slika) - razlikovati pojam pripovjedača i pojam pisca - razlikovati pripovjedne tehnike: pripovijedanje, opisivanje, dijalog, monolog i upotrebljavati ih u govorenju i pisanju - prepoznati vizualne, auditivne, taktilne, olfaktivne i gustativne	LIRIKA Književni termini i pojmovi Motivi i pjesničke slike kao elementi kompozicije lirske pjesme. Vrsta strofe prema broju stihova u lirskoj pjesmi. Obilježja lirske poezije: slikovitost, ritmičnost, osjećajnost. Stilska izražajna sredstva: usporedba, personifikacija, epitet, onomatopeja. Vrste autorske (pejzažna, domoljubna, ljubavna, šaljiva) i narodne lirske pjesme (pejzažne, opisne (deskriptivne), ljubavne, mitološke i obredne)). Lektira 1. Narodna pjesma, <i>Ive vara dva duždeva sina</i> 2. Obredne narodne pjesme – kraljičke (izbor) 3. Dobriša Cesarić, <i>Slavonija</i> 4. Pere Ljubić, <i>Podne</i> 5. Ivan Goran Kovačić, <i>Pada snijeg, pada snijeg</i> 6. Gustav Krklec, <i>Val</i> 7. Luko Paljetak, <i>Stonoga u trgovini</i> 8. Dragutin Tadijanović, <i>Nosim sve torbe a nisam magarac</i> 9. Grigor Vitez, <i>Ptičja pjevanka</i> 10. Ljubica Kolarić-Dumić: <i>Igrajmo se radosti</i> (izbor)

	pjesničke slike - odrediti stilsku izražajna sredstva i razumjeti njihovu ulogu u književnoumjetničkom tekstu; procijeniti osnovni ton pjevanja, pripovijedanja ili dramske radnje (šaljiv, vedar, tužan i sl.) - odrediti temu, glavne i sporedne motive - analizirati uzročno-posljedično nizanje motiva - prepoznati osobine likova i potkrijepiti primjerima iz lingvometodičkoga predloška - vrednovati postupke likova i stavove potkrijepiti dokazima - ilustrirati vjerovanja, običaje, način života i događaje u prošlosti opisane u književnim djelima - navesti primjere osobne koristi čitanja.	EPIKA Književni termini i pojmovi Pisac i pripovjedač. Oblici kazivanja: opisivanje, pripovijedanje u prvom i trećem licu; dijalog, monolog. Fabula: uvod, zaplet, vrhunac, rasplet; nizanje događaja; epizoda; poglavlje. Karakterizacija likova: vanjska (vanjski izgled i ponašanje) i unutarnja (misli i osjećaji, razmišljanja i stajališta). Vrste epskih djela u stihu i prozi: epska narodna pjesma, bajka, novela, šaljiva narodna priča. Vrsta stiha prema broju slogova: deseterac. Lektira 1. <i>Ero s onoga svijeta</i> 2. Krešimir Zimonić, <i>Šuma Striborova</i> – strip 3. Ivan Andreevič Krilov, <i>Pčela i muhe</i> 4. Hans Christian Andersen, <i>Majka</i> 5. Italo Calvino, <i>Košulja sretnog čovjeka</i> 6. Jack London, <i>Zov divljine</i> (ulomak) 7. Veljko Petrović, <i>Jabuka na drumu</i> 8. Ivan Kušan, <i>Uzbuna na Zelenom Vrh</i> 9. Dinko Šimunović, <i>Duga</i> DRAMA Književni termini i pojmovi Čin, prizor, slika; lica u drami. Dramske vrste: igrokaz, radiodrama. Lektira 4. Miro Gavran, <i>Igrokazi za djecu</i> / Vesna Parun, <i>Mačak Džingiskan i Miki Trasi</i> (djelo po izboru) 5. radiodramska serija <i>Bajke i priče za djecu</i> (izbor iz 10 igranih radiodrama) POPULARNOZNANSTVENI I
--	--	--

		INFORMATIVNI TEKSTOVI (birati do 2 djela) 6. <i>Božić</i> (ulomak iz Leksikona podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca, sv. 3) 7. Izbor iz knjiga, enciklopedija i časopisa za djecu DOMAĆA LEKTIRA: 12. <i>Narodne bajke, novele, šaljive narodne priče</i> (izbor iz <i>sakupljačkoga opusa Balinta Vujkova</i>) 13. Ivan Kušan, <i>Koko u Parizu / Koko i duhovi / Uzbuna na Zelenom Vrh / Zagonetni dječak</i> (djelo po izboru) 14. Mark Twain, <i>Pustolovine Toma Sawyera / Pustolovine Huckleberryja Finna</i> 15. Ferenc Molnar, <i>Junaci Pavlove ulice</i> Dopunski izbor lektire (birati najmanje 4, a najviše do 6 djela) 1. Miro Gavran, <i>Zaljubljen do ušiju / Sretni dani / Kako je tata osvojio mamu / Svašta u mojoj glavi</i> (djelo po izboru) 2. Zvonimir Balog, izbor iz poezije 3. Miroslav Slavko Mađer, izbor iz poezije 4. Sanja Pilić, <i>Zafrkancije, zezancije, smijancije i ludancije / Mrvice iz dnevnog boravka</i> 5. J. R. R. Tolkien, <i>Hobit</i> (ulomci) 6. Ivana Brlić Mažuranić: <i>Priče iz davnina</i> (dvije po izboru i dr.) 7. Jules Verne, <i>20000 milja pod morem / Put u središte zemlje</i> 8. Pavao Pavličić, <i>Trojica u Trnju / Zeleni tigar</i> 9. Roald Dahl, <i>Charlie i tvornica čokolade</i> 10. Hrvoje Hitrec, <i>Eko Eko</i> 11. Anto Gardaš, <i>Duh u močvari / Ljubičasti planet</i>
--	--	--

JEZIK	Gramatika (morfologija, sintaksa)	- razlikovati promjenjive i nepromjenjive riječi - poznavati vrste promjenjivih i nepromjenjivih riječi - odrediti kategoriju roda, broja i padeža - razlikovati osnovne funkcije i značenja padeža - upotrebljavati padežne oblike u skladu s normom hrvatskoga standardnog jezika - razlikovati osnovne rečenične članove – subjekt i predikat (u učestalim primjerima).	Promjenjive riječi: imenice, zamjenice, pridjevi, brojevi, glagoli; nepromjenjive riječi: prilozi i prijedlozi, veznici, čestice i uzvici. Imenice – značenje i vrste (vlastite, opće, zbirne, gradivne, misaone). Sklonidba imenica (deklinacija): gramatička osnova, nastavak za oblik, pojam padeža, nazivi padeža, padežna pitanja, proširena padežna pitanja. Osnovne funkcije i značenja padeža: nominativ (subjekt); genitiv (pripadanje i dio nečega); dativ (namjena i usmjerenost); akuzativ (objekt); vokativ (dozivanje, obraćanje); instrumental (sredstvo i društvo); lokativ (mjesto). Uporaba padeža uz odgovarajuće prijedloge. Glasovne promjene u sklonidbi (u učestalim primjerima). Pridjevi – značenje i vrste pridjeva (opisni, posvojni, gradivni); slaganje pridjeva s imenicom u rodu, broju i padežu; stupnjevanje pridjeva (komparacija), tvorba komparativa, tvorba superlativa; alternacije <i>ije/je</i> u komparativu i superlativu. Zamjenice – lične (osobne) zamjenice, govornik, sugovornik, negovornik; sklonidba, naglašeni i nenaglašeni oblici; uporaba povratne zamjenice <i>sebe/se</i>; posvojne, pokazne, upitne, odnosne i neodređene zamjenice. Brojevi – vrste i uporaba: glavni (osnovni; zbirni brojevi, brojevne imenice na <i>-ica</i>) i redni brojevi, brojevni pridjevi; pisanje, sklonidba brojeva. Glagoli – glagolska vremena (prošlo, sadašnje, buduće), glagolska osoba, glagolski broj, sprežanje (konjugacija).
-------	---	---	---

			Priopćajna svrha rečenice, rečenice prema priopćajnoj svrsi (izjavne, upitne i usklikne rečenice), jednostavna rečenica proširena i neproširena, neoglagoljena ili krnja rečenica, rečenica s izrečenim subjektom, rečenica s više subjekata, rečenica bez subjekta, složena rečenica i surečenica.
	Pravopis	- dosljedno primjenjivati pravopisnu normu u uporabi velikoga slova, sastavljenoga i rastavljenoga pisanja riječi, pravopisnih znakova - koristiti pravopis (školsko izdanje).	Veliko slovo u višečlanim geografskim nazivima; u nazivima institucija, poduzeća, ustanova, organizacija (učestali primjeri); veliko i malo slovo u pisanju posvojnih pridjeva. Zamjenica <i>Vi</i> iz poštovanja. Niječna čestica <i>ne</i> uz imenice, pridjeve i glagole; predmetak <i>naj</i> u superlativu; višečlani glavni i redni brojevi. Pravopisni znakovi: zarez (u nabranju, uz vokativ); navodnici (naslovi djela i nazivi škola); crtica (pri navođenju upravnoga govora).
	Ortoepija	- pravilno izgovarati riječi pazeći na mjesto naglaska i rečeničnu intonaciju - govoriti jasno poštujući normu hrvatskoga standardnog jezika - izražajno i bez poteškoća čitati naglas književne i neknjiževne tekstove.	Mjesto naglaska u višesložnim riječima (učestali primjeri). Intonacija i stanke koje se odnose na pravopisne znakove; intonacija upitnih rečenica. Artikulacija: glasno čitanje brzalica uz izmjenu ritma (individualno ili u grupi).
JEZIČNA I MEDIJSKA KULTURA		- koristiti različite oblike pripovijedanja: opisivanje (portret i pejzaž), pripovijedanje u 1. i 3. licu, dijalog - izdvajati dijelove teksta (naslov, ulomke) i organizirati ih u smislene cjeline (uvodni, središnji i završni dio teksta) - sastavljati govoreni ili pisani tekst o doživljaju književnoga	Prepričavanje, pričanje, opisivanje – uočavanje razlike između govorenoga i pisanoga teksta; pisanje pisma (privatno pismo, elektronička pošta). Bogaćenje rječnika: sinonimi i antonimi; posuđenice, žargonizmi, dijalektizmi i tuđice – njihova zamjena jezičnim standardom; uočavanje i otklanjanje nefunkcionalnih pojedinosti i suvišnih riječi u tekstu i govoru. Tehnika izrade pismenoga sastava

	djela i o temama iz svakodnevnoga života i svijeta mašte - pronalaziti eksplicitno i implicitno sadržane informacije u jednostavnijem književnom i neknjiževnom tekstu - razlikovati književni i neknjiževni tekst - razlikovati izvore informacija, pronalaziti potrebne informacije u skladu sa svojim potrebama i interesima - prosuđivati različite medijske tekstove jednostavnih struktura kojima se promiču pozitivni komunikacijski obrasci - razlikovati medijske tekstove i objašnjavati uporabu sadržajnih i grafičkih elemenata u svrhu prenošenja poruke - vrednovati posjećene kulturne događaje u fizičkom ili digitalnom okruženju.	(odabir teme, izbor i raspored građe, osnovni elementi kompozicije i grupiranje sadržaja); ulomak kao uža tematska cjelina i njegove kompozicijsko-stilske funkcije. Sanja Pilić, <i>Čemu ne služe mobitel i internet</i>, književni i neknjiževni tekst, internet, uloga računala, suvremeni mediji. R. Dahl, <i>Charlie i tvornica čokolade</i> / I. Kušan, <i>Koko i duhovi</i> / <i>Uzbuna na Zelenom Vrh</i> / <i>Zagonetni dječak</i> / A. Gardaš, <i>Duh u močvari</i> (igrani film nastao prema književnome djelu, adaptacija književnoga djela). Krešimir Zimonić, <i>Šuma Striborova</i> (strip, izražajna sredstva stripa). Govorene i pjevane scenske vrste. Jakov Gotovac, <i>Ero s onoga svijeta</i>, opera, libreto. Posjet kazalištu / odlazak u kino / posjet medijskoj kući (radijska, televizijska postaja, novinska i izdavačka kuća) / knjižnici / književnom događaju. Posjet internetskim kulturnim portalima, <i>online</i> izložbama i <i>online</i> učionicama. Osam domaćih pisanih zadataka i njihova analiza na satu. Četiri školske zadaće – dvije u svakom polugodištu (jedan sat za pisanje zadaće i dva za analizu i pisanje poboljšane verzije sastavka).
--	---	---

KORELACIJA S DRUGIM PREDMETIMA

Povijest

Glazbena kultura

Likovna kultura

Vjerska nastava

UPUTE ZA OSTVARIVANJE PROGRAMA

Nastavni program *hrvatskoga jezika* čine tri predmetna područja: književnost, jezik i jezična i medijska kultura. Preporučena podjela sati po predmetnim područjima je sljedeća: književnost – 70 sati, jezik – 70 sati i jezična i medijska kultura – 40 sati. Sva se tri područja prožimaju i nijedno se područje ne može proučavati izolirano.

Nastavni program *hrvatskoga jezika* utemeljen je na ishodima, odnosno na procesu učenja i učeničkim postignućima. Ishodi predstavljaju opis integriranih znanja, vještina, stavova i vrijednosti koje učenik gradi, proširuje i produbljuje putem tri predmetna područja ovoga programa.

IV. PLANIRANJE NASTAVE I UČENJA

Nastavni program orijentiran na ishode daje veću slobodu u kreiranju i osmišljavanju nastave i učenja. Nastavnik kontekstualizira program potrebama određenoga razrednog odjela imajući na umu: sastav razrednoga odjela i karakteristike učenika; udžbenike i druge nastavne materijale; tehničke uvjete, nastavna i medijska sredstva kojima škola raspolaže; izvore podrške, mogućnosti, kao i potrebe lokalne sredine. Polazeći od danih ishoda i sadržaja stvara se godišnji – globalni plan rada iz kojega se razvijaju mjesečni – operativni planovi. Ishodi definirani po područjima olakšavaju daljnju operacionalizaciju ishoda na razinu određene nastavne jedinice. Sada nastavnik za svako područje ima određene ishode. Za svaku nastavnu jedinicu potrebno je, u procesu planiranja i pisanja pripreme za sat, odrediti piramidu ishoda na trima razinama: osnovnu razinu koju bi svi učenici trebali dostići, srednju razinu koju bi većina učenika trebala dostići te naprednu razinu koju bi trebali dostići samo neki učenici. Time se postiže indirektna veza sa standardima na trima razinama postignuća učenika. Pri planiranju treba imati na umu složenost ishoda (neki se ostvaruju brže i jednostavnije od drugih), no za većinu je ishoda (posebno za predmetno područje književnosti) potrebno više vremena, različitih aktivnosti i različitih tekstova. Udžbenik kao nastavno sredstvo ne određuje sadržaje predmeta, stoga se sadržajima pristupa selektivno i u odnosu na predviđene ishode. Osim udžbenika, kao izvora znanja, učenicima treba omogućiti uvid i iskustvo korištenja i drugih izvora znanja.

II. OSTVARIVANJE NASTAVE I UČENJA

KNJIŽEVNOST

Okosnicu programa književnosti čine tekstovi iz lektire. Lektira je razvrstana po književnim rodovima (lirika, epika, drama) i obogaćena izborom nefikcionalnih, popularnoznanstvenih i informativnih tekstova. Obvezni dio

lektire sastoji se od djela osnovnoga nacionalnog korpusa koji je obogaćen suvremenim, aktualnim djelima. Izbor djela u najvećoj je mjeri utemeljen na principu prilagođenosti dobi.

Tekstovima namijenjenim obradi na satu dodan je popis domaće lektire. Cilj je uvođenja domaće lektire formiranje, razvijanje i njegovanje čitalačkih navika učenika. Opsežna djela učenici mogu čitati tijekom školskih praznika čime se potiče razvijanje navike čitanja.

Obveznom popisu djela dodan je i dopunski izbor tekstova. Izborni dio dopušta veću kreativnost u ostvarivanju ishoda. Ovakav izbor djela povećava mogućnost primjene komparativnoga pristupa proučavanju književnoga stvaralaštva, uz odabir različitih razina obrade: interpretacije, prikaza ili osvrt. Izbor djela usklađuje se s mogućnostima, potrebama i interesima razrednoga odjela. Razlike u ukupnoj umjetničkoj i informativnoj vrijednosti tekstova utječu na odabir odgovarajućih metodičkih rješenja (prilagođavanje čitanja vrsti teksta, opseg tumačenja teksta ovisno o složenosti njegove strukture, povezivanje i grupiranje s odgovarajućim sadržajima iz drugih predmetnih područja – gramatike, pravopisa i jezične i medijske kulture i sl.).

Tekstovi iz dopunskoga dijela programa koriste i pri obradi nastavnih jedinica iz gramatike, kao i za obradu i utvrđivanje sadržaja iz jezične i medijske kulture. Djela koja se ne obrađuju na satu preporučuju se za čitanje u slobodno vrijeme.

Ovaj program utemeljen je na većoj korelativnosti književnih i neknjiževnih djela. Korelativnost omogućava primjereno povezivanje obveznih i izbornih djela.

S popisa dopunskoga izbora odabiru se djela koja će, uz obvezni dio lektire, činiti tematsko-motivske cjeline. Mogući su sljedeći primjeri funkcionalnoga povezivanja nastavnih jedinica: narodni obredi i vjerovanja – izbor „kraljički pisama“ – *Narodne bajke, novele, šaljive narodne priče (izbor iz sakupljačkog opusa Balinta Vujkova)* – dio o Božiću iz *Leksikona podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca*; obrada portreta: *Priče iz davnina* Ivane Brlić Mažuranić – *Pustolovine Toma Sawyera* Marka Twaina – hobit Bilbo Baggins – *Majka* Hansa Cristiana Andersena; opisivanje: *Cesarićeva pjesma Slavonija* – *Ljubićeva pjesma Podne* – *Petrovićeva Jabuka na drumu* – *Pustolovine Toma Sawyera* Marka Twaina; humor i parodija: *Ero s onoga svijeta* – izbor iz romana Mire Gavrana – *Zafrkancije, zezancije, smijancije i ludancije* Sanje Pilić; djetinjstvo u prošlosti: *Pustolovine Toma Sawyera / Pustolovine Huckleberryja Finna* Marka Twaina – *Šimunovićeva pripovijest Duga* – *Tadijanovićeva pjesma Nosim sve torbe a nisam magarac* – Kušanov roman *Uzbuna na Zelenom Vrh*u itd. Navedeni primjeri pokazuju mogućnost povezivanja tekstova na različite načine, prema različitim motivima ili tonu pripovijedanja.

Književna djela koja su doživjela ekranizaciju (*Pustolovine Huckleberryja Finna*, *Hobit*, *Pustolovine Toma Sawyera*, *Uzbuna na Zelenom Vrh*u, *Koko i duhovi*, *Zagonetni dječak*) koriste za usporednu analizu i uočavanje razlike između književne i filmske (adaptirane, izmijenjene) fabule i izraza čime se uči o prirodi dvaju medija te se razvija medijska pismenost. Učenici se mogu uputiti i na druge filmove slične tematike (gusarske avanture, motiv brodoloma i pustoga otoka, avanture u fantastičnom svijetu, odrastanje usamljenoga djeteta i sl.) i dodatno uključiti u obradu određene tematsko-motivske cjeline.

Pojedini elementi medijske kulture upoznaju se korelacijom: pojam dječjega časopisa upoznaje se na stvarnom tekstu iz časopisa po izboru (preporučuje se povezivanje sadržaja teksta i lektire); pojam radija upoznaje se uz obradu radiodramske serije *Bajke i priče za djecu* (izbor); pojam stripa upoznaje se uz pripovijetku *Šuma Striborova*. Usvajanjem pojmova stripa, filma, radija i dječjega časopisa učenici se postepeno uvode u svijet medija.

Osim korelacije među tekstovima uspostavlja se i vertikalna korelacija te je nužno poštovati principe postupnosti i sustavnosti i poznavati nastavno gradivo nižih i viših razreda. Horizontalna korelacija uspostavlja se s nastavom povijesti, likovne kulture, glazbene kulture, vjerske nastave i građanskoga odgoja.

Uvođenje učenika u svijet književnih i neknjiževnih tekstova (popularnih, informativnih itd.) predstavlja iznimno složen zadatak. Na ovom stupnju obrazovanja stječu se osnovna i važna znanja, umijeća i navike koje direktno utječu na učeničku književnu kulturu i estetske kompetencije. Učenici trebaju razumjeti fiktionalnu prirodu književnoga djela i njegovu autonomnost (razlikovati pojmove lirskoga subjekta i pjesnika, pripovjedača i pisca), kao i činjenicu da književno djelo oblikuje moguću sliku stvarnosti.

Proučavanje književnoumjetničkoga djela u nastavi složen je proces. Tumačenje djela počinje motivacijom, nastavlja se najavom i lokalizacijom teksta, interpretativnim čitanjem, emocionalno-intelektualnom stankom, objavom doživljaja i korekcijom, interpretacijom, aktualizacijom, a završava sintezom te ponekad zadacima za samostalan rad. Interpretacija književnoga djela najučinkovitija je na nastavnom satu, a u oblicima funkcionalne primjene stečenih znanja i umijeća nastavlja se i poslije sata: u stvaralačkim obnavljanjima znanja o obrađenom nastavnom gradivu, usporednim proučavanjem književnoumjetničkih djela i istraživačko-interpretativnim pristupima novim književnoumjetničkim ostvarenjima.

Književno djelo može se obrađivati i rješavanjem problemskih pitanja koja su potaknuta polaznim tekstom i umjetničkim dojmom. Ulomci iz djela u nastavnom postupku zahtijevaju lokalizaciju, često i višestruku. Smještanje djela u vremenske, prostorne i društveno-povijesne okvire, kao i obavijesti o osnovnim sadržajima koji prethode ulomku, ponekad su uvjet za intenzivan doživljaj i pravilno razumijevanje teksta.

Pri obradi teksta primjenjuje se u većoj mjeri jedinstvo analitičkih i sintetičkih postupaka i perspektiva. U skladu s ishodima i u svrhu stvaranja navike prilikom tumačenja teksta učenici se potiču na detaljnije potkrjepljivanje svojih dojmova, stavova i sudova o književnom djelu činjenicama iz samoga teksta čime se osposobljavaju za izražavanje vlastitih misli, istraživačku djelatnost i zauzimanje kritičkih stavova, uz uvažavanje individualnoga razumijevanja smisla književnoga teksta i iskazanih različitih stavova.

U interpretaciji književnoumjetničkoga djela objedinjavajući elementi mogu biti: umjetnički doživljaji, tekstualne cjeline, strukturni elementi (tema, motivi, pjesničke slike, fabula, kompozicija, siže, likovi, ideja i značenje teksta, motivacijski postupci), pripovjedne tehnike (oblici izlaganja), stilski postupci i literarni (književnoumjetnički) problemi.

Književnoteorijski pojmovi obrađuju se na lingvometodičkim predlošcima uz pomoć prethodnoga čitateljskog iskustva. Stilskim izražajnim sredstvima prilazi se s doživljajnoga gledišta. U istraživanju njihove stilske uvjetovanosti polazi se od umjetničkih dojmova i estetske sugestije.

Tijekom obrade književnih djela, govornih i pisanih vježbi učenici se potiču na otkrivanje osobina, osjećaja i duševnih stanja likova, kao i na izražavanje svojih stavova o postupcima likova.

Pri povezivanju književnih fiktionalnih tekstova, književnih nefiktionalnih tekstova (putopisna i autobiografska proza) i neknjiževnih tekstova (enciklopedije, rječnici i sl.) realiziraju se ishodi koji se odnose na uočavanje razlika između fiktionalne i nefiktionalne književnosti (utemeljene na osobnom svjedočenju i provjerljivim podacima) i na uočavanje različitih književnih postupaka u navedenim vrstama.

Ishodi koji se odnose na nastavno područje književnosti temelje se na čitanju. Različite metode čitanja osnovni su preduvjet za stjecanje znanja i uspješno uvođenje u svijet književnoga djela. U petom razredu njeguje se doživljajno čitanje, a učenici se postupno uvode u istraživačko čitanje.

JEZIK

Nastava jezika osposobljava za pravilnu usmenu i pisanu komunikaciju hrvatskim standardnim jezikom, stoga zahtjevi ovoga programa nisu usmjereni isključivo na usvajanje jezičnih pravila i gramatičke norme, već i na razumijevanje njihove svrhe i pravilnu primjenu.

Pri navođenju nastavnih jedinica obrađivanih u nižim razredima provjerava se stupanj usvojenosti i sposobnost primjene prethodno obrađenoga gradiva, a ponavljanje i uvježbavanje na novim primjerima prethodi obradi novoga sadržaja. Time se osigurava kontinuitet rada i sustavnost u povezivanju novoga gradiva s postojećim znanjima.

U usvajanju novoga gradiva presudnu ulogu imaju prikladne i sustavne vježbe te su obvezni dio obrade nastavnoga gradiva, primjene, obnavljanja i utvrđivanja znanja.

Gramatika

Osnovni je programski zahtjev u nastavi gramatike predstaviti i tumačiti jezik kao sustav. Jezične pojave ne proučavaju se izolirano, izvan konteksta u kojem se ostvaruju njihove funkcije. U odgovarajućoj prilici znanja iz gramatike stavljaju se u svrhu tumačenja teksta, kako umjetničkoga tako i popularnoznanstvenoga. Iznimno su funkcionalan postupak vježbe na primjerima iz neposredne govorne prakse, što nastavu gramatike približava životnim potrebama u kojima se primijenjeni jezik pojavljuje kao svestrano motivirana ljudska aktivnost.

Jezične se pojave navode i prikazuju u kontekstu odnosno smještaju se u govorne situacije u kojima se mogu jasno prepoznati, izdvojiti i objasniti njihove karakteristike i funkcije.

Nastavni pristup padežima i vježbe usmjerene na uporabu pravilnih oblika imenskih riječi povezuju se s odstupanjima od standardnoga jezika, kolebanjima i učestalim pogreškama u usmenom i pisanom izražavanju učenika. Stoga se sadržaj vježbi padeža u nastavi određuje na osnovi stalnoga praćenja jezičnoga izražavanja učenika (npr. tijekom dijaloga na satu te na primjerima iz domaćih i pisanih zadaća). Time je nastava jezika u funkciji osposobljavanja za pravilnu komunikaciju na hrvatskom standardnom jeziku.

Obrada prijedloga ne smatra se završenom na satu obrade ove vrste riječi kao nepromjenjive, već se osnovna znanja proširuju tijekom obrade padeža navodeći najčešće primjere i njihovu uobičajenu uporabu. Podjela priloga po značenju povezuje se priložnim oznakama, a njihova služba oprimjeruje se u rečenici. Promjenjive vrste riječi treba povezivati s njihovim najčešćim funkcijama u rečenici kako bi se riječ promatrala kao jedinica na morfološkoj i na sintaktičkoj razini.

Pravopis

Pravopisna pravila usvajaju se sustavnim uvježbavanjem (pravopisni diktati, ispravak pogrešaka u tekstu, pisane provjere znanja iz pravopisa itd.). U okviru pravopisnih vježbi vježba se pravilno pisanje refleksa **jata** u primjerima u kojima se pojavljuju alternacije **ije/je**, kraćenje **ije** u **je**, duljenje **je** u **ije**. ***Učenici se potiču na samostalno uočavanje i ispravljanje pravopisnih*** pogrešaka u komunikaciji putem SMS-a, kao i u različitim načinima komunikacije putem interneta. Upućuju se i na korištenje pravopisa i pravopisnoga rječnika (školsko

izdanje). Preporučuje se donošenje pravopisa na sat obrade pravopisnih tema (učenicima se pojedinačno daje zadatak pronaći riječi u pravopisnom rječniku).

Ortoepija

Pravilan izgovor njeguje se provođenjem ortoepskih vježbi. Ortoepske vježbe ne realiziraju se kao posebne nastavne jedinice, već uz odgovarajuće teme iz gramatike. Npr. mjesto naglasaka povezuje se s padežima (imenice *vrijeme, rame, tjeme* i sl. u genitivu jednine i nominativu množine nemaju naglasak na istom slogu itd.); rečenična intonacija povezuje se s pravopisom i sintaksom itd. Uz korištenje audiosnimki stvara se navika prepoznavanja, reproduciranja i usvajanja naglasaka hrvatskoga standardnog jezika te uočava odstupanje i razlikovanje vlastite dijalektalne akcentuacije od standardnojezične norme.

Ortoepske vježbe provode se i uz odgovarajuće teme iz književnosti. Npr. artikulacija se vježba izgovaranjem brzalica pri obradi djela narodnoga stvaralaštva; naglasak riječi, tempo, ritam, rečenična intonacija i stanke vježbaju se govorenjem naglas odabranih dijelova iz izborne lektire (po izboru nastavnika ili učenika) itd. Kao ortoepska vježba provodi se i krasnoslov napamet naučenih ulomaka u stihu i u prozi (uz pomoć auditivnih nastavnih sredstava).

JEZIČNA I MEDIJSKA KULTURA

Razvijanje jezične kulture među najvažnijim je zadacima nastave materinjeg jezika. Ovo nastavno područje povezuje se s obradom književnih tekstova kao reprezentativnim obrascem izražavanja te s nastavom gramatike i pravopisa. Obrada književnoga teksta i rad na gramatici i pravopisu standardnoga jezika nužno uključuje sadržaje koji pridonose njegovanju kulture usmenoga i pisanoga izražavanja. Jezična kultura njeguje se provođenjem leksičko-semantičkih i leksičko-stilističkih vježbi koje bogate rječnik i razvijaju sposobnost i vještinu izražavanja. Razvijanje jezičnoga mišljenja vježba se na tekstu ili tijekom govornih vježbi.

Pri obradi preporučenih sadržaja medijske kulture važno je ukazati na različite izvore informacija (tiskane i digitalne), poticati pronalazak informacija u raznim izvorima prema vlastitim interesima i potrebama te razvijati kritički odnos prema informacijama provjeravajući njihovu točnost i citirajući njihove izvore. Učenici se osposobljavaju uočavati da različiti primatelji i pošiljatelji mogu različito reagirati na isti medijski tekst. Uz pomoć preporučenih sadržaja medijske kulture ukazuje se i na odgovornu uporabu različitih medija i primjenu pozitivnih komunikacijskih obrazaca.

III. PRAĆENJE I VREDNOVANJE NASTAVE I UČENJA

U svrhu dostizanja ishoda prate se i vrednuju rezultati napredovanja učenika. Počinje se inicijalnom provjerom znanja u odnosu na koju će se procjenjivati napredovanje te određivati ocjena. Svaka aktivnost prilika je za procjenu, bilježenje napredovanja, davanje povratne informacije, kao i za formativno ocjenjivanje i upućivanje na daljnje aktivnosti. Formativno vrednovanje dio je suvremenoga pristupa nastavi i podrazumijeva procjenu znanja, vještina, stavova i ponašanja, kao i razvijanje odgovarajuće kompetencije tijekom nastave i učenja. Rezultat

ovakva vrednovanja daje povratnu informaciju i učeniku i nastavniku o dostizanju kompetencija, kao i o učinkovitosti primijenjenih metoda. Formativno mjerenje podrazumijeva prikupljanje podataka o učeničkim postignućima, a najčešće tehnike su: realizacija praktičnih zadataka, promatranje i bilježenje aktivnosti tijekom nastave, neposredna komunikacija učenika i nastavnika, dosje učenika (mapa napredovanja) itd. Rezultati formativnoga vrednovanja na kraju nastavnoga ciklusa iskazuju se i sumativno – brojčanom ocjenom.

Rad nastavnika sastoji se od planiranja, ostvarivanja, praćenja i vrednovanja. Osim postignuća učenika nastavnik kontinuirano prati i vrednuje proces nastave i učenja te vlastiti rad. Sve što se u nastavnoj praksi pokaže dobrim i korisnim treba koristiti i dalje, a nedovoljno učinkovito i djelotvorno treba unaprijediti.

Назив предмета

СРПСКИ КАО НЕМАТЕРЊИ ЈЕЗИК

ПРОГРАМ А - за ученике чији матерњи језик припада несловенским језицима и који живе у хомогеним срединама (основни ниво стандарда)

Циљ *Циљ* наставе и учења *српског као нематерњег језика* јесте оспособљавање ученика да се служи српским језиком на основном нивоу у усменој и писаној комуникацији ради каснијег успешног укључивања у живот заједнице и остваривања грађанских права и дужности, као и уважавање српске културе и развијање интеркултуралности као темељне вредности демократског друштва.

Разред

пети

Годишњи фонд часова

108 часова

ОБЛАСТ/ТЕМА	ИСХОДИ По завршеној области /теми ученик ће бити у стању да:	САДРЖАЈИ
ЈЕЗИК	- употребљава 100–150 нових речи и исказа - именује предмете и бића и приписује им карактеристичне особине - у писменом и усменом исказу употреби просте реченице с граматичким субјектом и глаголским предикатом у презенту, перфекту и футуру I; реченице с правим и неправим објектом, фреквентним прилошким одредбама за место, време и начин; императив са значењем молбе и заповести - исказе потребу, могућност и жељу - уочава род и број именица, конгруенцију атрибута с именицом у типичним примерима - разуме реченице са одредбом за узрок, средство и друштво, квантификативне конструкције исказане основним бројем и именицом	Основни садржаји: Лексика: 100–150 нових речи (именице, глаголи, придеви, прилози за време и начин, најфреквентнији повратни глаголи, основни бројеви до 100, редни бројеви) Просте реченице с исказаним граматичким субјектом (именице сва три рода и оба броја, личне заменице) и глаголским предикатом у презенту, перфекту и футуру I (сва три лица у једнини и множини) Императив (2. лице једнине и множине најфреквентнијих глагола) у функцији молбе и заповести Персоналне просте реченице с копулативним предикатом (фреквентне именице и придеви у функцији лексичког дела предиката) Именица у акузативу у функцији директног/правог објекта (у једнини и множини) Именица у дативу у функцији индиректног/неправог објекта (објекта намене) уз глаголе давања и говорења Прилошке одредбе за место исказане генитивом именица с предлозима <i>испред, иза, изнад, испод, поред</i>

		Казивање пуних сати Прилошке одредбе за време: називи месеци у локативу с предлогом у Прилошке одредбе за начин исказане начинским прилозима Сложени глаголски предикат с модалним глаголима: <i>требати, морати, моћи, смети, желети</i> Проширени садржаји: Персоналне просте реченице с неисказаним граматичким субјектом (именице сва три рода и оба броја, личне заменице) и глаголским предикатом у презенту, перфекту и футуру I (сва три лица у једнини и множини) Лична заменица у акузативу у функцији директног/правог објекта (у једнини и множини), наглашени и ненаглашени облици личних заменица у акузативу Лична заменица у дативу у функцији индиректног/неправог објекта (објекта намене) уз глаголе давања и говорења; наглашени и ненаглашени облици личних заменица у дативу Конгруентни атрибут исказан описним придевом и присвојном заменицом уз именице у функцији субјекта, објекта и лексичког дела копулативног предиката Прилошке одредбе за место исказане генитивом личних заменица с предлозима <i>испред, иза, изнад, испод, поред</i> Прецизно одређивање времена речима које означавају временске јединице (<i>сат, час, минут</i>) Именице у инструменталу за исказивање средства и друштва Прилошка одредба за узрок исказана генитивом с предлогом <i>због</i>; узрочне реченице с везницима <i>јер</i> и <i>зато што</i> Квантификација исказана основним бројем и именицом
--	--	--

		Лексика (типични видски глаголски парови, основни бројеви до 1000, редни бројеви)
КЊИЖЕВНОСТ	- разуме садржај кратког књижевног адаптираног текста - формулише кратке одговоре на једноставна питања о прочитаном тексту (ко, шта, где, када, како) - примени кратке реченичне моделе из књижевних текстова у свакодневном животу - репродукује казујући или певајући кратке одломке из одабраних књижевноуметничких и других текстова	Адаптирани текстови: Владимир Личина: <i>Весна и торба</i> Л. Камински: <i>Закаснио сам</i> Душица Лукић: <i>У библиотеци</i> Весна Видојевић Гајовић: <i>Споменици</i> Драган Лукић: <i>Трговина</i> Јованка Јоргачевић: <i>Како је настао ђувеч у рерни</i> „Политика за децу“: <i>Пријатељи</i> Мира Алечковић: <i>Пас у солитеру</i> Раде Обреновић: <i>Пожурите, опет ћемо закаснити</i> Драгомир Ђорђевић: <i>Опет школа</i> Драган Лукић: <i>Смећа деци</i> Алекса Микић: <i>Храбар дечак</i> Весна Видојевић Гајовић: <i>Кишна прича</i> Из „Полетарца“ Душана Радовића: <i>Јуче, данас, сутра</i> Ратомир Дамјановић: <i>Слепи Јован пуца пенале</i> Шаљива народна прича: <i>Зећ на спавању</i> Драган Лукић: <i>Јабука</i> Олга Станковић: <i>Јунак дана</i> Са списка наставник бира 10 текстова за обраду. По слободном избору (узимајући у обзир квалитет групе и састав), наставник бира још два текста која нису на овој листи.

ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА	- разуме једноставна питања, кратке јасне налоге и информације битне за задовољење свакодневних животних потреба (нпр. у породици, школи итд.); - разуме садржај кратког континуираног говореног текста (до 5–6 простих реченица) саопштеног стандардним језиком, изговореног разговетно, спорим темпом¹ - искаже молбу, извињење, честитање, захвалност, користећи форме учтивог обраћања - исприча догађај у којем је учествовао у неколико реченица - преприча кратак једноставан наративни текст² - учествује у кратком дијалогу о темама из свакодневног живота, поштујући основна начела вођења разговора - чита наглас и разуме краћи познат текст³ писан ћирилицом или латиницом - издваја експлицитне информације и изводи једноставне закључке на основу прочитаног текста - пише кратак једноставан наративан и експозиторни текст⁴ - пише кратку поруку, честитку, позивницу, обавештење, поштујући језичку и ортографску норму.	Основни садржаји тематских области: I. Лично представљање: <i>датум свог рођења</i> II. Породица: <i>породични статус: ожењен, удата</i> III. Место за живот: <i>називи просторија; делови намештаја</i> IV. Живот у кући: <i>прибор за личну хигијену; свакодневне активности у кухињи, соби, купатилу; славити</i> V. Људи: <i>односи међу људима; врсте осећања; физичке карактеристике; психичке карактеристике; професије у окружењу</i> VI. Здравље: <i>најчешће болести; разболети се, оздравити</i> VII. Образовање: <i>(омиљени) школски предмети; школски намештај; школски прибор; игре; (омиљени) спорт</i> VIII. Храна и пиће: <i>гладан, жедан; (омиљена) храна и пиће; врсте воћа и поврћа</i> IX. Одећа и обућа: <i>имати на себи, носити</i> X. Куповина: <i>цене; плаћање</i> XI. Саобраћај и живот у граду: <i>начини кретања; оријентација (лево, десно, право); циљ путовања; важни објекти</i> XII. Природа: <i>(омиљене) домаће и дивље животиње; кућни љубимци; временске прилике</i> XIII. Време: <i>прецизно исказивање времена (сат и минут)</i> XIV. Несемантизована лексика: <i>основни бројеви до 1000; редни бројеви; модални глаголи; предлози (изнад, испод, иза, поред, због)</i> Проширени садржаји тематских области: I. Лично представљање: <i>датум рођења</i> II. Породица: <i>шира породица</i> III. Место за живот: <i>називи просторија;</i>
------------------------	---	---

¹ У складу са знањем о језику у области Језик.

²Сложеност тог текста је одређена граматичком структуром и лексичким обимом предвиђеним у области Језик.

³Сложеност тог текста је одређена граматичком структуром и лексичким обимом предвиђеним у области Језик за Програм А.

⁴Служећи се знањем о језику из области Језик.

		делови намештаја; кућни апарати; двориште; баишта IV. Живот у кући: активности у кухињи, у соби, у купатилу; прибор за личну хигијену; празници V. Људи: односи међу људима; врсте осећања; физичке карактеристике; психичке карактеристике; професије у окружењу VI. Здравље: стање; најчешће болести VII. Образовање: (омиљени) школски предмети; школски намештај; школски прибор; активности на часу и на одмору; игре; (омиљени) спорт VIII. Храна и пиће: гладан, жедан; (омиљена) храна и пиће IX. Одећа и обућа: обући, скинути, имати на себи, одевање према годишњим добима X. Куповина: цене; плаћање XI. Саобраћај и живот у граду: превозна средства, начини кретања, град, важни објекти: оријентација у простору; циљ путовања; делови града; важни објекти XII. Природа: (омиљене) домаће и дивље животиње; кућни љубимци; зоолошки врт; временске прилике XIII. Време: прецизно исказивање времена (сат и минут); прилози за време XIV. Несемантизована лексика: основни бројеви до 1000; редни бројеви; модални глаголи; предлози (изнад, испод, иза, поред, због); везници (јер, зато што) Кратки адаптирани књижевноуметнички и неуметнички текстови усклађени с потребама и интересовањима ученика и темама из програма (породица, школа, свакодневне активности...) или звучни записи.
--	--	--

ПРОГРАМ Б – за ученике чији матерњи језик припада словенским језицима и који живе у вишенационалним срединама (средњи–напредни ниво стандарда)

Циљ

Циљ наставе и учења *српског као нематерњег језика* јесте оспособљавање ученика да води усмену и писану комуникацију са говорницима српског као матерњег језика ради каснијег пуног укључивања у живот заједнице и остваривања грађанских права и дужности, као и упознавање српске културне баштине и развијање интеркултуралности као темељне вредности демократског друштва.

Разред

пети

Годишњи фонд часова

108 часова

ОБЛАСТ/ТЕМА	ИСХОДИ По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да:	САДРЖАЈИ
ЈЕЗИК	- употребљава 150–200 нових речи и исказа - именује предмете и бића и приписује им карактеристичне особине - у писменом и усменом исказу употреби просте реченице с граматичким субјектом и глаголским предикатом у презенту, перфекту и футуру I; реченице с правим и неправим објектом, фреквентним прилошким одредбама за место, време, начин, узрок, средство и друштво; императив са значењем молбе и заповести - исказе потребу, могућност и жељу - примењује правила конгруенције атрибута с именицом у типичним моделима - разуме квантификативне конструкције исказане основним бројем и именицом - одређује род и број именица	Просте реченице с исказаним и неисказаним граматичким субјектом (именице сва три рода и оба броја, личне заменице) и глаголским предикатом у презенту, перфекту и футуру I (сва три лица у једнини и множини) Императив (2. лице једнине и множине најфреквентнијих глагола) у функцији молбе и заповести Персоналне просте реченице с копулативним предикатом (фреквентне именице и придеви у функцији лексичког дела предиката) Именице и личне заменице у акузативу у функцији директног/правог објекта (у једнини и множини); наглашени и ненаглашени облици личних заменица у акузативу Именице и личне заменице у дативу у функцији индиректног/неправог објекта (објекта намене) уз глаголе давања и говорења; наглашени и ненаглашени облици личних заменица у дативу Конгруентни атрибут исказан описним придевом и присвојном именицом уз именице у функцији субјекта, објекта и

		лексичког дела копулативног предиката Прилошке одредбе за место исказане генитивом именица и личних заменица с предлозима <i>испред, иза, изнад, испод, поред</i> Казивање пуних сати; прецизно одређивање времена речима које означавају временске јединице (<i>сат, час, минут</i>) Прилошке одредбе за време: називи месеци у локативу с предлогом у Прилошке одредбе за начин исказане начинским прилозима Сложени глаголски предикат с модалним глаголима: <i>требати, морати, моћи, смети, желети</i> Именице у инструменталу за исказивање средства и друштва Прилошка одредба за узрок исказана генитивом с предлогом <i>због</i>; узрочне реченице с везницима <i>јер</i> и <i>зато што</i> Квантификација исказана основним бројем и именицом; Лексика: 100–150 нових речи (именице, глаголи, придеви, прилози за време и начин, најфреквентнији повратни глаголи, типични видски глаголски парови, бројеви до 1000, редни бројеви).
КЊИЖЕВНОСТ	- одговори на питања о прочитаном тексту (ко, шта, где, како, зашто) - разликује основно и пренесено значење - одреди тему, главни мотив и ликове, преприча основну садржину књижевног дела - опише сопствени доживљај књижевног дела - препознаје сличне мотиве у књижевним делима на матерњем језику	Народна песма: <i>Наджњева се момак и девојка</i> Мирослав Антић: <i>Шашава песма</i> Стеван Раичковић: <i>Бајка о зрну песка</i> Игор Коларов: <i>СМС приче,....</i> „Упутство за употребу“ Игор Коларов: <i>Аги и Ема</i>, роман (одломак) Десанка Максимовић: <i>Штампарске грешке</i> „Полетарац“ Душана Радовића ПРОЛЕЋЕ: <i>Како је човек полетео</i> Данило Киш: <i>Дечак и пас</i> (одломци) Бранислав Нушић: <i>Хајдуци</i> (одломци) Душан Радовић: <i>Капетан Џон</i>

		<i>Пиплфокс</i> (одломци) Бранислав Нушић: <i>Српски језик</i> („Аутобиографија“) Народна прича: <i>Дјевојка цара надмудрила</i> Кратке народне умотворине (избор) Јованка Јоргачевић: <i>Ценовник</i> Душко Радовић: <i>Тужна песма</i> Драган Лукић: <i>Тарзан и Тарзанета</i> Зоран Поповић: <i>Музика</i> Никола Тесла <i>Моји изуми</i> (одломак) Са списка наставник бира 10 текстова за обраду. По слободном избору (узимајући у обзир квалитет групе и састав), наставник бира још два текста која нису на овој листи.
ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА	- разуме смисао говореног текста⁵ изговореног споријим темпом о особама, стварима и активностима које су део свакодневног живота - разуме смисао кратког неуметничког и адаптираног уметничког текста⁶ који слуша - преприча (са сажимањем или без сажимања) догађај из свог живота - преприча (са сажимањем или без сажимања) обрађен наративни или краћи информативни текст⁷ - учествује у кратком дијалогу о темама које су предвиђене наставним програмом, поштујући основна начела вођења разговора - саопшти молбу, извињење, честитање, захвалност - образлаже у кратким цртама неку своју идеју, предлог и сл. - пренесе кратке информације добијене од других лица - чита наглас с краћим заостајањем краћи текст⁸ писан ћирилицом и латиницом	I. Лично представљање: <i>исказивање датума (на питања Када? и Који?)</i> II. Породица: <i>шира породица; породични статус</i> III. Место за живот: <i>називи просторија; делови намештаја; кућни апарати; двориште; башта; врсте грејања</i> IV. Живот у кући: <i>прибор за личну хигијену; активности у кући; радни дан; празник</i> V. Људи: <i>односи међу људима у окружењу; врсте осећања; физичке карактеристике; психичке карактеристике; професије у окружењу</i> VI. Здравље: <i>стање; најчешће болести; активности за чување здравља</i> VII. Образовање: <i>(омиљени) школски предмети; школски намештај; школски прибор; математичке операције (основне); дан школе; активности на часу и на одмору; игре; (омиљени) спорт; спортски реквизити, правила игре</i> VIII. Храна и пиће: <i>гладан, жедан; (омиљена) храна и пиће;</i>

⁵Сложеност тог текста је одређена граматичком структуром и лексичким обимом предвиђеним у области Језик за Програм Б.

⁶Сложеност тог текста је одређена граматичком структуром и лексичким обимом предвиђеним у области Језик за Програм Б.

⁷Служећи се знањем о језику из области Језик.

⁸Сложеност тог текста је одређена граматичком структуром и лексичким обимом предвиђеним у области Језик за Програм Б.

	- изражајно чита претходно обрађени поетски текст - одреди основни смисао текста⁹ у целини - уочи у тексту информацију која је парафразирана - разуме пренесено значење речи, у оквиру предвиђених тема - процени садржај текста на основу критеријума: да ли му се допада, да ли је разумео и сл. - саставља краћи наративни и информативни текст¹⁰ - састави краћи план за препричавање догађаја (из школског живота и сл.) - преприча са сажимањем наративни или информативни текст према датом плану - напише честитку, позив и обавештење, поштујући језичку и ортографску норму - попуни једноставан образац са основним подацима о себи.	<i>зачини; месо; припремање хране</i> IX. Одећа и обућа: <i>обући, скинути; имати на себи; одевање према годишњим добима; одржавање одеће и обуће</i> X. Куповина: <i>цене; место куповине; плаћање</i> XI. Саобраћај и живот у граду: <i>превозна средства, начини кретања, град, важни објекти: оријентација у простору; начин кретања; циљ путовања; учесници у саобраћају; делови града; установе културе</i> XII. Природа: <i>(омиљене) домаће и дивље животиње; кућни љубимци; зоолошки врт; временске прилике; чување природе</i> XIII. Време: <i>прецизно исказивање времена (сат и минут); одреднице времена</i> XIV Несемантизована лексика: <i>основни бројеви до 1000; редни бројеви; модални глаголи; предлози (изнад, испод, иза, поред, због); везници (јер, зато што, па)</i>
--	--	--

КОРЕЛАЦИЈА С ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

Матерњи језик

Страни језик

Грађанско васпитање

УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Предмет *српски као нематерњи језик* похађају ученици који наставу слушају на неком од језика националних мањина. Међу тим ученицима постоје изразите разлике у степену овладаности српским језиком приликом поласка у школу и у темпу и обиму којим могу напредовати током школовања. Ова разлика условљена је различитим матерњим језицима од којих су једни блиски српском језику (разлике међу њима су такве да не морају ометати комуникацију, или се комуникација може остваривати уз нешто напора и труда) док су други структурно толико различити да, без елементарног познавања једног од њих, комуникација међу говорницима није остварива. Осим тога, на ниво којим ученици реално могу овладати српским језиком утиче и средина у којој живе (претежно хомогена или хетерогена средина).

⁹ Сложеност тог текста је одређена граматичком структуром и лексичким обимом предвиђеним у области Језик за Програм 2

¹⁰ Служећи се знањем о језику из области Језик.

Имајући ово у виду, за предмет *српски као нематерњи језик* сачињена су два програма. Према постављеном циљу, очекиваним исходима и датим садржајима, први програм (А) примерен је ученицима чији се матерњи језици изразито разликују од српског, живе у претежно хомогеним срединама, имају мало контакта са српским језиком и у школу полазе готово без икаквог предзнања српског језика. И у овом програму постоји диференцијација програмских садржаја и исхода по тежини и обиму, што је видљиво у разликовању општих и проширених садржаја. Други програм (Б) предвиђен је да се остварује у мешовитим срединама и намењен је ученицима који могу брже и у већем обиму да савладавају српски језик, односно да, у складу с узрастом, достигну виши ниво владања српским језиком.

Оба програма за предмет *српски као нематерњи језик* садрже три области: Језик, Књижевност и Језичку културу. Оне су функционално повезане, прожимају се и међусобно допуњују. Стога их треба разумети као делове комплексне целине који, сваки са својим специфичностима, доприносе остваривању исхода овог предмета.

I. ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Наставни програм оријентисан на исходе наставнику даје већу слободу у креирању и осмишљавању наставе и учења. Улога наставника је да контекстуализује овај дати програм потребама конкретног одељења имајући у виду: састав одељења и карактеристике ученика; уџбенике и друге наставне материјале које ће користити; техничке услове, наставна средства и медије којима школа располаже; ресурсе, могућности, као и потребе локалне средине у којој се школа налази. Полазећи од датих исхода и садржаја наставник најпре креира свој годишњи-глобални план рада из кога ће касније развијати своје оперативне планове. Исходи дефинисани по областима олакшавају наставнику даљу операционализацију исхода на ниво конкретне наставне јединице. Сада наставник за сваку област има дефинисане исходе. Од њега се очекује да за сваку наставну јединицу, у фази планирања и писања припреме за час, дефинише пирамиду исхода на три нивоа: оне које би сви ученици требало да достигну, оне које би већина ученика требало да достигне и оне које би требало само неки ученици да достигну.

На овај начин постиже се индиректна веза са стандардима на три нивоа постигнућа ученика. При планирању треба, такође, имати у виду да се исходи разликују, да се неки лакше и брже могу остварити, али је за већину исхода (посебно за предметну област књижевност) потребно више времена, више различитих активности и рад на различитим текстовима. У фази планирања наставе и учења веома је важно имати у виду да је уџбеник наставно средство и да он не одређује садржаје предмета. Зато је потребно садржајима датим у уџбенику приступити селективно и у односу на предвиђене исходе које треба достићи. Поред уџбеника, као једног од извора знања, на наставнику је да ученицима омогући увид и искуство коришћења и других извора сазнавања.

II. ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

ЈЕЗИК

Област **Језик** обухвата лексику и граматичке моделе српског језика. У садржајима и исходима ове области налазе се оквирни број речи и граматички елементи којима ученик треба да овлада у сваком разреду. У овој области програма тежиште је на постепеном усвајању система српског језика почев од 1. разреда. Језик почиње да се усваја помоћу минималног броја речи употребљених у основним реченичним моделима с јасним комуникативним контекстом. Односно, речи и њихови облици не усвајају се изоловано,

већ у реченичном, односно комуникативном контексту. За продуктивну употребу језика нефункционално је ванконтекстуално учење парадигми (учење самих облика речи).

Језичка грађа се из разреда у разред постепено проширује и усложњава, она је кумулативна и надовезује се на претходну. Увођење новог елемента подразумева овладаност претходним, што значи да се нова грађа ослања на претходну која се континуирано увежбава.

Усвајање граматике српског језика у почетним фазама на млађем узрасту претежно је несвесно – у разноврсним активностима ученици слушају исказе на српском језику, понављају их и комбинују у одговарајућим познатим и блиским контекстима. У наредним фазама наставник помаже ученицима да уоче језичка правила и почну да их примењују.

Да би ученик овладао одређеним фондом речи и граматичким елементима, неопходно је да их разуме и дуготрајно увежбава. На тај начин стварају се предуслови да их примени у одговарајућој комуникативној ситуацији. Формално познавање граматичких правила не подразумева и способност њихове примене, те је такво знање корисно само уколико помаже бољем разумевању неких правилности система. Односно, савладавање граматичких правила није само себи циљ. Објашњење граматичких правила, уколико наставник процени да је корисно, треба да буде усклађено с узрастом ученика, његовим когнитивним способностима, предзнањима у матерњем језику и сведено на кључне информације неопходне за примену. Учениково познавање граматичких правила процењује се и оцењује на основу употребе у контексту, без инсистирања на њиховом експлицитном познавању.

На нижем нивоу владања језиком (средине у којима се реализује А програм) важно је да се код ученика развије способност разумевања и конструисања исказа који садрже елементе одређене програмом. Притом је у продукцији (састављању и казивању исказа) на овом нивоу битно да значење поруке буде разумљиво, док се граматичка исправност постиже постепено, на том нивоу очекују се типичне грешке изазване интерференцијом и недовољном савладаношћу материје. Грешке нису само знак непознавања градива, већ су управо показатељ да је ученик спреман да се упусти у комуникацију, што наставник треба да подстиче. То не значи да грешке уопште не треба исправљати. Наставник одлучује о томе када ће, на који начин и које грешке исправљати, водећи рачуна истовремено и томе да ученика мотивише за комуникацију и о томе да се грешке постепено редукују.

Управо су часови из области Језик погодни за усмерено, циљано усвајање појединих сегмената, граматичких елемената српског језика. Током ових часова препоручује се динамичко смењивање различитих активности, различитих типова вежби слушања, провере разумевања саслушаног, понављање, граматичко и лексичко варирање модела, допуњавања, трансформисања афирмативних у упитне и негиране форме и сл.

Реализација наставе *српског као нематерњег језика* према Б програму подразумева одређено владање српским језиком од почетка школовања, односно могућност бржег напредовања у току школовања. У таквим околностима очекује се мања заступљеност грешака и њихово брже превладавање. Примена Б програма подразумева подизање језичке компетенције на виши ниво, те је настава језика у функцији оспособљавања ученика за правилно комуницирање савременим стандардним српским језиком у складу с језичким и ванјезичким контекстом.

Будући да ученици који похађају наставу *српског као нематерњег језика* похађају и наставу матерњег језика, сврсисходно је у одговарајућим приликама користити трансфер знања стечених на матерњем језику и о матерњем језику. Настава *српског као нематерњег језика* треба да буде у корелацији с наставом матерњег језика.

Област **Језик** у петом разреду основне школе

До краја четвртог разреда основне школе очекује се да су ученици активно овладали фондом од 400–600 најфреквентнијих речи и израза у складу с узрастом (А програм), односно 600–800 речи и израза

(Б програм). У петом разреду фонд речи и израза које ученици активно употребљавају повећава се за 100–150 (А програм), односно 150–200 (Б програм).

Очекује се, такође, да су до почетка петог разреда стекли способност разумевања и конструисања најосновнијих модела простих реченица (при чему се у срединама где се реализује А програм подразумева да нису у потпуности њима и овладали у смислу потпуне граматичке исправности).

Оквирно је предвиђено да се за област **Језик** 36 часова распореди на 15 часова обраде новог градива, 15 часова увежбавања и 6 часова систематизације.

Морфолошки гледано, ученици који наставу прате према А програму у пети разред крећу с познавањем (подразумева се разумевање и почетак употребе) следећих елемената: номинатив једнине и множине фреквентних именица мушког, женског и средњег рода; номинатив једнине и множине фреквентних придева у мушком, женском и средњем роду; личне заменице у номинативу; облици презента, перфекта и футура најфреквентнијих глагола у сва три лица и оба броја; облик другог лица једнине императива најфреквентнијих глагола. Ово су елементи помоћу којих се формирају модели простих реченица предвиђени да се савладају до краја четвртог разреда. То су истовремено садржаји који се у петом разреду понављају и даље увежбавају, из фазе разумевања прелазе у фазу активне употребе. Граматички садржаји се најпре увежбавају на познатој лексици.

- Просте реченице с исказаним граматичким субјектом (именице сва три рода и оба броја, личне заменице) и глаголским предикатом у презенту, перфекту и футуру I (сва три лица у једнини и множини): *Они седе. Марија је спавала. Ја ћу ручати.*
- Императив (2. лице једнине и множине најфреквентнијих глагола) у функцији молбе и заповести: *Отвори, молим те, прозор. Затворите свеске!*
- Просте реченице с копулативним предикатом (фреквентне именице и придеви у функцији лексичког дела предиката): *Ана је ученица. Трешње су црвене. Ја сам гладан.*
- Именица у акузативу у функцији директног/правог објекта (у једнини и множини): *Он пије сок. Мама је купила јабуке. Ја имам оловку. Ми волимо колаче. Она жели сладолед.*
- Именица у дативу у функцији индиректног/неправог објекта (објекта намене) уз глаголе давања и говорења: *Ми смо купили другарици поклон. Учитељица је говорила ученицима.*
- Прилошке одредбе за место и време исказане најфреквентнијим прилозима и предлошко-падежним конструкцијама: *Милица седи на кревету. Они седе у учионици. Она путује на море. Ја идем у парк. Тата путује данас. Деца су се јуче играла у дворишту. Бака ће доћи у петак.*

Нови основни садржаји у петом разреду:

- Прилошке одредбе за место исказане генитивом именица с предлозима *испред, иза, изнад, испод, поред*: *Јован стоји испред школе. Мачка је спавала испод стола. Она ће седети поред учитељице.*
- Казивање пуних сати: *Сада је девет сати.*
- Прилошке одредбе за време: називи месеци у локативу с предлогом *у*: *У јуну ћемо брати трешње.*

- Прилошке одредбе за начин исказане начинским прилозима: *Ти лепо пишеш. Он је брзо појео ужину.*
- Сложени глаголски предикат с модалним глаголима: *требати, морати, моћи, смети, желети: Треба да урадите пети задатак. Морамо пожурити. Сад можеш да једеш колаче. Она сме да вози бицикл. Ми желимо да идемо у двориште.*

Проширени садржаји у петом разреду:

- Персоналне просте реченице с неискazаним граматичким субјектом и глаголским предикатом у презенту, перфекту и футуру I (сва три лица у једнини и множини): *Играмо се. Одмарали су се. Доручковаћу.*
- Лична заменица у акузативу у функцији директног/правог објекта (у једнини и множини), наглашени и ненаглашени облици личних заменица у акузативу: *Мама зове њега. Мама га зове. Марија их је чекала. Ми ћемо их нахранити.*
- Лична заменица у дативу у функцији индиректног/неправог објекта (објекта намене) уз глаголе давања и говорења; наглашени и ненаглашени облици личних заменица у дативу: *Донела сам јој цвеће. Учитељица говори теби. Милан ће му објаснити задатак.*
- Конгруентни атрибут исказан описним придевом и присвојном заменицом уз именице у функцији субјекта, објекта и лексичког дела копулативног предиката: *Плава оловка је на столу. Њен џемпер је на столици. Ми волимо топло млеко. Гледали су занимљив филм. Ово је мој друг. Ана је добра другарица.*
- Прилошке одредбе за место исказане генитивом личних заменица с предлозима *испред, иза, изнад, испод, поред*: *Ја сам седела поред ње. Јован стоји испред њих.*
- Прецизно одређивање времена речима које означавају временске јединице (*сат, час, минут*): *Аутобус полази у седам сати и тридесет минута / Аутобус полази у седам и тридесет / Аутобус полази у пола осам. Филм почиње у осам сати и петнаест минута / Филм почиње у осам и петнаест.*
- Именице у инструменталу за исказивање средства и друштва: *Она пише оловком. Ми смо путовали аутобусом. Милица се шета са сестром. Они ће разговарати с учитељицом.*
- Прилошка одредба за узрок исказана генитивом с предлогом *због*; узрочне реченице с везницима *јер* и *зато што*: *Био је тужан због лоше оцeне. Неће ићи у школу јер има температуру. Нису ишли на излет зато што је падала киша.*
- Квантификација исказана основним бројем и именицом: *На столу су три чаше. У учионици има десет столова. У торби имам пет свезака. Купи два сладоледа.*

КЊИЖЕВНОСТ

Програм А предмета *српски као нематерњи језик* намењен хомогеној средини, ученицима који веома ретко имају контакта са говорницима чији је матерњи језик српски. Познавање језика је на основном (елементарном) нивоу, комуникација на српском језику се веома тешко остварује, граматички модели су неувежбани пошто немају прилике да користе српски језик, њихов речник не садржи велики број

речи, речи веома лако из активног фонда прелазе у пасивни и буду заборављене, лексика се усваја спорије него код ученика хетерогене средине, интерференцијске грешке се често појављују у толиком обиму да спутавају разумевање реченице; из ових разлога би акценат требало да буде на лексици и језичким обрасцима (моделима) који ће им обезбедити темељ за једноставну комуникацију на српском језику.

Понуђено је петнаест текстова, програм предвиђа да се обради десет, наставник одлучује који текстови највише одговарају ученицима. Основни критеријум за избор текстова је ниво познавања језика ученика. Поред десет текстова наставник, по слободном избору, треба да обради још два текста водећи рачуна о нивоу познавања језика и интересовањима ученика. Препоручује се да текстови буду у вези са свакодневним животом, актуелним дешавањима у месту или широј заједници (село, град, регион). Текстови треба да буду у функцији обогаћивања лексике неопходне за свакодневну комуникацију на основном нивоу.

За сваки текст је предвиђено по три часа. За област Књижевност предвиђено је укупно 36 часова (10 текстова + 2 текста по слободном избору наставника).

Област наставног програма **Књижевност** представља полазиште за постизање комуникативне функције језика. Основна функција књижевноуметничких текстова, односно адаптација, јесте оспособљавање ученика за комуникативну употребу језика, усмену и писмену комуникацију на српском језику засновану на ученицима познатим темама из свакодневног живота.

Функције адаптираног књижевног текста у А програму:

- усвајање лексике одређеног тематског круга потребне за свакодневну комуникацију,
- читање, односно слушање текста у функцији увежбавања разумевања писаног и говорног језика, увежбава се читање у себи и читање са разумевањем,
- задаци у вези са текстом развијају умеће разумевања текста, увежбава се вештина писања, састављање и писање реченица које садрже познату лексику уз увежбавање основних језичких образаца, као и развијање способности састављања реченица говорног језика (приликом писаних и говорних вежби толеришу се интерференцијске грешке које не ометају разумевање реченице),
- одговори на питања (усмено и писмено) помажу ученику да развије механизме састављања реченица на српском језику, односно излагање на српском језику уз видно присуство интерференцијских грешака, упутно је да наставник врши корекције указујући на правилне облике,
- репродукција текста или препричавање развијају способност употребе језика, ученик треба да се изрази користећи више реченица, да формира и развија говорне способности.

Обрада текста и увежбавање се преплићу, стога три часа намењена једном тексту представљају истовремено усвајање, увежбавање и употребу нових речи и израза, затим увежбавање језичких образаца, писања, читања, говора и разумевања писаног и говоног текста.

Рад на тексту обухвата:

1. **Сематнизацију непознатих речи** (превод речи на матерњи језик): семантизација може да се изведе помоћу ученицима познатих синонима, визуелним приказивањем речи, постављањем речи у контрастне парове (мали–велики), описивањем речи једноставним реченицама, наставник мора да води рачуна да реченица којом описује непознату реч садржи ученицима познате речи. Превод је оправдан само у случају када не постоје друга средства за објашњење значења речи. Препоручује се употреба речника на часу.

2. **Гласно читање** текста (превод текста), интерпретативно (прво) читање текста: саветује се да наставник чита текст, на овај начин ученици чују правилан изговор речи, пошто ученици хомогене средине ретко имају прилике да чују српски језик, наставничко гласно читање је од изузетне важности.

3. **Контекстуализација нове лексике**: неопходно је да ученици нове речи поставе у реченични контекст како би се лексика увежбавала паралелно са конструисањем реченица. Реченице треба да садрже мало елемената (просте/простопростиране) да би се избегао велики број интерференцијских грешака које неминовно настају у сложеним реченицама. Уколико реченица садржи превише грешака, постаје

неразумљива слушаоцу. Контекстуализација нових речи је битан елемент функционалне употребе језика пошто наводи ученика да саставља реченице и активира речнички фонд и језичке обрасце.

4. Питања у вези са текстом (у писаној форми и усмено): процес разумевања текста има више етапа, тек када се нова лексика усвоји и примени у реченицама може да се пређе на ниво разумевања текста. Ниво на којем је ученик разумео текст може да се утврди постављањем питања у вези са текстом. Питања треба да се заснивају на лексици коју су раније усвојили уз употребу нових речи обрађених у тексту. Упутно је да питања буду кратка (Шта има у Весниној торби? – текст *Весна и торба*). Корисно је да део питања буде у писаној, а део у говорној форми. Значајно је да се посвети подједнака пажња и писању и говору. Овако се остварују и писане и говорне вежбе.

5. Питања поводом текста (у писаној форми и усмено): ученици увежбавају и остварују комуникацију на српском језику засновану на познатој лексици уз велики број интерференцијских грешака. Питања треба да буду у складу са лексичким фондом којим ученици располажу (Шта има у твојој торби? – питање поводом текста *Весна и торба*). Ово је следећи ниво у процесу усвајања језичких вештина чији је циљ навођење ученика да остваре комуникацију на српском језику. Овај циљ је често веома тешко постићи код ученика хомогене средине, али је неопходно навести ученика да у писменој форми или у говору изрази употреби одређене речи или изразе на српском језику.

6. Разговор о тексту: у овом делу се могу остварити елементи књижевности у предмету Српски као нематерњи језик у А програму. У складу са лексиком којом ученици располажу разговор се заснива на препознавању главних ликова, активности које се везују уз главне ликове, истицању особина ликова из текста. Као део процеса увођења ученика у употребу језика упутно је да се изведе драматизација текста чији је циљ навођење ученика да састављају реченице потребне у говорним ситуацијама. (*Весна*: Моја торба је стара. *Оловка*: Шта радиш, Весна? Зашто стављаш пуно ствари у торбу? У торби нема места. *Тата*: Весна, треба да купим нову торбу. *Весна*: Тата, молим те, купи ми нову торбу. – драматизација текста *Весна и торба*).

7. Обликовање кратког текста у писменој форми или усмено на основу адаптираног књижевног текста: овај ниво употребе српског језика у писаној или говорној форми представља главни циљ области Књижевност у А програму. Покушај самосталног (у пару или у групи) састављања краћег текста од пет или шест реченица представља виши ниво у остваривању комуникативне функције језика. Ученици развијају механизам употребе језичке грађе и језичких образаца, спајање речи у реченице уз поштовање граматичких структура, затим спајање више реченица у краћи текст. Процес се односи и на говорни и на писани текст.

Вредновање треба да буде засновано на индивидуалном напредовању ученика узимајући у обзир могућности и способности ученика. При оцењивању пажња треба да буде усмерена на ниво развоја репродуктивних способности ученика, обим проширивања лексичког фонда, ниво смањивања интерференцијских грешака у писаној и усменој форми.

Треба имати у виду ниво познавања језика: ученици хомогене средине спорадично остварују директан контакт са говорницима којима је српски матерњи језик, са српским језиком се срећу само на часовима српског као нематерњег језика. Резултат је да ученици српски језик користе на елементарном нивоу. Језичке моделе усвајају спорије, граматичке категорије користе уз много грешака, имају проблема при слушању, односно разумевању српског језика чак и у случајевима када су им све речи говорног текста познате. Циљ књижевности је да се помоћу текста (писмена форма) и путем разговора о тексту и поводом текста (говорни чин) ученици оспособе за функционалну употребу српског језика на елементарном нивоу.

Б програм:

Књижевноуметнички текстови у настави *српског као нематерњег језика* имају вишеструку функцију. Читајући и тумачећи књижевноуметничка дела и изабране одломке најзначајнијих српских писаца, ученици ће имати прилику да се упознају са српском културном баштином и тако боље разумеју

сличности и разлике које постоје између културе народа којем припадају и културе народа чији језик уче. Текстови истовремено представљају извор нове лексике и полазну основу за даљи рад – разговоре, читање, интерпретацију, различите врсте говорних и писмених вежби и друге активности.

У области наставног програма **Књижевност** наведени су текстови усклађени са узрасним карактеристикама и језичким могућностима ученика. Дати предлог дела наставник ће прилагођавати потребама својих ученика. Наиме, од предложених дела десет је обавезно за обраду, а наставнику је остављена слобода да процени којим ће од препоручених дела списак проширивати. За сваки текст је предвиђено по три часа. За област Књижевност предвиђено је укупно 36 часова (10 текстова + 2 текста по слободном избору наставника).

За ученике који *српски као нематерњи језик* буду савлађивали по програму који је намењен онима који уче и живе у хетерогеним језичким срединама или им је матерњи језик један од словенских језика, предложени су аутентични књижевноуметнички текстови или одломци из њих. Ипак, постоје значајне разлике између ученика који живе у хетерогеној средини, а чији је матерњи језик несловенски, и ученика чији је матерњи језик словенски. Ове разлике је неопходно узети у обзир приликом избора текстова за обраду и израде уџбеника. Стога се препоручује ауторима уџбеника и наставницима да нека од предложених дела адаптирају, скрате и прилагоде језичком знању и могућностима ученика чији је матерњи језик несловенски. Наставници, који раде с ученицима чији матерњи језик припада групи словенских језика, могу се опредељивати за аутентична дела.

Бављење књижевноуметничким текстом подразумева различите методичке поступке који ће бити усмерени на његово што боље разумевање и тумачење. Рад на тексту састоји се из неколико етапа: уводног разговора са семантизацијом мање познатих речи и израза (ова етапа је посебно важна за ученике чији језик није словенски); просторне и временске локализације текста; изражајног читања; кратке провере уметничког доживљаја и разумевања текста; разговора о тексту и његовог тумачења (различитих аналитичко-синтетичких поступака којима ће се откривати естетске вредности дела, важне појединости у њему и места са посебном експресивношћу); повезивања дела са личним доживљајима и искуствима ученика. Свака од наведених етапа зависи од природе текста као и од предзнања и могућности ученика.

Уводни разговор и семантизација мање познатих речи и израза биће за неке ученике од изузетне важности за разумевање дела и стога им је потребно посветити посебну пажњу. О избору речи за семантизацију одлучује наставник уважавајући предзнања својих ученика. Лексику је најбоље семантизовати током уводног разговора и пре првог читања текста како би се обезбедило разумевање садржаја текста након првог читања. Речи се могу семантизовати на различите начине – визуелним наставним средствима, демонстрацијом, посредством синонима и антонима, различитим описним дефиницијама и, уколико је то неопходно, реч се може и превести на матерњи језик ученика. Није потребно да све речи које се семантизују уђу у активан лексички фонд ученика, поједине могу остати у пасивном фонду. Лексика за коју се процени да треба да уђе у активан лексички фонд ученика, треба да буде заступљена током разговора о тексту и његове интерпретације, а корисно је осмислити и различите лексичке вежбе које ће допринети остваривању овог циља. Ученике овог узраста треба уводити и у коришћење речника јер је оно саставни део читања. Важно је да се служе и двојезичним и једнојезичним речницима и да овладају техником проналажења речи и значења које реч остварује у датом контексту. Речници представљају велику помоћ за читање и разумевање текстова различитих жанрова, нарочито су корисни приликом самосталног читања.

Многи текстови, посебно одломци из обимнијих књижевних дела, захтеваће и локализацију како би били правилно схваћени и доживљени. Локализација ће у неким случајевима подразумевати препричавање садржаја који претходе одломку који се обрађује или, на пример, давање података о аутору. Некад ће бити неопходно дело сместити у просторне и временске оквире и протумачити друштвене, историјске и друге околности у којима се радња одвија.

Читање текста је од велике важности за његово разумевање и доживљавање. У настави књижевности јављају се различити облици читања. Разумевање, доживљавање и тумачење текста условљено је квалитетом читања. Важно је да прво интерпретативно читање текста обави наставник или да ученици послушају квалитетан звучни запис. Овако ће се обезбедити правилно разумевање и бољи уметнички доживљај текста. Многа дела захтеваће једно или више поновљених читања наглас или у себи усмерених ка одређеном циљу. Потребно је да ученици овладају техникама гласног читања и читања у себи. Читање у себи може бити у функцији бољег разумевања текста и оно увек треба да буде усмерено од стране наставника и истраживачко. Ученици ће, читајући у себи, проналазити у тексту различите информације којима ће поткрепљивати и своје мишљење и ставове, увежбаваће брзо читање и оспособљавање се за самостално учење. Циљ читања наглас јесте овладање техником читања и савлађивање важних чинилаца гласног читања (изговора и интонације речи и реченице, јачине гласа, пауза). Овим путем ученици се постепено уводе у изражајно читање. Оно се увежбава на пажљиво одабраним епским, лирским и драмским текстовима. Изражајно читање увежбава се на претходно обрађеним текстовима, плански и уз добру припрему. Наставник треба да оспособи ученике да ускладе јачину гласа, интонацију, ритам, темпо, паузе са природом и садржином текста како би изражајно читање било што успешније.

Један од важних облика рада јесте учење напамет и изражајно казивање кратких одломака из одабраних књижевноуметничких текстова у стиху и прози (лирских песама, одломака из прозних и драмских текстова). Ученике треба постепено водити од гласног читања ка изражајном читању и казивању напамет научених одломака.

Тумачење текста умногоме ће зависити од средине у којој се настава реализује, предзнања ученика и њиховог матерњег језика. Са ученицима који савлађују програм за средњи ниво, тумачење текста имаће више обележја разговора о важним појединостима у њему – догађајима, ликовима, месту и времену одвијања радње. Разговори о тексту треба да обезбеде правилно разумевање догађаја, учевање веза између догађаја и ликова, тумачење поступака главних јунака и њихових особина. Без обзира на то што за ове разговоре није нужно да ученици знају стручну терминологију (основни мотив, епитет, описна лирска песма), они се не смеју свести на пуко препричавање садржаја текста. Разговор о тексту наставник треба да води тако да омогући ученицима да у њему испоље што већу креативност, да им поставља проблемске задатке, наводи их да размишљају о узрочно-последичним везама у делу, подстиче их да слободно маштају и износе своје утиске о уметничким сликама у делу.

Са напреднијим ученицима наставник може остварити комплекснију анализу и интерпретацију дела током које ће ученици изводити сложеније закључке о догађајима и ликовима, откривати експресивна места у делу и износити своје утиске о њима служећи се основном терминологијом теорије књижевности. У настави *српског као нематерњег језика* наставник треба да се ослања на књижевнотеоријска знања које су ученици стекли на свом матерњем језику и да их активира кад год је то могуће. Тако, на пример, приликом обраде књижевних дела и одломака, треба рачунати на то да су ученици у матерњем језику усвојили основне књижевнотеоријске појмове: тема, мотив, главни лик и др. У складу са Општим стандардима постигнућа за Српски као нематерњи језик, познавање терминологије из теорије књижевности очекује се само од ученика напредног нивоа. Они ће, на примерима изабраних дела и одломака из српске књижевности, проширивати сазнања која су стекли на свом матрењем језику и богатити их новом примерима.

Након разговора о садржају дела и његове интерпретације, потребно је са ученицима разговарати и о личним доживљајима који су изазвани делом – подстицати их да доводе у везу дело са својим личним искуствима, допустити им да постављају питања, створити у учионици услове у којима ће се развијати дијалог и дискусија.

Веома је важно да ученици активно учествују у свим етапама рада, да износе своја осећања, запажања, мишљења, закључке и да их образлажу. Ученичке активности не смеју бити ограничене само на рад на часу. У обраду текста ученике треба уводити задавањем различитих припремних задатка, које ће они

решавати код куће. Након обраде текста важно је да ученици стечена знања функционално примењују у даљем раду – приликом израде домаћих задатака, самосталног читања и усвајања знања из других наставних предмета. Наставнику и ученицима ће стечена знања и вештине бити драгоцене за интерпретацију нових књижевних дела.

Кад год је то могуће, наставу књижевности потребно је повезивати са наставом језика, успостављати унутарпредметну и међупредметну корелацију. Она ће допринети свестранијем сагледавању садржаја, а ученици ће стећи квалитетнија и трајнија знања.

ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА

Реализација наставних садржаја *српског као нематерњег језика* подразумева континуитет у богаћењу ученичке језичке културе. То је једна од примарних методичких обавеза наставника која се остварује уочавањем способности сваког детета за одговарајући ниво комуникативне компетенције и у складу са тим прилагођавање језичког материјала, што треба да резултира функционалном употребом језика у настави, али и у свим осталим животним околностима, у школи и ван ње, где је ваљано језичко комуницирање услов за потпуно споразумевање. Језичка комуникација подразумева владање рецептивним и продуктивним језичким компетенцијама – слушање, читање, писање и говорење. Основно обележје савременог методичког приступа настави језика и језичке културе јесте развијање ученичких способности у све четири активности упоредо и њихово прилагођавање когнитивним способностима и језичком окружењу ученика. Исходи у области Језичка култура конципирани су тако да, са једне стране, обезбеде остваривање минимума језичких компетенција, али и да, са друге стране, не ограниче ученике који су у могућности да остваре већи напредак. Због специфичности ове наставе, предвиђене исходе (пре свега када су у питању хомогене језичке средине) потребно је остваривати кроз језичке активности (компетенције) које су, са методичког аспекта, сличније настави страног него матерњег језика.

Слушање је прва језичка активност са којом се ученици сусрећу у настави *српског као нематерњег језика*. Она омогућава ученику да упозна мелодију језика, а затим и његов гласовни систем, интонацију речи и реченице. Коначни циљ слушања треба да буде разумевање, као предуслов за вербалну продукцију, односно – комуникацију.

Читање је језичка активност која подразумева познавање граfiјског система језика (слова), њихове гласовне реализације, повезивање гласова у речи и спајање речи у реченицу, уз поштовање одговарајућих ритмичких и прозодијских правила. Циљ читања мора да буде разумевање прочитаног јер само тако оно представља језичку компетенцију, а не пуку вербализацију словних карактера.

Писање је продуктивна језичка компетенција која подразумева исказивање језичког садржаја писаним путем, употребом одговарајућих словних карактера и правописних правила. Српски језик има врло развијен системом гласова дистинктивне вредности за које често не постоје еквиваленти у другим језицима, о чему је потребно водити рачуна и настојати да се сви гласови и слова усвоје у стандардним облицима. Друга карактеристика српског писма просистиче из фонетског правописа, по коме сваком гласу одговара једно слово. Ово је посебно карактеристично у писању личних имена страног порекла. И коначно, српски језик има два писма – ћирилицу и латиницу, а ученик, још у првом циклусу образовања, треба да усвоји оба. Циљ писања је језичко изражавање писаним путем, те, према томе, подразумева разумевање.

Говорење је најсложенија језичка компетенција која подразумева владање свим елементима језика (фонетско-фонолошким, морфолошким, синтаксичким и лексичким). Говорење се најчешће реализује у дијалошкој форми, те према томе подразумева разумевање (саговорника). Поред тога, говорење је вештина која захтева одређену брзину и правовремену реакцију, како у вербалном тако и у семантичком смислу. Као продуктивна компетенција, заједно са писањем, омогућава ученику да се изрази на српском језику, постави питање, интерпретира неки садржај и учествује у комуникацији са другима.

Ове четири вештине су кроз исходе два програма вертикално повезане тако да јасно описују градијацију постигнућа ученика у области Језичка култура.

САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА представљају лексичко-семантички оквир унутар кога се функционално реализују језички садржаји. Тематске јединице презентују реалне, свакодневне околности у којима се остварује комуникација. Поред 14 тематских јединица постоји и нетематизована лексика која је потребна за комуникацију без обзира на тему. За сваку тематску јединицу предложене су тематске групе које треба да се попуне одговарајућом лексиком, у оквиру препорученог броја нових речи (100–150). Нпр. у 3. тематској јединици *Место за живот у основном садржају А програма* предвиђене су тематске групе: *називи просторија* и *делови намештаја*. Уз претпоставку да су у претходним разредима у оквиру ове тематске јединице научене речи *кућа, стан, село, град*, у петом разреду ученици треба да овладају и речима које детаљније описују унутрашњост стамбеног простора. У **проширеном садржају** предвиђено је да ученици, поред ове, овладају и лексиком из тематских група *кућни апарати, двориште, башта*, док у **Б програму основног садржаја** ученици треба да именују и *врсте грејања* у стамбеним објектима. **Проширени садржај Б програма** не препознаје ограничења у избору лексике. Оваква хоризонтална врста градијације примењена је у свим тематским јединицама.

Избор лексике је делимично условљен садржајем из области Језик и Књижевност, али пре свега зависи од процене наставника о потреби одговарајућих лексема и њихове фреквентности, ради постизања информативности и природности у комуникацији. Многе речи нису везане само за једну тематску јединицу већ се преклапају и повезују у нове семантичке низове, што наставник треба да подстиче добро осмишљеним писменим и вербалним вежбама.

Тематске јединице су исте за све разреде, али се у сваком следећем разреду повећава (допуњава) број тематских група, те тиме и број лексема. Поред селективног приступа лексички, посебну пажњу треба обратити на њену квантификацију током једне наставне јединице. На једном часу не би требало уводити више од пет нових речи, чије значење ће се објаснити и провежбати у њеним типичним реализацијама унутар реченице (контекстуализација лексике). Најефикасније би било да за сваку нову реч сваки ученик осмисли (минимални) контекст, односно реченицу. На овај начин наставник стиче увид о учениковом разумевању значења речи, поред нових садржаја подстиче употребу и раније стечених знања из лексике и граматике, а ученици стичу самопоуздање тиме што су у стању да вербално (или писмено) произведу исказ на српском језику.

Функционално и економично повезивање подобласти предмета *српски као нематерњи језик* (Језик, Књижевност и Језичка култура) омогућава савладавање њихових садржаја и остваривање предвиђених исхода на природан и наизглед спонтан начин, чинећи да једни садржаји произилазе из других, допуњују се и преклапају. На одабраним деловима књижевноуметничких, неуметничких и наменски прављених текстова могу се развијати различите комуникативне компетенције; говорним вежбама се дефинишу смернице за израду писмених састава; креативне активности у настави доприносе развоју усменог и писменог изражавања, читање са разумевањем утиче на богаћење лексике и флуентност говора, итд. Усклађеност исхода са језичким компетенцијама омогућава наставнику не само кумулативно праћење напретка сваког ученика, него и уочавање проблема у развијању појединих компетенција, што умногоме олакшава процес наставе и учења језика.

III. ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Поред стандардног, сумативног вредновања које још увек доминира у нашем систему образовања (процењује знање ученика на крају једне програмске целине и спроводи се стандардизованим мерним инструментима - писменим и усменим проверама знања, есејима, тестовима, што за последицу има кампањско учење оријентисано на оцену), савремени приступ настави претпоставља **формативно вредновање** – процену знања **током** савладавања наставног програма и стицања одговарајуће

компетенције. Резултат оваког вредновања даје повратну информацију и ученику и наставнику о томе које компетенције су добро савладане, а које не (нпр. ученик задовољавајуће разуме прочитани текст, али слабо разуме говорени текст: задовољавајуће пише у складу са правилима, али у говору не поштује правила конгруенције итд.), као и о ефикасности одговарајућих метода које је наставник применио за остваривање циља. Формативно мерење подразумева прикупљање података о ученичким постигнућима, а најчешће технике су: реализација практичних задатака, посматрање и бележење ученикових активности током наставе, непосредна комуникација између ученика и наставника, регистар за сваког ученика (мапа напредовања) итд. Резултати формативног вредновања на крају наставног циклуса треба да буду исказана и сумативно – бројчаном оценом. Оваква оцена има смисла ако су у њој садржана сва постигнућа ученика, редовно праћена и објективно и професионално бележена.

Рад сваког наставника састоји се од планирања, остваривања и праћења и вредновања. Важно је да наставник континуирано прати и вреднује, осим постигнућа ученика, и процес наставе и учења, као и себе и сопствени рад. Све што се покаже добрим и корисним наставник ће користити и даље у својој наставној пракси, а све што се покаже као недовољно ефикасним и ефективним требало би унапредити.

Назив предмета

СТРАНИ ЈЕЗИК

Циљ

Циљ наставе и учења страног језика је да се ученик усвајањем функционалних знања о језичком систему и култури и развијањем стратегија учења страног језика оспособи за основну писмену и усмену комуникацију и стекне позитиван однос према другим језицима и културама, као и према сопственом језику и културном наслеђу.

Разред

пети

Годишњи фонд часова

72 часа

ЕНГЛЕСКИ ЈЕЗИК

ОБЛАСТ / ТЕМА Комуникативне функције	ИСХОДИ По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да у усменој и писаној комуникацији:	САДРЖАЈИ
Поздрављање и представљање себе и других и тражење / давање основних информација о себи и другима у ширем друштвеном контексту	- разуме краће текстове који се односе на поздрављање, представљање и тражење / давање информација личне природе; - поздрави и отпоздрави, представи себе и другог користећи једноставна језичка средства; - постави и одговори на једноставнија питања личне природе; - у неколико везаних исказа саопшти информације о себи и другима;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање краћих, једноставнијих текстова који се односе на дате комуникативне ситуације (дијалози, наративни текстови, формулари и сл.); реаговање на усмени или писани импулс саговорника (наставника, вршњака и сл.) и иницирање комуникације; усмено и писано давање информација о себи и тражење и давање информација о другима (СМС, имејл, формулари, чланске карте, опис фотографије и сл.). Садржаји <i>Hello. Hi. I'm Maria. What's your name? I'm / My name is... Tony is 11. How old are you? I live in (town, city, village). Where do you live? I live at number 46 Black Street. My best friend lives next door. What's your address? What's your phone number? Have you got/Do you have an email address? These are my parents. Their names are ... I can't play tennis, but I can do karate. Can you play the guitar? My birthday is on the 21st of May. When is your birthday? This is Miss May. She's my teacher. This is Mr Crisp. He's my tennis coach.</i> <i>The Present Simple Tense</i> за изражавање сталних радњи . <i>Have got/Have</i> за изражавање поседовања.

		Личне заменице у функцији субјекта - <i>I, you ...</i> Присвојни придеви - <i>my, your...</i> Показне заменице - <i>this/these, that/those</i> Питања са <i>Who/What/Where/When/How(old)...</i> Основни бројеви (1-1000). Предлози за изражавање места - <i>in, at...</i> Предлози за изражавање времена –<i>in, on, at...</i> Употреба неодређеног члана са именицама у једнини. Изостављање члана испред назива спортова. Употреба одређеног члана уз називе музичких инструмената. (Интер)културни садржаји: устаљена правила учтивости; титуле уз презимена особа (<i>Mr, Miss, Mrs, Ms, Sir</i>); имена и надимци; начин писања адресе.
Описивање карактеристика живих бића, предмета, појава и места	- разуме једноставнији опис особа, биљака, животиња, предмета, појава или места; - упореди и опише карактеристике живих бића, предмета, појава и места, користећи једноставнија језичка средства;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање једноставнијих описа живих бића, предмета, појава и места и њиховог поређења; усмено и писано описивање / поређење живих бића, предмета, појава и места; израда и презентација пројеката (постера, стрипова, ППТ-а, кратких аудио / видео записа, радио емисија и слично). Садржаји <i>Who's the boy with short fair hair and a black jacket? What's Maria wearing? She's wearing a nice white T-shirt and dark blue jeans. My brother is clever, but lazy. My best friend is kind and fiendly. There is / isn't a cinema / hospital in my town. There are two big bookshops in my town. What's this / that over there? It's a sports centre. How far is it? Zebras are white wild animals with black and white stripes. A cheetah is a fast, dangerous animal. How deep is the Adriatic Sea/the Pacific Ocean? How long is the Danube/the Thames River? Layla is prettier than Susan. Who's the best student in your class? This car is more expensive than that one. London is larger than Belgrade. About eight million people live there. Belgrade is much smaller, but...</i> <i>The Present Simple Tense</i> и <i>The Present Continuous Tense</i> за изражавање радњи и стања

		у садашњости Глаголи <i>have got, to be</i> за давање описа Питања са <i>Who/What/Where/When/Which/How (old, far, deep, long...)</i> Егзистенцијално <i>There is / are...</i> Употреба одређеног члана са именицама које означавају лица и предмете који су познати саговорнику, као и уз имена река, мора и океана. Употреба/изостављање одређеног члана уз имена градова и држава. Поређење придева (правилно и неправилно поређење). (Интер)културни садржаји: географске карактеристике Велике Британије; биљни и животињски свет.
Позив и реаговање на позив за учешће у заједничкој активности	- разуме једноставније предлоге и одговори на њих; - упути једноставан предлог; - пружи одговарајући изговор или одговарајуће оправдање;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање једноставнијих текстова који садрже предлоге; усмено и писано преговарање и договарање око предлога и учешћа у заједничкој активности; писање позивнице за прославу / журку или имејла / СМС-а којим се уговара заједничка активност; прихватање /одбијање предлога, усмено или писано, уз поштовање основних норми учтивости и давање одговарајућег оправдања / изговора. Садржаји <i>I think we can go out this afternoon. Why not? Let's do it. Sorry. I can't. I must do my homework. Sorry, I think that's boring. Let's do something else. How about going to the cinema? Great. What time? See you then.</i> <i>Let's make pancakes. That's a good idea. What shall we do? Let's play Monopoly. Why don't we meet at the sports centre? What time? Half past two. Fine. I'll see you at the sports centre at half past two.</i> <i>Would you like to come to my birthday party on Sunday? I'm sorry, but I can't make it. I'd love to, thanks.</i> Императив <i>How about</i> + глаголска именица <i>Why don't we</i> + инфинитивна основа глагола

		<i>Would you like</i> + инфинитив глагола Модални глаголи за изражавање предлога - <i>can/could/shall</i> Глагол <i>will</i> за изражавање одлука (Интер)културни садржаји: прикладно позивање и прихватање/одбијање позива.
Изражавање молби, захтева, обавештења, извињења, и захвалности	- разуме и једноставне молбе и захтеве и реагује на њих; - упуту једноставне молбе и захтеве; - затражи и пружи кратко обавештење; - захвали и извине се на једноставан начин; - саопшти кратку поруку (телефонски разговор, дијалог уживо, СМС, писмо, имејл) којом се захваљује;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање једноставнијих исказа којима се тражи /нуди помоћ, услуга, обавештење или се изражава жеља, извињење, захвалност; усмено и писано тражење и давање обавештења, упућивање молбе за помоћ /услугу и реаговање на њу, изражавање жеља, извињења и захвалности. Садржаји <i>Can I help you? It's OK, I can do it. May I ask a question? Sure. What do you want? Do you want an orange? Yes, please. No, thank you. Can you pass me an orange, please? Of course, here you are. Thank you very much / so much. I want an apple. Can I have this one? Anything else? Can I borrow your pen? Sorry, you can't. I want to go home. Can we buy lemonade there? No, we can't. Oh no. I'm sorry. When does the movie start? It starts at 8.</i> Модални глаголи за изражавање молбе и захтева – <i>can/could/may</i>. (Интер)културни садржаји: правила учтиве комуникације.
Разумевање и давање упутстава	- разуме и следи једноставнија упутства у вези с уобичајеним ситуацијама из свакодневног живота (правила игре, рецепт за припремање неког јела и сл.) са визуелном подршком без ње; - да једноставна упутства (нпр. може да опише како се нешто користи / прави, напише рецепт и сл.);	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање текстова који садрже једноставнија упутства (нпр. за компјутерску или обичну игру, употребу апарата, рецепт за прављење јела и сл.) са визуелном подршком и без ње; усмено и писано давање упутстава. Садржаји <i>Drag (the word) and drop it in the correct place. Throw the dice. Move your token... Press the button and wait. Insert the coin in the slot. Peel the onions and chop them. Put the saucepan on the stove.</i>

		Императив Личне заменице у функцији објекта - <i>me, her, him...</i> (Интер)културни садржаји: традиционалне / омиљене врсте јела.
Описивање и честитање празника, рођендана и значајних догађаја, честитање на успеху и изражавање жаљења	- разуме честитку и одговори на њу; - упуту пригодну честитку; - разуме и, примењујући једноставнија језичка средства, опише начин прославе рођендана, празника и важних догађаја;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање једноставнијих текстова у којима се описују и честитају празници, рођендани и значајни догађаји; описивање празника, рођендана и значајних догађаја; реаговање на упућену честитку у усменом и писаном облику; упућивање пригодних честитки у усменом и писаном облику; израда и презентација пројеката у вези са прославом празника, рођендана и значајних догађаја. Садржаји <i>Children in Britain usually have their birthday parties at home. Everybody sings Happy Birthday! In Britain, people open their presents on Christmas Day. On Easter Sunday children often hunt for eggs. Happy Valentine's Day! Same to you! Roses are red, violets are blue, my heart is full of love for you. In my country we celebrate a lot of different festivals, but my favourite is... Good luck! Congratulations! Well done! Lucky you! I'm so happy for you! I'm sorry to hear that/about that! It's a pity!</i> <i>The Present Simple Tense</i> за изражавање уобичајених радњи. Изостављање члана испред назива празника. Изостављање члана испред именица употребљених у општем смислу. (Интер)културни садржаји: значајни празници и догађаји и начин обележавања / прославе; честитање.
Описивање догађаја и способности у садашњости	- разуме једноставније текстове у којима се описују сталне, уобичајене и тренутне радње и способности; - размени информације које се односе на дату	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање описа и размењивање иксаза у вези са сталним, уобичајеним и тренутним догађајима / активностима и способностима; усмено и писано описивање сталних, уобичајених и тренутних догађаја / активности

	комуникативну ситуацију; - опише сталне, уобичајене и тренутне догађаје / активности и способности користећи неколико везаних исказа;	и способности (разговор уживо или путем телефона, разгледница, СМС порука, имејл и сл.). Садржаји <i>I live in a flat on the first floor. What do you usually do on Sundays? Do you live in a house or in a flat? My sister doesn't go to school. What time do you go to bed / does she get up? He never tidies his room. I can clean my dad's car. When do Americans celebrate Halloween? When does winter start? Where do penguins live? What are you doing at the moment? I'm feeding my cat. We're going on a school trip today. They're having dinner now. I normally go to school by bus, but today I'm going on foot. I'm doing my homework. I always do it after dinner. I can speak three languages, but now I'm speaking English. I am good at maths.</i> <i>The Present Simple Tense</i> за изражавање уобичајених и сталних радњи <i>The Present Continuous Tense</i> за изражавање тренутних и привремених радњи Модални глагол <i>can</i> за изражавање способности Прилози за учесталост – <i>usually, often...</i> Предлози за изражавање правца кретања - <i>to, from...</i> Предлози за описивање начина кретања - <i>by (car), on (foot)...</i> (Интер)културни садржаји: породични живот; живот у школи – наставне и ваннаставне активности; распусти и путовања.
Описивање догађаја и способности у прошлости	- разуме краће текстове у којима се описују догађаји и способности у прошлости; - размени информације у вези са догађајима и способностима у прошлости; - опише у неколико краћих, везаних исказа догађај у прошлости; - опише неки историјски догађај, историјску личност и сл.;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање описа и усмено и писано размењивање исказа у вези са догађајима / активностима и способностима у прошлости; усмено и писано описивање догађаја / активности и способности у прошлости; израда и презентација пројеката о историјским догађајима, личностима и сл. Садржаји <i>Where were you at eight o'clock last Saturday? I was at home. What was on TV last night? What time was it on? I watched / didn't watch TV last</i>

		<i>night. I played volleyball on Monday. What did you do? We went to Paris in July. We travelled by plane. Where did you spend your summer holiday? How did you travel? I lost my passport yesterday. Did you have a good time on holiday? Yes, we did. / No, we didn't. I could swim when I was five. I couldn't ski last year.</i> <i>The Past Simple Tense</i> правилних и најчешћих неправилних глагола Модални глагол <i>could</i> за изражавање способности у прошлости (Интер)културни садржаји: историсјки догађаји, епохална открића; важније личности из прошлости (историјска личност, писац,
Исказивање жеља, планова и намера	- разуме жеље планове и намере и реагује на њих; - размени једноставне исказе у вези са својим и туђим жељама, плановима и намерама; - саопшти шта он/ она или неко други жели, планира, намерава;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање краћих текстова у вези са жељама, плановима и намерама; усмено и писано договарање о жељама, плановима и намерама (телефонски разговор, разговор уживо, СМС, имејл и сл.). Садржаји <i>I would like/want to be a doctor when I grow up. He would like a new mobile phone/to go out with his friends. I'm going to do my homework in the afternoon. What are you going to do this afternoon? My parents are going to visit their friends this evening, so I'm going to play all my favourite computer games. Oh! Are you?</i> <i>The Present Simple Tense (want)</i> <i>Would like</i> + именица/инфинитив глагола. <i>Going to</i> за изражавање будућих планова. Употреба неодређеног члана уз називе занимања. (Интер)културни садржаји: свакодневни живот и разонода; породични односи.
Исказивање потреба, осета и осећања	- разуме и реагује на свакодневне изразе у вези са непосредним и конкретним потребама, осетима и осећањима; - изрази, основне потребе,	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање исказа у вези са потребама, осетима и осећањима; усмено и писано договарање у вези са задовољавањем потреба; предлагање решења у вези са осетима и

	осете и осећања једноставнијим језичким средствима;	потребама; усмено и писано исказивање, својих осећања и реаговање на туђа. Садржаји <i>I'm hot / cold / hungry / thirsty... Take off / Put on your coat. Why don't you take a sandwich / a glass of water? Do you want some juice/biscuits too? Yes, please. Would you like some fruit? I'm tired. What shall we do? Why don't we stop and take some rest? How about going home? I'm happy to see you. I'm glad / sorry to hear that. Oh dear! It's a pity!</i> <i>The Present Simple Tense (be, want)</i> Императив <i>Why don't we /you + инфинитивна основа глагола</i> <i>How about + глаголска именица</i> <i>Would like + именица/инфинитив глагола</i> (Интер)културни садржаји: мимика и гестикулација; употреба емотикона.
Исказивање просторних односа и величина	- разуме једноставнија питања и одговори на њих; - разуме обавештења о простору и величинама; - опише специфичније просторне односе и величине једноставним, везаним исказима;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање краћих текстова у вези са специфичнијим просторним односима и величинама; усмено и писано размењивање информација у вези са просторним односима и величинама; усмено и писано описивање просторних односа и величина. Садржаји <i>Which room is it in? Where's the library? It's on the left / right. Is the sofa by the door? What's next to/ near the table? Where are the (books)? They're on the top / bottom shelf. It's in front of / behind the wardrobe. Where do you do your homework? Where is she? She's at the supermarket / in / at the park... The bakery is between the school and the supermarket. How wide / long / deep is the river? It's 45 metres wide / 2 kilometres long. An elephant is bigger than a hippo. The Blue whale is the biggest animal in the world. What is the largest room in your house / flat? The room above / below. My town is in the north-east of Serbia.</i>

		Предлози за изражавање положаја и просторних односа - <i>in front of, behind, between, opposite...</i> Питања са <i>What/Where/Which/How (far, deep, long...)</i> Поређење придева (правилно и неправилно поређење). Употреба одређеног члана са суперлативом придева. (Интер)културни садржаји: јавни простор; типичан изглед школског и стамбеног простора; локалне мерне јединице (инч, стопа...); природа.
Исказивање времена (хронолошког и метеоролошког)	- разуме, тражи и даје једноставнија обавештења о хронолошком времену и метеоролошким приликама у ширем комуникативном контексту; - опише дневни / недељни распоред активности; - опише метеоролошке прилике и климатске услове у својој земљи и једној од земаља циљне културе једноставним језичким средствима;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање једноставнијих текстова у вези са хронолошким временом, метеоролошким приликама и климатским условима; усмено и писано тражење и давање информација о времену дешавања неке активности, метеоролошким приликама и климатским условима у ширем комуникативном контексту; израда и презентација пројеката (нпр. о часовним зонама, упоређивање климатских услова у својој земљи са климатским условима једне од земаља циљне културе и сл.). Садржаји <i>What time is it? It's five o'clock. It is half past six. It's (a) quarter to/past seven. It's ten past/to eleven. When do your lessons start? At (a) quarter to nine. When do you have your dance classes? On Monday and Wednesday. I was born in January/on the first of January/ January the first.. ...on Christmas/Easter Day... Columbus discovered America in 1492 / in the 15th century. What is the weather like? It's cold/ sunny... The wind is blowing. What was the weather like yesterday? It was foggy /cloudy/windy... It didn't rain, it snowed. It is usually warm in spring/hot in summer/freezing in winter. It's wetter in the west than in the east. It is much drier in Australia than in Serbia.</i> <i>The Present Simple Tense</i> за изражавање утврђених програма, планова и распореда (ред вожње, ТВ/ биоскопски програм и сл.) и

		уобичајених радњи. <i>The Present Continuous Tense</i> за изражавање тренутних и привремених радњи <i>The Past Simple Tense</i> Предлози за изражавање времена – <i>in, on, at, to, past, after...</i> Питања са <i>When, What (time/day)...</i> Редни бројеви до 100. (Интер)културни садржаји: климатски услови у Великој Британији; разлика у часовној зони (Београд – Лондон).
Изрицање дозвола, забрана, правила понашања и обавеза	- разуме и реагује на једноставније забране, своје и туђе обавезе; - размени једноставније информације које се односе на забране и правила понашања у школи и на јавном месту (у превозном средству, спортском центру, биоскопу, зоолошком врту и сл.) као и на своје и туђе обавезе; - представи правила понашања, забране и листу својих и туђих обавеза користећи одговарајућа језичка средства;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање исказа у вези са забранама, правилима понашања и обавезама; постављање питања у вези са забранама, правилима понашања и обавезама и одговарање на њих; усмено и писано саопштавање забрана, правила понашања и обавеза (нпр. креирање постера са правилима понашања, списка обавеза и сл.). Садржаји <i>Remember to bring your membership card. You can't sit here, the seat isn't free. Can you use your phone in class? No, we can't. You mustn't use your phone in class. You must write in ink. Do you have to wear uniforms at school? They have to/don't have to wear uniforms at school. I must study today. I have to feed our dog every morning. I must/ have to go now.</i> Модални глаголи за изражавање дозволе, забране, правила понашања и обавезе – <i>can/can't, must/mustn't</i> <i>(Not) Have to</i> за изражавање обавезе и одсуства обавезе (Интер)културни садржаји: понашање на јавним местима; значење знакова и симбола.
Изражавање припадања и поседовања	- разуме и формулише једноставније изразе који се односе на поседовање и припадност; - пита и каже шта неко има / нема и чије је нешто;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање једноставнијих текстова с исказима у којима се говори шта неко има/нема или чије је нешто; постављање питања у вези са датом комуникативном ситуацијом и одговарање на њих. <i>Is this your dog? No, it's Steve's dog. Whose house is this? It's Jane and Sally's house. They're Jane's</i>

		<i>and Sally's bags. These are the children's toys. That's my parents' car. This is my blanket. This blanket is mine. This isn't your card. It's hers. I've got/I have a ruler. Have you got/Do you have a pen? Sally hasn't got /doesn't have an umbrella.</i> Садржаји Саксонски генитив са именицом у једнини и множини (правилна и неправилна множина) – <i>my friend's/friends'/ children's books</i> Присвојни придеви <i>my, your...</i> Присвојне заменице <i>mine, yours...</i> <i>Have got/Have</i> за изражавање поседовања Питања са <i>Whose</i> (Интер)културни садржаји: породица и пријатељи; однос према својој и туђој имовини.
Изражавање интересовања, допадања и недопадања	- разуме и реагује на једноставније исказе који се односе на описивање интересовања, хобија и изражавање допадања и недопадања; - опише своја и туђа интересовања и хобије и изрази допадање и недопадање уз једноставно образложење;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање једноставнијих текстова у вези са нечијим интересовањима, хобијима и стварима које воли / не воли, које му / јој се свиђају / не свиђају; размена информација о својим и туђим интересовањима, хобијима, допадању и недопадању (телефонски разговор, интервју, обичан разговор са пријатељима у школи и сл.); усмено и писано описивање интересовања, допадања и недопадања (писање имејла о личним интересовањима, хобијима, допадању и недопадању, листе ствари које му / јој се свиђају / не свиђају и сл.); истраживачке пројектне активности (нпр. колики број ученика у одељењу воли / не воли пливање, скијање, тенис и сл.) графичко приказивање и тумачење резултата. Садржаји <i>I'm interested in (swimming). What (sports) are you interested in? My hobby is (collecting bagdes). What's your hobby? I love swimming because I'm good at it. I don't like skiing. I'm bad at it. What do you like doing? Peter dosen't like football. Sally is crazy about dancing. My favourite sport is tennis. What's your favourite sport? What are your hobbies and interests? Fifteen out of thirty people</i>

		<i>like tennis – eight boys and seven girls.</i> Придевско-предлошке фразе - <i>interested in, good/bad at, crazy about...</i> Глаголи <i>like/love/hate</i> + глаголска именица Питања са <i>What, Who, Why ...</i> (Интер)културни садржаји: интересовања, хобији, забава, разонода, спорт и рекреација; уметност (књижевност за младе, стрип, музика, филм).
Изражавање мишљења (слагања и неслагања)	- разуме и формулише једноставније исказе којима се тражи мишљење, изражава слагање/неслагање;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање једноставнијих текстова у вези са тражењем мишљења и изражавањем слагања/неслагања; усмено и писано тражење мишљења и изражавање слагања и неслагања. Садржаји <i>What do you think of / about...? How do you like it? Please tell me about... Do you agree with (me)? I think / feel it's OK/Okay. You're right / wrong! That's true. Exactly. That's not true. I'm not sure. I like / don't like it because it's boring.</i> <i>The Present Simple Tense (think, like, agree...)</i> Питања са <i>What, Why, How ...</i> (Интер)културни садржаји: поштовање основних норми учтивости у комуникацији са вршњацима и одраслима.
Изражавање количине, бројева и цена	- разуме једноставније изразе који се односе на количину нечега; - пита и каже колико нечега има/ нема, користећи једноставија језичка средства; - на једноставан начин затражи артикле у продавници једноставним изразима за количину, наручи јело и/или пиће у ресторану и пита/каже/ израчуна колико нешто кошта; - састави списак за куповину – намирнице и количина намирница (две векне	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање једноставнијих текстова који говоре о количини нечега; постављање питања у вези с количином и одговарање на њих, усмено и писано; слушање и читање текстова на теме поруџбине у ресторану, куповине, играње улога (у ресторану, у продавници, у кухињи ...); писање списка за куповину; записивање и рачунање цена. Садржаји <i>How many people are there in the park? There are two men/women and three children in the park. How much milk does he need? Is there any butter in the fridge? No, there isn't any butter, but there's some margarine. I haven't got any food for you. I've got some lemonade / strawberries. There isn't</i>

	хлеба, пакет тестенине, три конзерве туњевине и сл.) - изрази количину у мерама – 100 гр шећера, 300 гр брашна и сл.	<i>much fruit in the bowl. There aren't many biscuits left in the cupboard. There are a lot of spoons and forks and some / six knives on the table. I need a hundred grams of sugar (100 g) / a bottle of (fizzy) water/2 kilos of potatoes. Can I have a sandwich and a glass of juice please? That's £7.80. Shopping list: a packet of butter, two loaves of bread, three pots of yoghurt, a bunch of bananas...</i> Основни бројеви до 1000. Правилна множина именица. Множина именица које се завршавају на -y, -f/fe: <i>strawberries, shelves, knives...</i> Множина именица које се завршавају на -o: <i>kilos, potatoes...</i> Синкретизам једине и множине: <i>sheep, fish...</i> Најчешћи облици неправилне множине (<i>men, women, children, people, feet, teeth, mice...</i>) Бројиве и небројиве именице – <i>pounds, money...</i> Детерминатори - <i>some, any, no</i>. Квантификатори – <i>much, many, a lot of</i>. Питања са <i>How much / many</i>. (Интер)културни садржаји: друштвено окружење; локална мерна јединица за тежину (фунта); валута, намирнице и производи специфични за циљну културу.
--	--	---

ИТАЛИЈАНСКИ ЈЕЗИК

ОБЛАСТ / ТЕМА Комуникативне функције	ИСХОДИ По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да у усменој и писаној комуникацији:	САДРЖАЈИ
Поздрављање и представљање себе и других и тражење / давање основних информација о себи и другима у ширем друштвеном контексту	- разуме краће текстове који се односе на поздрављање, представљање и тражење / давање информација личне природе - поздрави и отпоздрави, представи себе и другог користећи једноставна језичка средства - постави и одговори на једноставнија питања личне природе - у неколико везаних исказа	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање краћих, једноставнијих текстова који се односе на дате комуникативне ситуације (дијалози, наративни текстови, формулари и сл.); реаговање на усмени или писани импулс саговорника (наставника, вршњака и сл.) и иницирање комуникације; усмено и писано давање информација о себи и тражење и давање информација о другима (СМС, имејл, формулари, чланске карте, опис фотографије и сл.).

	саопшти информације о себи и другима	Садржаји <i>Ciao! Buongiorno. Buonaserà. Come stai? Come sta? Come va? Bene, grazie. Di dove sei? Sono di.... A presto! A domani! Buona notte! Come ti chiami?/Come si chiama?/Mi chiamo.../Sono... Questo/a è il mio amico/la mia amica... Si chiama.../ Questa è mia sorella (mostrando la foto)/Questa è la mia famiglia.../Questo è il signor.../la signora... Di dove sei? / Sono di..../ Sono della Serbia.../ Quanti anni hai? / Ho 12 anni. Dove abiti? Dove vivi?/ Abito a ..., in Via .../Qual è il tuo/il Suo indirizzo?/Il mio indirizzo è.../Nome, cognome, indirizzo, nazionalità, data di nascita.../Quando sei nato/a? Sono nato/a il/l'....nel/Quando è il tuo compleanno?/ Cosa fai nel tempo libero? Nel tempo libero gioco a pallavolo/ suono la chitarra/...</i> Презент индикатива (најфреквентнији правилни и неправилни глаголи): <i>essere, avere, abitare, vivere, stare, fare, chiamarsi, giocare...</i> Личне заменице Упитне речи: <i>come, di dove, quanto, dove, come/chi, che cosa, chi</i> Показна заменица (<i>questo</i>) Бројеви (Интер)културни садржаји: устаљена правила учтивости; титуле уз презимена особа (<i>Sig.ra, Sig.</i>); формално и неформално представљање; степени сродства и родбински односи.
Описивање карактеристика живих бића, предмета, појава и места	- разуме једноставнији опис особа, биљака, животиња, предмета, појава или места - упореди и опише карактеристике живих бића, предмета, појава и места, користећи једноставнија језичка средства	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање једноставнијих описа живих бића, предмета, појава и места и њиховог поређења; усмено и писано описивање / поређење живих бића, предмета, појава и места; израда и презентација пројеката (постера, стрипова, ППТ-а, кратких аудио / видео записа, радио емисија и слично). Садржаји <i>Questo/a è... Si chiama.../ Ha i capelli/ gli occhi...È alto/a, magro/a... /</i>

		<i>Lui/lei porta i pantaloni neri/la gonna rossa/ Ha i capelli corti/lunghi/biondi...gli occhi azzurri/ Questa è la mia famiglia.../Questo è mio fratello (mostrando la foto)/Lui ha ...anni e ama suonare/leggere.../ Giorgio è il mio fratello minore/maggiore.</i> <i>Nella mia città c'è/ci sono...Dov'è il cinema?È lontano/vicino da qui?</i> <i>Il ghepardo è un animale molto veloce/ Roma è la capitale dell'Italia./L'Italia ha venti regioni/Roma è più grande di Firenze.</i> Личне заменице Упитне речи (<i>quanto, dove, come/chi, che cosa</i>) Придеви. Род, број и слагање с именицама. Присвојни придеви (уз именице за означавање сродства) Одређени и неодређени члан Презент индикатива (најфреквентнији правилни и неправилни глаголи)поређење) (Интер)културни садржаји: географске карактеристике Италија; биљни и животињски свет.
Позив и реаговање на позив за учешће у заједничкој активности	- разуме једноставније предлоге и одговори на њих - упути једноставан предлог - пружи одговарајући изговор или одговарајуће оправдање	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање једноставнијих текстова који садрже предлоге; усмено и писано преговарање и договарање око предлога и учешћа у заједничкој активности; писање позивнице за прославу / журку или имејла / СМС-а којим се уговара заједничка активност; прихватање /одбијање предлога, усмено или писано, уз поштовање основних норми учтивости и давање одговарајућег оправдања / изговора. Садржаји <i>Ascoltiamo! Scriviamo! Leggiamo!Disegniamo! Cosa avete capito? Avete fatto il compito di casa? Tutto chiaro? /- Come si dice...? Cosa significa...? Vediamo cosa avete capito/ avete letto/abbiamo ascoltato...</i> <i>Andiamo al cinema domani? Perché no? È un'ottima idea! Dai, andiamo!/Dove ci troviamo? A che ora? Alle sette, va bene? Va bene! Ti invito a venire alla mia festa di compleanno!</i>

		<i>Mi dispiace, ma non posso, devo fare i compiti/non mi sento bene...</i> <i>Facciamo un dolce italiano!</i> Презент индикатива (најфреквентнији повратни и неправилни глаголи): <i>trovarsi, sentirsi, dire, andare, venire...</i>) Садашње време у значењу будућег Императив фреквентних глагола (<i>ascoltare, leggere, scrivere, parlare, ripetere, andare, fare, venire, organizzare...</i>) Интонација упитних исказа без упитне речи Прошло време (Passato prossimo) фреквентних глагола (<i>fare, ascoltare, leggere, finire...</i>) Модални глаголи (<i>potere, dovere, volere</i>) (Интер)културни садржаји: прикладно позивање и прихватање/одбијање позива.
Изражавање молби, захтева, обавештења, извињења, и захвалности	- разуме и једноставне молбе и захтеве и реагује на њих - упуту једноставне молбе и захтеве - затражи и пружи кратко обавештење - захвали и извине се на једноставан начин - саопшти кратку поруку (телефонски разговор, дијалог уживо, СМС, писмо, имејл) којом се захваљује.	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање једноставнијих исказа којима се тражи /нуди помоћ, услуга, обавештење или се изражава жеља, извињење, захвалност; усмено и писано тражење и давање обавештења, упућивање молбе за помоћ /услугу и реаговање на њу, изражавање жеља, извињења и захвалности. Садржаји <i>Posso aiutarti (darti una mano)? Sì, grazie. / Posso fare una domanda? Prego./Vorrei un bicchiere di succo, pre favore. /Vuoi (Vorresti) una fetta di torta? Sì, grazie!/No, grazie./ Mi puoi prestare il tuo libro? Sì, certo. /Grazie./Mi dispiace, ma non posso./Pronto! Sono Anna, posso (vorrei) parlare con Luca, per favore?/A che ora comincia lo spettacolo? Alle 20.</i> Модални глаголи (<i>potere, dovere, volere</i>) Кондиционал учтивости, прво и друго лице једнине (<i>volere</i>) (Интер)културни садржаји: правила учтиве комуникације.
Разумевање и давање упутстава	- разуме и следи једноставнија упутства у вези с уобичајеним ситуацијама из свакодневног живота	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање текстова који садрже једноставнија упутства (нпр. за компјутерску или обичну игру, употребу апарата, рецепт за

	(правила игре, рецепт за припремање неког јела и сл.) са визуелном подршком без ње - да једноставна упутства (нпр. може да опише како се нешто користи / прави, напише рецепт и сл.)	прављење јела и сл.) са визуелном подршком и без ње; усмено и писано давање упутстава. Садржаји <i>Abbina(te) le risposte alle domande. Collega(te) le parti di frasi! /Invia il messaggio./Premere il bottone./ Pulire le patate. Tagliare (tagliate) le cipolle.</i> Императив (друго лице једине и множине) (Интер)културни садржаји: традиционалне / омиљене врсте јела.
Описивање и честитање празника, рођендана и значајних догађаја, честитање на успеху и изражавање жаљења	- разуме честитку и одговори на њу - упуту пригодну честитку - разуме и, примењујући једноставнија језичка средства, опише начин прославе рођендана, празника и важних догађаја	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање једноставнијих текстова у којима се описују и честитају празници, рођендани и значајни догађаји; описивање празника, рођендана и значајних догађаја; реаговање на упућену честитку у усменом и писаном облику; упућивање пригодних честитки у усменом и писаном облику; израда и презентација пројеката у вези са прославом празника, рођендана и значајних догађаја. Садржаји <i>I ragazzi in Italia organizzano le feste di compleanno a casa loro. Tutti cantano la canzone “Tanti auguri a te”. A Pasqua facciamo di solito una gita. Nel nostro Paese festeggiamo..., ma la mia festa preferita è.../ Grazie, sei molto gentile!/ Grazie, anche a te! /Forza, ragazzi!/ Sono felice (contento/a) per te./ Bravo/a/i/e! Bravissimo/a/i/e!/ Ti voglio bene!</i> Садашње време Придеви. Род, број и слагање с именицама. Прилози и прилошки изрази за време: <i>sempre, mai, ancora, di solito...</i> Присвојни придеви Везници (<i>e, o, ma</i>) (Интер)културни садржаји: значајни празници и догађаји и начин обележавања / прославе; честитање.

Описивање догађаја и способности у садашњости	- разуме једноставније текстове у којима се описују сталне, уобичајене и тренутне радње и способности - размени информације које се односе на дату комуникативну ситуацију - опише сталне, уобичајене и тренутне догађаје / активности и способности користећи неколико везаних исказа	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање описа и размењивање иксаза у вези са сталним, уобичајеним и тренутним догађајима / активностима и способностима; усмено и писано описивање сталних, уобичајених и тренутних догађаја / активности и способности (разговор уживо или путем телефона, разгледница, СМС порука, имејл и сл.). Садржаји <i>A che piano vivi? Vivo (abito) a Perugia in un palazzo, al secondo piano./ A che ora ti alzi di solito?/ Cosa prendi a colazione di solito?/Di solita vado a scuola a piedi, ma qualche volta prendo l'autobus./Lei non mette mai in ordine la sua camera./Posso aiutare mio padre in cucina./ Domani andiamo a fare una gita con la scuola./ Sono bravo/a in matematica.</i> Садашње време Садашње време у значењу будућег Прилози и прилошки изрази за време: <i>oggi, domani, qualche volta, sempre, mai, ancora, di solito...</i> Редни бројеви (1-20) Предлози (Интер)културни садржаји: породични живот; живот у школи – наставне и ваннаставне активности; распусти и путовања.
Описивање догађаја и способности у прошлости	- разуме краће текстове у којима се описују догађаји и способности у прошлости - размени информације у вези са догађајима и способностима у прошлости - опише у неколико краћих, везаних исказа догађај у прошлости - опише неки историјски догађај, историјску личност и сл.	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање описа и усмено и писано размењивање иксаза у вези са догађајима / активностима и способностима у прошлости; усмено и писано описивање догађаја / активности и способности у прошлости; израда и презентација пројеката о историјским догађајима, личностима и сл. Садржаји <i>Cosa hai fatto ieri? Sono stata a casa. Ho guardato la TV, ho letto un po', sono uscita con Maria...e tu?/L'anno scorso sono stata dai nonni in</i>

		<i>campagna./Leonardo da Vinci ha dipinto la Gioconda. Questo pittore è nato in Toscana.Le sue altre opere sono...</i> Прошло време (Passato prossimo): помоћни глаголи <i>essere/avere</i> Прилози и прилошки изрази за време: <i>ieri, due settimane fa, un anno fa...</i> (Интер)културни садржаји: историсјки догађаји и открића; важније личности из прошлости (историјске личности, писци, књижевнице, научници/е, уметници/е, и сл.).
Исказивање жеља, планова и намера	- разуме жеље планове и намере и реагује на њих - размени једноставне исказе у вези са својим и туђим жељама, плановима и намерама - саопшти шта он/ она или неко други жели, планира, намерава	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање краћих текстова у вези са жељама, плановима и намерама; усмено и писано договарање о жељама, плановима и намерама (телефонски разговор, разговор уживо, СМС, имејл и сл.). Садржаји <i>Da grande vorrei diventare.../ Che bello!/Ti va di venire in piscina con me ? Certo! Chiediamo anche a Paolo? Lo chiami tu?/Stasera finisco il mio compito/Devo studiare molto perché domani abbiamo il test di italiano./ Beato/a te!</i> Заменице за директни објекат (<i>Pronomi diretti</i>) Слагање придева и именица. Род и број. Употреба садашњег времена за будућу радњу (Интер)културни садржаји: свакодневни живот и разонода; породични односи.
Исказивање потреба, осета и осећања	- разуме и реагује на свакодневне изразе у вези са непосредним и конкретним потребама, осетима и осећањима - изрази, основне потребе, осете и осећања једноставнијим језичким средствима	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање исказа у вези са потребама, осетима и осећањима; усмено и писано договарање у вези са задовољавањем потреба; предлагање решења у вези са осетима и потребама; усмено и писано исказивање, својих осећања и реаговање на туђа. Садржаји <i>Ho caldo/freddo/fame/sete.../ Vorrei prendere un bicchiere d'acqua./Ho mal di testa/gola/stomaco. /Prendi una medicina. Va' dal dottore. /Che peccato! Che bello! Mi dispiace tanto!/ Perché non</i>

		<i>facciamo una pausa?/ Sono molto felice di vederti!</i> Императив (друго лице једнине) Прилози за начин (<i>molto, tanto</i>) Заменице за директни објекат (<i>Pronomi diretti</i>) (Интер)културни садржаји: мимика и гестикулација; употреба емотикона.
Исказивање просторних односа и величина	- разуме једноставнија питања и одговори на њих - разуме обавештења о простору и величинама - опише специфичније просторне односе и величине једноставним, везаним исказима	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање краћих текстова у вези са специфичнијим просторним односима и величинама; усмено и писано размењивање информација у вези са просторним односима и величинама; усмено и писано описивање просторних односа и величина. Садржаји <i>Di chi è questo libro? – È mio./È di Luigi./Dov'è la libreria? È a destra, dietro l'angolo/accanto alla posta./Dove sono i miei quaderni? Sono sul banco./Sotto la sedia c'è un gatto. Fra il tavolo e la sedia c'è lo zaino. /Marta va a casa. Andiamo al cinema/in piscina/al mercato.../ Questa valigia è più grande di quella borsa. / Il ghepardo è un animale velocissimo./Il lago si trova a nord di Milano.</i> Прилози за место (<i>qui, lì, là, davanti, dietro, accanto, giù, su, vicino</i>) Поређење придева (компаративна конструкција са <i>più/ meno</i> и предлогом <i>di</i>) Слагање придева с именицама Именице (једнина, множина) Апсолутни суперлатив (<i>superlativo assoluto</i>) Предлози Упитни прилог: <i>dove</i> <i>C'è/ci sono</i> (Интер)културни садржаји: јавни простор; типичан изглед школског и стамбеног простора; природа.
Исказивање времена (хронолошког и метеоролошког)	- разуме, тражи и даје једноставнија обавештења о хронолошком времену и метеоролошким приликама у ширем комуникативном контексту - опише дневни / недељни распоред активности	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање једноставнијих текстова у вези са хронолошким временом, метеоролошким приликама и климатским условима; усмено и писано тражење и давање информација о времену дешавања неке

	- опише метеоролошке прилике и климатске услове у својој земљи и једној од земаља циљне културе једноставним језичким средствима	активности, метеоролошким приликама и климатским условима у ширем комуникативном контексту; израда и презентација пројеката (нпр. о часовним зонама, упоређивање климатских услова у својој земљи са климатским условима једне од земаља циљне културе и сл.) Садржаји <i>Che ore sono? Che ora è? Sono le due e mezzo/a. Sono le sette meno un quarto./ A che ora comincia la lezione? Alle otto./ Quando hai il corso di danza? Il mercoledì e il venerdì./Quando sei stata a Padova? L'anno scorso./Sono nata il 6 giugno. È nata in marzo./Colombo ha scoperto l'America nel 1492./Che tempo fa? Fa caldo/freddo/. Domani piove/nevica. C'è vento/sole./ In primavera/estate/autunno/inverno di solito in Serbia fa... e in Italia....</i> Предлози Основни бројеви до 1000 Употреба садашњег времена за будућу радњу Одређени члан Прошло време (<i>Passato prossimo</i>) (Интер)културни садржаји: климатски услови у Италији.
Изрицање дозвола, забрана, правила понашања и обавеза	- разуме и реагује на једноставније забране, своје и туђе обавезе - размени једноставније информације које се односе на забране и правила понашања у школи и на јавном месту (у превозном средству, спортском центру, биоскопу, зоолошком врту и сл.) као и на своје и туђе обавезе - представи правила понашања, забране и листу својих и туђих обавеза користећи одговарајућа језичка средства -	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање исказа у вези са забранама, правилима понашања и обавезама; постављање питања у вези са забранама, правилима понашања и обавезама и одговарање на њих; усмено и писано саопштавање забрана, правила понашања и обавеза (нпр. креирање постера са правилима понашања, списка обавеза и сл.). Садржаји <i>Permesso, posso entrare? Posso uscire? Puoi/Può ripetere, per favore! Come scusi?/ È libero questo posto?/ Prego. Mi dispiace, è occupato./Non dovete/dobbiamo.../ Ragazzi, fate silenzio!/ Tirare/ Spingere/ Entrata/ Uscita/ È vietato fumare! Vietato fotografare!/</i> Модални глаголи за изражавање дозволе, забране, правила понашања и обавезе.

		Императив (Интер)културни садржаји: понашање на јавним местима; значење знакова и симбола.
Изражавање припадања и поседовања	- разуме и формулише једноставније изразе који се односе на поседовање и припадност - пита и каже шта неко има / нема и чије је нешто -	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање једноставнијих текстова с исказима у којима се говори шта неко има/нема или чије је нешто; постављање питања у вези са датом комуникативном ситуацијом и одговарање на њих. Садржаји <i>È tuo questo libro? No, è di Marco./ Di chi è questa bici? È di Paola e Laura./Questo zaino è mio./Hai un dizionario?/ Luigi non ha il biglietto per il concerto.</i> Конструкција за исказивање припадности Присвојни придеви Показни придеви Одређени и неодређени члан Негација Упитна интонација (Интер)културни садржаји: породица и пријатељи; однос према својој и туђој имовини.
Изражавање интересовања, допадања и недопадања	- разуме и реагује на једноставније исказе који се односе на описивање интересовања, хобија и изражавање допадања и недопадања - опише своја и туђа интересовања и хобије и изрази допадање и недопадање уз једноставно образложење	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање једноставнијих текстова у вези са нечијим интересовањима, хобијима и стварима које воли / не воли, које му / јој се свиђају / не свиђају; размена информација о својим и туђим интересовањима, хобијима, допадању и недопадању (телефонски разговор, интервју, обичан разговор са пријатељима у школи и сл.); усмено и писано описивање интересовања, допадања и недопадања (писање имејла о личним интересовањима, хобијима, допадању и недопадању, листе ствари које му / јој се свиђају / не свиђају и сл.); истраживачке пројектне активности (нпр. колики број ученика у одељењу воли / не воли пливање, скијање, тенис и сл.) графичко приказивање и тумачење резултата.

		Садржаји <i>Ti piace il nuoto?/Ti piace nuotare?/ Mi piacciono i libri gialli perché.../ Che cosa ti piace fare nel tempo libero? Nel tempo libero mi piace/preferisco....perché.../ Il mio film preferito è.../</i> Глагол <i>piacere</i> Ненаглашење личне заменице у функцији индиректног објекта (<i>pronomi indiretti: mi, ti, le/gli</i>) (Интер)културни садржаји: интересовања, хобији, забава, разонода, спорт и рекреација; уметност (књижевност за младе, стрип, музика, филм).
Изражавање мишљења (слагања и неслагања)	- разуме и формулише једноставније исказе којима се тражи мишљење, изражава слагање/неслагање.	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање једноставнијих текстова у вези са тражењем мишљења и изражавањем слагања/неслагања; усмено и писано тражење мишљења и изражавање слагања и неслагања. Садржаји <i>Secondo te/ Per te ...Luigi ha ragione? Perché? /Hai ragione. Secondo me sbagli. /Non è vero.È vero./Non sono sicuro/a./Non mi piace perché...Mi piace perché...</i> Изражавање мишљења индикативом (<i>Secondo me/Per me...</i>) (Интер)културни садржаји: поштовање основних норми учтивости у комуникацији са вршњацима и одраслима.
Изражавање количине, бројева и цена	- разуме једноставније изразе који се односе на количину нечега - пита и каже колико нечега има/ нема, користећи једноставија језичка средства - на једноставан начин затражи артикле у продавници једноставним изразима за количину, наручи јело и/или пиће у ресторану и пита/каже/	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање једноставнијих текстова који говоре о количини нечега; постављање питања у вези с количином и одговарање на њих, усмено и писано; слушање и читање текстова на теме поруџбине у ресторану, куповине, играње улога (у ресторану, у продавници, у кухињи ...); писање списка за куповину; записивање и рачунање цена. Садржаји <i>Quante persone ci sono al parco? Ci sono dieci</i>

	израчуна колико нешто кошта - састави списак за куповину – намирнице и количина намирница (две векне хлеба, пакет тестенине, три конзерве туњевине и сл.) - изрази количину у мерама – 100 гр шећера, 300 гр брашна и сл.	<i>persone./ Non c'è nessuno./Non prendo niente./Lista della spesa: due etti di prosciutto, un litro di latte, due chili di patate, un po' di mele.../Cosa c'è nel frigo? C'è solo un litro di latte nel frigo. / C'è del pane?/Studia poco./Quanto costa questo zaino? 50 euro/</i> Упитни придев /прилог: <i>quanto</i> Партитиван члан Прилози. Прилози <i>poco/molto</i> (Интер)културни садржаји: друштвено окружење; локална мерна јединица за тежину (фунта); валута, намирнице и производи специфични за циљну културу.
--	---	--

НЕМАЧКИ ЈЕЗИК

ОБЛАСТ / ТЕМА Комуникативне функције	ИСХОДИ По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да у усменој и писаној комуникацији:	САДРЖАЈИ
Поздрављање и представљање себе и других и тражење / давање основних информација о себи и другима у ширем друштвеном контексту	- разуме краће текстове који се односе на поздрављање, представљање и тражење / давање информација личне природе - поздрави и отпоздрави, представи себе и другог користећи једноставна језичка средства - постави и одговори на једноставнија питања личне природе - у неколико везаних исказа саопшти информације о себи и другима	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање краћих, једноставнијих текстова који се односе на дате комуникативне ситуације (дијалози, наративни текстови, формулари и сл.); реаговање на усмени или писани импулс саговорника (наставника, вршњака и сл.) и иницирање комуникације; усмено и писано давање информација о себи и тражење и давање информација о другима (СМС, имејл, формулари, чланске карте, опис фотографије и сл.). Садржаји <i>Das ist mein Vater/mein Bruder. Das ist meine Mutter/meine Schwester. Freut mich. Meine Eltern heißen Zorica und Drago. Sie ist Bäckerin. Er ist Verkäufer. Woher kommst du? Woher kommt ih? Woher kommen Sie? - Ich komme aus Serbien.</i>

		<i>Ich wohne in Smederevo. Wo wohnst du?</i> <i>Wie ist deine Adresse/Telefonnummer?</i> <i>Hast du eine E-Mail-Adresse? Wie ist deine E-Mail-Adresse?</i> <i>Kannst du Tennis spielen? Nein, leider nicht, aber ich kann sehr gut Fußball spielen.</i> <i>Könnt ihr schwimmen, Kinder? Ja klar.</i> <i>Wo bist du geboren? Ich bin in Wien geboren.</i> <i>Wie alt bist du? Ich bin 11.</i> <i>Wann hast du Geburtstag? Am Montag.</i> Именице у номинативу уз одговарајући члан (одређен, неодређен, присвојни, нулти). Презент слабих, јаких и модалних глагола. Упитне заменице (wer, was) и упитни прилози (wo, wann, wie, warum). (in, aus, an) (Интер)културни садржаји: устаљена правила учтивости; титуле уз презимена особа (<i>Frau, Herr, Doktor, Professor</i>); имена и надимци; начин писања адресе.
Описивање карактеристика живих бића, предмета, појава и места	- разуме једноставнији опис особа, биљака, животиња, предмета, појава или места - упореди и опише карактеристике живих бића, предмета, појава и места, користећи једноставнија језичка средства	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање једноставнијих описа живих бића, предмета, појава и места и њиховог поређења; усмено и писано описивање / поређење живих бића, предмета, појава и места; израда и презентација пројеката (постера, стрипова, ППТ-а, кратких аудио / видео записа, радио емисија и слично). Садржаји <i>Meine Tante ist schlank.</i> <i>Mein Onkel ist fleißig.</i> <i>Was hast du an? Ich habe meinen bleuen Regenschirm an.</i> <i>Peters Nase ist krumm.</i> Придевска промена– рецептивно <i>Kennst du den Mann mit langem Bart und einer modischen Brille?</i> Придев у предикативној функцији – продуктивно Поређење придева <i>Lina ist groß. Petra ist größer als Lina.</i> <i>Lina ist am größten.</i>

		<i>Serbien liegt auf dem Balkan. Die Schüler sind traurig.</i> (Интер)културни садржаји: географске карактеристике и административне поделе земаља немачког говорног подручја.
Позив и реаговање на позив за учешће у заједничкој активности	- разуме једноставније предлоге и одговори на њих - упуту једноставан предлог - пружи одговарајући изговор или одговарајуће оправдање	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање једноставнијих текстова који садрже предлоге; усмено и писано преговарање и договарање око предлога и учешћа у заједничкој активности; писање позивнице за прославу / журку или имејла / СМС-а којим се уговара заједничка активност; прихватање /одбијање предлога, усмено или писано, уз поштовање основних норми учтивости и давање одговарајућег оправдања / изговора. Садржаји <i>Wann fährst du ans Meer, in die Berge, aufs Land, nach Köln, nach Polen? Kommst du ins Kino (mit)? Leider nicht. Es tut mir leid, ich kann nicht (mitkommen). Ich glaube, der Film ist langweilig. Kaufen wir zwei Liter Milch und eine Flasche Öl?</i> Употреба глагола кретања са акузативом. Употреба предлога (<i>an, in, auf, nach, für, aus, von</i>). (Интер)културни садржаји: прикладно позивање и прихватање/одбијање позива.
Изражавање молби, захтева, обавештења, извињења, и захвалности	- разуме и једноставне молбе и захтеве и реагује на њих - упуту једноставне молбе и захтеве - затражи и пружи кратко обавештење - захвали и извине се на једноставан начин - саопшти кратку поруку (телефонски разговор, дијалог уживо, СМС, писмо, имејл) којом се захваљује.	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање једноставнијих исказа којима се тражи /нуди помоћ, услуга, обавештење или се изражава жеља, извињење, захвалност; усмено и писано тражење и давање обавештења, упућивање молбе за помоћ /услугу и реаговање на њу, изражавање жеља, извињења и захвалности. Садржаји <i>Kann ich dir/Ihnen helfen? Möchtest du eine Orange? Kannst du mir bitte eine Orange überreichen? Ich möchte eine Tasse Tee. Kannst du mir ein Stück Torte überreichen?</i>

		<i>Vielen Dank. Ich danke dir.</i> Употреба неодређеног члана у номинативу и акузативу. Употреба модалних глагола у презенту. (Интер)културни садржаји: правила учтиве комуникације.
Разумевање и давање упутстава	- разуме и следи једноставнија упутства у вези с уобичајеним ситуацијама из свакодневног живота (правила игре, рецепт за припремање неког јела и сл.) са визуелном подршком без ње - да једноставна упутства (нпр. може да опише како се нешто користи / прави, напише рецепт и сл.)	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање текстова који садрже једноставнија упутства (нпр. за компјутерску или обичну игру, употребу апарата, рецепт за прављење јела и сл.) са визуелном подршком и без ње; усмено и писано давање упутстава. Садржаји <i>Eier trennen und das Eiweiß schaumig schlagen. Mehl, Milch und Zucker in eine Schüssel geben und mit einem Mixer mischen, danach den Eischnee unterheben.</i> <i>Nun etwas Öl in einer Pfanne erhitzen und den Teig beiderseitig ausbacken, bis der Pfannkuchen goldbraun ist</i> Именице са нултим чланом. Употреба везника и прилога (<i>und, aber, oder; dann, danach</i>) (Интер)културни садржаји: традиционалне / омиљене врсте јела.
Описивање и честитање празника, рођендана и значајних догађаја, честитање на успеху и изражавање жаљења	- разуме честитку и одговори на њу - упуту пригодну честитку - разуме и, примењујући једноставнија језичка средства, опише начин прославе рођендана, празника и важних догађаја	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање једноставнијих текстова у којима се описују и честитају празници, рођендани и значајни догађаји; описивање празника, рођендана и значајних догађаја; реаговање на упућену честитку у усменом и писаном облику; упућивање пригодних честитки у усменом и писаном облику; израда и презентација пројеката у вези са прославом празника, рођендана и значајних догађаја. Садржаји <i>Zum Geburtstag, viel Glück, zum Geburtsag viel Glück, zum Geburtstag, liebe Lina, zum Geburtstag Viel Glück ...</i> <i>Ich gratuiere dir. Ich bin stolz auf dich.</i>

		Употреба личних заменица у номинативу, дативу и акузативу. (Интер)културни садржаји: значајни празници и догађаји и начин обележавања / прославе; честитање.
Описивање догађаја и способности у садашњости	- разуме једноставније текстове у којима се описују сталне, уобичајене и тренутне радње и способности - размени информације које се односе на дату комуникативну ситуацију - опише сталне, уобичајене и тренутне догађаје / активности и способности користећи неколико везаних исказа	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање описа и размењивање исказа у вези са сталним, уобичајеним и тренутним догађајима / активностима и способностима; усмено и писано описивање сталних, уобичајених и тренутних догађаја / активности и способности (разговор уживо или путем телефона, разгледница, СМС порука, имејл и сл.). Садржаји <i>Ich wohne ganz oben im Haus/im fünften Stock. Hast du eine Wohnung oder ein Haus? Wann gehst du schlafen? Hast du freitags immer Deutsch? Was machst du jetzt? Ich lese einen Krimiroman. Üblicherweise lese ich Romane.</i> Употреба прилога (<i>donnerstags</i>). Ред речи у исказној, упитној и узвичној реченици (Интер)културни садржаји: породични живот; живот у школи – наставне и ваннаставне активности; распусти и путовања.
Описивање догађаја и способности у прошлости	- разуме краће текстове у којима се описују догађаји и способности у прошлости - размени информације у вези са догађајима и способностима у прошлости - опише у неколико краћих, везаних исказа догађај у прошлости - опише неки историјски догађај, историјску личност и сл.	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање описа и усмено и писано размењивање исказа у вези са догађајима / активностима и способностима у прошлости; усмено и писано описивање догађаја / активности и способности у прошлости; израда и презентација пројеката о историјским догађајима, личностима и сл. Садржаји <i>Wo warst du gestern? Ich war zu Hause. Was hast du heute früh gefrühstückt? Wo hast du deine Ferien verbracht? Hast du mit Freunden gespielt? Wann bist du gestern ins Kino gegangen? Bist du</i>

		<i>heute früh aufgestanden?</i> Употреба претерита помоћних глагола. Употреба перфекта слабих и најфреквентнијих јаких глагола. (Интер)културни садржаји: историсјки догађаји и открића; важније личности из прошлости (историјске личности, писци, књижевнице, научници/е, уметници/е, и сл.).
Исказивање жеља, планова и намера	- разуме жеље планове и намере и реагује на њих - размени једноставне исказе у вези са својим и туђим жељама, плановима и намерама - саопшти шта он/ она или неко други жели, планира, намерава	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање краћих текстова у вези са жељама, плановима и намерама; усмено и писано договарање о жељама, плановима и намерама (телефонски разговор, разговор уживо, СМС, имејл и сл.). Садржаји <i>Ich möchte nach Wien fahren. Wir alle wollen mehr Freizeit haben. Ich mache meine Hausaufgaben morgen. Was machst du am Nachmittag? Was möchtet ihr werden, Kinder? Ich möchte Arzt/Ärztin werden.</i> Употреба модалног глагола <i>wollen</i> и <i>möchte</i>. Презент и футур глагола. (Интер)културни садржаји: свакодневни живот и разонода; породични односи.
Исказивање потреба, осета и осећања	- разуме и реагује на свакодневне изразе у вези са непосредним и конкретним потребама, осетима и осећањима - изрази, основне потребе, осете и осећања једноставнијим језичким средствима	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање исказа у вези са потребама, осетима и осећањима; усмено и писано договарање у вези са задовољавањем потреба; предлагање решења у вези са осетима и потребама; усмено и писано исказивање, својих осећања и реаговање на туђа. Садржаји <i>Ich bin durstig. Ich habe Hunger. Mir ist kalt. Ich bin müde.</i> <i>Möchtest du schlafen? Einen Tee nehmen? Etwas Wasser trinken?</i> Императив Личне заменице у номинативу, дативу и акузативу (Интер)културни садржаји: мимика и

		гестикулација; употреба емотикона.
Исказивање просторних односа и величина	- разуме једноставнија питања и одговори на њих - разуме обавештења о простору и величинама - опише специфичније просторне односе и величине једноставним, везаним исказима	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање краћих текстова у вези са специфичнијим просторним односима и величинама; усмено и писано размењивање информација у вези са просторним односима и величинама; усмено и писано описивање просторних односа и величина. Садржаји <i>Wo ist dein Sportzeug? Wo liegt die Schweiz auf der Landkarte? Wo ist die Bank?</i> <i>Ich bin vor /neben / hinter der Garage. Meine Mutter ist auf dem Wochenplatz / im Supermarkt / bei ihrer Frisörin. Die Bäckerei ist neben der Schule. Meine Stadt ist in Nordostserbien.</i> Употреба датива уз глаголе мировања у простору. (Интер)културни садржаји: јавни простор; типичан изглед школског и стамбеног простора; природа.
Исказивање времена (хронолошког и метеоролошког)	- разуме, тражи и даје једноставнија обавештења о хронолошком времену и метеоролошким приликама у ширем комуникативном контексту - опише дневни / недељни распоред активности - опише метеоролошке прилике и климатске услове у својој земљи и једној од земаља циљне културе једноставним језичким средствима	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање једноставнијих текстова у вези са хронолошким временом, метеоролошким приликама и климатским условима; усмено и писано тражење и давање информација о времену дешавања неке активности, метеоролошким приликама и климатским условима у ширем комуникативном контексту; израда и презентација пројеката (нпр. о часовним зонама, упоређивање климатских услова у својој земљи са климатским условима једне од земаља циљне културе и сл.). Садржаји <i>Wie spät ist es? Es ist Viertel nach neun. Es ist einundzwanzig Uhr fünfzehn. Wann beginnt die Schule? Am ersten September. Am Donnerstag. Um 8 Uhr. Wie war das Wetter gestern? Regnerisch und windig.</i> <i>Wann kommt ihr? Am 22. April.</i>

		Употреба фраза за званично и незванично исказивање сатнице. Употреба предлога (<i>am, im, nach, vor</i>). Редни бројеви до 100. (Интер)културни садржаји: климатски услови у земљама немачког говорног подручја.
Изрицање дозвола, забрана, правила понашања и обавеза	- разуме и реагује на једноставније забране, своје и туђе обавезе - размени једноставније информације које се односе на забране и правила понашања у школи и на јавном месту (у превозном средству, спортском центру, биоскопу, зоолошком врту и сл.) као и на своје и туђе обавезе - представи правила понашања, забране и листу својих и туђих обавеза користећи одговарајућа језичка средства	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање исказа у вези са забранама, правилима понашања и обавезама; постављање питања у вези са забранама, правилима понашања и обавезама и одговарање на њих; усмено и писано саопштавање забрана, правила понашања и обавеза (нпр. креирање постера са правилима понашања, списка обавеза и сл.). Садржаји <i>Du musst Hausaufgaben schreiben. Du darfst nicht zu viel Cola trinken. Du sollst mehr Sport machen. Du kannst nicht immer Freunde anrufen. Musik bitte nicht zu laut aufdrehen! Dreh bitte die Musik nicht so laut auf!</i> <i>Vorsicht! Aufgepasst!</i> Употреба модалних глагола са негацијом и без ње. Употреба императива и суплетивних облика императива. (Интер)културни садржаји: понашање на јавним местима; значење знакова и симбола.
Изражавање припадања и поседовања	- разуме и формулише једноставније изразе који се односе на поседовање и припадност - пита и каже шта неко има / нема и чије је нешто -	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање једноставнијих текстова с исказима у којима се говори шта неко има/нема или чије је нешто; постављање питања у вези са датом комуникативном ситуацијом и одговарање на њих. Садржаји <i>Ist das deine Katze? Nein, das ist Marias Katze. Mein Hund ist nicht da. Das ist das Haus meiner Eltern. Hast du einen Kugelschreiber? Ich brauche einen Regenschirm.</i> Употреба присвојних чланова. Употреба посесивног генитива.- рецептивно (Интер)културни садржаји: породица и пријатељи; однос према својој и туђој имовини.
Изражавање	- разуме и реагује на	Језичке активности у комуникативним

интересовања, допадања и недопадања	једноставније исказе који се односе на описивање интересовања, хобија и изражавање допадања и недопадања - опише своја и туђа интересовања и хобије и изрази допадање и недопадање уз једноставно образложење	ситуацијама Слушање и читање једноставнијих текстова у вези са нечијим интересовањима, хобијима и стварима које воли / не воли, које му / јој се свиђају / не свиђају; размена информација о својим и туђим интересовањима, хобијима, допадању и недопадању (телефонски разговор, интервју, обичан разговор са пријатељима у школи и сл.); усмено и писано описивање интересовања, допадања и недопадања (писање имејла о личним интересовањима, хобијима, допадању и недопадању, листе ствари које му / јој се свиђају / не свиђају и сл.); истраживачке пројектне активности (нпр. колики број ученика у одељењу воли / не воли пливање, скијање, тенис и сл.) графичко приказивање и тумачење резултата. Садржаји <i>Ich mag Rockmusik. Ich liebe meine Familie und meine Freunde. Ich schwimme gern. Was ist dein Hobby? Meine Lieblingsaktivität ist Wandern. Mein Lieblingssport ist Volleyball. Skifahren finde ich doof.</i> Глаголи <i>mögen, gefallen, etwas finden...</i> (Интер)културни садржаји: интересовања, хобији, забава, разонода, спорт и рекреација; уметност (књижевност за младе, стрип, музика, филм).
Изражавање мишљења (слагања и неслагања)	- разуме и формулише једноставније исказе којима се тражи мишљење, изражава слагање/неслагање.	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање једноставнијих текстова у вези са тражењем мишљења и изражавањем слагања/неслагања; усмено и писано тражење мишљења и изражавање слагања и неслагања. Садржаји <i>Wie findest du diesen Film? Ich finde ihn gut. Teilst du meine Meinung? Findest du ihn auch gut? Nein, den Film finde ich gar nicht interessant. Das stimmt! Das stimmt nicht!</i> Употреба директног објекта у акузативу. (Интер)културни садржаји: поштовање

		основних норми учтивости у комуникацији са вршњацима и одраслима.
Изражавање количине, бројева и цена	- разуме једноставније изразе који се односе на количину нечега - пита и каже колико нечега има/ нема, користећи једноставија језичка средства - на једноставан начин затражи артикле у продавници једноставним изразима за количину, наручи јело и/или пиће у ресторану и пита/каже/ израчуна колико нешто кошта - састави списак за куповину – намирнице и количина намирница (две векне хлеба, пакет тестенине, три конзерве туњевине и сл.) - изрази количину у мерама – 100 гр шећера, 300 гр брашна и сл.	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање једноставнијих текстова који говоре о количини нечега; постављање питања у вези с количином и одговарање на њих, усмено и писано; слушање и читање текстова на теме поруџбине у ресторану, куповине, играње улога (у ресторану, у продавници, у кухињи ...); писање списка за куповину; записивање и рачунање цена. Садржаји <i>Wie viele Menschen stehen da? Wieviel Butter brauchst du für den Kuchen? Gibt es etwas Butter im Kühlschrank? Nein, es gibt nichts da. Ich kaufe eine Flasche Öl, eine Packung Salz, einen Beutel Reis, einen Becher Joghurt, eine Schachtel Pralinen. Was kostet das? Das macht 15,50 Euro. Meine Einkaufsliste: zwei Kilo Äpfel, drei Liter Milch, ein Pfund Kaffee.</i> Употреба језичких средстава квантификације. Употреба лексике којом се именује амбалажа. Исказивање количине и цене. (Интер)културни садржаји: друштвено окружење; мерне јединице и валуте у земљама немачког говорног подручја.

РУСКИ ЈЕЗИК

ОБЛАСТ / ТЕМА Комуникативне функције	ИСХОДИ По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да у усменој и писаној комуникацији:	САДРЖАЈИ
Поздрављање и представљање себе и других и тражење / давање основних информација о себи и другима у ширем друштвеном контексту	- разуме краће текстове који се односе на поздрављање, представљање и тражење / давање информација личне природе; - поздрави и отпоздрави, представи себе и другог користећи једноставна	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање краћих, једноставнијих текстова који се односе на дате комуникативне ситуације (дијалози, наративни текстови, формулари и сл.); реаговање на усмени или писани импулс саговорника (наставника, вршњака и сл.) и иницирање комуникације;

	језичка средства; - постави и одговори на једноставнија питања личне природе; - у неколико везаних исказа саопшти информације о себи и другима;	усмено и писано давање информација о себи и тражење и давање информација о другима (СМС, имејл, формулари, чланске карте, опис фотографије и сл.). Садржаји <i>Привет! Меня зовут Мария. Как тебя зовут? Я – Ирина. Можно просто Ира. Мне 12 лет. Здравствуй, Иван Владимирович. Добрый день, ребята! Как дела? Сколько тебе лет? Я из России, из Москвы. Ты откуда? Я живу в Воронеже. Я живу в городе Ниш. На какой улице ты живёшь? Я живу на улице Гагарина, дом 12, квартира 14. Это на каком этаже? На втором. Дай мне, пожалуйста, свой номер телефона. У тебя есть имейл (адрес электронной почты)? Это мои родители. Мою маму зовут Вера, папу – Николай. Я родился/родилась 15 мая. Когда у тебя день рождения? Я занимаюсь спортом, тренируюсь три раза в неделю.</i> Презент повратних глагола: <i>заниматься, тренироваться.</i> Презент глагола <i>жить.</i> Конструкции за изражавање посесивности: у+ ген. личних заменица и именица (у меня, у тебя, у неё, у него у нас, у вас, у них; у Ивана, у Ирины). (Интер)културни садржаји: устаљена правила учтивости; имена, патроними, презимена и надимци; адреса; формално и неформално представљање; степени сродства и родбински односи; нумерисање спратова.
Описивање карактеристика живих бића, предмета, појава и места	- разуме једноставнији опис особа, биљака, животиња, предмета, појава или места; - упореди и опише карактеристике живих бића, предмета, појава и места, користећи једноставнија језичка средства;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање једноставнијих описа живих бића, предмета, појава и места и њиховог поређења; усмено и писано описивање / поређење живих бића, предмета, појава и места; израда и презентација пројеката (постера, стрипова, ППТ-а, кратких аудио / видео записа, радио емисија и слично). Садржаји <i>Кто мальчик в чёрных джинсах и белой рубашке? Что надела Маша? Она надела зелёную юбку и зелёную футболку. Она высокая и стройная. У неё голубые глаза и длинные</i>

		<i>светлые волосы. Какие у тебя глаза? Какой у тебя рост? Какого цвета у тебя футболка? Посмотрите, я надел сегодня новые джинсы! Мой брат умный, но не очень трудолюбивый. На улице Князя Михаила есть книжные магазины. В центре нашего города большой торговый центр недалеко от книжного магазина. Москва – столица России. Санкт-Петербург – северная столица России. Москва больше Санкт-Петербурга. Белград меньше Москвы. У меня есть кошка. Её зовут Мурка. Она маленькая, белая.</i> Придеви. Род, број и слагање с именицама. Конструкции за изражавање посесивности: у+ ген. личних заменица и именица (у меня, у тебя, у неё, у него у нас, у вас, у них; у Ивана, у Ирины). Присвојне заменице: мой, твой, наш, ваш, их. Слагање с именицама. Прошло време фреквентних глагола. Прост компаратив <i>больше, меньше, лучше.</i> (Интер)културни садржаји: Русија и Србија: градови; биљни и животињски свет.
Позив и реаговање на позив за учешће у заједничкој активности	- разуме једноставније предлоге и одговори на њих; - упути једноставан предлог; - пружи одговарајући изговор или одговарајуће оправдање;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање једноставнијих текстова који садрже предлоге; усмено и писано преговарање и договарање око предлога и учешћа у заједничкој активности; писање позивнице за прославу / журку или имејла / СМС-а којим се уговара заједничка активност; прихватање /одбијање предлога, усмено или писано, уз поштовање основних норми учтивости и давање одговарајућег оправдања / изговора. Садржаји <i>Давай играть в футбол/баскетбол! Поиграем вместе? Пусть Витя играет в футбол. Приглашаю тебя ко мне на день рождения/вечеринку. Приходи ко мне на вечеринку! Ты сможешь прийти ко мне на день рождения завтра в семь? Вечеринка у меня дома/в кафе. Спасибо за приглашение, я обязательно приду. К сожалению, я не смогу прийти, я должен присмотреть за братом.</i>

		<i>Извини, но я не смогу прийти. Вечеринка /день рождения, к сожалению, без меня. Давай пойдём в кино завтра? Где встречаемся? Около метро. Во сколько? В пять.</i> Заповедни начин; треће лице једнине/множине: <i>Пусть Саша играет!</i>; прво лице множине (с речцом давай и без ње): <i>Поиграем вместе! Давай поиграем вместе! Давай играть вместе!</i> Предлошко-падежне конструкције (у, около, без + ген; к + дат; в, на + ак; с, за + инстр, в,на + лок). Интонација упитних исказа без упитне речи. Садашње време у значењу будућег. Модалне конструкције (личне и безличне): <i>Мне надо; я должен/должна. (Интер)културни садржаји: прикладно позивање и прихватање/одбијање позива.</i>
Изражавање молби, захтева, обавештења, извињења, и захвалности	- разуме и једноставне молбе и захтеве и реагује на њих; - упуту једноставне молбе и захтеве; - затражи и пружи кратко обавештење; - захвали и извини се на једноставан начин; - саопшти кратку поруку (телефонски разговор, дијалог уживо, СМС, писмо, имејл) којом се захваљује;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање једноставнијих исказа којима се тражи /нуди помоћ, услуга, обавештење или се изражава жеља, извињење, захвалност; усмено и писано тражење и давање обавештења, упућивање молбе за помоћ /услугу и реаговање на њу, изражавање жеља, извињења и захвалности. Садржаји <i>Тебе помочь? Нет, спасибо. Да, пожалуйста. Что тебе нужно? Тебе нужна ручка? Ты хочешь апельсин?</i> <i>Передай, пожалуйста, соль. Конечно, вот она. Спасибо огромное. Не за что. Ничего. Дай мне, пожалуйста, ручку. Можно? Конечно, пожалуйста, вот она. К сожалению, ручка мне нужна. Извини(те), можно вопрос?</i> Заповедни начин. Садашње време глагола <i>хотеть</i>. Предикатив <i>можно</i>. Интонација упитних исказа без упитне речи.. (Интер)културни садржаји: правила учтиве комуникације.
Разумевање и давање упутстава	- разуме и следи једноставнија упутства у вези с уобичајеним	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање текстова који садрже

	ситуацијама из свакодневног живота (правила игре, рецепт за припремање неког јела и сл.) са визуелном подршком без ње; - да једноставна упутства (нпр. може да опише како се нешто користи / прави, напише рецепт и сл.);	једноставнија упутства (нпр. за компјутерску или обичну игру, употребу апарата, рецепт за прављење јела и сл.) са визуелном подршком и без ње; усмено и писано давање упутстава. Садржаји <i>Закрой глаза. Угадай, кто говорит. Пропусти один ход. Иди два хода вперёд/назад. Возьми яблоко, нарежь его на ломтики. Налей воду в кастрюлю. Свари пельмени.</i> Заповедни начин. (Интер)културни садржаји: традиционалне / омиљене врсте јела (<i>пельмени, блины, борщ...</i>)..
Описивање и честитање празника, рођендана и значајних догађаја, честитање на успеху и изражавање жаљења	- разуме честитку и одговори на њу; - упуту пригодну честитку; - разуме и, примењујући једноставнија језичка средства, опише начин прославе рођендана, празника и важних догађаја;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање једноставнијих текстова у којима се описују и честитају празници, рођендани и значајни догађаји; описивање празника, рођендана и значајних догађаја; реаговање на упућену честитку у усменом и писаном облику; упућивање пригодних честитки у усменом и писаном облику; израда и презентација пројеката у вези са прославом празника, рођендана и значајних догађаја. Садржаји <i>Поздравляю тебя с днём рождения! Желаю всего самого лучшего! С Новым годом! С Рождеством С Днём Учителя! С Восьмым марта! Счастливо! Желаю тебе/вам всего хорошего: здоровья, счастья, успеха. Тебе/вам тоже всего хорошего. Поздравляю с успехом! С приездом! Добро пожаловать! С Днём ангела! Хочу пожелать тебе всего самого-самого лучшего!</i> Садашње и прошло време. Глаголи <i>хотеть, желать/пожелать кому что, поздравить (кого с чем).</i> (Интер)културни садржаји: значајни празници и догађаји и начин обележавања / прославе; честитање.
Описивање догађаја и способности у	- разуме једноставније текстове у којима се	Језичке активности у комуникативним ситуацијама

садашњости	описују сталне, уобичајене и тренутне радње и способности; - размени информације које се односе на дату комуникативну ситуацију; - опише сталне, уобичајене и тренутне догађаје / активности и способности користећи неколико везаних исказа;	Слушање и читање описа и размењивање исказа у вези са сталним, уобичајеним и тренутним догађајима / активностима и способностима; усмено и писано описивање сталних, уобичајених и тренутних догађаја / активности и способности (разговор уживо или путем телефона, разгледница, СМС порука, имејл и сл.). Садржаји <i>Я живу на втором этаже. Ты живёшь в одноэтажном или многоэтажном доме. У меня брат и сестра. Они не ходят в школу. Что ты делаешь по воскресеньям? Во сколько ты ложишься спать вечером? У него в комнате беспорядок. Они сейчас завтракают. Что ты обычно ешь на завтрак?</i> <i>Обычно я в школу я езжу на автобусе. Каждый день я хожу на тренировки по баскетболу. После школы я гуляю с собакой. Я хорошо знаю математику. Папа стоит в пробке. Я хорошо плаваю. Моя маленькая сестрёнка ещё не ходит. Мы едем на экскурсию! Не могу дождаться! Я леплю снеговика!</i> Глаголи кретања (садашње време): <i>идти/ходить, ехать/ездить, лететь/летать, плыть/плавать.</i> Прилози за време: <i>утром, днём, вечером, весной, осенью.</i> Садашње време глагола <i>есть</i> и <i>пить</i>. (Интер)културни садржаји: породични живот; живот у школи – наставне и ваннаставне активности; распусти и путовања.
Описивање догађаја и способности у прошлости	- разуме краће текстове у којима се описују догађаји и способности у прошлости; - размени информације у вези са догађајима и способностима у прошлости; - опише у неколико краћих, везаних исказа догађај у прошлости; - опише неки историјски догађај, историјску личност	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање описа и усмено и писано размењивање исказа у вези са догађајима / активностима и способностима у прошлости; усмено и писано описивање догађаја / активности и способности у прошлости; израда и презентација пројеката о историјским догађајима, личностима и сл.

	и сл. ;	Садржаји <i>Где ты был в прошлую среду в пять часов? Я был дома. Ты смотрела вчера фильм? Во сколько начался фильм? Я не смотрел телевизор вчера. Как ты провёл свои летние каникулы? Ты ездил к бабушке? По телевизору показывали мой любимый сериал. В пять лет я умел плавать.</i> Прошло време фреквентних повратних и неповратних глагола. Прилози за време: <i>вчера, сегодня, утром, вечером, ночью...</i> Глаголи кретања (прошло време): <i>идти/ходить, ехать/ездить, лететь/летать, плыть/плавать.</i> Интонација упитних исказа без упитне речи. (Интер)културни садржаји: историсјки догађаји и открића; важније личности из прошлости (историјске личности, писци, књижевнице, научници/е, уметници/е, и сл.).
Исказивање жеља, планова и намера	- разуме жеље планове и намере и реагује на њих; - размени једноставне исказе у вези са својим и туђим жељама, плановима и намерама; - саопшти шта он/ она или неко други жели, планира, намерава;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање краћих текстова у вези са жељама, плановима и намерама; усмено и писано договарање о жељама, плановима и намерама (телефонски разговор, разговор уживо, СМС, имејл и сл.) Садржаји <i>Кем ты станешь? Я стану лётчиком. А ты кем хочешь стать? Я хочу стать учительницей. Мой брат хочет быть программистом. Сегодня вечером мои родители идут в гости. После обеда я делаю домашнее задание. Завтра мы идём к бабушке в гости.</i> Будуће време глагола <i>быть</i> и <i>стать</i>. Конструкције <i>стать, быть</i> + инстр. Садашње време у значењу будућег. (Интер)културни садржаји: свакодневни живот и разонода; породични односи.
Исказивање потреба, осета и осећања	- разуме и реагује на свакодневне изразе у вези	Језичке активности у комуникативним ситуацијама

	са непосредним и конкретним потребама, осетима и осећањима; - изрази, основне потребе, осете и осећања једноставнијим језичким средствима;	Слушање и читање исказа у вези са потребама, осетима и осећањима; усмено и писано договарање у вези са задовољавањем потреба; предлагање решења у вези са осетима и потребама; усмено и писано исказивање, својих осећања и реаговање на туђа. Садржаји <i>Мне холодно. Мне жарко. Мне хочется есть/пить. Надень куртку! Сними капюшон! У меня болит зуб. Налей мне воды, пожалуйста! Сделай мне бутерброд, пожалуйста, так есть хочется!</i> Безличне реченице. Глагол <i>хотеть</i>. Глагол <i>хотеться</i> (безлична употреба: <i>мне хочется</i>). Заповедни начин глагола <i>есть</i> и <i>пить</i>. Интонација упитних исказа без упитне речи. (Интер)културни садржаји: мимика и гестикулација; употреба емотикона.
Исказивање просторних односа и величина	- разуме једноставнија питања и одговори на њих; - разуме обавештења о простору и величинама; - опише специфичније просторне односе и величине једноставним, везаним исказима;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање краћих текстова у вези са специфичнијим просторним односима и величинама; усмено и писано размењивање информација у вези са просторним односима и величинама; усмено и писано описивање просторних односа и величина. Садржаји <i>Где книжный магазин? Рядом с нашей школой. Где окно? На стене. Где рюкзак? Под столом. Где картина? Над доской. Слева от шкафа – доска. Мой дом двухэтажный. Моя квартира трехкомнатная. Моя комната небольшая. Слева от двери, у окна, стоит письменный стол. Посередине комнаты маленький диван со столиком. В углу стоит моя кровать. Под моим окном растёт большая липа. У моего дедушки в деревне красивая изба. Его изба больше избы его брата.</i> Генитив, инструментал, локатив с предлозима. Компаративи <i>больше, меньше</i>.

		Слагање придева с именицама. (Интер)културни садржаји: јавни простор; типичан изглед школског и стамбеног простора; руска сеоска кућа; природа.
Исказивање времена (хронолошког и метеоролошког)	- разуме, тражи и даје једноставнија обавештења о хронолошком времену и метеоролошким приликама у ширем комуникативном контексту; - опише дневни / недељни распоред активности; - опише метеоролошке прилике и климатске услове у својој земљи и једној од земаља циљне културе једноставним језичким средствима;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање једноставнијих текстова у вези са хронолошким временом, метеоролошким приликама и климатским условима; усмено и писано тражење и давање информација о времену дешавања неке активности, метеоролошким приликама и климатским условима у ширем комуникативном контексту; израда и презентација пројеката (нпр. о часовним зонама, упоређивање климатских услова у својој земљи са климатским условима једне од земаља циљне културе и сл.). Садржаји <i>Который час? Сколько времени? Когда начинается первый урок? В полдевятого. Когда у тебя тренировки по плаванию? По понедельникам и четвергам. Во сколько? В котором часу? В пять часов. Я родилась шестого февраля. Какая погода? Холодно. Снег идёт. Жарко и душно на улице. Какое сегодня число? Первое апреля. Какого числа начинается чемпионат по футболу? Двадцатого апреля.</i> Основни бројеви до 1000. Облици час, часа, часов уз основне бројеве. Редни бројеви до 100. Слагање редног броја с именицом у роду, броју и падежу (двадцатое апреля, двадцатого апреля). Безличне реченице с предикативима (мне жарко, на улице холодно). Интонација упитних исказа без упитне речи. Упитне заменице и прилози. (Интер)културни садржаји: климатски услови; разлика у часовној зони.
Изрицање дозвола, забрана, правила	- разуме и реагује на једноставније забране,	Језичке активности у комуникативним ситуацијама

понашања и обавеза	своје и туђе обавезе; - размени једноставније информације које се односе на забране и правила понашања у школи и на јавном месту (у превозном средству, спортском центру, биоскопу, зоолошком врту и сл.) као и на своје и туђе обавезе; - представи правила понашања, забране и листу својих и туђих обавеза користећи одговарајућа језичка средства;	Слушање и читање исказа у вези са забранама, правилима понашања и обавезама; постављање питања у вези са забранама, правилима понашања и обавезама и одговарање на њих; усмено и писано саопштавање забрана, правила понашања и обавеза (нпр. креирање постера са правилима понашања, списка обавеза и сл.). Садржаји <i>На уроке нельзя разговаривать. На уроке можно задавать вопросы.</i> <i>Сегодня я должен/должна заниматься. Мне нужно прочитать книгу до четверга. Собаку надо кормить каждый день. Извините, можно войти? Да, можно. Нет, нельзя. Курить запрещено! Запрещено кормить животных!</i> Безличне реченице с предикативима: <i>надо, нельзя, нужно, можно.</i> Датив личних заменица и именица. Интонација упитних исказа без упитне речи. (Интер)културни садржаји: понашање на јавним местима; значење знакова и симбола.
Изражавање припадања и поседовања	- разуме и формулише једноставније изразе који се односе на поседовање и припадност; - пита и каже шта неко има / нема и чије је нешто;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање једноставнијих текстова с исказима у којима се говори шта неко има/нема или чије је нешто; постављање питања у вези са датом комуникативном ситуацијом и одговарање на њих. Садржаји <i>У меня есть собака. Мою собаку зовут Бобик. У меня нет мобильного. У кого есть сестра/брат? Это твоя собака? Нет, не моя. Это собака моего друга. Да, моя. У них в голове только компьютеры. Это дом бабушки.</i> Конструкције за изражавање посесивности: у+ ген. личних заменица и именица (у меня, у мамы); именица + именица у генитиву (дом папы). Општа негација (<i>нет</i> и <i>не</i>). Посебна негација (<i>Не моя собака</i>). Присвојне заменице. Интонација упитних исказа без упитне речи. (Интер)културни садржаји: породица и пријатељи; однос према својој и туђој имовини.

Изражавање интересовања, допадања и недопадања	- разуме и реагује на једноставније исказе који се односе на описивање интересовања, хобија и изражавање допадања и недопадања; - опише своја и туђа интересовања и хобије и изрази допадање и недопадање уз једноставно образложење;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање једноставнијих текстова у вези са нечијим интересовањима, хобијима и стварима које воли / не воли, које му / јој се свиђају / не свиђају; размена информација о својим и туђим интересовањима, хобијима, допадању и недопадању (телефонски разговор, интервју, обичан разговор са пријатељима у школи и сл.); усмено и писано описивање интересовања, допадања и недопадања (писање имејла о личним интересовањима, хобијима, допадању и недопадању, листе ствари које му / јој се свиђају / не свиђају и сл.); истраживачке пројектне активности (нпр. колики број ученика у одељењу воли / не воли пливање, скијање, тенис и сл.) графичко приказивање и тумачење резултата. Садржаји <i>У тебя есть хобби? Какое у тебя хобби? Я интересуюсь моделированием. Делаю макеты ракет и космических кораблей. Я расту кактусы. Я интересуюсь плаванием. Умею плавать брассом и на спине. Мне не нравятся зимние виды спорта. Люблю кататься на санках. Не люблю кататься на лыжах. Мой любимый спорт – теннис. Мне интересно смотреть теннис. Чем ты интересуешься? Дети, сколько вас любит играть в футбол? Сколько в баскетбол?</i> Глаголи <i>заниматься, интересоваться</i> чем. Безлична употреба глагола <i>нравиться</i>. Интонација упитних исказа без упитне речи. (Интер)културни садржаји: интересовања, хобији, забава, разонода, спорт и рекреација; уметност (књижевност за младе, стрип, музика, филм).
Изражавање мишљења (слагања и неслагања)	- разуме и формулише једноставније исказе којима се тражи мишљење, изражава слагање/неслагање;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање једноставнијих текстова у вези са тражењем мишљења и изражавањем слагања/неслагања; усмено и писано тражење мишљења и изражавање слагања и неслагања.

		Садржаји <i>Что ты думаешь на эту тему? Пожалуйста, расскажи мне об этой книге! Она интересная? Да, мне книга очень понравилась. Нет, не интересная. Довольно скучная. Да, я согласен/согласна. Нет, не согласен/согласна.</i> Интонација упитних исказа без упитне речи. Кратки облици придева <i>согласен/согласна/согласны.</i> (Интер)културни садржаји: поштовање основних норми учтивости у комуникацији са вршњацима и одраслима.
Изражавање количине, бројева и цена	- разуме једноставније изразе који се односе на количину нечега; - пита и каже колико нечега има/ нема, користећи једноставија језичка средства; - на једноставан начин затражи артикле у продавници једноставним изразима за количину, наручи јело и/или пиће у ресторану и пита/каже/ израчуна колико нешто кошта; - састави списак за куповину – намирнице и количина намирница (две векне хлеба, пакет тестенине, три конзерве туњевине и сл.) - изрази количину у мерама – 100 гр шећера, 300 гр брашна и сл..	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање једноставнијих текстова који говоре о количини нечега; постављање питања у вези с количином и одговарање на њих, усмено и писано; слушање и читање текстова на теме поруџбине у ресторану, куповине, играње улога (у ресторану, у продавници, у кухињи ...); писање списка за куповину; записивање и рачунање цена. Садржаји <i>Сколько мальчиков, сколько девочек в классе? В классе 12 мальчиков и 15 девочек. Сколько тебе лет? Мне 15 лет. Который час? Пять часове две минуты У нас в школе есть гардероб. У Виктора нет собаки. Есть молоко в холодильнике? Нет, молока нет, но кефир есть. Сколько стоит клубника? 150 рублей за килограмм. Список покупок продуктов: килограмм муки, два килограмма сахара, 300 грамм ветчины, 200 грамм сыра, 2 пакета молока. Мне, пожалуйста, борщ и котлету. А мне суп и макароны с сыром. Пожалуйста, я хочу заказать кофе и апельсиновый сок. А мне, пожалуйста, компот. Сколько с нас? С вас 300 рублей.</i> Упитне заменице и прилози. Основни бројеви до 1000. Интонација упитних исказа без упитне речи. Императив фреквентних глагола. (Интер)културни садржаји: друштвено окружење; локалне мерне јединице, намирнице и јела специфични за циљну културу.

ФРАНЦУСКИ ЈЕЗИК

ОБЛАСТ / ТЕМА Комуникативне функције	ИСХОДИ По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да у усменој и писаној комуникацији:	САДРЖАЈИ
Поздрављање и представљање себе и других и тражење / давање основних информација о себи и другима у ширем друштвеном контексту	- разуме краће текстове који се односе на поздрављање, представљање и тражење / давање информација личне природе; - поздрави и отпоздрави, представи себе и другог користећи једноставна језичка средства; - постави и одговори на једноставнија питања личне природе; - у неколико везаних исказа саопшти информације о себи и другима;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање краћих, једноставнијих текстова који се односе на дате комуникативне ситуације (дијалози, наративни текстови, формулари и сл.); реаговање на усмени или писани импулс саговорника (наставника, вршњака и сл.) и иницирање комуникације; усмено и писано давање информација о себи и тражење и давање информација о другима (СМС, имејл, формулари, чланске карте, опис фотографије и сл.) Садржаји <i>Salut! Bonjour ! Bonsoir ! Bonne nuit ! Bonjour, Monsieur. Au revoir, Madame. A demain. A bientôt. A tout à l'heure. A plus tard. Je m'appelle Milica. Moi, c'est Marko. Tu t'appelles comment ? Comment t'appelles-tu ? J'habite à Kragujevac, en Serbie. Tu habites où ? C'est quoi, ton nom/ ton adresse ? Comment allez-vous ? Comment vas-tu ? Je vais bien, et vous/ et toi ? Ça va, et toi ? Qui est-ce ? Comment s'appelle-t-elle ? J'ai onze ans. Et toi, tu as quel âge? Ça c'est mon frère. Tu connais ma cousine ? Non, je ne la connais pas.</i> (Интер)културни садржаји: устаљена правила учтивости; имена, презимена и надимци; адреса; формално и неформално представљање; степени сродства и родбински односи; нумерисање спратова.
Описивање карактеристика живих бића, предмета, појава и места	- разуме једноставнији опис особа, биљака, животиња, предмета, појава или места; - упореди и опише карактеристике живих	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање једноставнијих описа живих бића, предмета, појава и места и њиховог поређења; усмено и писано описивање /

	бића, предмета, појава и места, користећи једноставнија језичка средства;	поређење живих бића, предмета, појава и места; израда и презентација пројеката (постера, стрипова, ППТ-а, кратких аудио / видео записа, радио емисија и слично). Садржаји <i>Ma meilleure amie s'appelle Ivana : elle est petite et blonde. Elle a les cheveux blonds et les yeux marron. Elle est sportive. Sylvie est plus grande que sa sœur. Nous sommes plus rapides que vous. Le chien de mon voisin est grand et noir. C'est un chien calme et gentil. J'ai un nouveau portable. C'est un appareil très moderne. C'est le modèle de la dernière génération. Paris est la plus grande ville de France. A Paris il y a beaucoup de monuments, célèbres dans le monde entier.</i> Описни придеви: род, број и место. Поређење придева (<i>plus grand, meilleur</i>). Презентативи (<i>c'est /ce sont...</i>) Презент фреквентних глагола, рачунајући и повратне. (Интер)културни садржаји: градови, села, природна станишта; биљни и животињски свет.
Позив и реаговање на позив за учешће у заједничкој активности	- разуме једноставније предлоге и одговори на њих - упути једноставан предлог - пружи одговарајући изговор или одговарајуће оправдање	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање једноставнијих текстова који садрже предлоге; усмено и писано преговарање и договарање око предлога и учешћа у заједничкој активности; писање позивнице за прославу / журку или имејла / СМС-а којим се уговара заједничка активност; прихватање /одбијање предлога, усмено или писано, уз поштовање основних норми учтивости и давање одговарајућег оправдања / изговора. Садржаји <i>Tu aimerais aller au cinéma avec moi ? Viens chez moi après l'école. On joue ensemble dans la cour de récré ? Oui, c'est une bonne idée ! Oui, avec plaisir. Désolée, je ne peux pas. Je suis occupée. Je t'invite à ma boum. C'est samedi soir à 20 heures, chez moi.</i>

		Питање интонацијом. Императив. Негација (<i>ne/ n'... pas</i>). Заменица <i>on</i> . Презентативи (<i>c'est /ce sont...</i>) Презент фреквентних неправилних глагола. (Интер)културни садржаји: прикладно позивање и прихватање/одбијање позива.
Изражавање молби, захтева, обавештења, извињења, и захвалности	- разуме и једноставне молбе и захтеве и реагује на њих, - упуту једноставне молбе и захтеве; - затражи и пружи кратко обавештење; - захвали и извине се на једноставан начин; - саопшти кратку поруку (телефонски разговор, дијалог уживо, СМС, писмо, имејл) којом се захваљује;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање једноставнијих исказа којима се тражи /нуди помоћ, услуга, обавештење или се изражава жеља, извињење, захвалност; усмено и писано тражење и давање обавештења, упућивање молбе за помоћ /услугу и реаговање на њу, изражавање жеља, извињења и захвалности. Садржаји <i>Tu peux m'aider, s'il te plaît ? On met la table ensemble ? Madame, est-ce que je peux aller aux toilettes ? Pourriez-vous me dire où se trouve... ? Tu viens voir un film chez moi ? Voilà. Merci pour ton invitation ! Je t'en prie. Oui, pourquoi pas ? Le concours aura lieu dimanche à 15 heures. Ne partez pas sans moi ! Est-ce que tu pourrais me prêter ton portable ? Tu veux me donner ton numéro de téléphone ?</i> Питање интонацијом. Негација (<i>ne/ n'... pas</i>). Заменица <i>on</i> . Футур први. Презентативи (<i>voilà</i>) (Интер)културни садржаји: правила учтиве комуникације.
Разумевање и давање упутстава	- разуме и следи једноставнија упутства у вези с уобичајеним ситуацијама из свакодневног живота (правила игре, рецепт за припремање неког јела и сл.) са визуелном подршком без ње; - да једноставна упутства (нпр. може да опише како	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање текстова који садрже једноставнија упутства (нпр. за компјутерску или обичну игру, употребу апарата, рецепт за прављење јела и сл.) са визуелном подршком и без ње; усмено и писано давање упутстава. Садржаји <i>Il faut faire attention. Appuyez sur le bouton. Composez le numéro 16 et attendez le signal</i>

	се нешто користи / прави, напише рецепт и сл.);	<i>sonore. Cliquez sur l'émoticône ! Lancez le ballon et courez vite ! Comment ça marche ? Coupez les pommes en morceaux. Il faut mettre du beurre.</i> Императив. Партитивни члан (<i>du / de la / de l' / des</i>). Питања са упитним речима (<i>comment</i>). Основни бројеви до 100, стотине до 1000. Конструкција <i>il faut</i> са инфинитивом. (Интер)културни садржаји: традиционалне / омиљене врсте јела.
Описивање и честитање празника, рођендана и значајних догађаја, честитање на успеху и изражавање жаљења	- разуме честитку и одговори на њу; - упуту пригодну честитку; - разуме и, примењујући једноставнија језичка средства, опише начин прославе рођендана, празника и важних догађаја;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање једноставнијих текстова у којима се описују и честитају празници, рођендани и значајни догађаји; описивање празника, рођендана и значајних догађаја; реаговање на упућену честитку у усменом и писаном облику; упућивање пригодних честитки у усменом и писаном облику; израда и презентација пројеката у вези са прославом празника, рођендана и значајних догађаја. Садржаји <i>Pour Noël on décore le sapin et on offre des cadeaux. Nous mangeons de la bûche et de la dinde aux marrons. On dit: Joyeux Noël ! Pour la fête du Nouvel An on fait des feux d'artifice dans toutes les villes de France. On dit: Bonne année ! Merci, à toi / à vous aussi ! A vous de même ! Dans mon pays on célèbre... Ma fête préférée est... Bon anniversaire ! Félicitations ! Je suis contente pour toi !</i> Заменица <i>on</i>. Узвичне реченице. Презент фреквентних глагола. (Интер)културни садржаји: значајни празници и догађаји и начин обележавања / прославе; честитање.
Описивање догађаја и способности у садашњости	- разуме једноставније текстове у којима се описују сталне, уобичајене и тренутне радње и способности; - размени информације које се односе на дату	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање описа и размењивање иксаза у вези са сталним, уобичајеним и тренутним догађајима / активностима и способностима; усмено и писано описивање сталних, уобичајених и тренутних догађаја / активности

	комуникативну ситуацију; - опише сталне, уобичајене и тренутне догађаје / активности и способности користећи неколико везаних исказа;	и способности (разговор уживо или путем телефона, разгледница, СМС порука, имејл и сл.). Садржаји <i>Tu habites dans un appartement ou dans une maison ? J'habite au premier étage, dans un petit appartement. Ma soeur ne va pas à l'école, elle a cinq ans. Qu'est-ce que tu fais le dimanche ? A quelle heure tu te lèves ? Elle ne fait jamais le ménage. J'aide mon grand-père à laver la voiture. Quand le Carnaval de Nice a-t-il lieu ? C'est moi qui donne à manger au chat. Ce matin, nous partons en vacances. Je fais mes devoirs maintenant, je ne peux pas sortir. Je prends toujours ma douche le soir. Je parle trois langues. Je suis bon/bonne en maths.</i> Предлози. Сажети члан (<i>au, du</i>). Члан испред имена дана. Негација (<i>ne/ n'... pas</i>). Питања са упитним речима (<i>que, quel, quand</i>). Редни бројеви до 20. Прилози за време (<i>maintenant, toujours</i>). Презент фреквентних глагола. (Интер)културни садржаји: породични живот; живот у школи – наставне и ваннаставне активности; распусти и путовања.
Описивање догађаја и способности у прошлости	- разуме краће текстове у којима се описују догађаји и способности у прошлости; - размени информације у вези са догађајима и способностима у прошлости; - опише у неколико краћих, везаних исказа догађај у прошлости; - опише неки историјски догађај, историјску личност и сл.;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање описа и усмено и писано размењивање исказа у вези са догађајима / активностима и способностима у прошлости; усмено и писано описивање догађаја / активности и способности у прошлости; израда и презентација пројеката о историјским догађајима, личностима и сл. Садржаји <i>Où étais-tu samedi dernier à huit heures ? J'étais chez moi. Tu as regardé la télé hier soir ? Oui, j'ai regardé un dessin animé. / Non, je n'aime pas beaucoup la télé. Je suis allée à la piscine lundi matin. Où as-tu passé tes vacances ? Comment</i>

		<i>avez-vous voyagé ? Nous avons visité Paris pendant les vacances d'été. Nous avons pris l'avion. Vous vous êtes bien amusés ? Oui, c'était super. Mon petit frère s'est ennuyé, il voulait visiter le Disneyland. Quand j'avais cinq ans, je savais déjà nager !</i> Сложени перфект. Имперфект. Питање интонацијом. Питања са упитним речима (<i>où, comment</i>). Негација (<i>ne/ n'... pas</i>). (Интер)културни садржаји: историсјки догађаји и открића; важније личности из прошлости (историјске личности, писци, књижевнице, научници/е, уметници/е, и сл).
Исказивање жеља, планова и намера	- разуме жеље планове и намере и реагује на њих; - размени једноставне исказе у вези са својим и туђим жељама, плановима и намерама; - саопшти шта он/ она или неко други жели, планира, намерава;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање краћих текстова у вези са жељама, плановима и намерама; усмено и писано договарање о жељама, плановима и намерама (телефонски разговор, разговор уживо, СМС, имејл и сл.). Садржаји <i>Plus tard, j'aimerais devenir ingénieur. Il veut sortir avec ses copains. Je vais faire mes devoirs cet après-midi. Qu'est-ce que tu vas faire dimanche soir ? Mes parents vont voir leurs amis, alors je vais jouer à Pokémon sur mon ordinateur.</i> Блиски футур. Кондиционал глагола <i>aimer</i>. Питања са упитним речима (<i>que</i>). Присвојни придеви. (Интер)културни садржаји: свакодневни живот и разонода; породични односи.
Исказивање потреба, осета и осећања	- разуме и реагује на свакодневне изразе у вези са непосредним и конкретним потребама, осетима и осећањима; - изрази, основне потребе, осете и осећања једноставнијим језичким средствима;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање исказа у вези са потребама, осетима и осећањима; усмено и писано договарање у вези са задовољавањем потреба; предлагање решења у вези са осетима и потребама; усмено и писано исказивање, својих осећања и реаговање на туђа. Садржаји

		<i>J'ai chaud / froid / faim / soif / sommeil. Enlève / Mets ton pull. Prends du pain et du fromage. Il y a des jus de fruits, sers-toi. Nous sommes tous fatigués. On pourrait se coucher. Je suis content/e de te voir. Oh, quel dommage ! Je suis désolée !</i> Императив. Кондиционал глагола <i>pouvoir</i>. Партитивни члан (<i>du / de la / de l' / des</i>). Презентативи (<i>il y a</i>). Презент фреквентних глагола, рачунајући и повратне. (Интер)културни садржаји: мимика и гестикулација; употреба емотикона.
Исказивање просторних односа и величина	- разуме једноставнија питања и одговори на њих; - разуме обавештења о простору и величинама; - опише специфичније просторне односе и величине једноставним, везаним исказима;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање краћих текстова у вези са специфичнијим просторним односима и величинама; усмено и писано размењивање информација у вези са просторним односима и величинама; усмено и писано описивање просторних односа и величина. Садржаји <i>Où se trouve la bibliothèque, s'il vous plait ? Première rue à droite, puis deuxième à gauche. C'est la chambre de ton frère ? Non, sa chambre est à côté de la salle de bains. Qu'est-ce qu'il y a derrière le fauteuil ? Ton livre est sous la table. Où est-elle ? A l'école ? Non, au supermarché / parc / à la boulangerie. Combien mesure la Tour Eiffel ? Cette rivière est profonde ? Oui, : elle a trois mètres de profondeur. L'éléphant est plus gros que l'hippopotame. La baleine bleue est le plus grand animal de la planète. Ma ville se trouve au sud de la Serbie.</i> Питање интонацијом. (Интер)културни садржаји: јавни простор; типичан изглед школског и стамбеног простора; природа.
Исказивање времена (хронолошког и метеоролошког)	- разуме, тражи и даје једноставнија обавештења о хронолошком времену и метеоролошким приликама у ширем комуникативном контексту; - опише дневни / недељни	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање једноставнијих текстова у вези са хронолошким временом, метеоролошким приликама и климатским условима; усмено и писано тражење и давање

	распоред активности; - опише метеоролошке прилике и климатске услове у својој земљи и једној од земаља циљне културе једноставним језичким средствима;	информација о времену дешавања неке активности, метеоролошким приликама и климатским условима у ширем комуникативном контексту; израда и презентација пројеката (нпр. о часовним зонама, упоређивање климатских услова у својој земљи са климатским условима једне од земаља циљне културе и сл.). Садржаји <i>Quelle heure est-il ? Il est cinq heures / il est midi. Il est deux heures et demie. Il est dix heures et quart. Il est onze heures moins le quart / dix. Je suis née le 12 janvier. Il est né le jour de Noël. Christophe Colomb a découvert l'Amérique en 1492 / au 15ème siècle. Quel temps fait-il ? Il fait froid / chaud / beau. Il a fait beau hier ? Non, il a plu. Il y avait du vent / des nuages / du brouillard. D'habitude, il fait chaud au mois de juin. Il pleut / neige beaucoup cet hiver.</i> Основни бројеви до 100, стотине до 1000. Питање интонацијом. Питања са упитним речима (<i>quel</i>). Одређени члан испред датума (<i>le 12 janvier</i>). Униперсоналне конструкције (<i>il est, il fait...</i>). (Интер)културни садржаји: климатски услови.
Изрицање дозвола, забрана, правила понашања и обавеза	- разуме и реагује на једноставније забране, своје и туђе обавезе; - размени једноставније информације које се односе на забране и правила понашања у школи и на јавном месту (у превозном средству, спортском центру, биоскопу, зоолошком врту и сл.) као и на своје и туђе обавезе; - представи правила понашања, забране и листу својих и туђих обавеза користећи одговарајућа језичка средства;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање исказа у вези са забранама, правилима понашања и обавезама; постављање питања у вези са забранама, правилима понашања и обавезама и одговарање на њих; усмено и писано саопштавање забрана, правила понашања и обавеза (нпр. креирање постера са правилима понашања, списка обавеза и сл.). Садржаји <i>N'oublie pas ton portable. Vous ne pouvez pas vous asseoir ici, cette place est occupée. On peut se servir de son portable en classe ? Non, c'est interdit ! Ecrivez au stylo. Les élèves de cette école portent l'uniforme. Je dois réviser mes cours d'histoire aujourd'hui. Il faut nourrir le chat deux fois par jour.</i>

		Питање интонацијом. Негација (<i>ne/ n'... pas</i>). Конструкција <i>il faut</i> са инфинитивом. Показни придеви (<i>ce / cet / cette / ces</i>). Презентативи (<i>c'est / ce sont...</i>). (Интер)културни садржаји: понашање на јавним местима; значење знакова и симбола.
Изражавање припадања и поседовања	- разуме и формулише једноставније изразе који се односе на поседовање и припадност; - пита и каже шта неко има / нема и чије је нешто;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање једноставнијих текстова с исказима у којима се говори шта неко има/нема или чије је нешто; постављање питања у вези са датом комуникативном ситуацијом и одговарање на њих. Садржаји <i>C'est ton chien ? Non, il est à Pierre. A qui est cette trousse ? A moi ! C'est la maison de Philippe et de Sara. Ce ballon est à ce petit garçon. C'est la voiture de mes parents. Ce n'est pas à toi. Ce n'est pas ta carte, c'est celle de Sophie. Mina n'a pas de parapluie.</i> Питање интонацијом. Негација (<i>ne/ n'... pas</i>). Присвојни придеви. Конструкције за изражавање припадања (<i>à moi, à toi, à Pierre, à qui</i>). Презентативи (<i>c'est / ce sont...</i>) (Интер)културни садржаји: породица и пријатељи; однос према својој и туђој имовини.
Изражавање интересовања, допадања и недопадања	- разуме и реагује на једноставније исказе који се односе на описивање интересовања, хобија и изражавање допадања и недопадања; - опише своја и туђа интересовања и хобије и изрази допадање и недопадање уз једноставно образложење;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање једноставнијих текстова у вези са нечијим интересовањима, хобијима и стварима које воли / не воли, које му / јој се свиђају / не свиђају; размена информација о својим и туђим интересовањима, хобијима, допадању и недопадању (телефонски разговор, интервју, обичан разговор са пријатељима у школи и сл.); усмено и писано описивање интересовања, допадања и недопадања (писање имејла о личним интересовањима, хобијима, допадању и недопадању, листе ствари које му / јој се свиђају / не свиђају и сл.); истраживачке

		пројектне активности (нпр. колики број ученика у одељењу воли / не воли пливање, скијање, тенис и сл.) графичко приказивање и тумачење резултата. Садржаји <i>La natation ma plait beaucoup. Quel est ton sport préféré ? Je ne suis pas très sportif. Ma soeur fait du tennis, elle est très douée. Tu as un hobby ? Oui, je collectionne les badges. Sophie adore danser. Tu aimes la danse, toi ? La plupart des garçons jouent au foot. Mais moi, je préfère lire / la lecture.</i> Питање интонацијом. Негација (<i>ne/ n'... pas</i>). Прилози за количину (<i>beaucoup, très</i>). Презент фреквентних глагола, рачунајући и повратне. (Интер)културни садржаји: интересовања, хобији, забава, разонода, спорт и рекреација; уметност (књижевност за младе, стрип, музика, филм).
Изражавање мишљења (слагања и неслагања)	- разуме и формулише једноставније исказе којима се тражи мишљење, изражава слагање/неслагање;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање једноставнијих текстова у вези са тражењем мишљења и изражавањем слагања/неслагања; усмено и писано тражење мишљења и изражавање слагања и неслагања. Садржаји <i>Qu'est-ce que tu penses de...? Tu aimes ce groupe ? S'il te plait, dis-moi si ... Tu es d'accord avec moi ? Pas tout à fait... Oui, je suis tout à fait d'accord. Tu as raison. Exactement ! C'est vrai / ce n'est pas vrai ! Ça ne me plait pas, je trouve ça ennuyeux.</i> Питање интонацијом. Презентативи (<i>c'est /ce sont...</i>). (Интер)културни садржаји: поштовање основних норми учтивости у комуникацији са вршњацима и одраслима.

Изражавање количине, бројева и цена	- разуме једноставније изразе који се односе на количину нечега; - пита и каже колико нечега има/ нема, користећи једноставија језичка средства; - на једноставан начин затражи артикле у продавници једноставним изразима за количину, наручи јело и/или пиће у ресторану и пита/каже/ израчуна колико нешто кошта; - састави списак за куповину – намирнице и количина намирница (две векне хлеба, пакет тестенине, три конзерве туњевине и сл.); - изрази количину у мерама – 100 гр шећера, 300 гр брашна и сл.;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање једноставнијих текстова који говоре о количини нечега; постављање питања у вези с количином и одговарање на њих, усмено и писано; слушање и читање текстова на теме поруџбине у ресторану, куповине, играње улога (у ресторану, у продавници, у кухињи ...); писање списка за куповину; записивање и рачунање цена. Садржаји <i>Combien y a-t-il d'élèves dans ta classe ? Nous, on est 25. Combien de lait faut-il pour ce gateau ? Y a-t-il du beurre dans le frigo ? Non, il n'y en a plus. Il faut 200 g de sucre. Achète un kilo d'oranges. Il n'y a pas de sel. Je voudrais deux cents grammes de jambon, s'il vous plait. Est-ce que je pourrais avoir un croissant, s'il vous plait ? Voici votre jambon, cela fait cinq euros. Liste des courses : pain, sel, lait, beurre, chocolat. C'est un livre de cent pages. J'habite au sixième étage.</i> Основни бројеви до 100, стотине до 1000. Редни бројеви до 20. Партитивно <i>de</i>. Презентативи (<i>c'est, voilà</i>). Кондиционал глагола <i>pouvoir</i> и <i>vouloir</i>) (Интер)културни садржаји: друштвено окружење; локалне мерне јединице, намирнице и јела специфични за циљну културу.
--	--	---

ШПАНСКИ ЈЕЗИК

ОБЛАСТ / ТЕМА Комуникативне функције	ИСХОДИ По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да у усменој и писаној комуникацији:	САДРЖАЈИ
Поздрављање и представљање себе и других и тражење /	- разуме краће текстове који се односе на поздрављање, представљање и тражење /	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање краћих, једноставнијих

давање основних информација о себи и другима у ширем друштвеном контексту	давање информација личне природе; - поздрави и отпоздрави, представи себе и другог користећи једноставна језичка средства; - постави и одговори на једноставнија питања личне природе; - у неколико везаних исказа саопшти информације о себи и другима;	текстова који се односе на дате комуникативне ситуације (дијалози, наративни текстови, формулари и сл.); реаговање на усмени или писани импулс саговорника (наставника, вршњака и сл.) и иницирање комуникације; усмено и писано давање информација о себи и тражење и давање информација о другима (СМС, имејл, формулари, чланске карте, опис фотографије и сл.). Садржаји <i>¡Hola! ¿Qué tal?</i> <i>¡Buenos días!</i> <i>¡Buenas tardes!</i> <i>¡Buenas noches!</i> <i>¡Adiós!</i> <i>¡Chao!</i> <i>¡Hasta luego!</i> - ¿Cómo estás? – Bien, gracias. ¿Y tú? - Hola, soy María. ¿Y tú? - Soy Rodrigo. Encantado. Este es mi amigo. Se llama Juan. - ¿Cómo te llamas? – Me llamo... Soy... - ¿De dónde eres? - Soy de... ¿Cómo te llamas? ¿De dónde eres? ¿Qué idiomas hablas? ¿Dónde vives? <i>Buenas tardes, me llamo María. Tengo once años. Estoy en quinto curso. Soy de Serbia. Hablo serbio e inglés. Aprendo español.</i> -¿Quién es? (mostrando la foto) - Esta es mi hermana. Se llama Silvia. <i>Este es señor Rodríguez. Es profesor. Es español.</i> (Интер)културни садржаји: устаљена правила учтивости; формално и неформално представљање; титуле уз презимена особа (<i>señor, señora</i>); степени сродства и родбински односи; земље шпанског говорног подручја.
Описивање карактеристика живих бића, предмета, појава и места	- разуме једноставнији опис особа, биљака, животиња, предмета, појава или места; - упореди и опише карактеристике живих бића, предмета, појава и места, користећи једноставнија језичка средства;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање једноставнијих описа живих бића, предмета, појава и места и њиховог поређења; усмено и писано описивање / поређење живих бића, предмета, појава и места; израда и презентација пројеката (постера, стрипова, ППТ-а, кратких аудио / видео записа, радио емисија и слично).

		Садржаји <i>Este es... Se llama... Tiene pelo rubio y ojos oscuros. Es alto... Lleva pantalones negros y una camiseta blanca. (mostrando la foto) Esta es mi familia. Mi hermano se llama... Es mayor/menor que yo. Tiene ... años. Pepe es de Madrid. Es la capital de España. Es una ciudad grande e interesante.</i> Личне заменице Упитне речи (<i>qué, quién/es, cómo, de dónde</i>). Придеви. Род, број и слагање с именицама. Присвојни придеви (уз именице за означавање сродства). Одређени и неодређени члан. Презент индикатива (најфреквентнији правилни глаголи и неправилни глагол <i>tener</i>). (Интер)културни садржаји: култура становања; географске карактеристике Шпаније; биљни и животињски свет.
Позив и реаговање на позив за учешће у заједничкој активности	- разуме једноставније предлоге и одговори на њих; - упуту једноставан предлог; - пружи одговарајући изговор или одговарајуће оправдање;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање једноставнијих текстова који садрже предлоге; усмено и писано преговарање и договарање око предлога и учешћа у заједничкој активности; писање позивнице за прославу / журку или имејла / СМС-а којим се уговара заједничка активност; прихватање /одбијање предлога, усмено или писано, уз поштовање основних норми учтивости и давање одговарајућег оправдања / изговора. Садржаји <i>¡Adelante! Nos sentamos y trabajamos. ¡Sentaos! ¡Apagad los móviles! Pasamos al tema dos. Empezamos con la actividad uno. ¡Escuchad la canción! Más despacio / alto, por favor. ¿Puedes repetir? Cantamos juntos. Lee, por favor.</i> - <i>¿Quieres salir? – Sí. / No puedo.</i> - <i>¿Jugamos a las cartas? – Vale.</i> - <i>¿Puedes venir a mi cumpleaños? –Sí.</i> - <i>¿Vamos al cine? – No puedo, lo siento. Tengo mucha tarea. / Voy al cumpleaños de mi primo.</i>

		<i>¡Miramos el partido!</i> Презент индикатива (најфреквентнији правилни глаголи и неправилни глаголи <i>ir, querer, poder, deber</i>) Садашње време у значењу будућег Императив за друго лице најфреквентнијих правилних глагола Интонација упитних исказа без упитне речи (Интер)културни садржаји: прикладно позивање и прихватање/одбијање позива; типичне активности разоноде за узраст.
Изражавање молби, захтева, обавештења, извињења, и захвалности	- разуме и једноставне молбе и захтеве и реагује на њих; - упути једноставне молбе и захтеве; - затражи и пружи кратко обавештење; - захвали и извине се на једноставан начин; - саопшти кратку поруку (телефонски разговор, дијалог уживо, СМС, писмо, имејл) којом се захваљује.	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање једноставнијих исказа којима се тражи /нуди помоћ, услуга, обавештење или се изражава жеља, извињење, захвалност; усмено и писано тражење и давање обавештења, упућивање молбе за помоћ /услугу и реаговање на њу, изражавање жеља, извињења и захвалности. Садржаји - ¿Puedes repetir? / ¿Puede repetir? - Sí. Claro. - Gracias. / Muchas gracias. - ¿Me das un lápiz? - Sí, sí. - ¿Me lees ese cuento? – Sí. - ¿Me prestas el libro? – Sí, claro. - ¿Quieres tomar algo? - Un zumo, por favor. - ¿Puedo entrar? – Sí. / No, lo siento. / No. Perdón. - ¿Puedo hablar con Silvia, por favor? – Sí, claro. Модални глаголи (<i>querer, poder, deber</i>) (Интер)културни садржаји: правила учтиве комуникације, прикладно позивање и прихватање/одбијање позива; позајмљивање и враћање позајмљеног.
Разумевање и давање упутстава	- разуме и следи једноставнија упутства у вези с уобичајеним ситуацијама из свакодневног живота (правила игре, рецепт за припремање неког јела и сл.) са визуелном подршком без ње; - да једноставна упутства (нпр. може да опише како	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање текстова који садрже једноставнија упутства (нпр. за компјутерску или обичну игру, употребу апарата, рецепт за прављење јела и сл.) са визуелном подршком и без ње; усмено и писано давање упутстава. Садржаји <i>Escribir la tarea para el viernes.</i> <i>Abre la caja. Busca la instrucción. Lee el texto.</i>

	се нешто користи / прави, напише рецепт и сл.);	<i>Preparar la tortilla española. Pelar las patatas. Cortar las patatas en trozos finos. Freír las patatas en aceite de oliva. Romper los huevos. Mezclar los huevos con las patatas. Poner sal...</i> Инфинитив у функцији заповедног начина. Императив за друго лице најфреквентнијих правилних глагола (рецептивно). (Интер)културни садржаји: традиционалне / омиљене врсте јела.
Описивање и честитање празника, рођендана и значајних догађаја, честитање на успеху и изражавање жаљења	- разуме честитку и одговори на њу; - упуту пригодну честитку - разуме и, примењујући једноставнија језичка средства, опише начин прославе рођендана, празника и важних догађаја;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање једноставнијих текстова у којима се описују и честитају празници, рођендани и значајни догађаји; описивање празника, рођендана и значајних догађаја; реаговање на упућену честитку у усменом и писаном облику; упућивање пригодних честитки у усменом и писаном облику; израда и презентација пројеката у вези са прославом празника, рођендана и значајних догађаја. Садржаји <i>¡Feliz cumpleaños! ¡Feliz cumple! Gracias. ¡Felices fiestas! A ti también. Te deseo feliz Navidad y próspero Año Nuevo. En México, el cumpleaños se celebra mediante una fiesta con amigos. En ella, es costumbre entregar regalos al anfitrión o a la anfitriona. Normalmente hay una tarta con velas, el mismo número como los años cumplidos. El cumpleaños o la cumpleañera sopla las velas y los invitados cantan una canción de cumpleaños. Es típico romper una piñata llena de confites, dulces y pequeños juguetes.</i> Садашње време фреквентних глагола. Безлично <i>se</i> (<i>se impersonal</i>) за опис општих радњи (рецептивно). Прилози и прилошки изрази за време: <i>siempre, a menudo, nunca...</i> (Интер)културни садржаји: значајни празници и догађаји и начин обележавања / прославе; честитање.
Описивање догађаја и способности у садашњости	- разуме једноставније текстове у којима се описују сталне, уобичајене и тренутне радње и	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање описа и размењивање иксаза у вези са сталним, уобичајеним и тренутним

	способности; - размени информације које се односе на дату; комуникативну ситуацију - опише сталне, уобичајене и тренутне догађаје / активности и способности користећи неколико везаних исказа;	догађајима / активностима и способностима; усмено и писано описивање сталних, уобичајених и тренутних догађаја / активности и способности (разговор уживо или путем телефона, разгледница, СМС порука, имејл и сл.). Садржаји -¿Cómo es tu día típico? <i>Me despierto a las 7. Desayuno los churros con leche. Voy a escuela. Duermo la siesta después de las clases. Hago mis tareas y juego con mi hermana. Me acuesto a las 9. Practico fútbol los sábados. Tengo clases de español los lunes y miércoles / todos los lunes. Soy buena en matemáticas.</i> Садашње време Прилози и прилошки изрази за време: <i>hoy, a menudo, a veces, rara vez, nunca, todos los días/miércoles...</i> Редни бројеви (1-20) Предлози (Интер)културни садржаји: породични живот; живот у школи – наставне и ваннаставне активности; распусти и путовања.
Описивање догађаја и способности у прошлости	- разуме краће текстове у којима се описују догађаји и способности у прошлости; - размени информације у вези са догађајима и способностима у прошлости; - опише у неколико краћих, везаних исказа догађај у прошлости; - опише неки историјски догађај, историјску личност и сл.;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање описа и усмено и писано размењивање исказа у вези са догађајима / активностима и способностима у прошлости; усмено и писано описивање догађаја / активности и способности у прошлости; израда и презентација пројеката о историјским догађајима, личностима и сл. Садржаји -¿Qué has hecho hoy? – <i>Me he levantado a las 8. He trabajado en mi tarea. No he podido acabar con el proyecto del español. Tenemos que hacer una presentación sobre Cristóbal Colón. Cristóbal Colón descubre América en 1492. Es un evento muy importante porque los europeos se ponen en contacto con los indios.</i>

		Прошло време глагола са правилним ,партиципом (<i>Pretérito perfecto</i>) Прилози и прилошки изрази за време Индикатив презенте за изражавање прошлих догађаја (Интер)културни садржаји: историсјки догађаји и открића; важније личности из прошлости (историјске личности, писци, књижевнице, научници/е, уметници/е, и сл.).
Исказивање жеља, планова и намера	- разуме жеље планове и намере и реагује на њих; - размени једноставне исказе у вези са својим и туђим жељама, плановима и намерама; - саопшти шта он/она или неко други жели, планира, намерава;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање краћих текстова у вези са жељама, плановима и намерама; усмено и писано договарање о жељама, плановима и намерама (телефонски разговор, разговор уживо, СМС, имејл и сл.). Садржаји - ¿Qué vas a hacer el próximo fin de semana? – Voy a la piscina con mi hermana. ¿Quieres ir? - Sí, con mucho gusto. ¿Invitamos a Ana también? - Sí, claro. Lo vamos a pasar muy bien. Употреба садашњег времена за изражавање планова и намера. Глаголска перифраза <i>ir a + infinitivo</i> за изражавање планова и намера .(Интер)културни садржаји: свакодневни живот и разонода; породични односи.
Исказивање потреба, осета и осећања	- разуме и реагује на свакодневне изразе у вези са непосредним и конкретним потребама, осетима и осећањима; - изрази, основне потребе, осете и осећања једноставнијим језичким средствима;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање исказа у вези са потребама, осетима и осећањима; усмено и писано договарање у вези са задовољавањем потреба; предлагање решења у вези са осетима и потребама; усмено и писано исказивање, својих осећања и реаговање на туђа. Садржаји -Tengo mucha hambre / sed ... -Yo también. ¿Quieres comer / tomar algo? -No tengo hambre / sed ... -Yo tampoco. / Yo sí. -Tengo frío. -¿Cierro la ventana? - Tengo calor. – Abre la ventana.

		Императив (друго лице једнине) Прилози за начин (<i>mucho</i>) <i>También, tampoco</i> (Интер)културни садржаји: мимика и гестикулација; употреба емотикона, невербално изражавање потреба, осета и осећања.
Исказивање просторних односа и величина	- разуме једноставнија питања и одговори на њих; - разуме обавештења о простору и величинама; - опише специфичније просторне односе и величине једноставним, везаним исказима;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање краћих текстова у вези са специфичнијим просторним односима и величинама; усмено и писано размењивање информација у вези са просторним односима и величинама; усмено и писано описивање просторних односа и величина. Садржаји - ¿Dónde está el supermercado? - Está en la calle 50, al lado del teatro. - ¿Sabe dónde se encuentra la librería? – Sí, claro. Está en el segundo piso a la izquierda. Está entre el aula de biología y salón de profesores. - ¿Hay parques en tu barrio? – Sí, hay. / (No), no hay. Hay un libro en la mesa. Debajo de la mesa está una mochilla. Hay / no hay árboles en la plaza. Фреквентни предлози (нпр. <i>a, en, sobre, debajo de, al lado, a la izquierda...</i>) Hay / Está, están Ir a, estar en, venir de (Интер)културни садржаји: јавни простор; типичан изглед школског и стамбеног простора; природа.
Исказивање времена (хронолошког и метеоролошког)	- разуме, тражи и даје једноставнија обавештења о хронолошком времену и метеоролошким приликама у ширем комуникативном контексту; - опише дневни / недељни распоред активности; - опише метеоролошке прилике и климатске услове у својој земљи и једној од земаља циљне културе једноставним	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање једноставнијих текстова у вези са хронолошким временом, метеоролошким приликама и климатским условима; усмено и писано тражење и давање информација о времену дешавања неке активности, метеоролошким приликама и климатским условима у ширем комуникативном контексту; израда и презентација пројеката (нпр. о часовним зонама, упоређивање климатских услова у својој земљи

	језичким средствима;	са климатским условима једне од земаља циљне културе и сл.). Садржаји <i>Hoy es jueves, 13 de octubre de 2018.</i> <i>Mi cumpleaños es el 8 de julio.</i> <i>¿Qué tiempo hace hoy? Hace sol / frío / calor... Llueve. Nieva.</i> <i>- ¿Cuándo vas a España? – En julio.</i> <i>- ¿Qué hora es? – Son las dos. / Son las dos y media.</i> <i>- ¿Cuándo empieza la clase? – A las 9 y cuarto.</i> <i>En mi ciudad, en verano hace calor. No llueve mucho...</i> <i>El clima de Cuba es tropical. La temperatura promedio es más alta que en Serbia... Hay más sol. Nunca nieva.</i> Употреба садашњег времена за будућу радњу Одређени члан Придеви. Род, број, слагање и поређење. Предлози (Интер)културни садржаји: климатски услови у земљама шпанског говорног подручја.
Изрицање дозвола, забрана, правила понашања и обавеза	- разуме и реагује на једноставније забране, своје и туђе обавезе; - размени једноставније информације које се односе на забране и правила понашања у школи и на јавном месту (у превозном средству, спортском центру, биоскопу, зоолошком врту и сл.) као и на своје и туђе обавезе; - представи правила понашања, забране и листу својих и туђих обавеза користећи одговарајућа језичка средства;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање исказа у вези са забранама, правилима понашања и обавезама; постављање питања у вези са забранама, правилима понашања и обавезама и одговарање на њих; усмено и писано саопштавање забрана, правила понашања и обавеза (нпр. креирање постера са правилима понашања, списка обавеза и сл.). Садржаји <i>Se puede sentar? – No, lo siento. Está ocupado.</i> <i>Prohibido tomar fotos.</i> <i>Silencio</i> <i>Prohibido tirar basura</i> <i>Prohibido tomar fotos / fotografías</i> Модални глаголи за изражавање дозволе, забране, правила понашања и обавезе. (Интер)културни садржаји: понашање на јавним местима; значење знакова и симбола.
Изражавање припадања и поседовања	- разуме и формулише једноставније изразе који	Језичке активности у комуникативним ситуацијама

	се односе на поседовање и припадност; - пита и каже шта неко има / нема и чије је нешто;	Слушање и читање једноставнијих текстова с исказима у којима се говори шта неко има/нема или чије је нешто; постављање питања у вези са датом комуникативном ситуацијом и одговарање на њих. Садржаји <i>Esta es mi familia. Mi hermano menor se llama Jorge. Mi hermana es mayor, tiene 16 años. Su nombre es Silvia. Es mi perro, Ringo...</i> - ¿De quién es este /aquel libro? – <i>Es el libro de Juan. Es su libro.</i> <i>Juan no tiene la entrada. Ha perdido su entrada.</i> Конструкција за исказивање припадности Присвојни придеви Показни придеви Негација Упитна интонација (Интер)културни садржаји: породица и пријатељи; однос према својој и туђој имовини.
Изражавање интересовања, допадања и недопадања	- разуме и реагује на једноставније исказе који се односе на описивање интересовања, хобија и изражавање допадања и недопадања; - опише своја и туђа интересовања и хобије и изрази допадање и недопадање уз једноставно образложење;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање једноставнијих текстова у вези са нечијим интересовањима, хобијима и стварима које воли / не воли, које му / јој се свиђају / не свиђају; размена информација о својим и туђим интересовањима, хобијима, допадању и недопадању (телефонски разговор, интервју, обичан разговор са пријатељима у школи и сл.); усмено и писано описивање интересовања, допадања и недопадања (писање имејла о личним интересовањима, хобијима, допадању и недопадању, листе ствари које му / јој се свиђају / не свиђају и сл.); истраживачке пројектне активности (нпр. колики број ученика у одељењу воли / не воли пливање, скијање, тенис и сл.) графичко приказивање и тумачење резултата. Садржаји <i>Me gusta bailar. Me gusta mucho pasear.</i> - ¿Te gusta el chocolate? - <i>Sí. / No.</i> <i>Me gusta la música.</i> <i>No me gustan las discotecas.</i> <i>Me gusta / me encanta...</i>

		<i>Mi película preferida es... porque</i> Глагол <i>gustar</i> Лична заменица за индиректни објекат (COI <i>me, te, le</i>) (Интер)културни садржаји: интересовања, хобији, забава, разонода, спорт и рекреација; уметност (књижевност за младе, стрип, музика, филм).
Изражавање мишљења (слагања и неслагања)	- разуме и формулише једноставније исказе којима се тражи мишљење, изражава слагање/неслагање;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање једноставнијих текстова у вези са тражењем мишљења и изражавањем слагања/неслагања; усмено и писано тражење мишљења и изражавање слагања и неслагања. Садржаји <i>¿Te parece...? ¿En tu opinión...?</i> <i>En mi opinión... Para mí...</i> <i>Tienes razón... No estoy de acuerdo...</i> Изражавање мишљења индикативом (Интер)културни садржаји: поштовање основних норми учтивости у комуникацији са вршњацима и одраслима.
Изражавање количине, бројева и цена	- разуме једноставније изразе који се односе на количину нечега; - пита и каже колико нечега има/ нема, користећи једноставнија језичка средства; - на једноставан начин затражи артикле у продавници једноставним изразима за количину, наручи јело и/или пиће у ресторану и пита/каже/ израчуна колико нешто кошта; - састави списак за куповину – намирнице и количина намирница (две векне хлеба, пакет тестенине, три конзерве туњевине и сл.) - изрази количину у мерама – 100 гр шећера, 300 гр брашна и сл..	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање једноставнијих текстова који говоре о количини нечега; постављање питања у вези с количином и одговарање на њих, усмено и писано; слушање и читање текстова на теме поруџбине у ресторану, куповине, играње улога (у ресторану, у продавници, у кухињи ...); писање списка за куповину; записивање и рачунање цена. Садржаји <i>¿Cuántas personas hay? Hay cuatro personas en el aula. No hay nadie.</i> <i>-¿Cuánto son los tomates? - Son doscientos dinares.</i> <i>-¿Qué quiere? – Necesito un pan, 100 g de jamón, un litro de leche. – Aquí tiene. – Gracias.</i> <i>Tengo muchos amigos.</i> <i>Tienen bastantes problemas.</i> <i>Tiene pocas tareas.</i> Бројеви 1-1000.

		Квантификатори <i>mucho, poco, bastante</i> <i>Hay/no hay.</i> Одричне заменице <i>nadie, nada.</i> Упитни придев <i>cuánto/a/os/as</i> (Интер)културни садржаји: друштвено окружење; локалне мерне јединице, намирнице и јела специфични за циљну културу.
--	--	---

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

Други страни језик
 Српски језик и књижевност
 Српски као нематерњи језик
 Матерњи језик

ТЕМАТСКЕ ОБЛАСТИ У НАСТАВИ СТРАНИХ ЈЕЗИКА ЗА ОСНОВНУ ШКОЛУ

Напомена: Тематске области се прожимају и исте су у сва четири разреда другог циклуса основне школе. Аутори уџбеника и наставници обрађују их у складу са интересовањима ученика и актуелним збивањима у свету.

- 1) Лични идентитет
- 2) Породица и уже друштвено окружење (пријатељи, комшије, наставници итд.)
- 3) Географске особености
- 4) Становање – форме, навике
- 5) Живи свет – природа, љубимци, очување животне средине, еколошка свест
- 6) Историја, временско искуство и доживљај времена (прошлост – садашњост – будућност)
- 7) Школа, школски живот, школски систем, образовање и васпитање
- 8) Професионални живот (изабрана – будућа струка), планови везани за будуће занимање
- 9) Млади – деца и омладина
- 10) Животни циклуси
- 11) Здравље, хигијена, превентива болести, лечење
- 12) Емоције, љубав, партнерски и други међуљудски односи
- 13) Транспорт и превозна средства
- 14) Клима и временске прилике
- 15) Наука и истраживања
- 16) Уметност (нарочито модерна књижевност за младе; савремена музика)
- 17) Духовни живот; норме и вредности (етички и верски принципи); ставови, стереотипи, предрасуде, толеранција и емпатија; брига о другоме
- 18) Обичаји и традиција, фолклор, прославе (рођендани, празници)
- 19) Слободно време – забава, разонода, хобији
- 20) Исхрана и гастрономске навике
- 21) Путовања

- 22) Мода и облачење
- 23) Спорт
- 24) Вербална и невербална комуникација, конвенције понашања и опхођења
- 25) Медији, масмедији, интернет и друштвене мреже
- 26) Живот у иностранству, контакти са странцима, ксенофобија

УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

I. ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Наставни програм оријентисан на исходе наставнику даје већу слободу у креирању и осмишљавању наставе и учења. Улога наставника је да контекстуализује програм према потребама конкретног одељења имајући у виду састав одељења и карактеристике ученика, уџбенике и друге наставне материјале, техничке услове, наставна средства и медије којима школа располаже, као и ресурсе и могућности локалне средине у којој се школа налази. Полазећи од датих исхода, садржаја и препоручених језичких активности у комуникативним ситуацијама наставник креира свој годишњи (глобални) план рада на основу кога ће касније развити оперативне планове. Исходи дефинисани по областима, тј. комуникативним функцијама, усмеравају наставника да операционализује исходе на нивоу једне или више наставних јединица. Наставник за сваку област има дефинисане исходе и од њега се очекује да за сваку наставну јединицу, у фази планирања и припреме часа, дефинише исходе имајући у виду ниво постигнућа ученика. То значи да исходе треба класификовати од оних које би сви ученици требало да достигну, преко оних које остварује већина па до оних које достиже мањи број ученика са високим степеном постигнућа.

При планирању треба, такође, имати у виду да се исходи разликују, да се неки могу лакше и брже остварити, док је за већину исхода потребно више времена, различитих активности и начина рада. У фази планирања наставе и учења веома је важно имати у виду да је уџбеник наставно средство које не одређује садржаје предмета и зато се садржајима у уџбенику приступа селективно и у складу са предвиђеним исходима. С обзиром на то да уџбеник није једини извор знања, наставник треба да упуту ученике на друге изворе информисања и стицања знања и вештина.

II. ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Комуникативна настава **језик** сматра средством комуникације. Стога је и програм усмерен ка исходима који указују на то шта је ученик у комуникацији у стању да разуме и продукује. Табеларни приказ наставника постепено води од комуникативне функције као области, преко активности које у настави оспособљавају ученика да комуницира и користи језик у свакодневном животу, у приватном, јавном или образовном домену. Примена овог приступа у настави страних језика заснива се на настојањима да се доследно спроводе и примењују следећи ставови:

- циљни језик употребљава се у учионици у добро осмишљеним контекстима од интереса за ученике, у пријатној и опуштеној атмосфери;
- говор наставника прилагођен је узрасту и знањима ученика;
- наставник мора бити сигуран да је схваћено значење поруке укључујући њене културолошке, васпитне и социјализирајуће елементе;
- битно је значење језичке поруке;

- знања ученика мере се јасно одређеним *релативним* критеријумима тачности и зато узор није изворни говорник;
- са циљем да унапреди квалитет и обим језичког материјала, настава се заснива и на социјалној интеракцији; рад у учионици и ван ње спроводи се путем групног или индивидуалног решавања проблема, потрагом за информацијама из различитих извора (интернет, дечији часописи, проспекти и аудио материјал) као и решавањем мање или више сложених задатака у реалним и виртуелним условима са јасно одређеним контекстом, поступком и циљем;
- наставник упућује ученике у законитости усменог и писаног кода и њиховог међусобног односа;
- сви граматички садржаји уводе се индуктивном методом кроз разноврсне контекстуализоване примере у складу са нивоом, а без детаљних граматичких објашњења, осим, уколико ученици на њима не инсистирају, а њихово познавање се вреднује и оцењује на основу употребе у одговарајућем комуникативном контексту.

Комуникативно-интерактивни приступ у настави страних језика укључује и следеће категорије:

- усвајање језичког садржаја кроз циљано и осмишљено учествовање у друштвеном чину;
- поимање наставног програма као динамичне, заједнички припремљене и прилагођене листе задатака и активности;
- наставник треба да омогући приступ и прихватање нових идеја;
- ученици се посматрају као одговорни, креативни, активни учесници у друштвеном чину;
- учбеници представљају извор активности и морају бити праћени употребом додатних аутентичних материјала;
- учионица је простор који је могуће прилагођавати потребама наставе из дана у дан;
- рад на пројекту као задатку који остварује корелацију са другим предметима и подстиче ученике на студиозни и истраживачки рад;
- за увођење новог лексичког материјала користе се познате граматичке структуре и обрнуто.

Технике / активности

Током часа се препоручује динамично смењивање техника / активности које не би требало да трају дуже од 15 минута.

Слушање и реаговање на команде наставника на страном језику или са аудио записа (слушај, пиши, повежи, одреди али и активности у вези са радом у учионици: цртај, сеци, боји, отвори/затвори свеску, итд.).

Рад у паровима, малим и великим групама (мини-дијалози, игра по улогама, симулације итд.).

Мануелне активности (израда паноя, презентација, зидних новина, постера и сл.).

Вежбе слушања (према упутствима наставника или са аудио-записа повезати појмове, додати делове слике, допунити информације, селекувати тачне и нетачне исказе, утврдити хронологију и сл.).

Игре примерене узрасту

Класирање и упоређивање (по количини, облику, боји, годишњим добима, волим/не волим, компарације...).

Решавање "текућих проблема" у разреду, тј. договори и мини-пројекти.

"Превођење" исказа у гест и геста у исказ.

Повезивање звучног материјала са илустрацијом и текстом, повезивање наслова са текстом или, пак, именовање наслова.

Заједничко прављење илустрованих и писаних материјала (планирање различитих активности, извештај/дневник са путовања, рекламни плакат, програм приредбе или неке друге манифестације).

Разумевање писаног језика:

- уочавање дистинктивних обележја која указују на граматичке специфичности (род, број, глаголско време, лице...);
- препознавање везе између група слова и гласова;
- одговарање на једноставна питања у вези са текстом, тачно/нетачно, вишеструки избор;
- извршавање прочитаних упутстава и наредби.

Писмено изражавање:

- повезивање гласова и групе слова;
- замењивање речи цртежом или сликом;
- проналажење недостајуће речи (употпуњавање низа, проналажење "уљеза", осмосмерке, укрштене речи, и слично);
- повезивање краћег текста и реченица са сликама/илустрацијама;
- попуњавање формулара (пријава за курс, налепнице нпр. за пртљаг);
- писање честитки и разгледница;
- писање краћих текстова.

Увођење дечије књижевности и транспоноване у друге медије: игру, песму, драмски израз, ликовни израз.

Предвиђена је израда два писмена задатка у току школске године.

СТРАТЕГИЈЕ ЗА УНАПРЕЂИВАЊЕ И УВЕЖБАВАЊЕ ЈЕЗИЧКИХ ВЕШТИНА

С обзиром на то да се исходи операционализују преко језичких вештина, важно је да се оне у настави страних језика перманентно и истовремено увежбавају. Само тако ученици могу да стекну језичке компетенције које су у складу са задатим циљем.

Стога је важно развијати стратегије за унапређивање и увежбавање језичких вештина.

Слушање

Разумевање говора је језичка активност декодирања дословног и имплицитног значења усменог текста; поред способности да разазнаје фонолошке и лексичке јединице и смисаоне целине на језику који учи, да би успешно остварио разумевање ученик треба да поседује и следеће компетенције:

- дискурзивну (о врстама и карактеристикама текстова и канала преношења порука),
- референцијалну (о темама о којима је реч) и
- социокултурну (у вези са комуникативним ситуацијама, различитим начинима формулисања одређених говорних функција и др.).

Тежина задатака у вези са разумевањем говора зависи од више чинилаца:

- од личних особина и способности онога ко слуша, укључујући и његов капацитет когнитивне обраде,
- од његове мотивације и разлога због којих слуша дати усмени текст,
- од особина онога ко говори,
- од намера с којима говори,
- од контекста и околности – повољних и неповољних – у којима се слушање и разумевање остварују,
- од карактеристика и врсте текста који се слуша, итд.

Прогресија (од лакшег ка тежем, од простијег ка сложенијем) за ову језичку активност у оквиру програма предвиђена је, стога, на више равни. Посебно су релевантне следеће:

- присуство/одсуство визуелних елемената (на пример, лакшим за разумевање сматрају се они усмени текстови који су праћени визуелним елементима због обиља контекстуалних информација које се аутоматски уписују у дуготрајну меморију, остављајући пажњи могућност да се усредсреди на друге појединости);
- дужина усменог текста;
- брзина говора;
- јасност изговора и евентуална одступања од стандардног говора;
- познавање теме;
- могућност/немогућност поновног слушања и друго.

Читање

Читање или разумевање писаног текста спада у тзв. визуелне рецептивне језичке вештине. Том приликом читалац прима и обрађује тј. декодира писани текст једног или више аутора и проналази његово значење. Током читања неопходно је узети у обзир одређене факторе који утичу на процес читања, а то су карактеристике читалаца, њихови интереси и мотивација као и намере, карактеристике текста који се чита, стратегије које читаоци користе, као и захтеви ситуације у којој се чита.

На основу намере читаоца разликујемо следеће врсте читања:

- читање ради усмеравања;
- читање ради информисаности;
- читање ради праћења упутстава;
- читање ради задовољства.

Током читања разликујемо и ниво степена разумевања, тако да читамо да бисмо разумели:

- глобалну информацију;
- посебну информацију,
- потпуну информацију;
- скривено значење одређене поруке.

Писање

Писана продукција подразумева способност ученика да у писаном облику опише догађаје, осећања и реакције, пренесе поруке и изрази ставове, као и да резимира садржај различитих порука (из медија, књижевних и уметничких текстова итд.), води белешке, сачини презентације и слично.

Тежина задатака у вези са писаном продукцијом зависи од следећих чинилаца: познавања лексике и нивоа комуникативне компетенције, капацитета когнитивне обраде, мотивације, способности преношења поруке у кохерентне и повезане целине текста.

Прогресија означава процес који подразумева усвајање стратегија и језичких структура од лакшег ка тежем и од простијег ка сложенијем. Сваки виши језички ниво подразумева циклично понављање претходно усвојених елемената, уз надоградњу која садржи сложеније језичке структуре, лексику и

комуникативне способности. За ову језичку активност у оквиру програма предвиђена је прогресија на више равни. Посебно су релевантне следеће:

- теме (ученикова свакодневница и окружење, лично интересовање, актуелни догађаји и разни аспекти из друштвено-културног контекста, као и теме у вези са различитим наставним предметима);
- текстуалне врсте и дужина текста (формални и неформални текстови, резимирање, личне белешке);
- лексика и комуникативне функције (способност ученика да оствари различите функционалне аспекте као што су описивање људи и догађаја у различитим временским контекстима, да изрази претпоставке, сумњу, захвалност и слично у приватном, јавном и образовном домену);
- степен самосталности ученика (од вођеног/усмераваног писања, у коме се ученицима олакшава писање конкретним задацима и упутствима, до самосталног писања).

Говор

Говор као продуктивна вештина посматра се са два аспекта, и то у зависности од тога да ли је у функцији *монолошког излагања*, при чему говорник саопштава, обавештава, презентује или држи предавање једној или више особа, или је у функцији *интеракције*, када се размењују информације између два или више саговорника са одређеним циљем, поштујући принцип сарадње током дијалога.

Активности монолошке говорне продукције су:

- јавно обраћање (саопштења, давање упутстава и информација);
- излагање пред публиком (предавања, презентације, репортаже, извештавање и коментари о неким догађајима и сл.);
- Ове активности се могу реализовати на различите начине и то:
- читањем писаног текста пред публиком;
- спонтаним излагањем или излагањем уз помоћ визуелне подршке у виду табела, дијаграма, цртежа и др.
- реализацијом увежбане улоге или певањем.

Интеракција подразумева сталну примену и смењивање рецептивних и продуктивних стратегија, као и когнитивних и дискурзивних стратегија (узимање и давање речи, договарање, усаглашавање, предлагање решења, резимирање, ублажавање или заобилажење неспоразума или посредовање у неспоразуму) које су у функцији што успешнијег остваривања интеракције. Интеракција се може реализовати кроз низ активности, на пример:

- размену информација,
- спонтану конверзацију,
- неформалну или формалну дискусију, дебату,
- интервју или преговарање, заједничко планирање и сарадњу.

Социокултурна компетенција и медијација

Социокултурна компетенција и медијација представљају скуп теоријских знања (компетенција) која се примењују у низу језичких активности у два основна језичка медијума (писаном и усменом) и уз примену свих других језичких активности (разумевање говора, говор и интеракција, писање и разумевање

писаног текста). Дакле, представљају веома сложене категорије које су присутне у свим аспектима наставног процеса и процеса учења.

Социокултурна компетенција представља скуп знања о свету уопште, као и о сличностима и разликама између културних и комуникативних модела сопствене говорне заједнице и заједнице/заједница чији језик учи. Та знања се, у зависности од нивоа општих језичких компетенција, крећу од познавања основних комуникативних принципа у свакодневној комуникацији (основни функционални стилови и регистри), до познавања карактеристика различитих домена језичке употребе (приватни, јавни и образовни), паралингвистичких елемената, и елемената културе/култура заједница чији језик учи. Наведена знања потребна су за компетентну, успешну комуникацију у конкретним комуникативним активностима на циљном језику.

Посебан аспект социокултурне компетенције представља *интеркултурна компетенција*, која подразумева развој свести о другом и другачијем, познавање и разумевање сличности и разлика између светова, односно говорних заједница, у којима се ученик креће. Интеркултурна компетенција такође подразумева и развијање толеранције и позитивног става према индивидуалним и колективним карактеристикама говорника других језика, припадника других култура које се у мањој или већој мери разликују од његове сопствене, то јест, развој интеркултурне личности, кроз јачање свести о вредности различитих култура и развијање способности за интегрисање интеркултурних искустава у сопствени културни модел понашања и веровања.

Медијација представља активност у оквиру које ученик не изражава сопствено мишљење, већ функционише као посредник између особа које нису у стању да се директно споразумевају. Медијација може бити усмена и писана, и укључује сажимање и резимирање текста и превођење. Превођење се у овом програму третира као посебна језичка активност која никако не треба да се користи као техника за усвајање било ког аспекта циљног језика предвиђеног комуникативном наставом. Превођење подразумева развој знања и вештина коришћења помоћних средстава (речника, приручника, информационих технологија, итд.) и способност изналажења структуралних и језичких еквивалената између језика са кога се преводи и језика на који се преводи.

Упутство за тумачење граматичких садржаја

Настава граматике, с наставом и усвајањем лексике и других аспеката страног језика, представља један од предуслова овладавања страним језиком. Усвајање граматике подразумева формирање граматичких појмова и граматичке структуре говора код ученика, изучавање граматичких појава, формирање навика и умења у области граматичке анализе и примене граматичких знања, као прилог изграђивању и унапређивању културе говора.

Граматичке појаве треба посматрати са функционалног аспекта (функционални приступ). У процесу наставе страног језика у што већој мери треба укључивати оне граматичке категорије које су типичне и неопходне за свакодневни говор и комуникацију, и то кроз разноврсне моделе, применом основних правила и њиховим комбиновањем. Треба тежити томе да се граматика усваја и рецептивно и продуктивно, кроз све видове говорних активности (слушање, читање, говор и писање, као и превођење), на свим нивоима учења страног језика, према јасно утврђеним циљевима, стандардима и исходима наставе страних језика.

Граматичке категорије су разврстане у складу са Европским референтним оквиром за живе језике за сваки језички ниво који подразумева прогресију језичких структура према комуникативним циљевима: од простијег ка сложенијем и од рецептивног ка продуктивном. Сваки виши језички ниво подразумева граматичке садржаје претходних језичких нивоа. Цикличним понављањем претходно усвојених елемената надограђују се сложеније граматичке структуре. Наставник има слободу да издвоји граматичке структуре које ће циклично понављати у складу са постигнућима ученика, као и потребама наставног контекста.

Главни циљ наставе страног језика јесте развијање комуникативне компетенције на одређеном језичком нивоу, у складу са статусом језика и годином учења. С тим у вези, уз одређене граматичке категорије стоји напомена да се усвајају рецептивно, док се друге усвајају продуктивно.

III. ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Рад сваког наставника састоји се од планирања, остваривања и праћења и вредновања. Важно је да наставник континуирано прати и вреднује не само постигнућа ученика, процес наставе и учења, већ и сопствени рад како би перманентно унапређивао наставни процес.

Процес праћења остварености исхода почиње проценом нивоа знања ученика на почетку школске године како би наставници могли да планирају наставни процес и процес праћења и вредновања ученичких постигнућа и напредовања. Тај процес се реализује формативним и сумативним вредновањем. Док се код формативног оцењивања током године прате постигнућа ученика различитим инструментима (дијагностички тестови, самоевалуација, језички портфолио, пројектни задаци и др.), сумативним оцењивањем (писмени задаци, завршни тестови, тестови језичког нивоа) прецизније се процењује оствареност исхода или стандарда на крају одређеног временског периода (крај полугодишта, године, циклуса образовања). Формативно вредновање није само праћење ученичких постигнућа, већ и праћење начина рада и средство које омогућава наставнику да у току наставног процеса мења и унапређује процес рада. Током оцењивања и вредновања ученичких постигнућа треба водити рачуна да се начини на које се оно спроводи не разликује од уобичајених активности на часу јер се и оцењивање и вредновање сматрају саставним делом процеса наставе и учења, а не изолованим активностима које стварају стрес код ученика и не дају праву слику њихових постигнућа. Оцењивањем и вредновањем треба да се обезбеди напредовање ученика у остваривању исхода, као и квалитет и ефикасност наставе. Сврха оцењивања треба да буде и јачање мотивације за напредовањем код ученика, а не истицање њихових грешака. Елементи који се вреднују су разноврсни и треба да допринесу свеопштој слици о напредовању ученика, јачању њихових комуникативних компетенција, развоју вештина и способности неопходних за даљи рад и образовање. То се постиже оцењивањем различитих елемената као што су језичке вештине (читање, слушање, говор и писање), усвојеност лексичких садржаја и језичких структура, примена правописа, ангажованост и залагање у раду на часу и ван њега, примена социolingвистичких норми. Приликом оцењивања и вредновања неопходно је да начини провере и оцењивања буду познати ученицима односно усаглашени са техникама, типологијом вежби и врстама активности које су примењиване на редовним часовима, као и начинима на који се вреднују постигнућа. Таква правила и организација процеса вредновања и оцењивања омогућавају позитивну и здраву атмосферу у наставном процесу, као и квалитетне међусобне односе и комуникацију на релацији ученик – наставник, као и ученик – ученик.

Назив предмета

ЛИКОВНА КУЛТУРА

Циљ

Циљ наставе и учења *ликовне културе* је да се ученик развијајући стваралачко и креативно мишљење и естетичке критеријуме кроз практични рад, оспособљава за комуникацију и решавање проблема и да изграђује позитиван однос према уметничком наслеђу и културној баштини свог и других народа.

Разред

пети

Годишњи фонд часова

72 часа

ОБЛАСТ/ТЕМА	ИСХОДИ По завршеној области/теми ученик ће бити у стању да:	САДРЖАЈИ
РИТАМ	– опише ритам који уочава у природи, окружењу и уметничким делима; – пореди утисак који на њега/њу остављају различите врсте ритма; – гради правилан, неправилан и слободан визуелни ритам, спонтано или с одређеном намером; – користи, у сарадњи са другима, одабране садржаје као подстицај за стварање оригиналног визуелног ритма; – разматра, у групи, како је учио/ла о визуелном ритму и где та знања може применити; – направи, самостално, импровизовани прибор од одабраног материјала; – искаже своје мишљење о томе зашто људи стварају уметност;	Поступци за безбедно и одговорно коришћење и одржавање прибора и радне површине; Материјал из природе, вештачки материјал, материјал за рециклажу, рециклирани материјал, импровизовани прибор, школски прибор и материјал, професионални прибор; Ритам у природи (смена дана и обданице, смена годишњих доба, таласи, падавине...); Ритам у простору (распоред тродимензионалних облика у природи, урбаним срединама и у ближем окружењу ученика). Ритам у структури (грађи) облика. Ритам у текстури природних и вештачких материјала; Врсте ритма. Правилан и неправилан ритам. Слободан ритам. Спонтани ритам (ритам линија, облика, мрља). Функције ритма – понављање боја, линија и/или облика да би се постигла динамичност (живост) или ред. Утисак који различите врсте ритма остављају на посматрача. Субјективни утисак кретања и оптичка илузија кретања; Ритам као принцип компоновања у делима ликовних уметности. Ритам у другим врстама уметности. Примена визуелног ритма у свакодневном животу;

		Различити ритмови као подстицај за стваралачки рад – звуци из природе и окружења, музика, кретање у природи и окружењу, плес...; Уметничко наслеђе – значај праисторијског наслеђа на простору Србије и у свету.
ЛИНИЈА	– опише линије које уочава у природи, окружењу и уметничким делима; – пореди утисак који на њега/њу остављају различите врсте линија; – гради линије различитих вредности комбинујући материјал, угао и притисак прибора/материјала; – користи одабране садржаје као подстицај за стварање оригиналних цртежа; – црта разноврсним прибором и материјалом изражавајући замисли, машту, утиске и памћење опаженог; – разматра, у групи, како је учио/ла о изражајним својствима линија и где се та знања примењују; – искаже своје мишљење о томе како је развој цивилизације утицао на развој уметности;	Врсте линија и изражајна својства линија. Линије у природи и окружењу. Линија као ивица тродимензионалних облика; Изражајна својства линија у односу на прибор, материјал, притисак и угао под којим се држи прибор/материјал. Савремена средства за цртање – дигитална табла и оловка за цртање, 3Д оловка, апликативни програми за цртање... Својства линије у апликативном програму за цртање. Цртање светлом; Уметнички цртеж, аматерски цртеж, дечји цртеж, схематски цртеж, технички цртеж, научне илустрације... Врсте уметничког цртежа – скица, студија, илустрација, стрип, карикатура, графити... Занимања у којима је неопходна вештина слободоручног цртања; Поступци грађења цртежа додавањем и одузимањем линија. Лавирани цртеж. Линеарни цртеж. Цртеж у боји; Текстура (ликовни елемент). Поступци грађења текстуре линијама. Ритам линија; Различити садржаји као подстицај за стваралачки рад (облици из природе и окружења, звуци из природе и окружења, музика, кретање у природи и окружењу, текст, писмо...); Читање (декодирање) цртежа, стрипа, карикатуре, графита, рекламних порука... Уметничко наслеђе – значај наслеђа првих цивилизација.

ОБЛИК	– пореди облике из природе, окружења и уметничких дела према задатим условима; – гради апстрактне и/или фантастичне облике користећи одабране садржаје као подстицај за стваралачки рад; – наслика реалне облике у простору самостално мешајући боје да би добио/ла жељени тон; – обликује препознатљиве тродимензионалне облике одабраним материјалом и поступком; – преобликује предмет за рециклажу дајући му нову употребну вредност; – комбинује ритам, линије и облике стварајући оригиналан орнамент за одређену намену; – објасни зашто је дизајн важан и ко дизајнира одређене производе; – разматра, у групи, како је учио/ла о облицима и где та знања примењује; – искаже своје мишљење о томе зашто је уметничко наслеђе важно;	Дводимензионални и тродимензионални облици. Правилни геометријски облици (геометријске фигуре и тела). Правилни облици у природи и у ликовној уметности. Неправилни облици; Својства облика. Величина облика. Боја облика. Реална и имагинарна функција облика. Карактеристични детаљи и својства по којима је облик препознатљив. Светлост као услов за опажање облика. Изглед облика посматраног из различитих углова. Стилизовање облика; Статични облици. Кретање облика (кретање статичних облика помоћу ветра и воде, карактеристично кретање бића и машина); Распоред облика у простору и њихово дејство на посматрача. Положај облика у равни – линија хоризонта, планови и величина облика у односу на растојање од посматрача. Преклапање, прожимање, додиривање облика; Поступци грађења апстрактних и фантастичних облика (превођење реалних облика у апстрактне одузимањем карактеристичних детаља, превођење реалних облика у фантастичне додавањем неочекиваних детаља, грађење имагинарних и апстрактних облика на основу једне, две и три информације...); Луминообјекти. ЛЕД технологија у савременој уметности. Обликовање простора светлом; Обликовање (дизајн) употребних предмета. Преобликовање материјала и предмета за рециклажу; Различити садржаји као подстицај за стваралачки рад (облици из природе и окружења, кретање у природи и окружењу, уметничка дела, етно наслеђе, садржаји других наставних предмета...);
-------	--	---

		Орнамент и орнаментика. Функција орнамента. Симетрија. Ритам линија, боја и облика у орнаменту; Уметничко наслеђе – наслеђе етно културе. Значајни римски споменици на тлу Србије.
ВИЗУЕЛНО СПОРАЗУМЕВАЊЕ	– пореди различите начине комуницирања од праисторије до данас; – обликује убедљиву поруку примењујући знања о ритму, линији, облику и материјалу; – изрази исту поруку писаном, вербалном, невербалном и визуелном комуникацијом; – тумачи једноставне визуелне информације; – објасни зашто је наслеђе културе важно.	Различите врсте комуникације од праисторије до данас; Невербална комуникација – читање информација; израз лица и карактеристичан положај тела; Читање визуелних информација (декодирање). Визуелно изражавање; Уметничко наслеђе – значај наслеђа за туризам и за познавање сопственог порекла.

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

Сви предмети

УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

I. ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Имајући у виду специфичност наставног предмета *ликовна култура*, програм је оријентисан на процес (учења) и на исходе. Под учењем се подразумевају сва дешавања на часу која воде ка стицању функционалних знања и умења и развијању способности, навика и вредносних ставова, а који омогућавају целовит развој ученика и припремају их за живот у савременом свету. Осим у наставном програму, очекивана знања, умења, навике и ставови одређени су и: стандардима постигнућа за крај основног образовања и васпитања; међупредметним компетенцијама; циљевима образовања и васпитања и општим исходима и стандардима образовања и васпитања (*Закон о основама система образовања и васпитања*).

Часови се одржавају у специјализованој учионици (кабинету намењеном настави предмета *ликовна култура, информатика и рачунарство, техника и технологија* или другог наставног предмета, а у зависности од опреме која је потребна за реализацију часа), учионици опште намене, простору школе, установама културе, локалном окружењу... Место реализације часова одређује се у складу са могућностима и потребама школе и локалне заједнице, као и са планираним начином реализације часа или наставне јединице.

Садржаји програма од петог до осмог разреда нису промењени, већ су организовани у четири тематске целине и допуњени. Груписање садржаја у четири тематске целине (по две за свако полугодиште) неопходно је да би сви ученици, у мањој или већој мери, достигли исходе теме. Четири тематске целине омогућавају и тимско планирање интегрисане тематске наставе. Оваква организација садржаја омогућава и коришћење постојећих уџбеника, без потребе за реорганизацијом или допуном њихових садржаја (кључни

садржаји су обрађени у свим одобреним уџбеницима). Садржаји уџбеника не треба да буду водиља за формирање месечног и индивидуалног плана рада наставника, већ неопходно средство и ослонац у раду (имајући у виду и то да су приступачан извор репродукција уметничких дела).

Исходи теме су искази о томе за шта је сваки ученик (у мањој или већој мери) оспособљен по завршетку учења теме. Исходе тема не треба изједначавати са исходима задатака, активности или наставне јединице, који се дефинишу прецизније (уобичајено их дефинише наставник како би могао лакше да процењује и прилагођава сопствену праксу). Један исход задатка достиже се по завршетку једног задатка/активности. Један исход теме достиже се по завршетку више разноврсних активности, односно тек по завршетку теме. Приликом планирања активности и задатака пожељно је да сваки води ка достизању више од једног исхода теме.

У моделу курикулума који је усмерен на процес, фокус није на садржајима, па су сви садржаји програма препоручени. Програм је осмишљен тако да уважава и образовање, искуство, креативност и интегритет наставника. Наставник, самостално или у тиму, планира наставне јединице и одређује број часова за њихову реализацију, место и начин реализације, односно бира наставне методе, технике и поступке. Приликом планирања наставних јединица, наставник прави избор и редослед садржаја водећи рачуна да се одабрани садржаји постепено и логично надовезују. Фокус је на процесу, односно наставним методама, техникама и поступцима који на најефикаснији начин воде ученике ка развоју индивидуалних способности и достизању исхода.

У колони *Садржаји* нема предложених задатака, активности, материјала, ликовних техника, наставних метода и поступака. Ова колона садржи само предложене теоријске садржаје које наставник може да одабере и објасни. На пример, ако је предложен садржај *материјал за рециклажу*, не ради се о препорученом материјалу за рад, већ о теми за разговор (коришћење материјала за рециклажу у практичном раду прописано је исходима, а у складу са *Националном стратегијом одрживог развоја*, тако да није потребно и у садржајима истицати материјал који ученици користе). Наставник може да одлучи да ученицима објасни значај рециклирања у савременом свету или да говори о уметности рециклирања и доприносу уметника одрживом развоју или да говори о безбедности, хигијени и очувању здравља приликом обликовања употребљене амбалаже... Наставник није у обавези да поведе разговор о овој теми, могуће је да зада ученицима да преобликују материјал за рециклажу, без пратећег објашњења. Међутим, треба имати у виду да такав приступ не омогућава смислено учење и развој компетенција. Уколико ученици не знају због чега раде неки задатак, мало је вероватно да ће у овом узрасту сами закључити где све могу да примене стечено знање и искуство.

Наставник са положеном лиценцом зна да се теоријски садржаји могу обрадити кроз пар реченица (информативно), кроз дијалог (питања која наводе ученика на размишљање), кроз мотивациони разговор, кроз необавезан разговор током рада на задатку, кроз игру...; уме да испланира време за објашњења тако да се не губи драгоцено време за стваралачки рад и зна да процени важност садржаја. Наставници који немају потребно искуство пролазе кроз менторски рад са искусним колегама и могу да добију помоћ од колега и на обукама. Очекује се и да се наставник самостално усавршава, у установи и ван ње, да чита стручне текстове и литературу и са колегама размењује искуства из праксе.

Имајући у виду да садржаји нису прописани, садржаји програмских тема које су се до сада обрађивале допуњени су предлозима који треба да послуже као почетни подстицај, подршка наставнику да самостално обогаћује програм. Предложени садржаји нису организовани као предлог наставних јединица, нити по утврђеној структури (редоследу), јер се водило рачуна о томе да се избегне нуђење готовог решења које би усмерило фокус на садржаје. Овај приступ је проверен у пракси и искуство је показало да је наставницима потребно извесно време да се навикну на већу самосталност у креирању програма. Из тог разлога се наставницима препоручује да приликом планирања наставних јединица по новом програму у

почетку не одступају значајно од досадашње праксе и да у наредним годинама постепено уводе само оне измене које су претходно испитали у пракси.

Програм садржи и две новине. Једна се односи на употребу савремене технологије, посебно апликативних програма. У петом разреду ова новина није видљива у исходима, јер се водило рачуна о томе да ученици претходно треба да савладају програм новог предмета *информатика и рачунарство*, али и основе ликовног језика у оквиру наставе предмета *ликовна култура*. Наставник може да потражи на интернету примере употребе савремене технологије у уметности и да о томе кратко информише ученике, како би ученици постепено развијали свест о томе да је напредак технологије утицао и на уметност (на пример, 3Д оловка, <https://www.youtube.com/watch?v=AQgI2-h7uUQ> , сликање помоћу Google's Tilt Brush, интерактивне ЛЕД скулптуре, као што је Fish Bellies у кампусу Државног универзитета Тексас и сл.). Затим, може да планира виртуелну посету пећини Ласко (http://www.lascaux.culture.fr/?lng=en#/fr/02_00.xml) или неком музеју. Уколико жели, наставник може да планира и стваралачки рад (цртање, сликање) на рачунару, а у договору са наставником *информатике и рачунарства*. Друга новина је да програм не садржи препоручена уметничка дела и споменике културе. Приликом избора дела наставник може да се ослони на претходни програм, на уџбенике и на друге изворе.

Свака тематска целина садржи и посебан део, *Уметничко наслеђе*. Препоручени садржаји овог дела нису прецизирани, јер се водило рачуна о специфичностима наслеђа свих националних мањина. Садржаје овог дела одређује наставник, односно савети националних мањина.

Исходи тема су дефинисани уопштено како би наставник имао могућност да осмисли разноврсне задатке и активности. Од бројних могућих исхода теме одабрани су они које сваки ученик може да достигне. Уколико наставник жели да приликом планирања наставне јединице, активности или задатка дефинише прецизније исходе може да користи следећу схему: Уводни исказ (по завршетку задатка/наставне јединице ученик ће бити у стању да/умети да) + један глагол (наслика) + објекат (пејзаж) + критеријум (на основу имагинације). Исход задатка се формулише на основу циљева задатка. У наведеном примеру циљ би био да ученици на основу сопствене имагинације креирају оригиналан ликовни рад. Један задатак по правилу има више циљева и исхода. На пример, наставник може да очекује од ученика и да по завршетку рада вербално опишу свој рад, да упореде радове осталих ученика (на пример, да анализирају композицију према задатим критеријумима).

Коначно, треба имати у виду да је програм, укључујући и упутство, само помоћ наставнику у процесу осамостаљивања. Већа количина информација у програму не подразумева и већу оптерећеност ученика и наставника. Напротив, наставник треба да испланира наставне јединице тако да предвиди довољно времена да ученици реализују своје идеје и уживају у раду, као и да рачуна на неочекиване прилике и могућности које се јављају у пракси.

II. ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Програм није организован по предметним областима, јер није пожељно, а често ни могуће, одвојено изучавати садржаје различитих предметних области (ни стандарди постигнућа за крај школовања нису организовани по предметним областима). Из тог разлога је на овом месту само дат опис предмета (без стриктне поделе на предметне области или области учења).

Развој ученика

Настава *ликовне културе* је индивидуализована и усмерена на целокупан развој ученика, а пре свега на развијање опажања и памћења, креативности, стваралачког мишљења, еманципације, емпатије, свести о општем и личном добру, толеранције, способности сарадње и разумевања различитости, естетичких критеријума, моторике и индивидуалних способности. Повезаност циља и садржаја наставе *ликовне културе* огледа се у повезаности опажања креативног изражавања и вредновања. Све почиње опажањем:

креативно изражавање, посматрање уметничког дела и вредновање. Посматрање, истраживање и стварање изрази су надахнућа, али и примене знања о ликовним елементима, њиховим односима, како би се могле задовољити одговарајуће потребе ученика и развијати ликовни говор. Нужно је развијати и побуде као што су: знатижеља; мотивисаност; отвореност за стицање нових искустава; осетљивост за проблеме; преузимање ризика; толеранција према нејасноћама и самопоуздање, а од спознајних функција: флексибилност; оригиналност; спознају и памћење.

Креативност

Креативност се не везује само за уметност и даровите ученике. Сваки ученик има потенцијал који може да развије уколико му се пружи прилика. У складу са тим, све се чешће истиче потреба за учењем креативности и у настави се већ примењују неке технике за развој креативности (на пример, олуја идеја). Настава предмета *ликовна култура* има огроман потенцијал за развијање креативности сваког ученика (не само ученика који су даровити за уметност). Због тога је важно да ученици постепено стичу свест о томе на који начин су долазили до идеја за рад, шта их је мотивисало, као и да та искуства могу применити и у другим ситуацијама.

Основни услов за развој креативности су мотивациони садржаји који подстичу интересовање, одушевљење, имагинацију и позитивну емотивну реакцију, као и настава која ученику (али и наставнику) обезбеђује задовољство у раду. Уобичајени поступак је мотивациони разговор који омогућава да сваки ученик осмисли своју идеју (тему) за рад. Наставник може да испроба у пракси и следеће технике и поступке: постављање ликовног проблема (на пример, кретање облика) и нуђење више тема за рад од којих ученик треба да одабере ону која по његовом мишљењу одговара постављеном проблему (неке од тема треба да буду везане за појмове који нису у вези са кретањем, а може се десити да ученик пронађе неочекивану везу, односно оригинално решење); извлачење цедуља (2–3) на којима су исписани наизглед неспојиви појмови које треба повезати у смислену ликовну целину/ликовну причу; симулација ситуације у којој су ученици „дизајнери“, а наставник је „купац“ који наручује продукт и поставља услове (на пример, тражи комбинацију три боје или једну боју која доминира...); асоцијације (од ученика се тражи оригиналан рад мотивисан једним појмом или сликом, звуком, појавом, поруком, текстом...).

Опажање

Опажање се темељи на знању и осећајима ученика. Наглашава се ликовно-естетска перцепција, дакле ликовни и тактилни опажаји, спознаја и осећаји у којима ученици проналазе смисао у комуникацији с околином и уметничким ликовним делима. Задаци сваке наставне јединице развијају способност посматрања и уочавања карактеристика ликовних елемената. Треба увек осигурати пуно ликовних примера и подстицати ученике да изразе оно што су истраживали, подједнако речима као и ликовно-техничким средствима.

Ликовне технике и материјал

Ликовне технике и материјал обрађују се кроз кратко упутство и савете током рада, у оној мери која је неопходна, јер се учење заснива на самосталном (и у сарадњи са другима) истраживању изражајних могућности техника, прибора и материјала. Наставник указује ученицима и на основне карактеристике неког материјала или прибора. На пример, уколико ученик црта и боји фломастерима његов рад ће с временом бледети и нестати, а уколико користи перманентне маркере треба да их користи према инструкцијама, јер су поједини маркери токсични. Ученици могу да буду демотивисани уколико покушају да добију секундарне боје или жељени тон мешајући водене боје које садрже мању количину (неквалитетног) пигмента. Једно од решења је да заједно експериментишу позајмљујући једни другима

материјал. Употребљена амбалажа, уколико није припремљена (опрана, термички обрађена и сл.) садржи штетне микроорганизме.

Теорија обликовања

Договорена теорија не постоји, већ се у литератури срећу различите поделе и тумачења. Од наставника се очекује да буде упознат са различитим тумачењима и да их критички процени и одабере. У програму је предвиђено тумачење простора и тумачење композиције (врсте композиција, ликовни елементи и принципи компоновања), међутим, свесно је избегнуто истицање једног од могућих тумачења. Теорија обликовања се може посматрати као отворени дијалог када је реч о уметничкој школи или факултету. Имајући у виду да би овакав приступ само збунио ученике основне школе најбоље је задржати се на једноставним, основним информацијама. Појмови из теорије обликовања објашњавају се на примерима уметничких дела и на примерима из природе и урбаног окружења. Знања из теорије обликовања нису примењива само у ликовном раду и настави других предмета, већ и у свакодневном животу ученика. На пример, распоред ствари према одређеном ритму у соби ученика може да омета или да подстиче концентрацију, одређене боје подстичу агресивност... Теорија обликовања се од петог до осмог разреда постепено учи и примењује, а предвиђено је да ученици буду упознати са могућом применом стечених знања у свакодневном животу, наставку школовања и у различитим занимањима.

Медијска писменост и комуникација

Као и до сада, садржаји који омогућавају стицање медијске писмености планирају се у корелацији са садржајима предмета *српски језик* и односе се на читање (разумевање) садржаја слике, текста и мултимедијалних садржаја. Имајући у виду да су ученици све раније изложени различитим садржајима на интернету, као и штетним (негативним) порукама које се провлаче кроз рекламе, игре, музичке спотове, мимове и др. потребно је успоставити и корелацију са садржајима предмета *информатика и рачунарство, техника и технологија, грађанско васпитање* или *веронаука*, као и са осталим предметима који предвиђају медијско описмењавање.

Медијска писменост подразумева и способност визуелног споразумевања, односно комуницирање медијумима ликовних уметности. Осим слободног и спонтаног изражавања, које је заступљено у највећем проценту, ученици се оспособљавају и да изражавају своје идеје, замисли, поруке, ставове, емоције... различитим медијумима ликовних уметности.

Уметничко наслеђе

Садржаји уметничког наслеђа обухватају ликовна дела и споменике културе из прошлости и уметничка дела настала у 20. и 21. веку, епохе, стилове, правце, појаве, трендове, уметнике и уметничке групе, значајне споменике културе, манифестације, установе културе, установе за заштиту културне баштине... Приликом обраде ових садржаја фокус није на меморисању података, већ на развијању сензибилитета за доживљавање и разумевање дела, као и на сагледавању развоја уметности кроз историју и међусобног утицаја уметности и друштва. Неизоставни садржаји су најзначајнија дела из светске културне баштине, а посебна пажња се посвећује баштини на тлу Србије. Ови садржаји се планирају у корелацији са садржајима предмета *историја и музичка култура*, а могу да се обраде кроз интегрисану наставу, пројектне задатке, играње улога, *insitu*...

III. ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Оцењивање се врши према Правилнику о оцењивању.

Процењивање напредовања ученика и оствареност исхода врши се такозваном алтернативном (или аутентичном) методом, која се и до сада користила у пракси. Напредак ученика се прати да би наставник подржао развој потенцијала сваког ученика. Наставник може и да састави чек-листе за процену и самопроцену напретка. Међутим, ако се има у виду однос фонда часова и неопходног времена за неспутани развој ученика, као и искуство из света, пожељно је да се чек-листе не користе често. Уколико их наставник користи, препорука је да се користе на тромесечју и да садрже мањи број индикатора, кратко и јасно формулисаних (детаљнија објашњења могу се наћи у стручној литератури и на интернету). Треба имати у виду да су се до сада као најефикаснији вид подршке напредовању ученика показали савети које наставник даје у току практичног рада, као и питања која наводе ученике на промишљање и развијање идеја. Други вид ефикасне подршке је одељенска изложба (по завршетку задатка) на којој су заступљени сви радови ученика. Поређењем свих решења истог ликовног проблема ученици ефикасно уче на разликама и умеју да процене сопствени напредак. Коначно, ученички портфолио (мапа радова) омогућава ученику да и ван наставе самостално процењује сопствени напредак.

Напредак и оствареност исхода процењују се на три нивоа (основни, средњи и напредни). Када обавештава ученике о њиховом напретку, наставник може да формулише исказе на подстицајнији начин (на пример, добро је, одлично, изузетно). Програм подржава индивидуални развој ученика. По завршетку прве теме, *Ритам*, не завршава се учење о ритму. У наредним темама и разредима ученици ће примењивати стечено искуство и знања о ритму у различитим контекстима, прошириваће и продубљивати знања и искуства на различите начине. То значи да ће многи ученици по завршетку прве теме достићи исходе теме на основном нивоу, а да ће до краја године напредовати и исте исходе остварити на средњем или напредном нивоу. Због тога је за закључну процену најважније сагледати целокупни напредак и крајњи резултат, односно доказ о томе да је ученик напредовао.

Назив предмета

МУЗИЧКА КУЛТУРА

Циљ

Циљ наставе и учења *музичке културе* је да код ученика, развијајући интересовања за музичку уметност, стваралачко и критичко мишљење, естетске критеријуме, формира естетску перцепцију и музички укус, као и одговоран однос према очувању музичког наслеђа и култури свога и других народа.

Разред

пети

Годишњи фонд часова

72 часа

ОБЛАСТ/ТЕМА	ИСХОДИ У оквиру области/теме ученик ће бити у стању да:	САДРЖАЈИ
ЧОВЕК И МУЗИКА	– наведе начине и средства музичког изражавања у праисторији и античком добу; – објасни како друштвени развој утиче на начине и облике музичког изражавања; – исказе своје мишљење о значају	<u>Човек у праисторији</u> Улога музике у првобитном друштву; Човек и ритуал: улога музике у ритуалу (музичко-антрополошка истраживања);

	и улози музике у животу човека; – реконструише у сарадњи са другима начин комуникације кроз музику у смислу ритуалног понашања и пантеизма ; – идентификује утицај ритуалног понашања у музици савременог доба (музички елементи, наступ и сл.);	Магијска моћ музике; Елементи музичког тока: покрет, ритам (ритам као основа ритуала), коло/групни плес; Покрет: порекло плеса; Слушање/доживљај ритма телом; Најстарија фолклорна музичка традиција у Србији и светске баштине. <u>Човек Антике</u> Божанска природа музике: - митолошка свест античког човека; - музички атрибути богова; - музика и држава. Музика у храму и музика на двору; Примери различитих инструмената и музичких облика у античким цивилизацијама; Улога и место музике у античким цивилизацијама: Индија, Сумер/Вавилон, Кина, Египат, Грчка, Рим; Појава првих нотација, пентатоника;
МУЗИЧКИ ИНСТРУМЕНТИ	– класификује инструменте по начину настанка звука; – опише основне карактеристике удараљки; – препозна везу између избора врсте инструмента и догађаја, односно прилике када се музика изводи; – користи могућности ИКТ-а у примени знања о музичким инструментима (коришћење доступних апликација);	Најстарији инструменти: тело, удараљке, дувачки, жичани; Удараљке – настанак, првобитни облик и развој; Ритмичке удараљке као најједноставнија група инструмената; Мелодијске удараљке;
СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ	– изражава се покретима за време слушања музике; – вербализује свој доживљај музике; – идентификује ефекте којима различити елементи музичке	Елементи музичке изражајности – темпо, динамика, тонске боје различитих гласова и инструмената; Слушање вокалних, вокално-

		изражајности (мелодија, ритам, темпо, динамика) утичу на тело и осећања; – анализира слушано дело у односу на извођачки састав и инструменте; – илуструје примере коришћења плесова и музике према намени у свакодневном животу (војна музика, обредна музика, музика за забаву...); – критички просуђује лош утицај прегласне музике на здравље; – понаша се у складу са правилима музичког бонтона; – користи могућности ИКТ-а за слушање музике;	инструменталних и кратких инструменталних композиција, домаћих и страних композитора; Слушање дела најстарије фолклорне традиције српског и других народа; Слушање народних и уметничких дела инспирисаних фолклором народа и народности, различитог садржаја, облика и расположења, као и музичких прича;
ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	Певање	– пева и свира самостално и у групи; – примењује правилну технику певања (правилно дисање, држање тела, артикулација); – кроз свирање и покрет развија сопствену координацију и моторику; – користи различита средства изражајног певања и свирања у зависности од врсте, намене и карактера композиције;	Певање песама по слуху самостално и у групи; Певање песама из нотног текста солмизацијом; Извођење једноставних ритмичких и мелодијских мотива (у стилу) музике старих цивилизација певањем; Певање песама у комбинацији са покретом;
	Свирање	– исказе своја осећања у току извођења музике; – примењује принцип сарадње и међусобног подстицања у заједничком музицирању; – учествује у школским приредбама и манифестацијама; – користи могућности ИКТ-а у извођењу музике (коришћење матрица, караоке програма, аудио снимака...);	Свирање песама и лакших инструменталних дела по слуху на инструментима Орфовог инструментарија и/или на другим инструментима; Свирање дечјих, народних и уметничких композиција из нотног текста; Извођење дечијих, народних и уметничких игара; Извођење једноставних ритмичких и мелодијских мотива (у стилу) музике старих цивилизација на инструментима или покретом;

МУЗИЧКО СТВАРАЛАШТВО	– користи музичке обрасце у осмишљавању музичких целина кроз певање, свирање и покрет; – изражава своје емоције осмишљавањем мањих музичких целина; – комуницира у групи импровизујући мање музичке целине гласом, инструментом или покретом; – учествује у креирању школских приредби, догађаја и пројеката; – користи могућности ИКТ-а за музичко стваралаштво.	Креирање пратње за песме ритмичким и звучним ефектима, користећи притом различите изворе звука; Креирање покрета уз музику коју ученици изводе; Осмишљавање музичких питања и одговора, ритмичка допуњалка, мелодијска допуњалка са потписаним текстом, састављање мелодије од понуђених мотива; Импровизација мелодије на задати текст; Импровизација дијалога на инструментима Орфовог инструментарија и другим инструментима; Израда једноставних музичких инструмената; Реконструкција музичких догађаја у стилу старих цивилизација.
--	---	--

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

Српски језик и књижевност

Матерњи језик

Историја

Страни језици

Математика

Биологија

Географија

Ликовна култура

Физичко и здравствено васпитање

Информатика и рачунарство

Верска настава

Грађанско васпитање

УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Природа саме музике, па и предмета музичка култура указује на стално прожимање и садејство свих области и тема које су предвиђене наставним програмом. Све области се прожимају и ниједна се не може изолувати изоловано и без садејства са другим областима.

Настава је усмерена на остваривање исхода и даје предност искуственом учењу у оквиру којег ученици развијају лични однос према музици а постепена рационализација искуства временом постаје теоријски оквир. Искуствено учење у оквиру овог предмета подразумева активно слушање музике, лично музичко изражавање ученика и музичко стваралаштво у оквиру којих ученик користи теоријска знања као средства за партиципацију у музици. У том смислу основни методски приступ је *од звука ка теорији*.

Исходи по холистичком принципу обухватају различите сфере феномена музике и заједно рефлектују музичко биће у нама, те као такви јесу остварљиви за сваког ученика. Најважнији покретач наставе треба да буде принцип мотивације и инклузивности у подстицању максималног учешћа у музичком доживљају као и развијању потенцијала за музичко изражавање.

Да би постигао очекиване исходе васпитно-образовног процеса, наставник остварује наставу и учење користећи глас и покрет, музичке инструменте, елементе информационих технологија као и развијених модела мултимедијалне наставе. Корелација између предмета може бити полазиште за бројне пројектне предлоге у којим ученици могу бити учесници као истраживачи, креатори и извођачи. Код ученика треба развијати вештине приступања и коришћења информација (интернет, књиге...), сараднички рад у групама, као и комуникацијске вештине у циљу преношења и размене искустава и знања. Рад у групама и радионицама је користан у комбинацији са осталим начинима рада, поготово када постоји изазов значајнијег (нпр. емотивног) експонирања ученика, као вид премошћавања стидљивости или анксиозности.

I. ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Наставни програм оријентисан на исходе наставнику даје већу слободу у креирању и осмишљавању наставе и учења. Улога наставника је да контекстуализује овај дати програм потребама конкретног одељења имајући у виду: састав одељења и карактеристике ученика; уџбенике и друге наставне материјале које ће користити; техничке услове, наставна средства и медије којима школа располаже; ресурсе, могућности, као и потребе локалне средине у којој се школа налази. Полазећи од датих исхода и садржаја наставник најпре креира свој годишњи–глобални план рада из кога ће касније развијати своје оперативне планове. Исходи дефинисани по областима олакшавају наставнику даљу операционализацију исхода на ниво конкретне наставне јединице. Сада наставник за сваку област има дефинисане исходе. Од њега се очекује да за сваку наставну јединицу, у фази планирања и писања припреме за час, дефинише пирамиду исхода на три нивоа: оне које би сви ученици требало да достигну, оне које би већина ученика требало да достигне и оне које би требало само неки ученици да достигну. На овај начин постиже се индиректна веза са стандардима на три нивоа постигнућа ученика. При планирању треба, такође, имати у виду да се исходи разликују, да се неки лакше и брже могу остварити, али је за већину исхода потребно више времена и више различитих активности. У фази планирања наставе и учења веома је важно имати у виду да је уџбеник наставно средство и да он не одређује садржаје предмета. Зато је потребно садржајима датим у уџбенику приступити селективно и у односу на предвиђене исходе које треба достићи. Поред уџбеника, као једног од извора знања, на наставнику је да ученицима омогући увид и искуство коришћења и других извора сазнавања.

II. ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Настава музичке културе остварује се кроз следеће области:

- Човек и музика,
- Музички инструменти,

- Слушање музике,
- Извођење музике,
- Музичко стваралаштво.

ЧОВЕК И МУЗИКА

Знање о музици кроз различите епохе има за циљ разумевање улоге музике у друштву, упознавање музичких изражајних средстава, инструмената, жанрова и облика. У начину реализације ових садржаја увек треба кренути од музичког дела, слушања или извођења. Час треба да буде оријентисан на улогу и природу музике, однос човека у датом периоду према њој и њеној намени, као и промишљању да ли је музика (и ако јесте, на које начине) била уметност какву је данас познајемо или и нешто друго. Информације које се тичу контекста (на пример историјске, антрополошке, културолошке природе) треба да буду одабране и пренесене у служби разумевања света музике у датом духу времена. Хронолошки аспект Музичке културе за пети разред доприноси корелацији знања и треба имати на уму да одређени предмети покривају информисаност о немужичким аспектима праисторије и антике на детаљнији и специфичнији начин.

МУЗИЧКИ ИНСТРУМЕНТИ

Музички инструменти су незаобилазни елемент свих области Музичке културе. Како су, поред људског тела и гласа, једно од најстаријих средстава изражавања човека, информације о првим музичким инструментима треба да проистекну непосредно из историјског контекста и свакодневног живота. У том смислу треба посебно обратити пажњу на везу између избора инструмената и догађаја, односно прилике када се и на који начин музика изводила некада и сада.

Инструменти Орфовог инструментаријума могу бити полазна тачка за класификацију инструмената у зависности од начина стварања звука (ударалке, дувачки и жичани). Посебан фокус је на инструментима из групе ударалки, као најједноставнијим и присутним од самог почетка музичког изражавања. Информације треба да буду сведене и усмерене на настанак, првобитан облик и развој, као и основне карактеристике, изражајне могућности и примену ритмичких и мелодијских ударалки.

У настави треба максимално тежити да се до знања о инструментима дође из непосредног искуства свирања, слушања и анализе, а не фактографским набрајањем података. У томе, као и у примени знања из ове области, могу помоћи и доступне ИКТ апликације.

СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ

Слушање музике је активан психички процес који подразумева емоционални доживљај и мисаону активност. Ученик треба да има јасно формулисана упутства на шта да усмери пажњу приликом слушања како би могао да прати музички ток (попут извођачког састава, темпа, начина на који је мелодија извајана, специфичних ритмичких карактеристика и сл.). Постепено, ови елементи музичког тока постају „константа” у процесу ученичке а/перцепције па наставник може да проширује опажајни капацитет код ученика усмеравајући њихову пажњу пре слушања на релевантне специфичности музичког дела. У контексту праисторије и антике, посебно треба обратити пажњу на везу између природе музичког тока и намене слушаног дела – описати специфичност одређених елемената музичког дела и звучни и карактерни ефекат који је њима постигнут, потом повезати са контекстом настанка дела и намене.

Композиције које се слушају својим трајањем и садржајем треба да одговарају могућностима перцепције ученика. Вокална, инструментална и вокално-инструментална дела треба да буду заступљена равноправно. Код слушања песама посебно треба обратити пажњу на везу музике и текста, а код инструменталних дела на извођачки састав и изражајне могућности инструмената. Елементи музичке писмености су у служби горе наведеног. Ученичка знања из различитих области треба повезати и ставити у

функцију разумевања дела које су ученици слушали, подстићући креативност и критичко мишљење.

Препоручене композиције за слушање

Химне

Државна химна
Химна Светом Сави
Химна школе

Народне песме и игре

Ј. Јовичић – Војвођанска свита
С. Стевић – Бела вило (избор)
Коледарска песма
Играј, играј Лазаро – Лазаричка
Крстоноше крста носе – Крстоношке
Орач оре равно поље – Краљичка
Додолска песма

Човек и музика

Песме примитивних племена – Worldmusic
Афрички бубњеви
Pagandrumming: https://www.youtube.com/watch?v=63w_8KHrEZQ
Vanuatu Women's Water Music <https://www.youtube.com/watch?v=vUUVEvffzSI>
Ритуална игра северноамеричких Индијанаца
Композиције старог века: Byzantine Hymns Good Friday
Звуци реконструисаних старогрчких инструмената- лира, аулос
Грчка музика, Епитаф деи Секилос(EpithaphedeiSeikilios)AtriummusicaedeMadrid
Кинеска музика, ZhengQu (Планине и воде)
Кинеска мелодија заснована на пентатоници
NamMyohoRengeKyo - TheLotusSutra, <https://www.youtube.com/watch?v=r364h19dXio>

Композиције инспирисане музиком старих епоха

Жан Филип Рамо, *LesIndesGalantes: LesSauvages* (балет опера)
Дворжак, *Симфонија из Новог света* 3. став
А. Хачатурјан, *Игра сабљама* из балета „Гајана“
Бела Барток, *Алегро Барбаро*
Игор Стравински, *Посвећење пролећа*
Рихард Штраус, опера *Саломе: Dance of the seven veils* <https://www.youtube.com/watch?v=bL2fGdfG3X0>
Оливије Месијан, композиције инспирисане звуцима птица
Клод Дебиси, *Danses sacree et profane* <https://www.youtube.com/watch?v=f51LBBLzS8M>

Домаћи композитори

С. Мокрањац – *II руковет*
С. Мокрањац – *V руковет*
П. Коњовић – *Велика чочечка игра* из опере „Коштана“
М. Тајчевић – *Балканске игре* (избор)
С. Христић – игра „Грлица“, „Биљана платно белеше“ из балета „Охридска легенда“
Љубица Марић, *Бранково коло*

Љубица Марић, *Праг сна*

Вера Миланковић, *Сењачка ратсодија* <https://www.youtube.com/watch?v=bf1rvfmlNPo>

Вера Миланковић *Eine kleine Portmusic*, Трио

Бора Дугић – *Чаробна фрула* (избор)

Бора Дугић, *Игра скакаваца, Месечина*

Страни композитори

А. Вивалди – „Годишња доба“ (*Пролеће, Лето, Јесен, Зима*)

Жан Филип Рамо, *Hippolyte and Aricie: A la Chasse*

Јозеф Хајдн, „Коњаник“ *Гудачки квинтет*, г-мол, оп.74, бр. 3, III став

Лудвиг ван Бетовен, *Шеста симфонија*

Л. В. Бетовен – *Менует* из II става Сонатине у Г-дуру оп. 49

В. А. Моцарт – *Мала ноћна музика* I и III став

МозАртквинтет *Eine kleine World music*

Јоханес Брамс, *Симфонија* бр. 3, трећи став

Рихард Вагнер, *Танхојзер*: Први чин, друга сцена „У Венерином брду“

Е. Григ – *Буђење пролећа*

Едвард Григ, *Пер Гинт*, свита бр. 1

А. Дворжак – *Хумореска*,

Б. Сметана – *Влтава*

М. Мусоргски – *Слике са изложбе* (избор)

Арам Хачатуријан, „Адађо“ из *Спартакуса*

К. Орф – 4 кратка комада за ксилофон

Лирој Андерсон *Писаћа машина*

Хауард Шор, *Господар прстенова (Isengard; UrukHai)*

Видео примери за композиције

П.И. Чајковски – *Игра малих лабудова* из балета *Лабудово језеро*

<https://www.youtube.com/watch?v=oiMOinQU5AY>

https://www.youtube.com/watch?v=MDy_XrWfxHY

Pagan drumming: https://www.youtube.com/watch?v=63w_8KHrEZQ

Vanuatu Women's Water Music <https://www.youtube.com/watch?v=vUUEvffzSI>

Nam Myoho Renge Kyo - *The Lotus Sutra*, <https://www.youtube.com/watch?v=r364h19dXio>

Рихард Штраус, опера *Саломе: Dance of the seven veils* <https://www.youtube.com/watch?v=bL2fGdfG3X0>

Клод Дебиси, *Dances sacree et profane* <https://www.youtube.com/watch?v=f51LBBLzS8M>

Вера Миланковић, *Сењачка ратсодија*, <https://www.youtube.com/watch?v=bf1rvfmlNPo>

ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ

Сваки аспект извођења музике има непосредан и драгоцен утицај на развој ученика. Научна истраживања указују да читање с листа једноставног ритмичког записа активира највећи број когнитивних радњи, развија дугорочно памћење, осетљивост за друге учеснике у музичком догађају (тзв. тимски рад, толеранција) и fine моторичке радње. Квалитетно музичко изражавање има значајан утицај на психу ученика, а самим тим и на капацитет и могућност свих видова изражавања. Уједно је важно да се кроз извођење музике, а у оквиру индивидуалних могућности ученика, подстиче и развијање личног стила изражавања.

С обзиром на то да ће певање и свирање произилазити и из историјског контекста, важно је имати на уму да начин извођења треба прилагодити у односу на дати контекст. Посебну пажњу треба усмерити на

спонтане покрете као одговор на музику (плес) и покрете који имају одговарајуће значење у музичком чину (обред).

Кроз примену на одговарајућим примерима музичких вежби и композиција, обрадити елементе музичке писмености. То су разлике између дура и мола, а-мол лествица (природна и хармонска), појам предзнака – повисилица и разрешилица, прости и сложени тактови, шеснаестина ноте у групи и предтакт.

Певање

Главни критеријум за избор песама је квалитет музичког дела. Ученике не треба потцењивати у смислу поједностављеног литерарног и музичког садржаја. Што је музичко дело квалитетније, то је већи потенцијал природне позваности ученика да учествује у музичком догађају.

Пре почетка певања потребно је спровести кратке вежбе за правилно дисање и распевавање. Посебно треба обратити пажњу на правилну дикцију. Рад на песми почиње фрагментима. У току рада треба указати на грешке, исправити их колико је то могуће, па тек на крају извести композицију у целини. Наставник треба да узме у обзир гласовне могућности ученика преодабира песама за певање.

Уколико је у питању извођење песама најстарије музичке фолклорне традиције, треба неговати нетемперовани начин певања и дозволити природним бојама гласа да дођу до изражаја. То се може подстакнути пратњом која укључује природни инструмент (нетемперовани инструмент, као и људски глас). Такође, одређене песме ће карактерисати специфичан стил извођења (нпр. грлено певање).

Свирање

Приликом инструменталног музицирања користити ритмичке и мелодијске инструменте (Орфов инструментаријум, као и друге доступне инструменте). Пошто су ученици описмењени, свирање на мелодијским инструментима биће олакшано јер се могу користити нотни примери појединих песама које су најпре солмизационо обрађене. Примењујући принцип активног учешћа ученика на часу, свирањем се, поред осталог, развијају моторичке вештине, координација и опажајне способности.

Препоручене композиције за певање и свирање

Химне

Државна химна
Химна Светом Сави
Химна школе

Народне песме и игре

Густа ми магла паднала (по слуху)
Ајде, Јано (по слуху)
Банатско коло
Повела је Јела
Девојачко коло
Ти једина
У ливади под јасеном
Пред Сенкином кућом
Ми смо деца весела
Коларићу, панићу
Овим шором, јагодо
Девојчица платно бели овако

Шетња

Дечје песме

Бајоне, *Срећна Нова свој деци света*

К. Орф, *Динг, донг*

Д. Деспић, *Шума на киши*

М. Милојевић, *На ливади*

Песма из Русије, *Нека увек буде сунце*

Песма из Финске, *Пролеће у шуми*

Песма из Белгије, *Нек свуд љубав сја*

Песма из Италије, *Сад зиме више нема*

Р. Роцерс, *Солмизација*

К. Бабић, *Веверица*

Стеван Шром, *Јагње моје*

М. М. Протић, *Циц*

Свирање на Орфовим инструментима

Вишњицица род родила

Дивна, Дивна

Дед` поиграј, медо

Миодраг Илић Бели, *Све је пошло наопачке*

МУЗИЧКО СТВАРАЛАШТВО

Дечије музичко стваралаштво представља виши степен активирања музичких способности које се стичу у свим музичким активностима, а резултат су креативног односа према музици. Оно подстиче музичку фантазију, обликује стваралачко мишљење, продубљује интересовања и доприноси трајнијем усвајању и памћењу музичких репродуктивних и стваралачких активности и знања.

Стваралаштво може бити заступљено кроз:

- музичка питања и одговоре,
- компоновање мелодије на задати текст,
- састављање ритмичке вежбе или мелодије од понуђених мотива,
- импровизација игре/покрета на одређену музику,
- илустрацију доживљаја музике,
- израду музичких инструмената (функционалних или нефункционалних),
- музичко-истраживачки рад,
- осмишљавање музичких догађаја, програма и пројеката,
- осмишљавање музичких квизова,
- осмишљавање музичких дидактичких игара, игара са певањем, игара уз инструменталну пратњу или музичких драматизација,
- креативну употребу мултимедија: ИКТ, аудио снимци, сликовни материјал, мобилни телефони...

Уколико има могућности, могу се осмислити и реализовати тематски пројекти на нивоу одељења или разреда (племенска музика, музика на двору, у храму, пригодна музика...).

III. ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Настава музичке културе подразумева учешће свих ученика, а не само оних који имају музичке предиспозиције. Како је предмет *музичка култура* синтеза вештина и знања, полазна тачка у процесу оцењивања треба да буду индивидуалне музичке способности и ниво претходног знања сваког ученика. Битни фактори за праћење музичког развоја и оцењивање сваког ученика су ниво његових постигнућа у односу на дефинисане исходе као и рад, степен ангажованости, кооперативност, интересовање, став, умешност и креативност. Тако се у настави *музичке културе* за исте васпитно-образовне задатке могу добити различите оцене, као и за различите резултате исте оцене, због тога што се конкретни резултати упоређују са индивидуалним ученичким могућностима.

Начин провере и оцена треба да подстичу ученика да напредује и активно учествује у свим видовима музичких активности. Главни критеријум за процес праћења и процењивања је *начин ученичке партиципације у музичком догађају*, односно да ли је у стању да прати музичко дело при слушању и како односно, да ли и како изводи и ствара музику користећи постојеће знање.

У зависности од области и теме, постигнућа ученика се могу оценити усменом провером, краћим писаним проверама (до 15 минута) и проценом практичног рада и уметничког и стваралачког ангажовања. Поред ових традиционалних начина оцењивања, треба користити и друге начине оцењивања као што су:

1. допринос ученика за време групног рада,
2. израда креативних задатака на одређену тему,
3. рад на пројекту (ученик даје решење за неки проблем и одговара на конкретне потребе),
4. специфичне вештине.

У процесу вредновања резултата учења наставник треба да буде фокусиран на ученичку мотивацију и ставове у односу на извођење и стваралаштво, способност концентрације, квалитета перцепције и начин размишљања приликом слушања, као и примену тероетског знања у музицирању.

Наставник треба да мотивише ученика на даљи развој, тако да ученик осети да је кроз процес вредновања виђен и подржан, као и да има оријентацију где се налази у процесу развоја у оквиру музике и музичког изражавања. Важно је укључити самог ученика у овај процес у смислу дијалога и узајамног разумевања у вези са тим шта ученик осећа као препреке (вољне и невољне) у свом развоју, као и на које начине се, *из ученикове перспективе*, оне могу пребродити.

Када је у питању вредновање области Музичко стваралаштво, оно треба вредновати у смислу стваралачког ангажовања ученика, а не према квалитету насталог дела, јер су и најскромније музичке импровизације, креативно размишљање и стварање, педагошки оправдане.

Узимајући у обзир циљ предмета неопходно је имати на уму да се оквир вредновања процеса и резултата учења одвија највише у учениковом живом контакту са музиком, тј. извођењу и стваралаштву, а такође и слушању музике. Теоретско знање треба да има своју примену и функцију у ученичком изражавању кроз музику и у контакту са музиком. Како процес учења у оквиру сваког часа треба да обухвати све области, посматрање ученика у живом контакту са музиком је истовремено показатељ квалитета процеса учења, као и идеална сцена за вредновање остварености исхода. Сумативно вредновање треба да буде осмишљено кроз задатке и активности које захтевају креативну примену знања. Диктате не треба практиковати, ни задавати.

Рад сваког наставника састоји се од планирања, остваривања и праћења и вредновања. Важно је да наставник континуирано прати и вреднује, осим постигнућа ученика, и процес наставе и учења, као и себе и сопствени рад. Све што се покаже добрим и корисним наставник ће користити и даље у својој наставној пракси, а све што се покаже као недовољно ефикасним и ефективним требало би унапредити.

СКУПНО ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ

ХОР

Свака основна школа је обавезна да организује рад хорова.

Хорови могу бити организовани као: хор млађих разреда, хор старијих разреда или хор на нивоу школе, од 1. до 8. разреда. Часови хора се изводе континуирано од почетка до краја школске године, и као редовна настава (3 часа недељно, 108 часова годишње) улазе у недељни фонд часова наставника музичке културе. Недељни, односно годишњи фонд часова односи се на фонд наставника а не ученика који су у обавези да долазе 1–2 часа недељно како је приказано у наставном плану. Часови рада са хором уносе се у распоред школе и део су радне обавезе ученика које одабере наставник. Хор треба да броји минимум 35 чланова.

Певање у хору има свој образовни и васпитни циљ.

Образовни циљ обухвата развијање слуха и ритма, ширење гласовних могућности и учвршћивање интонације, способност за фино нијансирање и изражајно певање применом елемената музичке изражајности (темпо, динамика...), упознавање страних језика, литерарних текстова, што све води ка развијању естетских критеријума.

Васпитни циљ обухвата развијање осећања припадности колективу – тимски рад, развијање толеранције, дисциплине, поштовања различитости и правила понашања, развијање одговорности, стицање самопоуздања, савладавање треме и пружање помоћи у смислу вршњачког учења и сарадње.

Значајан је утицај музике на здравље (психолошки, социолошки, емоционални развој), тако да и певање у хору значајно доприноси смањењу стреса, агресивности и побољшању здравља уопште.

Репертоар школских хорова обухвата одговарајућа дела домаћих и страних аутора разних епоха, као и народне, пригодне, песме савремених дечијих композитора и композиције са фестивала дечијег стваралаштва. У току школске године потребно је са хором извести најмање десет двогласних и трогласних композиција, а саррелла или уз инструменталну пратњу. При избору песама наставник треба да пође од узраста ученика, процене гласовних могућности, и примереног литералног садржаја.

Наставник формира хор на основу провере слуха и певачких способности ученика, дикције и осећаја за ритам, након чега следи класификовање певача по гласовима.

Хорске пробе се изводе одвојено по гласовима и заједно. Програм рада са хором треба да садржи пригодне композиције, као и дела озбиљније уметничке вредности, у зависности од могућности ансамбла.

Садржај рада:

1. одабир и разврставање гласова;
2. вежбе дисања, дикције и интонације;
3. хорско распевање и техничке вежбе;
4. интонативне вежбе и решавање појединих проблема из хорске партитуре (интервалски, хармонски, стилски);
5. музичка и психолошка обрада композиције;
6. увежбавање хорских деоница појединачно и заједно;
7. остваривање програма и наступа према Школском и Годишњем програму рада школе.

На часовима хора, наставник треба да укаже на грађу и важност механизма који учествује у формирању тона у оквиру певачког апарата. Дисање, дикција и артикулација представљају основу вокалне технике па тако вежбе дисања и распевавања морају бити стално заступљене. Услов правилног дисања и правилно држање тела. Препоручује се комбиновано дисање, нос и уста истовремено, и то трбушно,

дијафрагматично дисање. Певач на слушаоца делује и тоном и речју. У том смислу наставник треба да инсистира на доброј дикцији која подразумева јасан и разговетан изговор текста, односно самогласника и сугласника, али и на правилном акцентовању речи. Препоручљиво је певање вокала на истој тонској висини, уз минимално покретање вилице у циљу изједначавања вокала, а у циљу добијања уједначене хорске боје.

Код обраде нове песме или композиције прво се приступа детаљној анализи текста. Уколико је текст на страном језику, ученици морају научити правилно да читају текст, изговарају нове, непознате гласове који не постоје у матерњем језику и упознају се са значењем текста. У оквиру анализе текста важно је обратити пажњу и на акцентовање речи и слогова у зависности од дела такта у коме се налазе и мелодијског тока. Следи анализа нотног текста и усвајање мелодије у фрагментима. Ова фаза припреме захтева одвојене пробе по гласовима. На заједничкој проби хора, након усвајања песме/композиције у целини треба обатити пажњу на динамику и агогику.

Обрађене композиције изводити на редовним школским активностима (Дан школе, Свечана послава поводом обележавања школске славе Светог Саве, Годишњи концерт...), културним манифестацијама у школи и ван ње, као и на фестивалима и такмичењима хорова, како у земљи, тако и ван ње.

Препоручене композиције за рад хорова

Химне:

- Државна химна
- Химна Светом Сави
- Химна школе

Канони:

- Непознат аутор, *Dona nobis pacem*
- Луиђи Керубини, *На часу певања*
- Волфганг Амадеус Моцарт, *Ноћ је мирна*
- Ј. Г. Ферари, *Кукавица*
- Јозеф Хајдн, *Мир је свуда*
- Војислав Илић, *Sine musica*

Песме домаћих аутора:

- Константин Бабић, *Балада о два акрепа*
- Исидор Бајић, *Српски звуци*
- Златан Вауда, *Мрави*
- Златан Вауда, *Пахуљице*
- Славко Гајић, *Тужнамуха*
- Дејан Деспић, *Киша*
- Дејан Деспић, *Огласи*
- Дејан Деспић, *Смејалица*
- Владимир Ђорђевић, *Веће врана*
- Војислав Илић, *Воденица*
- Даворин Јенко, *Боже правде*
- Даворин Јенко, *песме из Ђида*
- Петар Коњовић, *Враголан*

- Јосиф Маринковић, *Љубимче пролећа*
- Милоје Милојевић, *Ветар*
- Милоје Милојевић, *Младост*
- Милоје Милојевић, *Муха и комарац*
- Стеван Стојановић Мокрањац, *Друга руковет*
- Стеван Стојановић Мокрањац, *Десета руковет*
- Стеван Стојановић Мокрањац, *Једанаеста руковет*
- Стеван Стојановић Мокрањац, *На ранилу*
- Стеван Стојановић Мокрањац, *Ал` је леп овај свет*
- Стеван Стојановић Мокрањац, *Пазар живине*
- Стеван Стојановић Мокрањац, *Славска*
- Стеван Стојановић Мокрањац, *Тебепојем*
- Стеван Стојановић Мокрањац, *Химна Вуку*
- Војислав Симић, *Пошла ми мома на вода*
- Тодор Скаловски, *Македонска хумореска*
- Марко Тајчевић, *Додолске песме*
- Марко Тајчевић, *Прва свита из Србије*
- Шистек-Бабић, *Ој, Србијо*
- Миодраг Говедарица, *Сугуба јектениј*

Страни композитори:

- Аутор непознат, *La Violetta*
- Палестрина, *Benedictus*
- Орландо ди Ласо, *Ехо*
- Лука Маренцио, *Ad una fresca riva*
- Ђовани да Нола, *Chi la gagliarda*
- Палестрина, *Vigilate*
- Карл Марија фон Вебер, *Јека*
- Волфганг Амадеус Моцарт, *Успаванка*
- Беджих Сметана, *Долетеле ласте*
- Франц Супе, *Проба за концерт*
- Јоханес Брамс, *Успаванка*
- Фредерик Шопен, *Жеља*
- Фредерик Шуберт, *Пастрмка*
- Гамбар Гусејнли, *Моји пилићи*
- Георги Димитров, *Ана мрзелана*
- Светослав Обретенов, *Гајдар*
- Золтан Кодал, *Каталинка*
- Золтан Кодал, *Хидло Веген*
- Јосип Каплан, *Жуна*

ОРКЕСТАР

Оркестар је инструментални састав од најмање 10 извођача који свирају у најмање три самосталне деонице. У зависности од услова које школа има, могу се образовати оркестри блок флаута, тамбурица,

гудачког састава, хармоника, мандолина као и мешовити оркестри.

Рад наставника са оркестром улази као редовна настава (3 часа недељно, 108 часова годишње) у недељни фонд часова наставника музичке културе, а ученицима је део радне обавезе.

Садржај рада:

1. избор инструмената и извођача у формирању оркестра;
2. избор композиција према могућностима извођача и саставу оркестра;
3. техничке и интонативне вежбе;
4. расписивање деоница и увежбавање по групама (прстомет, интонација, фразирање);
5. спајање по групама (I-II; II-III; I-III);
6. заједничко свирање целог оркестра, ритмичко-интонативно и стилско обликовање композиције.

У избору оркестарског материјала и аранжмана водити рачуна о врсти ансамбла, узрасту ученика и њиховим извођачким способностима. Репертоар школског оркестра чине дела домаћих и страних композитора разних епоха у оригиналном облику или прилагођена за постојећи школски састав. Школски оркестар може наступити самостало или као пратња хору.

ОСТАЛИ ОБЛИЦИ ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОГ РАДА

У свакој основној школи има деце чије се интересовање и љубав за музику не могу задовољити само оним што им пружа редовна настава. За такву децу може се организовати додатна настава или секције где се могу укључити у разне групе.

У зависности од афинитета, креативних способности или извођачких могућности ученика рад се може организовати кроз следеће активности:

- солистичко певање,
- групе певача,
- „Мала школа инструмента“ (клавир, гитара, тамбуре...),
- групе инструмената,
- млади композитори,
- млади етномузиколози (прикупљање мало познатих или готово заборављених песама средине у којој живе),
- музичко-креативне радионице (прављење музичких инструмената, илустрације везане за наставу музичке културе и школске музичке догађаје, ажурирање школског сајта, креирање, организација и реализација музичких догађаја...),
- ритмичке радионице (модерни и традиционални плес, ритмичке игре, „бит боксинг“ – вокалне перкусије, игре чашама, штаповима...),
- посете концертима у школи и ван ње (концерти еминентних уметника, концерти у организацији Музичке омладине или неког другог удружења, концерти ученика музичких школа, пријатеља школе, пројекције музичких филмова...).

Програм рада треба прилагодити индивидуалним могућностима, зрелости и нивоу претходног знања сваког ученика.

Назив предмета

ИСТОРИЈА

Циљ

Циљ наставе и учења *историје* је да ученик, изучавајући историјске догађаје процесе и личности, стекне основна историјска знања и компетенције неопходна за разумевање савременог света, развије вештине критичког мишљења и одговора према себи, сопственом и националном идентитету, културно-историјском друштву и држави у којој живи.

Разред

пети

Годишњи фонд часова

36 часова

ОБЛАСТ/ТЕМА	ИСХОДИ По завршеној области/теми ученик ће бити у стању да:	САДРЖАЈИ
ОСНОВИ ПРОУЧАВАЊА ПРОШЛОСТИ	– разликује основне временске одреднице (годину, деценију, век, миленијум, еру); – лоцира одређену временску одредницу на временској ленти; – разликује начине рачунања времена у прошлости и садашњости; – именује периоде прошлости и историјске периоде и наведе граничне догађаје; – разврста историјске изворе према њиховој основној подели; – повеже врсте историјских извора са установама у којима се чувају (архив, музеј, библиотека);	<u>Основни садржаји</u> Појам прошлости и историја као наука о прошлости људског друштва. Хронологија – рачунање времена. Подела прошлости и периодизација историје. Историјски извори – дефиниција, основна подела и установе у којима се чувају. <u>Проширени садржаји</u> Сродне науке и помоћне историјске науке. Историја око нас. Историјско наслеђе – тековине.
ПРАИСТОРИЈА	– наведе главне проналаске и опише њихов утицај на начин живота људи у праисторији; – разликује основне одлике каменог и металног доба;	<u>Основни садржаји</u> Основне одлике праисторије (начин живота људи, проналасци). Подела праисторије (камено, метално доба). <u>Проширени садржаји</u> Најважнији праисторијски локалитети у Европи и Србији (Ласко, Алтамира, Лепенски Вир, Винча...).
СТАРИ ИСТОК	– лоцира на историјској карти најважније цивилизације и државе Старог истока; – користећи историјску карту, доведе у везу особине рељефа и климе са	<u>Основни садржаји</u> Појам Старог истока – географске одлике, најзначајније цивилизације (Месопотамија, Египат, Јудеја, Феникија).

	настанком цивилизација Старог истока; – одреди место припадника друштвене групе на графичком приказу хијерархије заједнице; – пореди начин живота припадника различитих друштвених слојева на Старом истоку; – наведе најважније одлике државног уређења цивилизација Старог истока; – идентификује основна обележја и значај религије у цивилизацијама Старог истока; – разликује врсте писама цивилизација Старог истока; – илуструје примерима важност утицаја привредних, научних и културних достигнућа народа Старог истока на савремени свет; – користећи дату информацију или ленту времена, смести историјску појаву, догађај и личност у одговарајући миленијум или век; – изложи, у усменом или писаном облику, историјске догађаје исправним хронолошким редоследом; – прикупи и прикаже податке из различитих извора информација везаних за одређену историјску тему; – визуелне и текстуалне информације повеже са одговарајућим историјским периодом или цивилизацијом;	Друштвени односи (робовласничко и теократско друштво) и државно уређење (монархија – царства/краљевства) у цивилизацијама Старог истока. Основне одлике привреде и свакодневни живот – обичаји, занимања, култура исхране и становања. Култура и историјско наслеђе народа Старог истока – религија (монотеизам и политеизам), писмо, књижевност, уметност, наука, цивилизацијске тековине (математика, архитектура, календар, иригациони систем, саобраћајна средства, медицина, закони...). <u>Проширени садржаји</u> Специфичности египатске религије. Специфичности религија цивилизација Месопотамије. Основне одлике јудаизма. Најважније цивилизације Далеког истока (Индија, Кина).
АНТИЧКА ГРЧКА	– опише особености природних услова и географског положаја античке Грчке; – лоцира на историјској карти најважније цивилизације и државе античке Грчке; – приказује друштвену структуру и државно уређење грчких полиса на примеру Спарте и Атине; – пореди начин живота припадника различитих друштвених слојева у античкој Грчкој, – идентификује узроке и последице грчко-персијских ратова и Пелопонеског рата;	<u>Основни садржаји</u> Појам античке Грчке – географске одлике. Најстарији период грчке историје (Критска и Микенска цивилизација). Грчки митови (појам, примери) и хомерски епови. Колонизација и основне одлике привреде. Полиси – Спарта и Атина (појам полиса, структура друштва, државно уређење). Грчко-персијски ратови. Пелопонески рат – узроци и последице. Култура и свакодневни живот (религија, олимпијске игре, митологија, уметност, наука, обичаји, занимања).

	– истражи основна обележја и значај религије старих Грка; – разликује легенде и митове од историјских чињеница; – наведе значај и последице освајања Александра Великог; – илуструје примерима важност утицаја привредних, научних и културних достигнућа античке Грчке и хеленистичког доба на савремени свет; – користећи дату информацију или ленту времена, смести историјску појаву, догађај и личност из историје античке Грчке и хеленизма у одговарајући миленијум, век или деценију; – израчуна временску удаљеност између појединих догађаја; – користи основне историјске појмове;	Хеленистичко доба и његова култура. Историјско наслеђе (институције, закони, књижевност, позориште, филозофија, демократија, медицина, уметност, архитектура, беседништво, олимпијске игре). <u>Проширени садржаји</u> Пелопонески рат (ток рата, најважнији догађаји и личности). Најистакнутије личности: Драконт, Перикле, Филип II, Аристотел, Архимед... Грчка митологија, пантеон. Седам светских чуда античког доба.
АНТИЧКИ РИМ	– лоцира на историјској карти простор настанка и ширења Римске државе; – наведе основне разлике између античке римске републике и царства; – разликује узроке од последица најзначајнијих догађаја у историји античког Рима; – истражи основна обележја и значај религије античког Рима; – илуструје примерима важност утицаја привредних, научних и културних достигнућа античког Рима на савремени свет; – пореди начин живота припадника различитих друштвених слојева у античком Риму; – наведе најзначајније последице настанка и ширења хришћанства; – лоцира на карти најважније римске локалитете на територији Србије; – користећи дату информацију или ленту времена, смести историјску појаву, догађај и личност из историје античког Рима у одговарајући миленијум, век или деценију.	<u>Основни садржаји</u> Појам античког Рима – географске одлике и периодизација. Оснивање Рима (легенда о Ромулу и Рему). Структура друштва и уређење Римске републике. Ширење Римске државе (освајања и провинције, привреда). Рим у доба царства – принципат и доминат. Култура и свакодневни живот (религија, уметност, наука, обичаји, занимања). Хришћанство – појава и ширење. Пад Западног римског царства (почетак Велике сеобе народа, подела царства и пад Западног царства). Историјско наслеђе (абецеда, календар, медицина, уметност, архитектура, путеви, водовод, канализација, терме, римски бројеви, хришћанство, римско наслеђе на територији Србије). <u>Проширени садржаји</u> Етрурци.

		Римска војска. Римски градови на територији Србије. Најистакнутије личности: Ханибал, Цицерон, Јулије Цезар, Клеопатра, Октавијан Август, Константин Велики... Римски пантеон. Гладиијаторске борбе.
--	--	--

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

Српски језик и књижевност

Матерњи језик

Географија

Ликовна култура

Музичка култура

Верска настава

Грађанско васпитање

УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Програм је конципиран тако да су за сваку од пет тематских целина (*Основи проучавања прошлости, Праисторија, Стари исток, Античка Грчка и Антички Рим*), дати исходи, основни и проширени садржаји.

Исходи су искази о томе шта ученици умеју да ураде на основу знања која су стекли учећи историју. Они омогућавају да се циљ наставе историје достигне у складу са предметним и међупредметним компетенцијама и стандардима постигнућа.

Тако дефинисани исходи помажу наставнику у планирању и реализовању непосредног рада са ученицима, олакшавајући му одређивање обима и дубине обраде појединих наставних садржаја. Основне и проширене садржаје чине најважнији догађаји, појаве и процеси, као и знамените личности које су обележиле најстарији период историје. Обим проширених садржаја прилагођава се могућностима и интересовањима ученика. Програм се може допунити и садржајима из прошлости завичаја, чиме се код ученика постиже јаснија представа о историјској и културној баштини у њиховом крају (археолошка налазишта, музејске збирке). Сви садржајису у функцији остваривања исхода предвиђених програмом.

Главна карактеристика наставе усмерене на остваривање исхода је та да је фокусирана на учење у школи, што значи да ученик треба да учи:

- *смислено*: повезивањем оног што учи са оним што зна и са ситуацијама из живота; повезивањем оног што учи са оним што је учио из историје и других предмета;
- *проблемски*: самосталним прикупљањем и анализирањем података и информација; постављањем релевантних питања себи и другима; развијањем плана решавања задатог проблема;
- *дивергентно*: предлагањем нових решења; смишљањем нових примера; повезивањем садржаја у нове целине;
- *критички*: поређењем важности појединих чињеница и података; смишљањем аргумената;
- *кооперативно*: кроз сарадњу са наставником и другим ученицима; кроз дискусију и размену мишљења; уважавајући аргументе саговорника.

I. ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Наставни програм оријентисан на исходе наставнику даје већу слободу у креирању и осмишљавању наставе и учења. Улога наставника је да контекстуализује дати програм потребама конкретног одељења имајући у виду: састав одељења и карактеристике ученика; уџбенике и друге наставне материјале које ће користити; техничке услове, наставна средства и медије којима школа располаже; ресурсе, могућности, као и потребе локалне средине у којој се школа налази. Полазећи од датих исхода и садржаја наставник најпре креира свој годишњи план рада из кога ће касније развијати своје оперативне планове. Исходи дефинисани по темама олакшавају наставнику даљу операционализацију исхода на ниво конкретне наставне јединице. Од њега се очекује да за сваку наставну јединицу, у фази планирања и писања припреме за час, дефинише пирамиду исхода на три нивоа: оне које би сви ученици требало да достигну, оне које би већина ученика требало да достигне и оне које би требало само неки ученици да достигну. На овај начин постиже се индиректна веза са стандардима на три нивоа постигнућа ученика. При планирању треба, такође, имати у виду да се исходи разликују, да се неки лакше и брже могу остварити, али је за већину исхода потребно више времена и више различитих активности. Наставник за сваки час планира и припрема средства и начине провере остварености пројектованих исхода. Препорука је да планира и припрема наставу самостално и у сарадњи са колегама због успостављања корелација међу предметима. У планирању и припремању наставе, наставник планира не само своје, већ и активности ученика на часу. Поред уџбеника, као једног од извора знања, на наставнику је да ученицима омогући увид и искуство коришћења и других извора сазнавања.

II. ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Ученици у пети разред улазе са знањем о основним историјским појмовима, са одређеним животним искуствима и уобличеним ставовима и на томе треба пажљиво градити нова знања, вештине, ставове и вредности.

Да би сви ученици достигли предвиђене исходе, потребно је да наставник упозна специфичности начина учења својих ученика и да према њима планира и прилагођава наставне активности.

Наставник има слободу да сам одреди распоред и динамику активности за сваку тему, уважавајући циљ предмета и дефинисане исходе. Редослед исхода не исказује њихову важност јер су сви од значаја за постизање циља предмета. Између исхода, како у оквиру једне, тако и више тема, постоји повезаност. Остваривање једног исхода доприноси остваривању других исхода.

Важно је нагласити да су поједини исходи, да би се избегло понављање, наведени само у оквиру једне теме, иако се остварују кроз више тема (*ученик ће бити у стању да: лоцира одређену временску одредницу на временској ленти; одреди место припадника друштвене групе на графичком приказу хијерархије заједнице; изложи, у усменом или писаном облику, историјске догађаје исправним хронолошким редоследом; прикупи и прикаже податке из различитих извора информација везаних за одређену историјску тему; визуелне и текстуалне информације повеже са одговарајућим историјским периодом или цивилизацијом; израчуна временску удаљеност између појединих догађаја; користи основне историјске појмове*).

Многи од исхода су процесни и представљају резултат кумулативног дејства образовно-васпитног рада, током дужег временског периода и обраде различитих садржаја. Примера ради, исход који гласи: *ученик ће бити у стању да прикупи и прикаже податке из различитих извора информација везаних за одређену историјску тему*, наведен је у оквиру теме *Стари источ*, али је, наравно, важан и у реализацији сваке друге теме, како у петом, тако и у наредним разредима.

Битно је искористити велике могућности које историја као наративни предмет пружа у подстицању ученичке радозналости, која је у основи сваког сазнања. Наставни садржаји треба да буду представљени као „прича” богата информацијама и детаљима, не зато да би оптеретили памћење ученика, већ да би им историјски догађаји, појаве и процеси били предочени јасно, детаљно, живо и динамично. Посебно место у настави *историје* имају питања, како она која поставља наставник ученицима, тако и она која долазе од ученика, подстакнута оним што су чули у учионици или што су сазнали ван ње користећи различите изворе информација. Добро осмишљена питања наставника имају подстицајну функцију за развој историјског мишљења и критичке свести, не само у фази утврђивања и систематизације градива, већ и у самој обради наставних садржаја. У зависности од циља који наставник жели да оствари, питања могу имати различите функције, као што су: фокусирање пажње на неки садржај или аспект, подстицање поређења, трагање за појашњењем. Настава би требало да помогне ученицима у стварању што јасније представе не само о томе „како је уистину било”, већ и зашто се нешто десило и какве су последице из тога проистекле.

Да би схватио догађаје из прошлости, ученик треба да их „оживи у свом уму”, у чему велику помоћ може пружити употреба различитих историјских текстова, карата и других извора историјских података (документарни и играни видео и дигитални материјали, музејски експонати, илустрације), обилажење културно-историјских споменика и посете установама културе. Коришћење историјских карата изузетно је важно јер омогућава ученицима да на очигледан и сликовит начин доживе простор на коме се неки од догађаја одвијао, помажући им да кроз време прате промене на одређеном простору.

Треба искористити и утицај наставе историје на развијање језичке и говорне културе (вештине беседништва), јер историјски садржаји богате и оплемењују језички фонд ученика. Неопходно је имати у виду и интегративну функцију историје, која у образовном систему, где су знања подељена по наставним предметима, помаже ученицима да постигну целовито схватање о повезаности и условљености географских, економских и културних услова живота човека. Пожељно је избегавати фрагментарно и изоловано учење историјских чињеница јер оно има најкраће трајање у памћењу и најслабији трансфер у стицању других знања и вештина. У настави треба, кад год је то могуће, примењивати дидактички концепт мултиперспективности. Одређене теме, по могућности, треба реализовати са одговарајућим садржајима из сродних предмета, а посебну пажњу треба посветити оспособљавању ученика за ефикасно коришћење информационо-комуникационих технологија (употреба интернета, прављење Powerpoint презентација, коришћење дигиталних аудио-визуелних материјала и израда реферата).

III. ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Праћење напредовања започиње иницијалном проценом нивоа на коме се ученик налази и у односу на шта ће се процењивати његов даљи рад. Свака активност је добра прилика за процену напредовања и давање повратне информације, а ученике треба оспособљавати и охрабривати да процењују сопствени напредак у остваривању исхода предмета, као и напредак других ученика. Сваки наставни час и свака активност ученика су, у том смислу, прилика за регистровање напретка ученика и упућивање на даље активности. Наставник треба да подржи саморефлексију (промишљање ученика о томе шта зна, уме, може) и подстакне саморегулацију процеса учења кроз постављање личних циљева напредовања.

У настави оријентисаној на достизање исхода вреднују се процес и продукти учења. Да би вредновање било објективно и у функцији учења, потребно је ускладити нивое циљева учења и начине оцењивања. Потребно је, такође, ускладити оцењивање са његовом сврхом. У вредновању наученог, поред усменог испитивања, користе се и тестови знања. У формативном оцењивању се користе различити инструменти, а избор зависи од врсте активности која се вреднује. Вредновање активности, нарочито ако је тимски рад у питању, може се обавити са групом тако да се од сваког члана тражи мишљење о сопственом раду и о раду сваког члана понаособ (тзв. вршњачко оцењивање).

Како ниједан од познатих начина вредновања није савршен, потребно је комбиновати различите начине оцењивања. Једино тако наставник може да сагледа слабе и јаке стране сваког свог ученика. Приликом сваког вредновања постигнућа потребно је ученику дати повратну информацију која помаже да разуме грешке и побољша свој резултат и учење. Ако наставник са ученицима договори показатеље на основу којих сви могу да прате напредак у учењу, ученици се уче да размишљају о квалитету свог рада и о томе шта треба да предузму да би свој рад унапредили. Оцењивање тако постаје инструмент за напредовање у учењу. На основу резултата праћења и вредновања, заједно са ученицима треба планирати процес учења и бирати погодне стратегије учења.

Потребно је да наставник резултате вредновања постигнућа својих ученика континуирано анализира и користи тако да унапреди део своје наставне праксе. Рад сваког наставника састоји се од планирања, остваривања и праћења и вредновања. Важно је да наставник континуирано прати и вреднује, осим постигнућа ученика, и процес наставе и учења, као и себе и сопствени рад.

Назив предмета

ГЕОГРАФИЈА

Циљ

Циљ наставе и учења *географије* је да ученик изучавањем географских објеката, појава и процеса у природном и друштвеном окружењу и међусобној повезаности са њима развије одговоран однос према себи, природи и будућности планете Земље.

Разред

пети

Годишњи фонд часова

36 часова

ОБЛАСТ / ТЕМА		ИСХОДИ	САДРЖАЈИ
ЧОВЕК И ГЕОГРАФИЈА		По завршеној области/теми ученик ће бити у стању да: – повеже постојећа знања о природи и друштву са географијом као науком; – повеже географска знања о свету са историјским развојем људског друштва и научно-техничким прогресом; – на примерима покаже значај учења географије за свакодневни живот човека; – разликује одговорно од неодговорног понашања човека према природним ресурсима и опстанку живота на планети Земљи;	Ширење географских хоризоната и велика географска открића. Одговорност човека према планети Земљи.
ВАСИОНА		– разликује појмове васиона, галаксија, Млечни пут, Сунчев систем, Земља; – објасни и прикаже структуру Сунчевог система и положај Земље у њему; – разликује небеска тела и наводи њихове карактеристике; – одреди положај Месеца у односу на Земљу и именује месечеве мене;	Васиона, галаксија, Млечни пут, звезде, сазвежђа. Сунчев систем: Сунце, планете, сателити, Месец, месечеве мене, астероиди, комете, метеори .
ПЛАНЕТА ЗЕМЉА	Облик Земље и структура њене површине	– помоћу глобуса опише облик Земље и наведе доказе о њеном облику; – помоћу карте опише распоред копна и воде на Земљи и наведе називе континената и океана; – примерима објасни деловање Земљине теже на географски омотач;	Облик и димензије Земље, распоред копна и воде на Земљи Сила Земљине теже, глобус, екватор, полови.

	Земљина кретања	– разликује и објасни Земљина кретања и њихове последице; – повеже смер ротације са сменом дана и ноћи; – повеже нагнутост земљине осе са различитом осветљеношћу површине Земље; – повеже револуцију Земље са сменом годишњих доба на северној и јужној полулопти и појавом топлотних појасева;	Ротација Земље и последица ротације: смена обданице и ноћи, привидно кретање Сунца, локално време. Револуција Земље и последице револуције: неједнака дужина обданице и ноћи током године, смена годишњих доба, календар, топлотни појасеви.
	Унутрашња грађа и рељеф Земље	– разликује деловање унутрашњих сила (сила Земљине теже, унутрашња топлота Земље); – разликује основне омотаче унутрашње грађе Земље; – наведе спољашње силе (ветар, вода) Земље; – помоћу карте и цртежа опише начине и последице кретања литосферних плоча (вулканизам, земљотреси, набирање и раседање); – разликује хипоцентар и епицентар и наведе трусне зоне у свету и у Србији; – наведе поступке које ће предузети за време земљотреса ; – опише процес вулканске ерупције и њене последице; – помоћу фотографија или узорка стена разликује основне врсте стена, описује њихов настанак и наводи примере за њихово коришћење; – помоћу карте, цртежа и мултимедија објашњава настанак планина и низија и разликује надморску и релативну висину; – разликује ерозивне и акумулативне процесе; – наведе примере деловања човека на промене у рељефу (броне, насипи, копови);	Постанак и унутрашња грађа Земље, литосферне плоче: кретање плоча, промена положаја континената. Вулканизам и земљотреси: елементи, настанак, зоне појава у свету и Србији, последице и шта радити у случају земљотреса. Стене: магматске, седиментне, метаморфне. Постанак рељефа процесима набирања и раседања, планине, низије, надморска и релативна висина. Обликовање рељефа дејством воде (радом река, таласа, леда, растварање стена) и ветра. Човек и рељеф (позитивни и негативни утицаји).

	Ваздушни омотац Земље	– опише структуру атмосфере; – наведе временске промене које се дешавају у тропосфери (ветрови, падавине, облаци, загревање ваздуха...); – разликује појам времена од појма клима; – наведе климатске елементе и чиниоце и основне типове климе; – графички представи и чита климатске елементе (климадијаграм) користећи ИКТ; – користи дневне метеоролошке извештаје из медија и планира своје активности у складу са њима; – наводи примере утицаја човека на загађење атмосфере и предвиђа последице таквог понашања; – наводи примере о утицају атмосферских непогода на човека (екстремне температуре и падавине, град, гром, олуја);	Атмосфера (састав, структура и значај). Време и клима: климатски елементи и појаве (температура, притисак, влажност ваздуха, падавине, облачност, ветар). Климатски чиниоци, основни типови климе. Човек и клима (атмосферске непогоде, утицај човека на климу).
	Воде на Земљи	– уочава и разликује на географској карти океане, већа мора, заливе и мореузе; – наведе и опише својства морске воде; – помоћу карте прави разлику између речне мреже и речног слива; – наведе и опише елементе реке (извор, ушће, различити падови на речном току); – разликује типове језерских басена према начину постанка; – наведе узроке настанка поплава и бујица и објасни последице њиховог дејства; – наведе поступке које ће предузети за време поплаве и након ње; – наведе примере утицаја човека на загађивање вода и предвиђа последице таквог понашања;	Светско море и његова хоризонтална подела, својства морске воде (сланост, температура, боја, провидност), кретање морске воде (таласи, цунами, плима и осека, морске струје). Воде на копну: подземне воде и извори, реке, језера и ледници. Човек и вода – поплаве и бујице, заштита вода од загађења.

	Биљни и животињски свет на Земљи	– помоћу карте повеже климатске услове са распрострањеношћу живог света на Земљи; – помоћу карте наведе природне зоне и карактеристичан живи свет у њима; – опише утицај човека на изумирање одређених биљних и животињских врста; – наведе примере за заштиту живог света на Земљи.	Распростирање биљног и животињског света на Земљи. Угроженост и заштита живог света.
--	---	--	--

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

Биологија

Историја

Математика

Информатика и рачунарство

Физичко и здравствено васпитање

Ликовна култура

УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Наставни програм географије који је пред вама представља програм оријентисан на исходе. Суштинска промена овог програма, у односу на претходни, је у томе да је он оријентисан на процес учења и ученичка постигнућа, а не на наставне садржаје. Исходи дефинисани програмом представљају ученичка постигнућа и као такви су основна водила наставнику који креира наставу и учење. Наставни програм је тематски конципиран. За сваку област/тему дати су садржаји. Како је сада у први план стављен исход, а не садржај предмета, наставни садржаји дати у програму представљају само препоручене садржаје наставнику. Наставник је креатор наставе и учења и он има пуну слободу у планирању, осмишљавању и коришћењу садржаја којима ће остварити дефинисане исходе.

Исходи су искази о томе шта ће ученици знати, разумети и умети да ураде након обрађене наставне области/теме, односно на основу знања која граде учећи географију. Исходи представљају опис интегрисаних знања, вештина, ставова и вредности које ученик гради, проширује и продубљује кроз три програмске области овог предмета.

Главна карактеристика наставе усмерене на достизање исхода је учење у школи током којег наставник треба да обезбеди услове у којима ће ученик учити:

- смислено: повезивањем оног што учи са оним што зна и са ситуацијама из живота; повезивањем онога што учи са оним што је већ учио из географије и других предмета;
- проблемски: самосталним прикупљањем и анализирањем података и информација; постављањем релевантних питања себи и другима; развијањем плана решавања задатог проблема;
- дивергентно: предлагањем нових решења; смишљањем нових примера; повезивањем садржаја у нове целине;
- критички: поређењем важности појединих чињеница и података; смишљањем аргумената; предвиђањем последица;

- кооперативно: кроз рад и сарадњу са ученицима и наставником, кроз дискусију и размену мишљења користећи све расположиве изворе знања.

I. ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Наставни програм оријентисан на исходе наставнику даје већу слободу у креирању и осмишљавању наставе и учења. Улога наставника је да контекстуализује дати програм потребама конкретног одељења имајући у виду: састав одељења и карактеристике ученика; уџбенике и друге наставне материјале које ће користити; техничке услове, наставна средства и медије којима школа располаже; ресурсе, могућности, као и потребе локалне средине у којој се школа налази. Полазећи од датих исхода и садржаја наставник најпре креира свој годишњи (глобални) план рада из кога ће касније развијати своје оперативне планове. Исходи дефинисани по областима олакшавају наставнику даљу операционализацију исхода на ниво конкретне наставне јединице. Од њега се очекује да за сваку наставну јединицу, у фази планирања и писања припреме за час, дефинише пирамиду исхода на три нивоа: оне које би сви ученици требало да достигну, оне које би већина ученика требало да достигне и оне које би требало само најбољи ученици да достигну. На овај начин постиже се индиректна веза са образовним стандардима на три нивоа постигнућа ученика. При планирању треба, такође, имати у виду да се исходи разликују, да се неки лакше и брже могу остварити, али је за већину исхода потребно више времена и више различитих активности. Јако је важно да при планирању за конкретан час наставник, поред својих, испланира и активности ученика.

У фази планирања наставе и учења треба имати у виду да је уџбеник наставно средство и да он не одређује садржаје предмета. Зато је потребно садржајима датим у уџбенику приступити селективно и у односу на предвиђене исходе које треба достићи. Поред уџбеника, као једног од извора знања, на наставнику је да ученицима омогући увид и искуство коришћења и других извора сазнавања.

II. ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Акценат наставе географије у петом разреду је да ученик увиди значај изучавања географије за њега лично и да изучавањем предвиђених наставних области развије знања, вештине, ставове и вредности за одговоран однос према себи, природи и будућности планете Земље. Програм се ослања на савремена достигнућа и перспективе развоја географске науке, корелативан је и примерен интересовањима и развојним способностима ученика. Он уважава дефинисане стандарде постигнућа за овај предмет за крај основног образовања и васпитања, као и међупредметне компетенције.

Програмску структуру чине три области:

1. Човек и географија
2. Васиона
3. Планета Земља

На првом наставном часу наставник уводи ученике у наставни предмет, односно, упознаје ученике са значајем географије, не улазећи у терминологију географских дисциплина. На овом часу је потребно помоћи ученицима да повежу постојећа знања о природи и друштву са географијом као науком. Заједно са ученицима навести примере и разлоге зашто се изучава географија. Такође је потребно упознати ученике са садржајем наставног програма и дати им јасна упутства за рад.

Програмску област *Васиона* чине најосновнија математичко-географска и астрономска знања о васиони, Сунчевом систему, облику и величини Земље, њеном положају у васиони и о небеским телима Сунчевог система. Кроз ову наставну област потребно је информисати ученике о основним карактеристикама осталих небеских тела, без фактографских података о планетама: величина, удаљеност до Земље и слично. Препоручује се наставнику, ако има могућности, да са ученицима посети Планетаријум и Народну опсерваторију у Београду и да за време ведрих ноћи у локалној средини покаже ученицима видљива сазвежђа и оријентацију помоћу звезде Северњаче.

Трећу програмску област *Планета Земља* чине садржаји физичке географије и разврстани су у шест тема.

Посебан значај имају исходи који се односе на облик и величину Земље и распоред континената и океана. За достизање исхода предвиђених овом темом најбоље је користити демонстративно-илустративне методе и методе експеримента уз употребу модела Земљеглобуса и географске карте. Имајући у виду оријентацију програма предмета и његов фокус на развијање функционалних знања ученика, географска карта и њено коришћење током просеца учења и подучавања је обавезна. Упознавање ученика са картом и са основним појмовима картографске писмености према наставном програму започиње у првом циклусу основног образовања и васпитања и представља основу развијања функционалних знања. Зато треба радити на даљем унапређивању сналажења ученика на карти током петог разреда, што представља основу за касније изучавање картографског градива у шестом разреду.

За ученике овог узраста посебно може бити тешко разумевање Земљине ротације, револуције и последица ових кретања. Због тога је потребно посебну пажњу посветити обради и утврђивању ових садржаја. Наставнику се препоручује примена очигледних наставних средстава (глобус, батеријска лампа, телуријум, видео записи, анимације...) и демонстративно-илустративне методе и методе експеримента како би се могао постићи висок степен разумевања и достизања предвиђених исхода. То ће бити предуслов за касније усвајање низа других појмова који су у вези са сменом обданице и ноћи, сменом годишњих доба, формирањем климатских појаса, односно свих појмова који су у вези са временом и климом и уопште, појавама и процесима у атмосфери, као и у хидросфери и биосфери.

При обради наставних садржаја Револуција Земље и Топлотни појасеви треба објаснити термине, као што су екватор, Гринич, северни и јужни повратник и северни и јужни поларник. Не треба улазити у терминологију географске ширине, дужине и часовних зона, јер ће то бити предмет изучавања у шестом разреду.

Наставна област *Планета Земља* има посебан значај јер у оквиру ње ученици упознају објекте, појаве и процесе, гранске и међугранске везе, као и посебне физичко-географске законитости. Акценат треба ставити на достизање исхода који се односе на функционално знање ученика (како се понашати у случају земљотреса, екстремних температура, атмосферских непогода, бујица и поплава...) и треба навести примере позитивног и негативног деловања човека на природу.

Природна средина је у суштини сплет тесно повезаних и међусобно условљених компонената које представљају јединствену целину. Имајући у виду нарушавање равнотеже у природној средини, потребно је указивати на превенцију и на заштиту природе.

Потребно је код ученика развијати одговорност о очувању биљних и животињских врста и рационалном коришћењу природних ресурса као услову опстанка на Земљи. Један од значајних исхода петог разреда је да се од ученика очекује да опише одговорност коју човек има према планети Земљи, планети коју настањујемо. Препорука је да се прилом планирог излета ученици упознају са објектима геонаслеђа и развију правилне ставове о његовом значају и очувању.

Поједини препоручени садржаји могу бити тешки и апстрактни ученицима, па се зато препоручује задржавање на основним појмовима, појавама и процесима уз обилато коришћење дидактичког материјала и разноврсних метода рада. Једна од основних вештина која се препоручује је правилно географско посматрање и уочавање природних објеката, појава и процеса у локалној средини чиме се подстиче

природна радозналост деце, самостално истраживање и њихова правилна интерпретација. Садржаји физичке географије дају могућност стицања знања, вештина и навика коришћењем статистичког материјала који је систематизован у табелама, као и руковањем различитим мерним инструментима, регистровањем и обрадом података које они показују. Предлаже се, уколико за то има могућности да за обраду података ученици користе ИКТ. На овај начин повезују се и интерпретирају квантитативни показатељи и утврђују узрочно-последичне везе и односи. У оквиру ове теме сви физичко-географски објекти, појаве и процеси не могу се потпуно обрадити, што и није циљ овог наставног програма.

III. ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Праћење напредовања ученика је у функцији развоја ученика у достизању исхода. Праћење и вредновање ученика започиње иницијалном проценом нивоа на коме се ученик налази и у односу на то ће се процењивати његов даљи ток напредовања. Свака активност је добра прилика за процену напредовања и давање повратне информације, а ученике треба оспособљавати и охрабривати да процењују сопствени напредак у остваривању исхода предмета, као и напредак других ученика. У ту сврху, сваки наставни час и свака активност ученика је прилика за формативно оцењивање, односно регистровање напретка ученика и упућивање на даље активности. Наставник треба да подржи саморефлексију (промишљање ученика о томе шта зна, уме, може) и подстицање саморегулације процеса учења кроз постављање личних циљева напредовања и планирања како да их остваре. Оцењивање је саставни део процеса наставе и учења којим се обезбеђује стално праћење остваривања прописаних циљева, исхода и стандарда постигнућа ученика у току савладавања школског програма. Ученик се оцењује на основу усмене провере постигнућа, писмене провере и практичног рада. Ученик се оцењује и на основу активности и његових резултата рада: писању и излагању презентација, различитим облицима групног рада, рад на пројектима и сл. Критеријуми бројчаног оцењивања (сумативно оцењивање) су дефинисани Правилником о оцењивању ученика у основном образовању и васпитању.

Од ученика не захтевати меморисање фактографског и статистичког материјала како би знања била применљива, а ученици оспособљени да сами истражују и анализирају одређене географске објекте, појаве и процесе.

Рад сваког наставника састоји се од планирања, остваривања и праћења и вредновања. Важно је да наставник континуирано прати и вреднује, осим постигнућа ученика, и процес наставе и учења, као и себе и сопствени рад.

Назив предмета

МАТЕМАТИКА

Циљ

Циљ наставе и учења *математике* је да ученик, овладавајући математичким концептима, знањима и вештинама, развије основе апстрактног и критичког мишљења, позитивне ставове према математици, способност комуникације математичким језиком и писмом и примени стечена знања и вештине у даљем школовању и решавању проблема из свакодневног живота, као и да формира основ за даљи развој математичких појмова.

Разред

пети

Годишњи фонд часова

144 часа

ОБЛАСТ/ТЕМА	ИСХОДИ По завршеној области/теми ученик ће бити у стању да:	САДРЖАЈИ
ПРИРОДНИ БРОЈЕВИ И ДЕЉИВОСТ	- израчуна вредност једноставнијег бројевног израза и реши једноставну линеарну једначину или неједначину (у скупу природних бројева); - реши једноставан проблем из свакодневног живота користећи бројевни израз, линеарну једначину или неједначину (у скупу природних бројева); - примени правила дељивости са 2, 3, 4, 5, 9, 25 и декадним јединицама; - разликује просте и сложене бројеве и растави број на просте чиниоце; - одреди и примени НЗС и НЗД; - изводи скуповне операције уније, пресека, разлике и правилно употребљава одговарајуће скуповне ознаке; - правилно користи речи <i>и</i>, <i>или</i>, <i>не</i>, <i>сваки</i> у математичко-логичком смислу;	Први део Својства операција сабирања, множења, одузимања и дељења у скупу N_0. Дељење са остатком у скупу N_0 (једнакост $a = bq + r$, $0 \leq r < b$). Својства дељивости; чиниоци и садржаоци природног броја. Дељивост са 2, 5 и декадним јединицама. Дељивост са 4 и 25. Дељивост са 3 и 9. Скупови и скуповне операције: унија, пресек и разлика. Други део Прости и сложени бројеви. Ератостеново сито. Растављање природних бројева на просте чиниоце. Заједнички делилац и највећи заједнички делилац. Еуклидов алгоритам за налажење НЗД. Заједнички садржалац и најмањи заједнички садржалац. Веза између НЗД и НЗС.
ОСНОВНИ ПОЈМОВИ ГЕОМЕТРИЈЕ	- анализира односе датих геометријских објеката и запише их математичким писмом; - опише основне појмове у вези са кругом (центар, полупречник, тангента, тетива) и одреди положај	Тачке и праве; односи припадања и распореда. Однос правих у равни; паралелност. Мерење дужине и једнакост дужи. Кружница и круг. Кружница и права. Преношење и надовезивање дужи.

	- тачке и праве у односу на круг; - нацрта праву паралелну датој правој користећи геометријски прибор; - упореди, сабира и одузима дужи, конструктивно и рачунски; - преслика дати геометријски објекат централном симетријом и транслацијом, - правилно користи геометријски прибор;	Централна симетрија. Вектор и транслација.
УГАО	- идентификује врсте и опише својства углова (суседни, упоредни, унакрсни, углови на трансверзали, углови са паралелним крацима) и примени њихове узајамне односе; - нацрта праву нормалну на дату праву користећи геометријски прибор; - измери дати угао и нацрта угао задате мере; - упореди, сабере и одузме углове рачунски и конструктивно, - реши једноставан задатак применом основних својства паралелограма (једнакост наспрамних страница и наспрамних углова);	Угао, централни угао; једнакост углова. Надовезивање углова (суседни углови, конструктивно упоређивање, сабирање и одузимање углова). Упоредни углови; врсте углова. Мерење углова, сабирање и одузимање мере углова. Угао између две праве; нормалне праве; унакрсни углови. Углови на трансверзали. Транслација и углови.
РАЗЛОМЦИ	- прочита, запише, упореди и представи на бројевној полуправој разломке и децималне бројеве и преводи их из једног записа у други; - одреди месну вредност цифре у запису децималног броја, - заокругли број и процени грешку заокругљивања; - израчуна вредност једноставнијег бројевног израза и реши једноставну линеарну једначину и неједначину; - реши једноставан проблем из свакодневног живота користећи бројевни израз, линеарну једначину или неједначину; - одреди проценат дате величине; - примени размеру у једноставним реалним ситуацијама; - примени аритметичку средину датих бројева; - сакупи податке и прикаже их табелом и	Први део Појам разломка облика a/b ($a, b \in \mathbb{N}$). Придруживање тачака бројевне полуправе разломцима. Проширивање, скраћивање и упоређивање разломака. Децимални запис броја и превођење у запис облика a/b ($b \neq 0$). Упоређивање бројева у децималном запису. Заокругљивање бројева. Други део Основне рачунске операције с разломцима (у оба записа) и њихова својства. Изрази. Једначине и неједначине у скупу разломака. Трећи део Примене разломака (проценти, аритметичка средина, размера).

	кружним дијаграмом и по потреби користи калкулатор или расположиви софтвер;	Основна неједнакост $p < (p+q)/2 < q$.
ОСНА СИМЕТРИЈА	- идентификује оносиметричну фигуру и одреди њену осу симетрије; - симетрично преслика тачку, дуж и једноставнију фигуру користећи геометријски прибор; - конструише симетралу дужи, симетралу угла и примењује њихова својства; - конструише праву која је нормална на дату праву или паралелна датој правој.	Осна симетрија у равни и њене особине. Оса симетрије фигуре. Симетрала дужи и конструкција нормале. Симетрала угла.

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

Информатика и рачунарство
Техника и технологија
Српски језик и књижевност
Матерњи језик
Географија

УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Основне карактеристике програма математике су: усклађеност са програмом математике за први циклус основног образовања и васпитања, логичка повезаност садржаја и настојање, где год је то могуће, да садржаји претходе садржајима других предмета у којима се примењују. При избору садржаја и писању исхода за предмет математика узета је у обзир чињеница да се учењем математике ученици оспособљавају за: решавање разноврсних практичних и теоријских проблема, комуникацију математичких језиком, математичко резонување и доношење закључака и одлука. Такође, у обзир је узета и чињеница да сам процес учења математике има своје посебности које се огледају броју година изучавања и недељног броја часова предмета и неопходности стицања континуираних знања.

Садржаји програма представљају основу за остваривање исхода, јер је њима обухваћено све оно што ученик треба да изгради на нивоу знања, које представља основни услов за остваривање исхода.

Наставници у својој свакодневној наставној пракси, треба да се ослањају на исходе, јер они указују шта је оно за шта ученици треба да буду оспособљени током учења предмета у једној школској години. Исходи представљају очекиване и дефинисане резултате учења и наставе. Остваривањем исхода, ученици усвајају основне математичке концепте, овладавају основним математичким процесима и вештинама, оспособљавају се за примену математичких знања и вештина и комуникацију математичким језиком. Кроз исходе се омогућава остваривање и међупредметних компетенција као што су комуникација, рад са подацима и информацијама, дигитална компетенција, решавање проблема, сарадња и компетенција за целоживотно учење.

Предлог за реализацију програма

Ради лакшег планирања наставе даје се оријентациони предлог броја часова по темама (укупан број часова за тему, број часова за обраду новог градива + број часова за утврђивање и систематизацију градива). Приликом израде оперативних планова наставник распоређује укупан број часова предвиђен за поједине теме по типовима часова (обрада новог градива, утврђивање и увежбавање, понављање, проверавање и систематизација знања), водећи рачуна о циљу предмета и исходима.

Природни бројеви и дељивост (34; 16+18)

Основни појмови геометрије (17; 7+10)

Угао (17; 7+10)

Разломци (55; 23+32)

Осна симетрија (13; 5+8)

У наставном програму су садржаји појединих тема подељени на два или три дела, због тога што је пожељно комбиновати алгебарске и геометријске садржаје. Предложени редослед реализације тема:

1. Природни бројеви и дељивост – први део;
2. Основни појмови геометрије;
3. Природни бројеви и дељивост – други део;
4. Разломци – први део;
5. Угао;
6. Разломци – други део;
7. Осна симетрија;
8. Разломци – трећи део.

Предложена подела тема и редослед реализације нису обавезни за наставнике, већ само представљају један од могућих модела.

Напомена: за реализацију 4 писмена задатака (у трајању од по једног часа), са исправкама, планирано је 8 часова.

I. ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Наставни програм усмерава наставника да наставни процес конципира у складу са дефинисаним исходима, односно да планира како да оствари исходе, које методе и технике да примени, као и које активности ће за то одабрати. Дефинисани исходи показују наставнику и која су то специфична знања и вештине која су ученику потребна за даље учење и свакодневни живот. Приликом планирања часа, исходе предвиђене програмом треба разложити на мање који одговарају активностима планираним за конкретан час. Треба имати у виду да се исходи у програму разликују, да се неки могу лакше и брже остварити, док је за друге потребно више времена, више различитих активности и рад на различитим садржајима. Исходе треба посматрати као циљ коме се тежи током једне школске године. Наставу у том смислу треба усмерити на развијање компетенција, и не треба је усмерити само на остваривање појединачних исхода.

При обради нових садржаја треба се ослањати на постојеће искуство и знање ученика, и настојати, где год је то могуће, да ученици самостално изводе закључке. Основна улога наставника је да буде организатор наставног процеса, да подстиче, организује и усмерава активност ученика. Ученике треба упућивати да користе уџбеник и друге изворе знања, како би усвојена знања била трајнија и шира, а ученици оспособљени за примену у решавању разноврсних задатака.

На часовима треба комбиновати различите методе и облике рада, што доприноси већој рационализацији наставног процеса, подстиче интелектуалну активност ученика и наставу чини

интересантнијом и ефикаснијом. Избор метода и облика рада зависи од наставних садржаја које треба реализовати на часу и предвиђених исхода, али и од специфичности одређеног одељења и индивидуалних карактеристика ученика.

II. ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Природни бројеви и дељивост – Ова тема представља природну везу са градивом првог циклуса и у оквиру ње треба проширити и продубити знања која су ученици раније стекли. Обновити својства скупова N и N_0 (претходник или следбеник) и подсетити се придруживања бројева тачкама бројевне праве.

Кроз разноврсне задатке са изразима, једначинама и неједначинама из свакодневног живота, наставити са изграђивањем појмова бројевни израз, променљива, израз с променљивом и придруживање, користећи при томе и термине израз, формула, исказ. Код једначина и неједначина задржати се на једноставнијим облицима, у циљу усвајања концепта решавања датог проблема.

Уочавати примере једноставнијих (функцијских) зависности у разним областима (придруживање по датом правилу бројева – бројевима, бројева – дужима, бројева – површинама и др.). При томе је важно коришћење дијаграма и табела (дијаграм тока алгорита, табела резултата неког пребројавања или мерења и др). У овом делу треба користити и примере са геометријским облицима, у којима се појављује зависност међу величинама.

У делу који се односи на дељивост, подсетити ученике да дељење у скупу природних бројева без остатка није увек могуће. Увести дељење са остатком, једнакост $a=bq+r$, $0 \leq r < b$ и скуп могућих остатака. Истаћи својства дељивости и анализирати дељивост збира, разлике и производа.

Правила дељивости декадним јединицама и бројевима 2, 5, 4 и 25 увести тако да ученици сами откривају законитости и активно се укључују у процес истраживања и учења, док за правила дељивости са 3 и 9 треба ученике добро изабраним примерима водити до правила. Такође, ученици треба да уоче и везе између ових правила (нпр. ако је број дељив са 10, дељив је и са 2 и са 5). На овом узрасту, нагласак треба да буде на примени, а не на формалном начину излагања.

На конкретним примерима подскупова N_0 , увести различите начине записивања скупова уз увођење појма празног скупа и бесконачног скупа. Увести основне појмове о скуповима и математичком изражавању: скуп, елементи, подскуп, једнакост скупова, празан скуп, са одговарајућим знацима; скуповне операције: унија, пресек, разлика и одговарајуће ознаке. Коришћењем примера из текућих садржаја, посебно аритметичких и касније геометријских, даље осмишљавати појам скупа, изграђивати математички језик и уносити прецизност у изражавању. На подесним примерима илустровати математичко-логичку употребу речи: *сваки, неки, или, и, не, следи (ако...онда)*. Скуповне операције над два скупа треба илустровати разноврсним примерима са природним бројевима, уз коришћење Венових дијаграма и без њих. Поред тога, ученици треба да решавају задатке у којима се скуповне операције примењују на скупове делилаца, односно садржалаца бројева, што представља добар увод за увођење појмова највећи заједнички делилац и најмањи заједнички садржалац.

Увести појмове простог и сложеног броја, објаснити поступак Ератостеновог сита и поступак растављања природних бројева на просте чиниоце и одређивања највећег заједничког делиоца и најмањег заједничког садржаоца, Еуклидов алгоритам (на конкретним примерима) и везу између НЗД и НЗС, и оспособити ученике за њихови примену у проблемским задацима.

Основни појмови геометрије – Главни циљ теме јесте да успостави природни прелаз на више нивое разумевања геометрије, са нивоа *визуелизације* (на коме су базирани садржаји геометрије у првом циклусу), на нивое *анализирања* и *апстракције* (одн. *неформалне дедуције*). Нови ниво подразумева описивање и репрезентације геометријских објеката на природном и формалном језику, анализирање односа међу

објектима. Ученици усвајају елементе дедуктивног закључивања (правилно формулисање тврђења; правилно закључивање, правилно коришћење везника и, или, а нарочито ако...онда). Садржаје треба да прате задаци у којима се истиче правилно изражавање, договорено означавање, коректно цртање, и којима се подстиче логичко-комбинаторно размишљање.

Полазећи од појмова *тачке* и *праве* и односа *припадања* и *распореда* увести појам дужи и појам полуправе и начине њиховог обележавања. Неформално истаћи очигледне истине које се односе на наведене појмове и односе.

Разматрати однос две праве у равни; формулисати као очигледну истину да за сваку праву и тачку ван ње постоји јединствена права која пролази кроз дату тачку и паралелна је датој правој; заједно са овом чињеницом показати цртање (обичним и троугаоним лењиром) праве паралелне датој правој кроз тачку која јој не припада. Кроз задатке истаћи симетричност и транзитивност паралелности (без увођења тих појмова), као и области на које је подељена раван задатим правама. Као посебно важне области (заједно са границом) истаћи *троуглове* и *паралелограме* и начине њиховог означавања.

Објаснити практичан значај стандарних јединица мере и потребу за деловима јединице мере. Изражавати дужине вишеименованим бројевима и истаћи претварање у једноимене најнижих јединица. Једнакост дужи увести као једнакост њихових дужина (уз истицање да се једнакост не односи на једнакост дужи као скупова тачака).

Увести појмове: кружница, круг, центар, полупречник, пречник, лук, тетива и тангента. Однос две кружнице, односно два круга разматрати на конкретним примерима и задацима.

Користити шестар као геометријски инструмент за цртање кружница, упоређивање дужи и операције над њима.

Конструктивно упоређивање, сабирање и одузимање дужи повезати са мерењем. У задацима користити изломљене линије (отворене и затворене) без експлицитне дефиниције и увести појам обима затворене изломљене линије.

Централном симетријом пресликавати тачке, дужи, кружнице, троуглове, квадрате и правоугаонике. Истаћи основне особине централне симетрије и повезати их са особинама паралелограма.

Увести појмове усмерених дужи и вектора (интензитет, правац, смер). Транслацијом („паралелним преношењем“) пресликавати тачке, дужи, кружнице, троуглове, квадрате и правоугаонике и остале једноставне фигуре, користећи при томе геометријски прибор. Истаћи основне особине трансације и повезати их са особинама паралелограма.

Угао – Угаону линију увести као унију две полуправе са заједничким почетком. Ако угаона линија није опружена, истаћи разлику између конвексне и неконвексне области у зависности од тога да ли та област садржи или не садржи дуж чији су крајеви на крацима. Угао увести као унију угаоне линије и једне од поменутих области, али даља разматрања ограничити само на конвексне углове. Увести и означавање углова малим словима грчког алфабета. Користећи се механичким моделима (кретање клатна, лепеза и сл.) мотивисати придруживање кружних лукова (и одговарајућих тетива) угловима. Једнаке углове увести као углове чије су одговарајуће тетиве у круговима једнаких полупречника једнаке. На ово објашњење надовезати конструктивно преношење углова помоћу шестара и лењира, а затим и конструктивно упоређивање, сабирање и одузимање углова

Развити код ученика вештину мерења и цртања угла помоћу угломера. Повезати једнакост углова са једнакошћу њихових мера. Увести делове степена (минуте и секунде) и поступке сабирања и одузимања мера углова.

Објаснити једнакост унакрсних углова и увести нормалност правих. Ученике треба оспособити да цртају нормалу на праву из дате тачке употребом троугаоног лењира, а након истицања нормалности тангенте и одговарајућег полупречника, и за цртање тангенте на кружницу у задатој тачки кружнице. Објаснити шта се подразумева под растојањем тачке од праве. Под углом између правих које нису

међусобно нормалне подразумевати одговарајући оштар угао.

Истаћи углове које образује трансверзала две паралелне праве. Када трансверзала није нормална на паралелним правима, добијене углове поделити на оштре и тупе и истаћи да су сви углови исте врсте међусобно једнаки.

Обновити једнакост наспрамних страница паралелограма, и извести једнакост наспрамних углова паралелограма. Објаснити шта се подразумева под растојањем између две паралелне праве. Истаћи односе углова са паралелним крацима.

Разломци – Појам разломка, као дела целине, ученици су упознали у првом циклусу. На почетку увести појмове правог односно неправог разломка, као и мешовитог броја. Претварање мешовитог броја у неправи разломак и обрнуто, повезати са поступком дељења са остатком.

Геометријску интерпретацију ненегативних рационалних бројева уводимо помоћу бројевне полуправе. Примери за то треба да буду разноврсни, имениоци разломака не треба да буду већи од 10, а ученици треба да схвате важност избора јединичне дужи за прецизно приказивање датих разломака. Бројевна полуправа се може користити и за упоређивање разломака.

Проширивање и скраћивање разломака уводити на основу особине количника да се он не мења када се и дељеник и делилац помноже, односно поделе истим бројем различитим од нуле. Скраћивање разломка до несводљивог повезати са познатим поступком налажења највећег заједничког делиоца бројиоца и имениоца. На примерима показати да се скраћивање може извести и поступно, али да је претходни поступак ефикаснији.

Упознати ученике са различитим начинима упоређивања разломака. Примере који се користе треба илустровати помоћу кружних исечака или фигура у квадратној мрежи и на тај начин повезати овај део теме са темама из геометрије (нпр. угао и мерење угла).

Увођење децималног записа разломка и њихово приказивање на бројевној полуправој повезати са мерењем дужине, масе и запремине течности, коришћењем примера из свакодневног живота. Превођење разломака у децимални запис започети са разломцима који се могу свести на децималне разломке, а након тога увести и појам периодичног децималног записа.

Сабирање и одузимање разломака увести свођењем на заједнички именилац, с тим што на почетку не треба инсистирати на најмањем заједничком садржаоцу. Множење разломака најлакше је илустровати у квадратној мрежи нпр. преко површине правоугаоника. Пре дељења разломака упознати ученике са појмом реципрочне вредности разломка и природног броја. Само дељење увести помоћу једноставних примера дељења разломка природним бројем и на крају уопштити да је дељење разломком исто што и множење његовом реципрчном вредношћу.

Код сабирања, одузимања и множења децималних бројева користити аналогију са извођењем истих операција са природним бројевима. Код дељења увести прво дељење децималног броја природним, а након тога, кроз добро одабране примере, показати како се дељење децималних бројева своди на претходни случај.

Упознати ученике са чињеницом да особине рачунских операција које су важиле у скупу природних бројева, важе и у скупу разломака. Код израза се треба задржати на примерима који нису сувише сложени, јер је циљ увежбавање извођења рачунских операција и примена њихових особина. Приликом обраде једначина и неједначина треба се задржати на једноставнијим примерима и користити аналогију са решавањем једначина и неједначина у скупу природних бројева. Треба имати у виду да су исходи који се односе на изразе, једначине и неједначине развојног типа, односно исходи који се развијају и током наредних разреда.

Веома важан део ове теме су проблемски – текстуални задаци у којима се користе разломци и децимални запис разломака, помоћу којих се подстиче развој логичког начина мишљења. Могу се обрадити и разни проблеми из свакодневног живота, нпр. планирање кућног буџета којим се, поред увежбавања

операција са децималним записом бројева, ствара и основа за развој финансијске писмености, а има и своју васпитну улогу.

У делу који се односи на примену, потребно је ученике оспособити да процентни запис разломка, аритметичку средину и размеру повежу са проблемима из свакодневног живота (попусти, поскупљења, подела новца у одређеној размери, израчунавање просечне оцене, висине или примена аритметичке средине у спорту).

Увођење процентног записа разломка пожељно је обрадити кроз визуелне представе на дијаграмима (најпре квадрата подељеног на стотине, а затим произвољног правоугаоника, правилног многоугла или круга) и кроз ситуације у којима се проценат појављује, као што су израчунавања снижења или поскупљења неког производа, најпре за 25%, 50% и 75%, а након разумевања појма и концепта, и за било коју другу вредност. Кроз ове примере уједно се може увежбавати и превођење разломка у децимални и процентни запис, кроз примере који изискују овакву врсту записа броја.

Аритметичку средину је пожељно обрадити и вежбати на конкретним примерима (оцене у дневнику, спорт, кроз истраживачке задатке и сл.).

Важно је правилно формирање и разумевање појма размере. Оспособити ученике за њено коришћење у пракси: при цртању и читању разних планова и графикана; при одређивању растојања; при решавању проблема поделе у датој размери и при повећавању и смањивању слика. Обраду овог градива подредити практичном циљу, уз повезивање с већ упознатим садржајима математике и других предмета.

Ова област је погодна за развијање разних других компетенција, кроз задатке који би од ученика изискивали различите врсте истраживања. Резултате истраживања ученици треба да представљају графички и на тај начин стекну осећај за упоређивање разломака у различитим записима. За исход који се односи на прикупљање података и приказивање података у табели и кружном дијаграму не постоји одговарајући садржај, јер је предвиђено да се на остваривању овог исхода ради током реализације целе теме.

Осна симетрија – Код увођења појма осне симетрије од велике важности су: примери који се ученицима дају на непосредно посматрање и експериментисање и питања која ученицима постављамо како би дошли до њихових основних представа о најважнијим карактеристикама осне симетрије.

Примере са осном симетријом започети на квадратној мрежи са осама симетрије које су идентичне са линијама мреже, са циљем да ученици самостално дођу до основних особина осне симетрије, а затим прећи на примере без квадратне мреже. Осном симетријом пресликавати тачку, дуж, круг, троугао, квадрат и правоугаоник, а приликом цртања користити геометријски прибор.

Појам осносиметричне фигуре се такође усваја интуитивно, што значи да се низом примера указује да постоје фигуре које имају једну или више оса симетрија и фигуре које немају ту особину.

Ученике научити да користећи геометријски прибор, конструишу симетралу дужи, симетралу угла, нормалу из тачке на праву и примене њихове особине у проблемским задацима.

III. ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Саставни део процеса развоја математичких знања у свим фазама наставе треба да буде и праћење и процењивање степена остварености исхода, које треба да обезбеди што поузданије сагледавање развоја и напредовања ученика. Тај процес треба започети иницијалном проценом нивоа на коме се ученик налази. Прикупљање информација из различитих извора (свакодневна посматрања, активност на часу, учествовање у разговору и дискусији, самосталан рад, рад у групи, тестови) помаже наставнику да сагледа постигнућа (развој и напредовање) ученика и степен остварености исхода. Свака активност је добра прилика за

процену напредовања и давање повратне информације, а ученике треба оспособљавати и охрабривати да процењују сопствени напредак у остваривању исхода предмета.

Назив предмета

БИОЛОГИЈА

Циљ

Циљ наставе и учења биологије је да ученик изучавањем живих бића у интеракцији са животном средином и биолошких процеса развије одговоран однос према себи и природи и разумевање значаја биолошке разноврсности и потребе за одрживим развојем.

Разред

пети

Годишњи

фонд

72 часа

часова

ОБЛАСТ/ТЕМА	ИСХОДИ По завршеној области/ теми ученик ће бити у стању да:	САДРЖАЈИ ПРЕПОРУЧЕНИ
ПОРЕКЛО И РАЗНОВРСНОСТ ЖИВОТА	- истражује особине живих бића према упутствима наставника и води рачуна о безбедности током рада; - групише жива бића према њиховим заједничким особинама; - одабира макро-морфолошки видљиве особине важне за класификацију живих бића;	Жива бића, нежива природа и биологија. Особине живих бића: ћелијска грађа, исхрана, дисање, излучивање, надражљивост, покретљивост, размножавање, раст и развиће. Једноћелијски и вишећелијски организми. Основе класификације: главни (морфолошки) карактери и особине важне за класификацију. Формирање скупова карактера који се уклапају једни у друге (груписање живих бића). Исхрана. Храна као извор енергије и градивних супстанци потребних за обављање свих животних процеса. Дисање као размена гасова у различитим срединама. Излучивање. Надражљивост. Покретљивост – кретање. Размножавање: бесполно и полно. Раст и развиће. Дужина живота. Промене које човек пролази током развића; пубертет и полна зрелост.

ЈЕДИНСТВО ГРАЂЕ И ФУНКЦИЈЕ КАО ОСНОВА ЖИВОТА	- идентификује основне прилагођености спољашње грађе живих бића на услове животне средине, укључујући и основне односе исхране и распрострањење; - једноставним цртежом прикаже биолошке објекте које посматра и истражује и означи кључне детаље;	Живот у воденој и копненој средини – изглед, прилагођености на начин живота Живот у води – изглед, прилагођености на начин живота. Живот на копну – изглед, прилагођености на начин живота. Живот под земљом – изглед, прилагођености на начин живота.
НАСЛЕЂИВАЊЕ И ЕВОЛУЦИЈА	- прикупља податке о варијабилности организама унутар једне врсте, табеларно и графички их представља и изводи једноставне закључке; - разликује наследне особине и особине које су резултат деловања средине, на моделима из свакодневног живота; - поставља једноставне претпоставке, огледом испитује утицај срединских фактора на ненаследне особине живих бића и критички сагледава резултате; - користи доступну ИКТ и другу опрему у истраживању, обради података и приказу резултата;	Преношење особина са родитеља на потомке. Разлике родитеља и потомака. Разлике полног и бесполог размножавања у настанку варијабилности. Јединке унутар једне врсте се међусобно разликују (варијабилност) – узроци варијабилности: наслеђивање и утицај средине на развиће сваке јединке. Варијабилност организама унутар врсте је предуслов за еволуцију.
ЖИВОТ У ЕКОСИСТЕМУ	- доведе у везу промене у спољашњој средини (укључујући утицај човека) са губитком разноврсности живих бића на Земљи; - направи разлику између одговорног и неодговорног односа према живим бићима у непосредном окружењу; - предлаже акције бриге о биљкама и животињама у непосредном окружењу, учествује у њима, сарађује са осталим учесницима и решава конфликте на ненасиљан начин;	Жива бића из непосредног окружења. Позитиван и негативан утицај људи на жива бића и животну средину.. Заштита живих бића и животне средине. Пројекат очувања природе у мом крају. Дивље животиње као кућни љубимци – да или не. Значај врста за човека (самоникло јестиво, лековито, отровно биље; животиње као храна и могући преносиоци болести, отровне животиње).

	- илуструје примерима деловање људи на животну средину и процењује последице таквих дејстава;	
ЧОВЕК И ЗДРАВЉЕ	- идентификује елементе здравог начина живота и у односу на њих уме да процени сопствене животне навике и избегава ризична понашања.	Здрава исхрана и унос воде. Енергетски напаци. Штетност дуванског дима и психоактивних супстанци. Физичка активност и здравље. Промене у пубертету и последице прераног ступања у сексуалне односе.

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА:

Математика

Физичко и здравствено васпитање

Информатика и рачунарство

Географија

Техника и технологија

Ликовна култура

Српски језик и књижевност

Матерњи језик

УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Програм биологије за пети разред је део спиралног наставног програма биологије за основну школу и оријентисан је на остваривање исхода.

Спирални наставни програм подразумева да у сваком разреду из сваке области ученик усваја мању количину информација, до којих долази самостално уз подршку наставника. У сваком наредном разреду количина информација – знања се по мало повећава, при чему се ново знање повезује са знањем и искуством стеченим у претходном разреду, уз постепено појачавање захтева, у смислу логичких и методолошких операција. На тај начин се знање постепено проширује и продубљује, односно гради.

Исходи су искази о томе шта ученици умеју да ураде на основу знања која су стекли учећи биологију. Представљају опис интегрисаних знања, вештина, ставова и вредности ученика у пет области предмета: *порекло и разноврсност живота, јединство грађе и функције као основа живота, наслеђивање и еволуција, живот у екосистему и човек и здравље.* (Исходи за шесту област посматрање, мерење и експеримент у биологији су распоређени у претходних пет, сходно планираним активностима.) Исходи омогућавају да се циљ наставе биологије достигне у складу са предметним и међупредметним компетенцијама и ревидираним стандардима. Они не прописују структуру, садржаје и организацију наставе, као ни критеријуме и начин вредновања ученичких постигнућа. За израду исхода коришћена је Блумова ревидирана таксономија. Исходи су формулисани на нивоу примене.

Главна карактеристика наставе усмерене на остваривање исхода биологије је настава усмерена на учење у школи, што значи да ученик треба да учи:

- *смислено*: повезивањем оног што учи са оним што зна и са ситуацијама из живота; повезивањем оног што учи са оним што је учио из биологије и других предмета;
 - *проблемски*: самосталним прикупљањем и анализирањем података и информација; постављањем релевантних питања себи и другима; развијањем плана решавања задатог проблема;
 - *дивергентно*: предлагањем нових решења; смишљањем нових примера; повезивањем садржаја у нове целине;
 - *критички*: поређењем важности појединих чињеница и података; смишљањем аргумената;
 - *кооперативно*: кроз сарадњу са наставником и другим ученицима; кроз дискусију и размену мишљења; уважавајући аргументе саговорника.
- Учећи на овај начин, ученик стиче нове вредности јер наставник поставља другачије захтеве.

I. ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Наставни програм оријентисан на исходе наставнику даје већу слободу у креирању и осмишљавању наставе и учења. Улога наставника је да контекстуализује овај дати програм потребама конкретног одељења имајући у виду: састав одељења и карактеристике ученика; уџбенике и друге наставне материјале које ће користити; техничке услове, наставна средства и медије којима школа располаже; ресурсе, могућности, као и потребе локалне средине у којој се школа налази. Полазећи од датих исхода и садржаја наставник најпре креира свој годишњи–глобални план рада из кога ће касније развијати своје оперативне планове. Исходи дефинисани по областима олакшавају наставнику даљу операционализацију исхода на ниво конкретне наставне јединице. Сада наставник за сваку област има дефинисане исходе. Од њега се очекује да за сваку наставну јединицу, у фази планирања и писања припреме за час, дефинише пирамиду исхода на три нивоа: оне које би сви ученици требало да достигну, оне које би већина ученика требало да достигне и оне које би требало само неки ученици да достигну. На овај начин постиже се индиректна веза са стандардима на три нивоа постигнућа ученика. При планирању треба, такође, имати у виду да се исходи разликују, да се неки лакше и брже могу остварити, али је за већину исхода потребно више времена и више различитих активности. У фази планирања наставе и учења веома је важно имати у виду да је уџбеник наставно средство и да он не одређује садржаје предмета. Зато је потребно садржајима датим у уџбенику приступити селективно и у односу на предвиђене исходе које треба достићи. Поред уџбеника, као једног од извора знања, на наставнику је да ученицима омогући увид и искуство коришћења и других извора сазнавања. Препорука је да наставник планира и припрема наставу самостално и у сарадњи са колегама због успостављања корелација међу предметима (представљање група организама Веновим дијаграмима, писање есеја на матерњем и страном језику који уче, цртање итд.).

II. ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Ученици у пети разред улазе са знањем основних биолошких појмова, са одређеним животним искуствима и уобличеним ставовима, али и да се по томе разликују, и да на томе треба пажљиво градити нова знања, вештине, ставове и вредности. Док се не појаве уџбеници који одговарају овом програму, препоручује се да наставници израђују материјале за учење.

Акценат наставе биологије у петом разреду је на разумевању концепта разноврсности живог света и његовог значаја за природу и човека, значаја процеса који карактеришу живот и односа који се успостављају у природи. То би требало да буде добра основа за даље учење биологије и осталих предмета из природне групе и развој научног и критичког приступа биолошким феноменима.

Област: Порекло и разноврсност живог света

У изучавању ћелије акценат је на томе да је ћелија основна јединица грађе свих живих бића, да има своје основне делове (ћелијску мембрану, цитоплазму са органелама и једро са наследним материјалом, као и да постоје ћелије чији се наследни материјал налази слободан у цитоплазми, као у случају бактерија) и да према броју ћелија разликујемо једноћелијска и вишећелијска жива бића. Није потребно детаљно изучавати грађу ћелије, нити помињати поједине органеле. Процедуре за истраживање и елементе безбедног рада одређује наставник и упознаје ученике. Препорука је да се микроскоп не користи, већ да ђаци током вежбе самостално користе лупу посматрајући крупне ћелије које су им доступне сходно окружењу у коме се школа налази, као нпр. ћелије паренхима поморанце, јаје птице, икра рибе, јаја водоземаца...

Изучавање заједничких особина живих бића треба обрадити кроз огледе (потребе за водом, одговарајућом температуром за раст, дисање, развој и размножавање и исхрана се могу пратити на квасцу; дисање, у смислу размене гасова, се може пратити огледом са свећом; кретање се може пратити огледом са кишном глистом на папиру итд). Потребно је заједничке особине обрађивати упоредо, на представницима свих великих група, али би увек требало кренути од човека као бића које је овом узрасту најближе. Особине које се не могу обрадити огледом, могу се обрадити кроз истраживачки рад ученика. Препорука је да ученици овог узраста све задатке обављају у пару, чиме развијају способности сарадње и ненасилне комуникације, а наставник може да оствари много бољи увид у активности ученика. Све што ученици посматрају или истражују би требало да прикажу цртежом и на њему обележе кључне детаље.

После истраживања заједничких особина, ученици би требало самостално да изводе груписање организама, према задатом критеријуму. Наставник може самостално одабрати једну или више група (на примеру биљака и животиња) погодних за савладавање научног принципа класификације организама. Треба више пажње посветити карактеристичним особинама (морфологији), а не ономе што жива бића раде (нпр. расту целог живота, могу да пливају...), како изгледају (нпр. имају одређену боју), или зато што *a priori* знамо припадност групи (нпр. цветнице, бескичмењаци, сисари...). Овакав начин на који се жива бића класификују путем успостављања хијерархије главних „атрибута“ (карактера) које имају и уклапања у поједине скупове (групе), омогућава увођење научног приступа и разумевање биолошке еволуције. Не препоручује се увођење нижих систематских категорија, осим врсте због наслеђивања особина. Слично као и код обраде заједничких особина живих бића, све што ученици посматрају или истражују би требало да прикажу цртежом и на њему обележе кључне детаље, као и да направе речник основних појмова, при чему на овом узрасту не инсистирати на употреби појмова као што су морфологија, анатомија, хијерархија...

Препоручени број часова за реализацију ове области је: 16 за обраду, 8 за утврђивање, 9 за вежбе и 1 час за систематизацију.

Област: Јединство грађе и функције као основа живота

У овој области је акценат на ученичком истраживању спољашњих особина живих бића из непосредног окружења и њиховом односу са условима средине у којој живе (нпр. за *живот у воденој и копненој средини* жаба, комарац, вилин коњиц итд; за *живот у води* речна шкољка, речни рак, шаран, штука, локвањ, дрезга, нека алга итд; за *живот на копну* човек, срна, пас, мачка, јазавац, слепи миш, сова ушара, кокошка, шумски мрав, стрижибуба, храст, смрча, дивља ружа, љубичица, хајдучка трава, камилица, ливадарка итд; за *живот под земљом* кртица, ровац, кишна глиста итд;) због чега у препорученим садржајима нема морских организама. Ако су ученици заинтересовани за њих, јер их срећу у нпр. географији или научно-популарним емисијама, наставник треба да одговори њиховим образовним потребама. Треба имати у виду да су примери дати у табели само препоручени садржаји, тј. наставник може користити све или само неке од примера, а може увести и нове адекватне примере, сходно окружењу у коме се школа налази, структури одељења и интересовању ученика. Резултате истраживања би требало искористити за генерализацију и увођење новог појма – прилагођеност (адаптација). Часови утврђивања и часови вежбања могу се искористити за радионичарски рад описивања и цртања животних форми на карактеристичним примерима.

Препоручени број часова за реализацију ове области је: 5 часова за обраду, 4 за утврђивање, 1 за вежбу и 1 час за систематизацију

Област: Наслеђивање и еволуција

Исходи ове области доприносе промени концептуалне основе учења биологије јер уводе филогенетско-еволутивни приступ који повезује све области знања у биологији. Такође, савремена сазнања из области наслеђивања и еволуције (генетика, молекуларна биологија, биотехнологија, медицина) су већ део опште (медијске) културе, што ове садржаје чини неопходним у свакодневном животу.

У овој области акценат је на преносу особина са родитеља на потомке размножавањем, разликама бесполог и полног размножавања у погледу наслеђивања особина и разликовању наследних и ненаследних утицаја у развићу особина јединки. Потребно је разјаснити да се особине једне јединке развијају под утицајем наследних фактора које је она добила од родитеља и, истовремено, под утицајем животних услова у којима се њено развиће одвија. Требало би нагласити да варијабилност (различитост јединки) унутар једне врсте настаје кроз садејство ових фактора. Наведене феномене би требало обрадити кроз ученичко истраживање варијабилности унутар једне врсте (нпр. разлике између деце у одељењу, у димензијама и боји плодова на пијаци, између говеда у истом домаћинству; уочавање разлика у висини стабла, броју листова и цветова биљака које расту у хладу и оних који расту на сунцу, или биљака које расту у близини саобраћајница и даље од њих) и кроз оглед са пелцерима или листовима афричке љубичице (биљке са истим наследним материјалом различито изгледају када расту под различитим условима). Огледу треба да претходи постављање хипотезе која ће бити огледом испитана (шта очекујем да ће се десити ако резнице исте биљке гајим у различитим условима осветљености и слично). Закључци о наслеђивању, утицају фактора животне средине и индивидуалној варијабилности могу бити генерализовани и повезани са питањима из свакодневног живота. На овај начин се постиже разумевање различитости између људи са акцентом на то да је свака особа јединствена и непоновљива (чиме се доприноси фундаменталној изградњи осећања прихватања и толеранције јер сви смо међусобно различити). Такође, на овај начин намеће се суштинско разумевање разлога због којих животни стил сваког од нас (исхрана, физичка активност, пушење, наркоманија и сл.) утиче на наше особине (нпр. раст и формирање тела током одрастања и касније) и на потенцијална обољевања.

Табеларно и графичко приказивање резултата, са обавезним извођењем закључака, би требало практиковати увек када се прикупљају подаци. Препорука је да се ИКТ опрема користи за прикупљање, обраду података и представљање резултата истраживања или огледа, када се ученици оспособе за њено коришћење на часовима предмета *информатика и рачунарство* и *техника и технологија*.

У петом разреду, неопходно је увести само појам наследног материјала као узрока уочене различитости и појам врсте због варијабилности. Не препоручује се увођење појмова ген, хроматин, хромозом, Менделових правила наслеђивања и слично.

Препоручени број часова за реализацију ове области је: 3 часа за обраду, 1 за утврђивање, 2 за вежбе и 1 за систематизацију.

Област: Живот у екосистему

Исходи у овој области омогућавају да се жива бића проучавају у амбијенту у којем реално живе и да се код ученика развија осећање одговорности за заштиту природе и биолошке разноврсности, као и свест о властитом положају у природи и потреби одрживог развоја.

Препорука је да се часови намењени реализацији исхода из ове области изводе што чешће ван учионице у природном окружењу (школском дворишту или на неком другом терену), где би ђаци самостално или у групама проучавали жива бића, прикупљали податке, осмишљавали и реализовали еколошке пројекте. Пројекте могу да осмисле на почетку школске године, да их реализују током читаве

године, а на часовима предвиђеним за ову област да представе резултате. Препоручени број часова за реализацију ове области је: 4 часа за обраду, 3 за утврђивања, 4 за вежбе и 1 за систематизацију.

Област: Човек и здравље

У овој области акценат је на основним чињеницама о здравој исхрани (ужина спремљена код куће), води као најздравијем пићу, штетности енергетских пића и дуванског дима. Промене у и на телу, као последице пубертета, требало би повезати са потребом одржавања личне хигијене и хигијене животног простора и опасностима од ступања у преране сексуалне односе. Препорука је да се за обраду ових појмова повремено доведу стручњаци или одведу ученици у одговарајуће установе. Свакако би требало обраду прераног ступања у сексуалне односе обрадити заједно са школским психологом. Препоручени број часова за реализацију ове области је: 4 часа за обраду, 2 за утврђивање (један је за дебату), 1 за вежбу и 1 за систематизацију.

У настави оријентисаној на постизање исхода, предност имају групни начин рада и индивидуализована настава. Ови начини организације наставе помажу ученицима да науче како се учи, да напредују у учењу сопственим темпом, да развијају унутрашњу мотивацију (потребу за сазнавањем) и иницијативу, да развијају вештину комуникације, аргументовани дијалог, толерантно понашање и солидарност. Користе се активни начини учења, као што је комбинација програмиране наставе (програмиран материјал многи наставници остављају на друштвеним мрежама или сајтовима школа, па се њихови ученици служе њима и уче темпом који им одговара) и проблемске наставе (на часу ученици, користећи стечена знања, решавају проблем који наставник формулише) или учење путем открића (наставник инструкцијама усмерава ученике који самостално истражују, структуришу чињенице и извлаче закључке; тако сами упознају стратегије учења и методе решавања проблема, што омогућава развој унутрашње мотивације, дивергентног мишљења, које отвара нове идеје и могућа решења проблема). На интернету, коришћењем речи *WebQuest*, *project-based learning*, *thematic units*, могу се наћи примери који се, уз прилагођавање условима рада, могу користити.

Да би сви ученици достигли предвиђене исходе, потребно је да наставник упозна специфичности начина учења својих ученика и да према њима планира и прилагођава наставне активности. Проблеми су решиви уз сарадњу са стручним сарадницима и колегама из одељенских већа и стручног већа.

III. ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

У настави оријентисаној на достизање исхода вреднују се процес и продукти учења. Да би вредновање било објективно и у функцији учења, потребно је ускладити нивое циљева учења и начине оцењивања.

Ниво циља учења	Одговарајући начин оцењивања
Памтити (навести, препознати, идентификовати...)	Објективни тестови са допуњавањем кратких одговора, задаци са означавањем, задаци вишеструког избора, спаривање појмова.
Разумети (навести пример, упоредити, објаснити, препричати...)	Дискусија на часу, мапе појмова, проблемски задаци, есеји.

Применити (употребити, спровести, демонстрирати...)	Лабораторијске вежбе, проблемски задаци, симулације.
Анализирати (систематизовати, приписати, разликовати...)	Дебате, истраживачки радови, есеји, студије случаја, решавање проблема.
Евалуирати (проценити, критиковати, проверити...)	Дневници, студије случаја, критички прикази, проблемски задаци.
Креирати (поставити хипотезу, конструисати, планирати...)	Експерименти, истраживачки пројекти.

Такође, потребно је ускладити оцењивање са његовом сврхом.

Сврха оцењивања	Могућа средства оцењивања
Оцењивање наученог (сумативно)	Тестови, писмене вежбе, извештаји, усмено испитивање, есеји.
Оцењивање за учење (формативно)	Посматрање, контролне вежбе, дијагностички тестови, дневници, самоевалуација, вршњачко оцењивање, практичне вежбе.

У вредновању наученог, поред усменог испитивања, најчешће се користе тестови знања. На интернету, коришћењем кључних речи *outcome assessment (testing, forms, descriptiv/numerical)*, могу се наћи различити инструменти за оцењивање и праћење.

У формативном оцењивању се користе различити инструменти, а избор зависи од врсте активности која се вреднује. Када је у питању нпр. практичан рад (тимски рад, пројектна настава, теренска настава и слично) може се применити табела у којој су приказани нивои постигнућа ученика са показатељима испуњености. Наставник треба да означи показатељ који одговара понашању ученика.

Вредновање активности, нарочито ако је тимски рад у питању, се може обавити са групом тако да се од сваког члана тражи мишљење о сопственом раду и о раду сваког члана понаособ (тзв. вршњачко оцењивање).

У процесу оцењивања добро је користити портфолио (збирка докумената и евиденција о процесу и продукцима рада ученика, уз коментаре и препоруке) као извор података и показатеља о напредовању ученика. Предности коришћења портфолија су вишеструке: омогућава континуирано и систематично праћење напредовања, подстиче развој ученика, представља увид у праћење различитих аспеката учења и развоја, представља подршку у оспособљавању ученика за самопроцену, пружа прецизнији увид у различите области постигнућа (јаке и слабе стране) ученика. Употребу портфолија отежавају недостатак критеријума за одабир продуката учења, материјално-физички проблеми, време, финансијска средства и велики број ученика. Већи број ометајућих фактора је решив успостављањем сарадње наставника са стручним сарадником у прикупљању прилога и успостављању критеријума оцењивања, уз коришћење Блумове таксономије.

Како ни један од познатих начина вредновања није савршен, потребно је комбиновати различите начине оцењивања. Једино тако наставник може да сагледа слабе и јаке стране сваког свог ученика. Приликом сваког вредновања постигнућа потребно је ученику дати повратну информацију која помаже да разуме грешке и побољша свој резултат и учење. Ако наставник са ученицима договори показатеље на основу којих сви могу да прате напредак у учењу, ученици се уче да размишљају о квалитету свог рада и о томе шта треба да предузму да би свој рад унапредили. Оцењивање тако постаје инструмент за напредовање у учењу. На основу резултата праћења и вредновања, заједно са ученицима треба планирати процес учења и бирати погодне стратегије учења.

Рад сваког наставника састоји се од планирања, остваривања и праћења и вредновања. Важно је да наставник континуирано прати и вреднује, осим постигнућа ученика, и процес наставе и учења, као и себе и сопствени рад. Све што се покаже добрим и корисним наставник ће користити и даље у својој наставној пракси, а све што се покаже као недовољно ефикасним и ефективним требало би унапредити.

1. ИЗБОРНИ НАСТАВНИ ПРЕДМЕТИ

Назив предмета

ГРАЂАНСКО ВАСПИТАЊЕ

Циљ

Циљ наставе и учења *грађанског васпитања* је да ученик изучавањем основних принципа, вредности и процедура грађанског друштва постане свестан својих права и одговорности, осетљив за потребе појединаца и заједнице и спреман да активно делује у заједници уважавајући демократске вредности.

Разред

пети

Годишњи фонд часова

36 часова

ОБЛАСТ /ТЕМА	ИСХОДИ По завршеној области /теми ученик ће бити у стању да:	САДРЖАЈИ
ЉУДСКА ПРАВА Права детета	- разликује жеље од потреба и наведе примере везе између потреба и људских права; - препозна своје потребе, као и потребе других и да их уважава; - штити своја права на начин који не угрожава друге и њихова права; - учествује у доношењу правила рада групе и поштује их; - аргументује потребу посебне заштите права детета; - на примеру препозна уграђеност права деце у основним документима која уређују рад школе; - наводи примере и показатеље остварености и кршења дечијих права; - наводи чиниоце који утичу на остварење дечијих права; - поштује права и потребе ученика који су у инклузији у његовом одељењу /школи; - препозна ситуације кршења својих права и права других; - идентификује кршење људских права на примеру неког историјског догађаја;	<u>Потребе и права</u> Потребе и жеље. Потребе и права. Права и правила у учионици. Правила рада у учионици, доношење групних правила. <u>Права детета у документима о заштити права</u> Посебност права детета и људска права. Конвенција о правима детета. Врсте права. Показатељи остварености и кршења дечијих права . Конвенција о правима детета у документима која се односе на школу.

ДЕМОКРАТСКО ДРУШТВО Школа као заједница	- поштује правила одељенске заједнице и правила на нивоу школе; - поступа у складу са моралним вредностима грађанског друштва; - искаже свој став о значају правила у функционисању заједнице; - понаша се у складу са правилима и дужностима у школи; - наводи начине демократског одлучивања; - препозна одговорност одраслих у заштити права деце; - објасни улогу појединца и група у заштити дечијих права; - реално процени сопствену одговорност у ситуацији кршења нечијих права и зна коме да се обрати за помоћ;	<u>Права и функционисање заједнице</u> Моје заједнице. Школа као заједница. Одлучивање у учионици и школи. Гласање и консензус као демократски начини одлучивања. <u>Одговорности и обавезе у заједници</u> Одговорност деце. Одговорности одраслих (родитеља, наставника). <u>Кршење и заштита права</u> Шта могу и коме да се обратим у ситуацијама насиља.
ПРОЦЕСИ У САВРЕМЕНОМ СВЕТУ Сукоби и насиље	- препозна и анализира сличности и разлике између ученика у групи; - прихвата друге ученике и уважава њихову различитост; - проналази примере моралних поступака у књижевним делима које чита, у медијима и у свакодневном животу; - наводи примере из свакодневног живота предрасуда, стереотипа, дискриминације, нетолеранције по различитим основама; - проналази примере нетолеранције и дискриминације у књижевним делима која чита; - у медијима проналази примере предрасуда, стереотипа, дискриминације, нетолеранције по различитим основама и критички их анализира; - препозна и објасни врсте насиља; - прави разлику између безбедног и небезбедног понашања на друштвеним мрежама; - заштити од дигиталног насиља; - анализира сукоб из различитих углова	<u>Наши идентитети</u> Наше сличности и разлике (раса, пол, национална припадност, друштвено порекло, вероисповест, политичка или друга уверења, имовно стање, култура, језик, старост и инвалидитет). Стереотипи и предрасуде. Дискриминација. Толеранција. <u>Сукоби и насиље</u> Сукоби и начини решавања сукоба. Предности конструктивног решавања сукоба. Врсте насиља: физичко, активно и пасивно, емоционално, социјално, сексуално, дигитално. Реаговање на насиље. Начини заштите од насиља.

	(препознаје потребе учесника сукоба) и налази конструктивна решења прихватљива за све стране у сукобу; - аргументује предности конструктивног начина решавања сукоба;	
ГРАЂАНСКИ АКТИВИЗАМ	- препознаје примере грађанског активизма у својој школи и исказује позитиван став према томе; - идентификује проблеме у својој школи; - прикупља податке о проблему користећи различите изворе и технике; - осмишљава акције, процењује њихову изводљивост и предвиђа могуће ефекте; - активно учествује у тиму, поштујући правила тимског рада (у групној дискусији показује вештину активног слушања, износи свој став заснован на аргументима, комуницира на неугрожавајући начин); - учествује у доношењу одлука у тиму/групи поштујући договорене процедуре и правила; - учествује у извођењу акције; - процењује ефекте спроведене акције и идентификује пропусте и грешке; - презентује, образлаже и аргументује изабрану акцију и добијене резултате за унапређивање живота у школи.	<u>Планирање и извођење акција у школи у корист права детета</u> Учешће ученика у школи. Избор проблема. Тражење решења проблема. Израда плана акције. Анализа могућих ефеката акције. Планирање и извођење акције. Завршна анализа акције и вредновање ефеката. Приказ и анализа групних радова.

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

Српски језик и књижевност

Матерњи језик

Историја

Ликовна култура

Музичка култура

Информатика и рачунарство

УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Програм наставног предмета *грађанско васпитање*, у другом циклусу основног образовања и васпитања, организован је по моделу спирале и оријентисан је на остваривање исхода. Исходи су искази о томе шта ученици умеју да ураде на основу онога што су стекли учећи овај предмет. Они представљају опис интегрисаних знања, вештина, ставова и вредности ученика у четири области (*Људска права, Демократско друштво, Процеси у савременом свету и Грађански активизам*) које се налазе у свим програмима другог циклуса. Теме по областима се спирално развијају што значи да се постојећи садржаји из разреда у разред проширују и продубљују, а многи исходи се надограђују или се, ако је у питању вештина, унапређују. Типичан пример таквог исхода су они који се односе на комуникацију. Активно слушање и конструктивно реаговање су исходи који се постепено унапређују кроз бројне активности и садржаје. Слично је и са јачањем осетљивости за потребе и права других, препознавање дискриминације и многе друге исходе који се не могу брзо и лако остварити обрадом само једног програмског садржаја. Све четири области су једнако важне, а наставник их, у непосредном раду са ученицима, интегрише јер између њих постоји природна веза.

У програму су наведени садржаји које наставник може да допуњује, проширује и мења према конкретним потребама и плану сопственог рада али увек имајући у виду исходе које треба остварити. Редослед наведених исхода не исказује њихову важност јер су сви од значаја за постизање општег циља предмета. Између исхода, како у оквиру једне, тако и више области, постоји повезаност. Остваривање једног исхода доприноси остваривању других исхода. Многи исходи су процесни и представљају резултат кумулативног дејства образовно-васпитног рада, током дужег временског периода. Посебност грађанског васпитања је у томе што је оно део ширег концепта образовања за демократију и грађанско друштво и у том смислу је тесно повезано са другим предметима, ваннаставним активностима и уопште етосом школе.

По врсти, исходи могу бити:

- а) сазнајни (нпр. *објасни улогу појединца и група у заштити децијих права*);
- б) емоционални (нпр. *препозна своје потребе, као и потребе других*);
- в) вољни (нпр. *учествује у извођењу акције*);
- г) комбиновани (нпр. *препознаје примере грађанског активизма у својој школи и исказује позитиван став према томе јер ставови садрже сазнајну, емоционалну и вољну компоненту*).

Сазнајни исходи се најлакше остварују, али тек кад су исходи све три врсте остварени општи циљ предмета је достигнут у потпуности. Зато није довољно познавати принципе конструктивне комуникације већ и комуницирати на такав начин. У овом програму постоје многи исходи који су вољни и манифестују се у понашању ученика али треба имати у виду да је за њихово остварење потребно више времена и више прилика да се научено непосредно практикује. Образовање **за** демократију није исто што и образовање **о** демократији. Зато овај програм тежиште не ставља на знања, већ на вештине применљиве у свакодневном животу у демократској заједници, на демократске ставове и вредности о универзалности права, једнакости, слободи и одговорности, социјалној осетљивости и припадности заједници, уз спремност да се активно делује за сопствену добит као и добит других.

Остваривање овако постављених исхода захтева примену различитих интерактивних облика рада као и одабир и коришћење одговарајућих метода и техника рада са ученицима. Наставници су у прилици да бирају: радионице, симулације, играње улога, студије случаја, дебате, дискусије, пројекте, истраживања, промоције, покретање акција као и да сами осмисле неке друге активности. За ученике петог разреда неке

од ових метода рада су новина те их треба постепено навикавати на начин рада где су и они активни креатори наставе.

Садржај *грађанског васпитања* има природну везу са другим наставним предметима. То се види у исходима који се односе на препознавање добрих примера и кршење људских права у садржајима који се обрађују у историји или у књижевним делима која се читају у оквиру српског језика и књижевности, односно матерњег језика. Из тог разлога, међупредметно планирање је велика подршка остварењу циља овог предмета.

Посебну пажњу треба обратити на последњу област програма где се претходно стечена знања и вештине интегришу и практикују. Акције треба да буду мале и изводљиве али да имају све неопходне кораке. Ученике треба охрабрити када наиђу на тешкоће и јасно указивати да су и неуспеле акције такође добре, јер њиховом анализом долазимо до увида који су кораци били погрешни. Бројни су примери тема у оквиру којих се могу осмислити акције у школи у корист права детета. На пример, вршњачка подршка је важан сегмент укупне подршке инклузивног образовања, тако да је укљученост младих људи у овај сегмент живота и рада школе веома значајан. Он се огледа управо у заједничком промишљању наставника и ученика на тему како осмислити план подршке, како га најуспешније реализовати, водећи рачуна о потребама сваког ученика обухваћеног инклузивним образовањем.

У предмету *грађанско васпитање* продукти ученичких активности имају посебан значај. Они могу бити различите врсте као што су постери, аудио-визуелни записи, презентације, прикази резултата истраживања, представе и друго. Они се могу користити при интеграцији или рекапитулацији обрађених садржаја, процени напредовања ученика, као и самопроцени наставника колико успешно ради. Продукти се могу користити и ван групе, на пример на изложби у холу школе, у школским новинама, сајту школе, у раду ученичког парламента, у локалној заједници или локалним медијима.

За реализацију наставе овог предмета и остваривање дефинисаних исхода, врло је важна улога наставника. Он је модел који својим понашањем даје пример и доприноси стварању демократске атмосфере која је погодна за размену и аргументовање идеја и мишљења међу ученицима; он је тај који даје повратне информације и подстиче ученике на разумевање односа у групи. Коструктивна комуникација и демократске процедуре нису само циљ већ и начин да се остваре жељени исходи. Битно је да наставник обезбеди равноправну укљученост сваког ученика (уважавајући различитост како у стиловима учења тако и у типу личности). Реализација програма треба да се одвија у складу са принципима интерактивних односа (активне, проблемске и истраживачке наставе), са сталним рефлексцијама на одговарајуће појаве из друштвеног контекста (прошлости и још више садашњости). Посебан захтев за наставнике представља потреба за припремом нових, актуелних материјала који најбоље одговарају садржају и исходима. Они се могу наћи у различитим изворима информација. За реализацију појединих тема могу се користити филмови јер активирају когнитивну и афективну страну личности и подстицајно делују на ученике да искажу мисли, осећања и ставове. Не треба занемарити ни интернет и различите социјалне мреже јер су то облици комуникације који су блиски младима и на којима се могу препознати и анализирати многи проблеми живота у савременом свету, али и разговарати о говору мржње, нетолеранцији, другим облицима кршења права, као и дигиталном насиљу. Наставник треба да обезбеди да се на часу сваки ученик осећа уважено, прихваћено и добродошло у својој различитости, уз обавезу да поштује и уважи друге и другачије погледе и мишљења. Наставник треба да подстиче код ученика способност да разумеју сопствену одговорност у ситуацијама дискриминације и насиља, као и да бирају конструктивне начине реаговања на њих.

Због специфичног статуса предмета (изборност у сваком разреду) сасвим је извесно да ће група у петом разреду бити хетерогена по искуству у области грађанског васпитања (најчешће промене изборног

предмета дешавају се на преласку у други циклус). Зато је важно на почетку школске године пажљиво и уз поштовање процедура донети правила рада (јер група без реда и основних правила не може бити демократска). Битно је и да сви ученици учествују у доношењу правила како би свима била разумљива њихова функција. А да би се поштовала важно је да се договоре и прихвате начини њихове контроле (ученици одлучују о мерама за њихово непоштовање). Неколико првих часова су прилика да се ученици подсети шта су научили, да размене сопствена знања, ставове, вредности и вештине као и да се уведу у садржаје којима ће се бавити. Посебну пажњу треба обратити на ученике који се по први пут у петом разреду сусрећу са овим предметом. На основу утврђених потреба ученика, наставник ће планирати реализацију наставе за сваку конкретну групу. Таква ситуација неуједначеног предзнања је прилика за вршњачко учење јер током часа *грађанског васпитања* ученици уче једни од других доприносе настави својим искуствима, знањима и способностима.

Значај предмета налази се и у чињеници да исходи *грађанског васпитања* у великој мери доприносе развоју неколико међупредметних компетенција и да се његови садржаји врло добро уклапају у различите ваннаставне активности. Посебно је значајан допринос развоју међупредметне компетенције комуникација јер се при раду на свим садржајима инсистира на исказивању сопственог мишљења, осећања, ставова и то на начин који не угрожава друге, као међупредметне компетенције решавање проблема јер је приступ предмету да се у свакој тематској целини ученици оснажују да препознају проблеме али и активно траже решења.

Чињеница да се предмет описно оцењује не умањује потребу да се континуирано прати напредовање ученика у достизању исхода које започиње иницијалном проценом нивоа на коме се ученик налази и у односу на шта ће се процењивати његово даље напредовање. Свака активност је добра прилика за процену напредовања и давање повратне информације, а ученике треба оспособљавати и охрабривати да процењују сопствени напредак у остваривању исхода предмета, као и напредак других ученика. *Грађанско васпитање* пружа изузетну могућност за неговање саморефлексије (промишљање ученика о томе шта зна, уме, може) и подстицање саморегулације процеса учења кроз постављање личних циљева напредовања и планирања како да се остваре.

Назив предмета

ДРУГИ СТРАНИ ЈЕЗИК

Циљ

Циљ наставе и учења страног језика је да се ученик усвајањем функционалних знања о језичком систему и култури и развијањем стратегија учења страног језика оспособи за основну писмену и усмену комуникацију и стекне позитиван однос према другим језицима и културама, као и према сопственом језику и културном наслеђу.

Разред

пети

Годишњи фонд часова

72 часа

ЕНГЛЕСКИ ЈЕЗИК

ОБЛАСТ/ ТЕМА Комуникативне функције	ИСХОДИ По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да у усменој и писаној комуникацији:	САДРЖАЈИ
Поздрављање	- поздрави и отпоздрави, примењујући најједноставнија језичка средства;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Реаговање на усмени или писани импулс саговорника (наставника, вршњака, и слично) и иницирање упознавања; успостављања контакта (нпр. при сусрету, на разгледници, у имејлу, СМС-у). Садржаји <i>Hi! Hello. Good morning / evening / afternoon. How are you? I'm fine thank you, and you? Goodbye. Bye. See you (later / tomorrow).</i> (Интер)културни садржаји: формално и неформално поздрављање; устаљена правила учтивости.
Представљање себе и других; давање основних информација о себи; давање и и тражење основних информација о другима	- представи себе и другог; - разуме јасно постављена једноставна питања личне природе и одговара на њих;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Иницирање упознавања, посредовање у упознавању и представљање других особа, присутних и одсутних, усмено и писано; слушање и читањекратких и једноставних текстова којим се неко представља; попуњавање формулара основним личним подацима (пријава на курс, претплата на дејчи часопис, налепница за пртљаг, чланска карта и слично).

		Садржаји <i>My name's Maria /I'm Maria. What's your name? This is my friend. His name is Marko. Maria, this is Barbara. Barbara this is Maria. Nice / Pleased to meet you. How old are you? I'm 11. John isn't twelve. He's thirteen. Who's this? It's Carla. What's your phone number / address / mail address? Where are you from? I'm from (Spain). They're from Britain. What nationality are you / is she/he? I'm (Spanish). Who's this? It's my father. Who's that? It's my sister. Her name's Susan. These are my friends. Those are their dogs, Blacky and Spot.</i> Личне заменице у функцији субјекта - I, you ... Присвојни придеви – <i>my, your...</i> Показне заменице – <i>this/these, that/those</i> Глагол <i>to be</i> – <i>the Present Simple Tense</i> Питања са <i>Who/What/Where/How (old)</i> Основни бројеви (1–100) (Интер)културни садржаји: формално и неформално представљање, сличности и разлике у именовању сродства, земље енглеског говорног подручја.
Разумевање и давање једноставних упутстава и налога	- разуме упутства и налоге и реагује на њих;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање налога и упутстава и реаговање на њих (комуникација у учионици – упутства и налози које размењују учесници у наставном процесу, упутства за игру и слично). Садржаји <i>Let's start. Quiet, please. Listen to me! Stand up. Sit down. Say hello / goodbye to your friend/him/her/them. Open / Close your books. Put down your pencils. Open the window, please. Come here / to the board. Give me your book, please. Don't do that. Listen and sing / do / number / point /match /repeat... Read and say / write / complete the sentences / dialogue / chart. Move to the right / left. Go back to the start / number 1.</i>

		Императив Личне заменице у функцији објекта - <i>me, her, him...</i> (Интер)културни садржаји: поштовање основних норми учтивости, песме.
Исказивање правила понашања	- разуме једноставна и пажљиво исказана правила понашања (сугестије, препоруке, забране) и реагује на њих, уз визуелну подршку (знакови, симболи и слично) и без ње;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање једноставних исказа у вези са правилима понашања. Садржаји <i>Can I sit here? Sorry, you can't. We cannot / can't talk in class. You must switch off your mobile phone. You must not / mustn't feed the animals. You mustn't take photos here.</i> Модални глаголи за изражавање дозволе и забране – <i>can/can't/cannot, must/mustn't/must not</i> (Интер)културни садржаји: понашање на јавним местима, значење симбола.
Позив и реаговање на позив за учешће у заједничкој активности	- разуме позив и реагује на њега, - упути позив на заједничку активност;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање кратких једноставних позива на заједничку активност и реаговање на њих, усмено или писано (позив на рођендан, журку, на игру, у биоскоп...); упућивање и прихватање /одбијање позива на заједничку активност, усмено или писано, користећи најједноставније изразе молби, захвалности, извињења. Садржаји <i>Let's play football / the memory game / go to the cinema. Come and play with me! Can/Could you come over to my place / to my party tomorrow afternoon? OK. All right. Sure. Why not? Well, I'm not sure. Sorry, I can't. Thank you, but I can't.</i> Императив Модални глаголи за изражавање предлога - <i>can/could</i> (Интер)културни садржаји: прикладно прихватање и одбијање позива, рођендан и прослава рођендана, игре.

Исказивање молбе, захтева и захвалности	- разуме кратке и једноставне молбе и захтеве и реагује на њих; - упуту кратке и једноставне молбе и захтеве; - искаже и прихвати захвалност на једноставан начин;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање једноставних исказа којима се тражи помоћ, услуга или обавештење; давање једноставног, усменог и писаног одговора на исказану молбу или захтев; изражавање и прихватање захвалности у усменом и писаном облику. Садржаји <i>Can I borrow your pencil, please? Yes, here you are. Thank you! You're welcome. No problem. It's alright. Okay. No, I'm sorry, I need it. Can you help me, please? Can / Could you open the door for me, please? Of course. Sure. Give me a glass of water, please. Can I have your phone number / address / mail address? May I ask a question? Could/May we go home now?</i> Модални глаголи за изражавање молбе и захтева - <i>can/could/may</i> (Интер)културни садржаји: правила учтиве комуникације.
Честитање	- разуме једноставно исказане честитке и одговара на њих; - упуту једноставне честитке;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање кратких и једноставних устаљених израза којима се честита празник, рођендан или неки други значајан догађај; реаговање на упућену честитку у усменом и писаном облику; упућивање кратких пригодних честитки у усменом и писаном облику. Садржаји <i>Happy birthday to you! Merry Christmas! Happy New Year! Happy Easter! Happy Valentine's Day! Same to you! Well done! Bravo! Congratulations!</i> (Интер)културни садржаји: најзначајнији празници и начин обележавања / прославе.

Описивање живих бића, предмета, места и појава	- разуме једноставан опис живих бића, предмета, места и појава; - опише жива бића, предмете и места и појаве једноставним језичким средствима;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање краћих једноставних описа живих бића, предмета, места и појава у којима се појављују информације о спољном изгледу, појавним облицима, димензијама и осталим најједноставнијим карактеристикама; давање кратких усмених и писаних описа живих бића, предмета, места и појава. Садржаји <i>I'm tall and thin. I've got long brown hair and blue eyes. What colour are your eyes? She's got a nice big present. She's a good teacher. He's a good friend. My dog Blacky is small and black. He's got a white tail. Their garden is big and nice. My house is small, but nice. There isn't a hospital in my town. There are two cafes near my house. There's a pen on the table. The pen is black.</i> Глаголи <i>have got, to be</i> за давање описа Егзистенцијално <i>There is / are...</i> Чланови <i>a/an/the</i> (Интер)културни садржаји: култура становања, однос према живој и неживој природи, главни / већи градови земаља енглеског говорног подручја.
Описивање уобичајених и тренутних активности, планова и способности	- разуме једноставне исказе о уобичајеним и тренутним активностима и способностима и реагује на њих; - опише и планира уобичајене и тренутне активности кратким једноставним језичким средствима; - опише шта уме/не уме да (у)ради;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање описа у вези са уобичајеним и тренутним активностима, плановима и способностима у породичној и школској средини; састављање порука и спискова у вези са уобичајеним и тренутним активностима, плановима и способностима. Садржаји <i>Do you always walk to school? He never helps his mum. She sometimes does the washing up. What do you do on Sundays? I go to school in the morning. He doesn't collect badges. I feed my dog</i>

		<i>and take out the rubbish in the morning. I help my father in the garden on Saturdays. Mr / Mrs Atkin works in a bank. My cousins live in Canada. She's wearing blue jeans today. She's cleaning her teeth. What are they doing now? They're reading. What's he doing? Is he doing his homework? Yes, he is. / No, he isn't. He / She can jump. Can you sing? Who can swim? Can Beth climb a tree? Yes, she can. / No, she can't. He can run, but he can't swim.</i> <i>The Present Simple Tense</i> и <i>The Present Continuous Tense</i> за изражавање радњи у садашњости Прилози за учесталост – <i>usually, often...</i> Модални глагол <i>can</i> за изражавање способности (Интер)културни садржаји: радно време, разонода, живот породице.
Исказивање потреба, осета и осећања	- разуме свакодневне исказе у вези с непосредним потребама, осетима и осећањима и реагује на њих; - изрази основне потребе, осете и осећања кратким и једноставним језичким средствима;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање исказа у вези са потребама, осетима осећањима; саопштавање потреба и осета и предлагање решења у вези с њима; усмено и писано исказивање својих осећања и (емпатично) реаговање на туђа. Садржаји <i>I'm thirsty. I can bring you a glass of water. I am hungry. Can I make you a sandwich / Do you want a sandwich? Yes, please. / No, thanks, I want some salad. She is hot/cold. Alice is happy / sad / fine/ ill / tired...</i> <i>The Present Simple Tense (be, want)</i> Модални глагол <i>can</i> за изражавање предлога. (Интер)културни садржаји: мимика и гестикулација; употреба емотикона.
Исказивање просторних односа и величина	- разуме једноставна обавештења о простору и оријентацији у простору и реагује на њих;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање краћих текстова у

	- тражи и пружи кратка и једноставна обавештења о оријентацији у простору; - опише непосредни простор у којем се креће;	којима се на једноставан начин описују просторни односи и оријентација у простору; усмено и писано тражење и давање информација о сналажењу / оријентацији у простору; усмено и писано описивање просторних односа у приватном и јавном простору (соба, стан, кућа, учионица, школа, музеј, биоскоп). Садржаји <i>Where's the chair? It's in front of the whiteboard. There's a mirror on the wall. The desk is between the bed and the wardrobe. The kitchen is downstairs. In this picture, our parents are in the living room. Where's the toilet? It's on the left/right. It's here/over there. What's behind / opposite the school? There's a big beautiful park near here.</i> Егзистенцијално <i>There is / are...</i> Предлози за изражавање положаја и просторних односа - <i>here, there, in, on, under...</i> Чланови <i>a/an/the</i> Питања са <i>Where, What...</i> (Интер)културни садржаји: јавни простор, култура становања.
Исказивање времена (хронолошког и метеоролошког)	- разуме једноставна обавештења о хронолошком/метеоролошком времену и реагује на њих; - тражи и даје кратка и једноставна обавештења о хронолошком/метеоролошком времену;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање кратких текстова који се односе на тачно време, дан, месец или део дана (разглас/план вожње на аутобуској/железничког станици, аеродрому; биоскопски програм, договор за неку активност) или на метеоролошко време (тренутне или уобичајене временске прилике); усмено и писано тражење и давање информација о времену дешавања неке активности или метеоролошким приликама. Садржаји <i>What time is it? It is five o'clock. It's half past six. It's (a) quarter past / to twelve.</i>

		<i>When do you wake up? I wake up at seven. There's a good programme on TV at (a) quarter to seven. When does the film start? It starts at half past seven. The train leaves at half past two. What's the weather like today? It's (very) hot today. It's sunny /windy... It isn't (very) cold. It's snowing. It usually snows in winter. What day is it today? Is it Tuesday? I usually have my piano lesson on Thursday, but this week I'm having it on Wednesday. I don't watch TV in the morning / afternoon. My birthday is on 21st of May / May 21st.</i> <i>The Present Simple Tense</i> за изражавање утврђених програма, планова и распореда (ред возње, ТВ / биоскопски програм и сл.) и уобичајених радњи. <i>The Present Continuous Tense</i> за изражавање тренутних и привремених радњи. Предлози <i>in/on/at</i> за изражавање времена. Питања са <i>When, What (time/day)...</i> Редни бројеви до 100. (Интер)културни садржаји: клима, разговор о времену, географске дестинације.
Изражавање припадања/неприпадања и поседовања/непоседовања	- разуме једноставне исказе којима се изражава припадање/неприпадање, поседовање/непоседовање и реагује на њих; - тражи и да једноставне исказе којима се изражава припадање/неприпадање, поседовање/непоседовање;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање краћих текстова с једноставним исказима за изражавање припадања /неприпадања и поседовања/непоседовања и реаговање на њих; усмено и писано, исказивање припадања /неприпадања и поседовања/непоседовања. Садржаји <i>This is my ball. This isn't your card. Whose jacket is this? It's Jane's/my father's jacket. I've got a brother. He's got two sisters. I've got a bike. I haven't got rollerblades. Sam hasn't got a cat, he's got a dog. Is this your dog?</i>

		Саксонски генитив са именицом у једнини – <i>my friend's / Milan's book</i> Присвојни придеви <i>my, your, his...Have got</i> за изражавање припадања/поседовања. Питања са <i>Whose</i>. (Интер)културни садржаји: породица и пријатељи, однос према животињама, кућни љубимци.
Изражавање допадања/недопадања	- разуме једноставне исказе за изражавање допадања/недопадања, слагања/неслагања и реагује на њих; - тражи мишљење и изражава допадање/недопадање једноставним језичким средствима;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање краћих текстова с једноставним исказима за изражавање допадања / недопадања и реаговање на њих; усмено и писано исказивање слагања / неслагања, допадања / недопадања. Садржаји <i>Do you like it? Yes, it's very good/No, it's horrible. I'm sorry, but I don't. I don't know. I like apples. I don't like oranges. Peter loves English. He doesn't like Maths. My favourite school subject is P.E. What's your favourite school subject/book/film...? Who's your favourite singer/actor/sports star? Why?</i> <i>The Present Simple Tense (like, love...)</i> Питања са <i>What, Who, Why ...</i> (Интер)културни садржаји: уметност (књижевност за младе, стрип, филм, музика...), храна, спорт.
Изражавање количине и бројева	- разуме једноставне изразе који се односе на количину (број особа, животиња и предмета количина приликом куповине и сл.) и реагује на њих; - тражи и пружи основне информације у вези са количинама и бројевима; - изрази присуство и одсуство некога или нечега;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање једноставних исказа које садрже информације у вези са количином и бројевима (новчани износ, узраст, време, број телефона и слично); усмено и писано коришћење једноставних исказа са бројевима до 100. Садржаји <i>There are six apples on the table. Are there any bananas? Yes, there are some. / no, there aren't any. How many people are</i>

		<i>there in the park? There are two women and three children. Is there any orange juice in the fridge? Yes, there is some. / No, there isn't any. How much is this T-shirt? It's £2.80.</i> Основни бројеви до 100 Множина именица – правилна и најчешћи облици неправилне множине (<i>man – men, woman – women, child – children...</i>). Бројиве и небројиве именице. Неодређени детерминатори - <i>some, any</i>. Квантификатори – <i>much, many, a lot of</i>. Питања са <i>How much / many</i>. (Интер)културни садржаји: друштвено окружење, путовања.
--	--	--

ИТАЛИЈАНСКИ ЈЕЗИК

ОБЛАСТ/ ТЕМА Комуникативне функције	ИСХОДИ По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да у усменој и писаној комуникацији:	САДРЖАЈИ
Поздрављање	- поздрави и отпоздрави, примењујући најједноставнија језичка средства;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Реаговање на усмени или писани импулс саговорника (наставника, вршњака, и слично) и иницирање упознавања; успостављања контакта (нпр. при сусрету, на разгледници, у имејлу, СМС- у). Садржаји <i>Ciao! Buongiorno. Buonasera.</i> <i>Come stai? Come va?</i> <i>Bene, grazie.</i> <i>Di dove sei?</i> <i>Sono di....</i> <i>A presto! A domani!</i> <i>Buona notte!</i> Глаголи: <i>essere, stare</i> Упитни прилози: <i>come, di dove</i> Личне заменице

		(Интер)културни садржаји: формално и неформално поздрављање; устаљена правила учтивости.
Представљање себе и других; давање основних информација о себи; давање и и тражење основних информација о другима	- представи себе и другог; - разуме јасно постављена једноставна питања личне природе и одговара на њих;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Иницирање упознавања, посредовање у упознавању и представљање других особа, присутних и одсутних, усмено и писано; слушање и читањекратких и једноставних текстова којим се неко представља; попуњавање формулара основним личним подацима (пријава на курс, претплата на дечји часопис, налепница за пртљаг, чланска карта и слично). Садржаји <i>Come ti chiami?/Mi chiamo.../Sono... Questo/a è il mio amico/la mia amica... Si chiama... Questa è mia sorella (mostrando la foto) Questo è il signor.../la signora... Di dove sei? / Sono di.../ Sono della Serbia... Quanti anni hai? / Ho 12 anni. Dove abiti?Dove vivi? Abito a ..., in Via Nome, cognome, indirizzo...</i> Глаголи: <i>essere, avere, abitare, vivere</i> Личне заменице Упитне речи (<i>quanto, dove, come/chi, che cosa</i>) Бројеви (Интер)културни садржаји: формално и неформално представљање, именовање сродства, име и презиме, основни географски подаци о Италији.
Разумевање и давање једноставних упутстава и налога	- разуме упутства и налоге и реагује на њих;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање налога и упутстава и реаговање на њих (комуникација у учионици – упутства и налози које размењују учесници у наставном процесу, упутства за игру и слично). Садржаји

		<i>Fare l'appello: Chi è assente? Sofia? –Presente! Cancella la lavagna, per favore! Ascoltiamo! Scriviamo! Leggiamo!Disegniamo! Tutto chiaro? Come si dice...? Cosa significa...? Vediamo cosa avete capito/ avete letto/abbiamo ascoltato... Ottimo! Bravo/a/i/e!</i> Презент индикатива (најфреквентнији правилни глаголи) Императивфреквентнихглагола (<i>ascoltare, leggere, scrivere, parlare, ripetere...</i>) Прошловремефреквентнихглагола (рецептивно) (Интер)културни садржаји: поштовање основних норми учтивости, песме.
Исказивање правила понашања	- разуме једноставна и пажљиво исказана правила понашања (сугестије, препоруке, забране) и реагује на њих, уз визуелну подршку (знакови, симболи и слично) и без ње;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање једноставних исказа у вези са правилима понашања Садржаји <i>Permesso, posso entrare? Posso uscire? Puoi/Può ripetere, per favore! Non dovete/dobbiamo.... Ragazzi, fate silenzio! Tirare/ Spingere Entrata/ Uscita È vietato fumare! Vietato fotografare!</i> Неправилни глаголи <i>potere, dovere, fare</i> Императив (Интер)културни садржаји: понашање на јавним местима, значење симбола.
Позив и реаговање на позив за учешће у заједничкој активности	- разуме позив и реагује на њега; - упуту позив на заједничку активност;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање кратких једноставних позива на заједничку активност и реаговање на њих, усмено или писано (позив на рођендан, журку, на игру, у биоскоп...); упућивање и прихватање /одбијање позива на заједничку

		активност, усмено или писано, користећи најједноставније изразе молби, захвалности, извињења. Садржаји <i>Giochiamo a calcio? Andiamo al cinema?</i> <i>Vieni alla mia festa?</i> <i>Sì, grazie!</i> <i>Va bene.</i> <i>Mi dispiace, non posso.</i> <i>Dai, usciamo/andiamo a.../facciamo...</i> Презент индикатива (најфреквентнији правилни глаголи). Неправилни глаголи <i>andare, venire, fare, potere, uscire</i>. (Интер)културни садржаји: прикладноприхватањеиодбијањепозива, рођенданипрославарођендана, игре.
Исказивање молбе, захтева и захвалности	- разуме кратке и једноставне молбе и захтеве и реагује на њих; - упути кратке и једноставне молбе и захтеве; - исказе и прихвати захвалност на једноставан начин;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање једноставних исказа којима се тражи помоћ, услуга или обавештење; давање једноставног, усменог и писаног одговора на исказану молбу или захтев; изражавање и прихватање захвалности у усменом и писаном облику. Садржаји <i>Vorrei un panino. Un succo di frutta, per favore.</i> <i>Prego.</i> <i>Grazie!</i> <i>Buon appetito!</i> <i>Mi puoi prestare il tuo libro?</i> <i>Sì, certo. / Grazie.</i> <i>Mi presti una penna?</i> Одређени и неодређени члан <i>volere</i> (кондиционално, 1.лице једнине) (Интер)културни садржаји: правила учтиве комуникације.
Честитање	- разуме једноставно исказане честитке и одговара на њих; - упути једноставне честитке;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање кратких и

		једноставних устаљених израза којима се честита празник, рођендан или неки други значајан догађај; реаговање на упућену честитку у усменом и писаном облику; упућивање кратких пригодних честитки у усменом и писаном облику. Садржаји <i>Buon compleanno!Tanti auguri!</i> <i>Bravo/a/i/e! Bravissimo/a/i/e!</i> <i>Buon Anno!Felice Anno Nuovo!</i> <i>Buon Natale!</i> <i>Forza!</i> Узвичнереченице (Интер)културни садржаји: најзначајнији празници и начин обележавања / прославе.
Описивање живих бића, предмета, места и појава	- разуме једноставан опис живих бића, предмета, места и појава; - опише жива бића, предмете и места и појаве једноставним језичким средствима;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање краћих једноставних описа живих бића, предмета, места и појава у којима се појављују информације о спољном изгледу, појавним облицима, димензијама и осталим најједноставнијим карактеристикама; давање кратких усмених и писаних описа живих бића, предмета, места и појава. Садржаји <i>La mia migliore amica si chiama Jasmina. È simpatica/alta. Ha i capelli castani/lunghi/corti. Le piace ascoltare la musica. Parla bene il francese. Luca è di Torino. Torino è una bella città. Questo è il mio cane. Si chiama... È grande/piccolo/bianco... Questo è uno zaino. È rosso/giallo...</i> Придеви иименице (род, број и слагање). Показна заменица (<i>questo</i>). Прилози за начин (<i>bene, male</i>). Интер)културни садржаји:култура становања, однос према живој и неживој природи.

Описивање уобичајених и тренутних активности, планова и способности	- разуме једноставне исказе о уобичајеним и тренутним активностима и способностима и реагује на њих; - опише и планира уобичајене и тренутне активности кратким једноставним језичким средствима; - опише шта уме/не уме да (у)ради;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање описа у вези са уобичајеним и тренутним активностима, плановима и способностима у породичној и школској средини; састављање порука и спискова у вези са уобичајеним и тренутним активностима, плановима и способностима. Садржаји <i>Ogni giorno mi alzo alle...faccio colazione...vado a scuola...</i> <i>Ho lezioni di italiano il mercoledì e il venerdì.</i> <i>Il sabato vado in piscina.</i> <i>A che ora inizia la lezione?</i> <i>Domani devo: fare la spesa, comprare il latte, fare i compiti, chiamare la nonna...</i> Презент индикатива (најфреквентнији повратни глаголи). Предлози. Прилози за време (<i>oggi, domani, dopo, sempre...</i>). (Интер)културни садржаји: радно време, разонода, живот породице.
Исказивање потреба, осета и осећања	- разуме свакодневне исказе у вези с непосредним потребама, осетима и осећањима и реагује на њих; - изрази основне потребе, осете и осећања кратким и једноставним језичким средствима;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање исказа у вези са потребама, осетима осећањима; саопштавање потреба и осета и предлагање решења у вези с њима; усмено и писано исказивање својих осећања и (емпатично) реаговање на туђа. Садржаји <i>Ho fame/sete/caldo/freddo.</i> <i>Posso aprire la finestra?</i> <i>Chiudiamo la porta?</i> <i>Perché non vai a scuola?</i> <i>Perché mi sento male.</i> <i>Vuoi da bere?/da mangiare?</i> <i>No, grazie, non ho sete/fame.</i> <i>Vorrei un bicchiere d'acqua.</i>

		<i>Non bevo le bibite gassate.</i> Презент индикатива (неправилни глаголи <i>bere, volere</i>). Кондиционал учтивости, прво лице једине (<i>volere</i>). (Интер)културни садржаји: мимика и гестикулација; употреба емотикона.
Исказивање просторних односа и величина	- разуме једноставна обавештења о простору и оријентацији у простору и реагује на њих; - тражи и пружи кратка и једноставна обавештења о оријентацији у простору; - опише непосредни простор у којем се креће;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање краћих текстова у којима се на једноставан начин описују просторни односи и оријентација у простору; усмено и писано тражење и давање информација о сналажењу / оријентацији у простору; усмено и писано описивање просторних односа у приватном и јавном простору (соба, стан, кућа, учионица, школа, музеј, биоскоп). Садржаји <i>Scusi/a, dove si trova farmacia?</i> <i>È in Via Garibaldi, dietro il bar.</i> <i>Dov'è la sedia?</i> <i>È accanto/dietro/davanti a/ sotto/sopra...</i> <i>Cosa c'è sul banco?</i> <i>C'è un libro e uno zaino.</i> <i>Nella mia camera c'è/ci sono...</i> Фреквентни предлози (нпр. <i>dentro, fuori, sotto, sopra, davanti, dietro...</i>). Прилози-место (<i>qui, qua, lì, là, giù</i>). Упитни прилози: <i>dove</i>. <i>C'è/cisono</i>. Именице (једнина, множина). (Интер)културни садржаји: јавни простор, култура становања.
Исказивање времена (хронолошког и метеоролошког)	- разуме једноставна обавештења о хронолошком/метеоролошком времену и реагује на њих; - тражи и даје кратка и једноставна обавештења о хронолошком /метеоролошком времену;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање кратких текстова који се односе на тачно време, дан, месец или део дана (разглас/план вожње на аутобуској/железничкој станици, аеродрому; биоскопски програм, договор за неку активност) или на метеоролошко време (тренутне или уобичајене временске прилике); усмено и писано

		тражење и давање информација о времену дешавања неке активности или метеоролошким приликама. Садржаји <i>Che ore sono? Che ora è?</i> <i>Sono le cinque.</i> <i>Oggi è il 21 febbraio 2017.</i> <i>Il mio compleanno è il 6 giugno.</i> <i>Domani vado al cinema.</i> <i>A che ora comincia il film?</i> <i>Alle 18.00.</i> <i>Il treno parte per Firenze alle 10.</i> <i>Quando vai in Italia?</i> <i>Fra un mese. In giugno.</i> <i>Che tempo fa? Piove. Nevica.</i> Упитни прилози: <i>quando</i>. Употреба садашњег времена за изражавање будућности. Прилози за време (adesso, oggi, domani, mai, sempre..). (Интер)културнисадржаји: клима, разговор о времену, географске дестинације.
Изражавање припадања/неприпадања и поседовања/непоседовања	- разуме једноставне исказе којима се изражава припадање / неприпадање, поседовање / непоседовање и реагује на њих; - тражи и да једноставне исказе којима се изражава припадање / неприпадање, поседовање / непоседовање;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање краћих текстова с једноставним исказима за изражавање припадања/неприпадања и поседовања/непоседовања и реаговање на њих; усмено и писано, исказивање припадања/неприпадања и поседовања/непоседовања. Садржаји <i>Questa è la mia famiglia. Ho due sorelle. Non ho fratelli.</i> <i>Questo è il tuo gatto?</i> <i>Queste sono le mie penne.</i> <i>Di chi è questo libro?</i> <i>Questi quaderni sono di Marco.</i> Конструкција за исказивање припадности. Присвојни придеви. Показни придеви.

		Одређени и неодређени члан. Негација. Упитнаинтонација. (Интер)културни садржаји: породица и пријатељи, однос према животињама, кућни љубимци.
Изражавање допадања/недопадања	- разуме једноставне исказе за изражавање допадања/недопадања, слагања/неслагањаи реагује на њих; - тражи мишљење и изражава допадање/недопадање једноставним језичким средствима;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање краћих текстова с једноставним исказима за изражавање допадања/недопадања и реаговање на њих; усмено и писано исказивање слагања/неслагања, допадања/недопадања Садржаји <i>Ti piace il gelato di cioccolato? -Sì, mi piace.</i> <i>Ti piacciono queste matite? -No, non mi piacciono molto.</i> <i>Non mi piace giocare a tennis.</i> <i>Il mio film preferito è...</i> <i>Ti va bene? – No, preferisco.</i> Глагол <i>piacere</i>. Ненаглашење личне заменице у функцији индиректног објекта (<i>mi, ti, le/gli</i>). (Интер)културни садржаји: уметност (књижевност за младе, стрип, филм, музика...), храна, спорт.
Изражавање количине и бројева	- разуме једноставне изразе који се односе на количину (број особа, животиња и предмета количина приликом куповине и сл.) и реагује на њих; - тражи и пружи основне информације у вези са количинама и бројевима; - изрази присуство и одсуство некога или нечега;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање једноставних исказа које садрже информације у вези са количином и бројевима (новчани износ, узраст, време, број телефона и слично); усмено и писано коришћење једноставних исказа са бројевима до 100. Садржаји <i>Quanti ragazzi ci sono in aula?</i> <i>Non c'è nessuno./Non prendo niente.</i> <i>Ci sono 26 ragazzi nella mia classe.</i> <i>Quanto costa questo astuccio?</i> <i>C'è del pane?</i>

		<i>C'è solo un litro di latte nel frigo. Studi poco.</i> Упитни придев /прилог: <i>quanto</i>. Партитиван члан. Основни бројеви (1–100). Прилози. Прилози <i>poco/molto</i>. (Интер)културни садржаји: друштвено окружење, путовања.
--	--	--

НЕМАЧКИ ЈЕЗИК

ОБЛАСТ/ ТЕМА Комуникативне функције	ИСХОДИ По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да у усменој и писаној комуникацији:	САДРЖАЈИ
Поздрављање	- поздрави и отпоздрави, примењујући најједноставнија језичка средства;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Реаговање на усмени или писани импулс саговорника (наставника, вршњака, и слично) и иницирање упознавања; успостављања контакта (нпр. при сусрету, на разгледници, у имејлу, СМС-у). Садржаји <i>Guten Morgen / Guten Tag / Guten Abend / Hallo!</i> <i>Gute Nacht / Auf Wiedersehen / Auf Wiedersehen/ Tschüs!</i> <i>Bis dann. Bis später.</i> <i>Wie geht`s? Wie geht es Ihnen?</i> <i>Danke, gut. Und dir? / Und Ihnen? / Und selbst/selber?</i> (Интер)културни садржаји: формално и неформално поздрављање; устаљена правила учтивости, име и презиме, надимци.
Представљање себе и других; давање основних информација о себи; давање и и тражење основних информација о другима	- представи себе и другог; - разуме јасно постављена једноставна питања личне природе и одговара на њих;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Иницирање упознавања, посредовање у упознавању и представљање других особа, присутних и одсутних, усмено и писано; слушање и читање кратких и

		једноставних текстова којим се неко представља; попуњавање формулара основним личним подацима (пријава на курс, претплата на дечји часопис, налепница за пртљаг, чланска карта и слично). Садржаји <i>Mein Name ist Petra Novak. Ich heiße Petra (Novak). Ich bin Petra (Novak). Wie heißt du? Wie heißen Sie? Wie heißt ihr? Wer ist das?</i> <i>Das ist Markus. Das ist meine Lehrerin, Frau Simin. /Freut mich. Meine Eltern heißen Zorica und Drago. Woher kommst du? Woher kommt ihr? Woher kommen Sie?</i> <i>Ich komme aus Serbien. Ich wohne in Smederevo. Wo wohnst du? Wie ist deine Adresse/Telefonnummer?</i> Презент слабих глагола и најфреквентнијих јаких глагола (<i>schlafen, fahren, essen, lesen, geben, nehmen, sprechen</i>). Употреба одређеног, неодређеног, негационог, присвојног члана у номинативу и акузативу. Употреба нултог члана. Употреба упитних заменица и прилога (<i>wer, was; wo, wie, wann</i>). Употреба показне заменице <i>das</i>. Исказна и упитна реченица – положај глагола/ред речи. (Интер)културни садржаји: формално и неформално представљање, именовање сродства, име и презиме, земље немачког говорног подручја.
Разумевање и давање једноставних упутстава и налога	- разуме упутства и налоге и реагује на њих;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање налога и упутстава и реаговање на њих (комуникација у учионици – упутства и налози које размењују учесници у наставном процесу, упутства за игру и слично).

		Садржаји <i>Komm her! Kommt an die Tafel!</i> <i>Setz dich! Setzt euch!</i> <i>Mach(t) das Buch auf/zu!</i> <i>Lies/Lest vor! Hör(t) zu! Sing(t) mit!</i> <i>Sprich/Sprecht nach! Hör/Hört zu!</i> <i>Steh(t) auf! Pass(t) auf!</i> <i>Gib dein Buch an Petra!</i> <i>Gebt mir eure Hausaufgaben!</i> <i>Kannst du mir dein Heft geben? Kann ich dein Heft bekommen?</i> Императив – потврдни и одрични облици 2. лица једнине и множине. Употреба негационе партикуле <i>nicht</i>. Императив глагола са наглашеним префиксом. (рецептивно) Модални глаголи у љубазно формулисаним молбама, упутствима и предлозима.(рецептивно) Ред речи у реченицама са императивом. (Интер)културни садржаји: поштовање основних норми учтивости, песме.
Исказивање правила понашања	- разуме једноставна и пажљиво исказана правила понашања (сугестије, препоруке, забране) и реагује на њих, уз визуелну подршку (знакови, симболи и слично) и без ње;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање једноставних исказа у вези са правилима понашања. Садржаји <i>Kann ich mich hier hinsetzen? Leider nicht, es ist besetzt.</i> <i>Hier darf man nicht sprechen. Du musst dein Handy ausschalten. Die Teire darf man nicht füttern.</i> Неодређена заменица <i>man</i> у номинативу и акузативу. Презент модалних глаголи у формулисаним молбама, упутствима и предлозима.(рецептивно) Ред речи у реченицама са императивом. (Интер)културни садржаји: понашање на јавним местима, значење симбола.

Позив и реаговање на позив за учешће у заједничкој активности	- разуме позив и реагује на њега; - упути позив на заједничку активност;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање кратких једноставних позива на заједничку активност и реаговање на њих, усмено или писано (позив на рођендан, журку, на игру, у биоскоп...); упућивање и прихватање /одбијање позива на заједничку активност, усмено или писано, користећи најједноставније изразе молби, захвалности, извињења. Садржаји <i>Spielen wir Fußball/Tischtennis/ Monopoly? Komm, wir spielen Schach! Wir spielen Basketball. Spielst du mit? Möchtest du zu meiner Party kommen? Komm zu mir! Gehen wir ins Kino? Ja, gerne. /Leider kann ich nicht. Ich muss lernen. /Nien, ich habe keine Lust.</i> Употреба глагола кретања са акузативом. Употреба предлога (<i>an, in, auf</i>). (Интер)културни садржаји: прикладно прихватање и одбијање позива, рођендани, прослава рођендана, игре.
Исказивање молбе, захтева и захвалности	- разуме кратке и једноставне молбе и захтеве и реагује на њих; - упути кратке и једноставне молбе и захтеве; - исказе и прихвати захвалност на једноставан начин;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање једноставних исказа којима се тражи помоћ, услуга или обавештење; давање једноставног, усменог и писаног одговора на исказану молбу или захтев; изражавање и прихватање захвалности у усменом и писаном облику. Садржаји <i>Kann ich dir/Ihnen helfen?/ Ich habe eine Bitte. Möchtest du eine Orange? Kannst du mir bitte eine Orange geben? Ich möchte eine Tasse Tee. Kannst du mir ein Stück Torte geben? Danke. Vielen Dank. Ich danke dir. / Bitte. Nichts zu danken./Gern geschehen.</i>

		Употреба неодређеног члана у номинативу и акузативу. Употреба модалних глагола у презенту. (Интер)културни садржаји: правила учтиве комуникације.
Честитање	- разуме једноставно исказане честитке и одговара на њих; - упути једноставне честитке;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање кратких и једноставних устаљених израза којима се честита празник, рођендан или неки други значајан догађај; реаговање на упућену честитку у усменом и писаном облику; упућивање кратких пригодних честитки у усменом и писаном облику. Садржаји <i>Alles Gute zum Geburtstag! Liebe Lina, zum Geburtstag Viel Glück ...</i> <i>Ich gratuiere dir/Ihnen zum Jubileum. Frohe Weihnachten/Ostern.</i> Употреба личних заменица у номинативу, дативу и акузативу. (Интер)културни садржаји: најзначајнији празници и начин обележавања / прославе.
Описивање живих бића, предмета, места и појава	- разуме једноставан опис живих бића, предмета, места и појава; - опише жива бића, предмете и места и појаве једноставним језичким средствима;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање краћих једноставних описа живих бића, предмета, места и појава у којима се појављују информације о спољном изгледу, појавним облицима, димензијама и осталим најједноставнијим карактеристикама; давање кратких усмених и писаних описа живих бића, предмета, места и појава. Садржаји <i>Meine Schwester ist groß und schlank. Wie sind deine Augen? Blau oder grün Ihr Hund ist 2 Jahre alt, klein und schwarz. Er frisst gern Kekse. Das ist mein Zimmer. Es ist klein aber schön. Es gefällt mir sehr. Anna ist meine beste Freundin. Sie ist nett und</i>

		<i>freundlich. Sie hilft mir gern. Ich wohne in Bonn. Bonn ist eine schöne Stadt am Rhein.</i> Употреба придева и прилога као именског дела предиката уз глагол <i>sein</i>. Присвојни детерминативи у номинативу, дативу и акузативу. Ред речи у исказној упитној реченици. Предлози уз глаголе мировања. (Интер)културни садржаји: култура становања, однос према живој и неживој природи.
Описивање уобичајених и тренутних активности, планова и способности	- разуме једноставне исказе о уобичајеним и тренутним активностима и способностима и реагује на њих; - опише и планира уобичајене и тренутне активности кратким једноставним језичким средствима; - опише шта уме/не уме да (у)ради;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање описа у вези са уобичајеним и тренутним активностима, плановима и способностима у породичној и школској средини; састављање порука и спискова у вези са уобичајеним и тренутним активностима, плановима и способностима. Садржаји <i>Was machst du jetzt/heute Nachmittag? Ich mache meine Hausaufgaben. Ich wohne ganz oben im Haus/im fünften Stock. Hast du eine Wohnung oder ein Haus? Wann gehst du schlafen? Hast du freitags immer Deutsch. Ich gehe dreimal der Woche zum Training.</i> Употреба прилога за време и место (<i>donnerstags/da, dort, hier</i>) . Ред речи у исказној, упитној и узвичној реченици. (Интер)културни садржаји: радно време, разонода, живот породице.
Исказивање потреба, осета и осећања	- разуме свакодневне исказе у вези с непосредним потребама, осетима и осећањима и реагује на њих; - изрази основне потребе, осете и осећања кратким и једноставним језичким средствима;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање исказа у вези са потребама, осетима, осећањима; саопштавање потреба и осета и предлагање решења у вези с њима; усмено и писано исказивање својих осећања и (емпатично) реаговање на

		туђа. Садржаји <i>Ich bin durstig. Ich habe Hunger. Mir ist kalt/heiß. Ich bin müde/tautrig/froh. Möchtest du schlafen? Etwas Wasser trinken? Möchtest du ein Käsebrod?</i> Личне заменице у номинативу, дативу и акузативу. (Интер)културни садржаји: мимика и гестикулација; употреба емотикона.
Исказивање просторних односа и величина	- разуме једноставна обавештења о простору и оријентацији у простору и реагује на њих; - тражи и пружи кратка и једноставна обавештења о оријентацији у простору; - опише непосредни простор у којем се креће;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање краћих текстова у којима се на једноставан начин описују просторни односи и оријентација у простору; усмено и писано тражење и давање информација о сналажењу / оријентацији у простору; усмено и писано описивање просторних односа у приватном и јавном простору (соба, стан, кућа, учионица, школа, музеј, биоскоп). Садржаји <i>Wo ist dein Sportzeug? Wo liegt die Schweiz auf der Landkarte? Wo ist die Bank? Ich bin vor /neben / hinter der Garage. Meine Mutter ist auf dem Markt/ im Supermarkt / bei ihrer Frisörin. Die Bäckerei ist neben der Schule. Meine Stadt ist in Nordserbien. Entschuldigung, wie kommen ich zum Theater? – Gehen Sie nur geradeaus, etwa 50m.</i> Употреба датива и акузатива уз глаголе мировања и кретања у простору. Прилози за место: <i>geradeaus, links, rechts.</i> (Интер)културни садржаји: јавни простор, култура становања.
Исказивање времена (хронолошког и метеоролошког)	- разуме једноставна обавештења о хронолошком/метеоролошком времену и реагује на њих; - тражи и даје кратка и једноставна обавештења о	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање кратких текстова који се односе на тачно време, дан, месец или део дана (разглас/план вожње на

	хронолошком /метеоролошком времену;	аутобуској/железничког станици, аеродрому; биоскопски програм, договор за неку активност) или на метеоролошко време (тренутне или уобичајене временске прилике); усмено и писано тражење и давање информација о времену дешавања неке активности или метеоролошким приликама. Садржаји <i>Wie spät ist es? Es ist Viertel nach neun. Es ist einundzwanzig Uhr fünfzehn. Wann beginnt die Schule? Am ersten September. Am Donnerstag. Um 8 Uhr.</i> <i>Wie ist das Wetter? Es regnet/scheit. Die Sonne scheint. Es ist kalt/warm/heiß.</i> Употреба фразе за званично и незванично исказивање сатнице. Употреба предлога (am, um, nach, vor). Безлични глаголи (рецептивно). (Интер)културнисадржаји: клима, разговор о времену, географске дестинације.
Изражавањеприпадања/неприпадањаипоседовања/непоседовања	- разуме једноставне исказе којима се изражава припадање/неприпадање, поседовање/непоседовање и реагује на њих; - тражи и да једноставне исказе којима се изражава припадање/неприпадање, поседовање/непоседовање;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање краћих текстова с једноставним исказима за изражавање припадања / неприпадања и поседовања / непоседовања и реаговање на њих; усмено и писано, исказивање припадања / неприпадања и поседовања / непоседовања. Садржаји <i>Ist das deine Katze? Nein, das ist Marias Katze. Mein Hund ist nicht da.</i> <i>Das ist das Haus von meinen Eltern. Mimi ist die Katze von Barbara. Hast du einen Kugelschreiber? Ich brauche einen Regenschirm. – Hier ist mein Kugelschreiber.</i> Употреба присвојних чланова. Изражавање припадности предлогом von + датив. (Интер)културни садржаји: породица и

		пријатељи, однос према животињама, кућни љубимци.
Изражавање допадања/недопадања	- разуме једноставне исказе за изражавање допадања/недопадања, слагања/неслагања и реагује на њих; - тражи мишљење и изражава допадање/недопадање једноставним језичким средствима;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање краћих текстова с једноставним исказима за изражавање допадања / недопадања и реаговање на њих; усмено и писано исказивање слагања / неслагања, допадања / недопадања. Садржаји <i>Ich mag Rockmusik. Ich liebe meine Familie und meine Freunde.</i> <i>Ich schwimme gern.</i> <i>Mein Lieblingssport ist Volleyball.</i> <i>Skifahren finde ich doof.</i> <i>Wie findest du die neue Mathelehrerin? Ich finde sie nett.</i> Презент модалног глагола <i>mögen</i> Сложенице – род и грађење: (рецептивно). Глагол <i>finden</i> за изражавање допадања/недопадања. (Интер)културни садржаји: уметност (књижевност за младе, стрип, филм, музика...), храна, спорт.
Изражавање количине и бројева	- разуме једноставне изразе који се односе на количину (број особа, животиња и предмета количина приликом куповине и сл.) и реагује на њих; - тражи и пружи основне информације у вези са количинама и бројевима; - изрази присуство и одсуство некога или нечега;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање једноставних исказа које садрже информације у вези са количином и бројевима (новчани износ, узраст, време, број телефона и слично); усмено и писано коришћење једноставних исказа са бројевима до 100. Садржаји <i>Wie viele Menschen stehen da? Wieviel Butter brauchst du für den Kuchen? 200 Gramm.</i> <i>Gibt es etwas Butter im Kühlschrank? Nein, wir brauchen Butter.</i> <i>Ich kaufe vier Flaschen Öl, eine Packung Salz, einen Becher Joghurt, zwei Schachteln Pralinen.</i>

		<i>Was kostet das? Das macht 15,50 Euro. Meine Einkaufsliste: zwei Kilo Äpfel, drei Liter Milch, ein Pfund Kaffee.</i> Употреба језичких средстава квантификације. Употреба лексике којом се именује амбалажа. Исказивање количине и цене. Бројеви до 100. (Интер)културни садржаји: друштвено окружење, путовања.
--	--	--

РУСКИ ЈЕЗИК

ОБЛАСТ/ ТЕМА Комуникативне функције	ИСХОДИ По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да у усменој и писаној комуникацији:	САДРЖАЈИ
Поздрављање	- поздрави и отпоздрави, примењујући најједноставнија језичка средства;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Реаговање на усмени или писани импулс саговорника (наставника, вршњака, и слично) и иницирање упознавања; успостављања контакта (нпр. при сусрету, на разгледници, у имејлу, СМС-у). Садржаји <i>Привет, Ира! Здравствуй, Витя Здравстуйте, Анна Ивановна! Добрый день, Виктор Павлович! Доброе утро! Добрый вечер! До завтра! До свидания! Как дела? Хорошо, спасибо. Нормально. Так себе. Ничего. Пока! Пока-пока!</i> (Интер)културни садржаји: формално и неформално поздрављање; устаљена правила учтивости; лична имена и имена по оцу (патроними), надимци.
Представљање себе и других; давање основних информација о себи; давање и и тражење основних информација о другима	- представи себе и другог; - разуме јасно постављена једноставна питања личне природе и одговара на њих;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Иницирање упознавања, посредовање у упознавању и представљање других особа, присутних и одсутних, усмено и писано; слушање и читањекратких и једноставних текстова којим се неко

		представља; попуњавање формулара основним личним подацима (пријава на курс, претплата на дечји часопис, налепница за пртљаг, чланска карта и слично). Садржаји <i>Как тебе зовут? Меня зовут Ирина. Я Ирина. Кто это? Это Марина? Я Ирина, привет! Его зовут Виктор. Сколько ему лет? Ему 12 лет. Её зовут Анна. Очень приятно. Мне тоже. Это мой друг. Это моя подруга Лена, одноклассница. А это Зина. Она соседка. Это Анна Ивановна Иванова, учительница. Это мой двоюродный брат. Он из Белграда. Он из Сербии. Наташа из Москвы.</i> Личне заменице: я, ты, он/она, они (номинатив, генитив и датив), Упитне заменице и прилози: кто, как, сколько. Показни прилог: это, Генитив именица с предлогом из. (Интер)културни садржаји: формално и неформално представљање; имена; имена по оцу, презимена и надимци; именовање сродства; именовање градова, земаља.
Разумевање и давање једноставних упутстава и налога	- разуме упутства и налоге и реагује на њих;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање налога и упутстава и реаговање на њих (комуникација у учионици – упутства и налози које размењују учесници у наставном процесу, упутства за игру и слично). Садржаји <i>Кто дежурный? Кого нет на уроке? Кто отсутствует? Открой(те) учебник/ рабочую тетрадь / тетрадь. Слушай(те) и повторяй(те)! Не кричите! Тихо! Выйди(те) к доске! Сотри(те) с доски! Открой(те) окно/дверь. Прослушай(те) песню!</i>

		<i>Прочитай(те) текст. Мы читали текст? Встань(те)! Садись! Садитесь! Мы на прошлом уроке прослушали песню?</i> Заповедни начин фреквентних глагола (<i>слушать/прослушать, читать/прочитать, писать/написать, повторять/повторить, встать, сесть...</i>), Прошло време фреквентних глагола. Интонација упитних исказа без упитне речи. (Интер)културни садржаји: поштовање основних норми учтивости, песме.
Исказивање правила понашања	- разуме једноставна и пажљиво исказана правила понашања (сугестије, препоруке, забране) и реагује на њих, уз визуелну подршку (знакови, симболи и слично) и без ње;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање једноставних исказа у вези са правилима понашања. Садржаји <i>Извините, можно сесть? Садитесь. Не шумите! Можно войти? Да, конечно. Нет. Можно взять твою ручку? Да, конечно. Нет, к сожалению. Она мне нужна. Извините за опоздание.</i> Заповедни начин фреквентних глагола. Предикатив <i>можно</i>. Интонација упитних исказа без упитне речи. (Интер)културни садржаји: понашање на јавним местима, значење симбола.
Позив и реаговање на позив за учешће у заједничкој активности	- разуме позив и реагује на њега; - упути позив на заједничку активност;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање кратких једноставних позива на заједничку активност и реаговање на њих, усмено или писано (позив на рођендан, журку, на игру, у биоскоп...); упућивање и прихватање /одбијање позива на заједничку активност, усмено или писано, користећи најједноставније изразе молби, захвалности, извињења. Садржаји

		<i>Давай играть в футбол/баскетбол! Поиграем вместе? Приглашаю тебя ко мне на день рождения/вечеринку. Приходи ко мне на вечеринку! Ты сможешь прийти ко мне на день рождения завтра в семь? Вечеринка у меня дома/в кафе. Спасибо за приглашение, я обязательно приду. К сожалению, я не смогу прийти. Извини, но я не смогу прийти. Вечеринка / день рождения, к сожалению, без меня.</i> Садашње време фреквентних глагола. Прва и друга конјугација. Заповедни начин фреквентних глагола. Акузатив и локатив именица с предлозима <i>в/на</i>. Датив именица с предлогом <i>к</i>. Интонација упитних исказа без упитне речи. (Интер)културни садржаји: прикладно прихватање и одбијање позива, рођендани, прослава рођендана, игре.
Исказивање молбе, захтева и захвалности	- разуме кратке и једноставне молбе и захтеве и реагује на њих; - упути кратке и једноставне молбе и захтеве; - исказе и прихвати захвалност на једноставан начин;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање једноставних исказа којима се тражи помоћ, услуга или обавештење; давање једноставног, усменог и писаног одговора на исказану молбу или захтев; изражавање и прихватање захвалности у усменом и писаном облику. Садржаји <i>Дай мне, пожалуйста, ручку. Можно? Конечно, пожалуйста, вот она. Спасибо! Не за что. Ничего. Нет, к сожалению, ручка мне нужна. Извини(те), можно вопрос?</i> Заповедни начин фреквентних глагола. Предикатив <i>можно</i>. Интонација упитних исказа без упитне речи. (Интер)културни садржаји: правила

		учтиве комуникације.
Честитање	- разуме једноставно исказане честитке и одговара на њих; - упути једноставне честитке;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање кратких и једноставних устаљених израза којима се честита празник, рођендан или неки други значајан догађај; реаговање на упућену честитку у усменом и писаном облику; упућивање кратких пригодних честитки у усменом и писаном облику. Садржаји <i>С днём рождения! Поздравляю тебя с днём рождения! С Новым годом! С Рождеством! С Днём защитника Отечества! С Восемьмым марта! Счастливо! Желаю тебе/вам всего хорошего: здоровья, счастья, успеха. Тебе/вам тоже всего хорошего. Поздравляю с успехом! С приездом! Добро пожаловать!</i> Садашње време фреквентних глагола. Инструментал именица с предлогом с. (Интер)културни садржаји: најзначајнији празници и начин обележавања / прославе.
Описивање живих бића, предмета, места и појава	- разуме једноставан опис живих бића, предмета, места и појава; - опише жива бића, предмете и места и појаве једноставним језичким средствима;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање краћих једноставних описа живих бића, предмета, места и појава у којима се појављују информације о спољном изгледу, појавним облицима, димензијама и осталим најједноставнијим карактеристикама; давање кратких усмених и писаних описа живих бића, предмета, места и појава. Садржаји <i>Она высокая и стройная. У неё голубые глаза и длинные светлые волосы. Какие у тебя глаза? Какого цвета у тебя футболка? Она в красной рубашке. У меня есть кошка. Её зовут Мурка. Она</i>

		<i>маленькая, белая. На столе ручка. Она зелёная. У неё большой дом. Он красивый. На картинке – Москва, столица России. Это мой дом. Он большой и красивый.</i> Придеви. Род, број и слагање с именицама. Конструкции за изражавање посесивности: у+ ген. личних заменица и именица (<i>у меня, у тебя, у неё, у него у нас, у вас, у них; у Ивана, у Ирины</i>). Присвојне заменице: <i>мой, твой, наш, ваш, их</i>. (Интер)културни садржаји: култура становања, однос према живој и неживој природи.
Описивање уобичајених и тренутних активности, планова и способности -	- разуме једноставне исказе о уобичајеним и тренутним активностима и способностима и реагује на њих; - опише и планира уобичајене и тренутне активности кратким једноставним језичким средствима; - опише шта уме/не уме да (у)ради;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање описа у вези са уобичајеним и тренутним активностима, плановима и способностима у породичној и школској средини; састављање порука и спискова у вези са уобичајеним и тренутним активностима, плановима и способностима. Садржаји <i>Что делает Витя? Он делает уроки. Ира читает газету/журнал. Сетрѐнка ходит в садик. Саша по понедельникам ездит на тренировки по футболу. Вика и Макс помогают маме по дому. Ира встаёт обычно в восемь утра. Уроки начинаются в девять. Каждый день Миша гуляет с собакой. Утром мы вместе завтракаем. Папа возвращается с работы. Он стоит в пробке.</i> Глаголи кретања (садашње време): <i>идти/ходить, ехать/ездить, лететь/летать</i>. Садашње време фреквентних глагола. Прилози за време: <i>утром, днём, вечером</i>. (Интер)културни садржаји: радно

		време, разонода, живот породице.
Исказивање потреба, осета и осећања	- разуме свакодневне исказе у вези с непосредним потребама, осетима и осећањима и реагује на њих; - изрази основне потребе, осете и осећања кратким и једноставним језичким средствима;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање исказа у вези са потребама, осетима осећањима; саопштавање потреба и осета и предлагање решења у вези с њима; усмено и писано исказивање својих осећања и (емпатично) реаговање на туђа. Садржаји <i>Мне хочется есть. Брату хочется пить. Мне холодно. Тебе сделать бутерброд? Налить сестре воды? У меня болит зуб. Хочешь кушать? Нет, спасибо, не хочу.</i> Безличне реченице. Глагол <i>хотеть</i>. Датив личних заменица и именица. Интонација упитних исказа без упитне речи. (Интер)културни садржаји: мимика и гестикација; употреба емотикона.
Исказивање просторних односа и величина	- разуме једноставна обавештења о простору и оријентацији у простору и реагује на њих; - тражи и пружи кратка и једноставна обавештења о оријентацији у простору; - опише непосредни простор у којем се креће;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање краћих текстова у којима се на једноставан начин описују просторни односи и оријентација у простору; усмено и писано тражење и давање информација о сналажењу / оријентацији у простору; усмено и писано описивање просторних односа у приватном и јавном простору (соба, стан, кућа, учионица, школа, музеј, биоскоп). Садржаји <i>Где окно? На стене. Где рюкзак? Под столом. Где картина? Над доской. Скажите, пожалуйста, как дойти до Большого театра? Театр недалеко. Идите сначала прямо, а потом налево. Слева театр.</i> Генитив, инструментал и локатив с предлозима.

		Прилози за правац и место: <i>прямо, налево, направо, слева, справа, недалеко, напротив.</i> (Интер)културни садржаји: јавни простор, култура становања.
Исказивање времена (хронолошког и метеоролошког)	- разуме једноставна обавештења о хронолошком/метеоролошком времену и реагује на њих; - тражи и даје кратка и једноставна обавештења о хронолошком/метеоролошком времену;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање кратких текстова који се односе на тачно време, дан, месец или део дана (разглас/план вожње на аутобуској/железничког станици, аеродрому; биоскопски програм, договор за неку активност) или на метеоролошко време (тренутне или уобичајене временске прилике); усмено и писано тражење и давање информација о времену дешавања неке активности или метеоролошким приликама. Садржаји <i>Который час? Пять часов. Когда ты встаёшь? Я встаю в восемь часов. Во сколько начинается первый урок? Первый урок начинается в девять. Какая погода сегодня? Идёт дождь. Какое сегодня число? Второе мая. Какая погода на улице? Холодно? Когда ты едешь в Россию?</i> Садашње време најфреквентнијих глагола. Садашње време у значењу будућег. Глаголи кретања: <i>идти/ходить; ехать/ездить.</i> Бројеви 1–20. Облици <i>час, часа, часов</i> уз бројеве до 12. Интонација упитних исказа без упитне речи.). (Интер)културни садржаји: клима, разговор времену, географске дестинације.
Изражавање припадања/неприпадања и поседовања/непоседовања	- разуме једноставне исказе којима се изражава припадање/неприпадање, поседовање/непоседовање и реагује на њих;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање краћих текстова с једноставним исказима за изражавање припадања / неприпадања и поседовања

	- тражи и да једноставне исказе којима се изражава припадање/неприпадање, поседовање/непоседовање;	/ непоседовања и реаговање на њих; усмено и писано, исказивање припадања / неприпадања и поседовања / непоседовања. Садржаји <i>У меня есть собака. Мою собаку зовут Бобик. У меня нет мобильного. У кого есть сестра/брат? Это твоя собака? Нет. Да, моя. У них в голове только компьютеры. Это дом бабушки.</i> Конструкције за изражавање посесивности: у+ ген. личних заменица и именица (у меня, у мамы); именица + именица у генитиву (дом папы). Општа негација (нет). Присвојне заменице. Интонација упитних исказа без упитне речи. (Интер)културни садржаји: породица и пријатељи, однос према животињама, кућни љубимци.
Изражавање допадања/недопадања	- разуме једноставне исказе за изражавање допадања/недопадања, слагања/неслагања и реагује на њих; - тражи мишљење и изражава допадање/недопадање једноставним језичким средствима;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање краћих текстова с једноставним исказима за изражавање допадања/недопадања и реаговање на њих; усмено и писано исказивање слагања /неслагања, допадања/недопадања. Садржаји <i>Ира, ты любишь футбол? Нет, не люблю. Мне нравится баскетбол. Макс любит заниматься теннисом. Какой твой любимый спорт? Я люблю читать. Мне этот комикс не нравится. Петя любит музыку. Он гитарист. Виктору не нравится бутерброд. Глагол любить.</i> Безлична употреба глагола <i>нравиться</i>. Општа негација (не). Интонација упитних исказа без упитне речи. (Интер)културни садржаји: уметност

		(књижевност за младе, стрип, филм, музика...), храна, спорт.
Изражавање количине и бројева	- разуме једноставне изразе који се односе на количину (број особа, животиња и предмета количина приликом куповине и сл.) и реагује на њих; - тражи и пружи основне информације у вези са количинама и бројевима; - изрази присуство и одсуство некога или нечега;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање једноставних исказа које садрже информације у вези са количином и бројевима (новчани износ, узраст, време, број телефона и слично); усмено и писано коришћење једноставних исказа са бројевима до 100. Садржаји <i>Сколько мальчиков, сколько девочек в классе? В классе 12 мальчиков и 15 девочек. Сколько тебе лет? Мне 15 лет. Который час? Пять часове две минуты У нас в школе есть гардероб. У Виктора нет собаки.</i> Упитне заменице. Основни бројеви (1–100). (Интер)културни садржаји: друштвено окружење, путовања.

ФРАНЦУСКИ ЈЕЗИК

ОБЛАСТ/ ТЕМА Комуникативне функције	ИСХОДИ По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да усменој и писаној комуникацији:	САДРЖАЈИ
Поздрављање	- поздрави и отпоздрави, примењујући најједноставнија језичка средства;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Реаговање на усмени или писани импулс саговорника (наставника, вршњака, и слично) и иницирање упознавања; успостављања контакта (нпр. при сусрету, на разгледници, у имејлу, СМС-у) Садржаји <i>Salut ! Tu vas bien ? Bonjour, ça va ? Ça va, merci ! Bonsoir ! Bonnenuit ! Bonjour, Monsieur. Aurevoir, Madame. A demain. A bientôt.</i>

		Питање интонацијом. (Интер)културни садржаји: формално и неформално поздрављање; устаљена правила учтивости; лична имена и надимци.
Представљање себе и других; давање основних информација о себи; давање и и тражење основних информација о другима	- представи себе и другог; - разуме јасно постављена једноставна питања личне природе и одговара на њих;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Иницирање упознавања, посредовање у упознавању и представљање других особа, присутних и одсутних, усмено и писано; слушање и читање кратких и једноставних текстова којим се неко представља; попуњавање формулара основним личним подацима (пријава на курс, претплата на дејчи часопис, налепница за пртљаг, чланска карта и слично). Садржаји <i>Je m'appelle Milica. Je suis serbe.</i> <i>J'habite à Kragujevac.</i> <i>Tu t'appelles comment ? Comment allez-vous ?</i> <i>Tu habites où ?</i> <i>J'ai onze ans. Et toi, tu as quel âge.</i> <i>C'est mon copain /ma sœur / mon père. Il s'appelle Zoran.</i> Ненаглашене личне заменице у функцији субјекта. Наглашене личне заменице (<i>moi, toi</i>) Присвојни придеви (<i>mon/ ma, ton/ ta, son/ sa</i>). Упитне речи (<i>comment, quel/ quelle</i>). Основни бројеви 1-100. Презент глагола <i>avoir</i> и <i>être</i> и глагола прве групе. (Интер)културни садржаји: формално и неформално представљање, име, име и презиме, именовање сродства, градова, земаља; земље француског говорног подручја.
Разумевање и давање једноставних упутстава и налога	- разуме упутства и налоге и реагује на њих;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање налога и упутстава и реаговање на њих (комуникација у

		учионици – упутства и налози које размењују учесници у наставном процесу, упутства за игру и слично). Садржаји <i>Qui est absent ? Qui n'est pas là ? Vous comprenez ? C'est clair ? Je ne comprends pas. Vous pouvez répéter, s'il vous plait ? Ecoutez ! Répondez ! Lisez ! Regardez ! Dessinez ! Vous allez écouter un dialogue. Ouvrez / fermez vos livres. Levez la main. Prenez vos cahiers. Dépêchez-vous ! Très bien ! C'est parfait ! Vous avez fini ? J'ai fini. J'ai fait mon devoir. Pardon, Madame, je suis en retard.</i> Императив фреквентних глагола. Блиско будуће време (у устаљеним изразима везаним за активности у учионици). Сложени перфект (у устаљеним изразима везаним за активности у учионици). (Интер)културни садржаји: поштовање основних норми учтивости, песме.
Исказивање правила понашања	- разуме једноставна и пажљиво исказана правила понашања (сугестије, препоруке, забране) и реагује на њих, уз визуелну подршку (знакови, симболи и слично) и без ње;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање једноставних исказа у вези са правилима понашања. Садржаји <i>Silence. Il est interdit de faire du bruit. Entrée libre. Ne pas nourrir les animaux.</i> Именице. Негација <i>ne pas</i> + <i>инфинитив</i> (рецептивно). Униперсоналне конструкције (<i>il est...</i>). (Интер)културни садржаји: понашање на јавним местима, значење симбола.
Позив и реаговање на позив за учешће у заједничкој активности	- разуме позив и реагује на њега; - упути позив на заједничку активност;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање кратких једноставних позива на заједничку активност и реаговање на њих, усмено или писано

		(позив на рођендан, журку, на игру, у биоскоп...); упућивање и прихватање /одбијање позива на заједничку активност, усмено или писано, користећи најједноставније изразе молби, захвалности, извињења. Садржаји <i>On va au cinéma ? Viens chez moi après l'école. Tu veux jouer avec moi ?</i> <i>Oui, super !</i> <i>Désolé, je ne peux pas.</i> <i>Je t'invite à mon anniversaire.</i> Лична заменица <i>on</i>. Садашње време неправилних глагола (<i>aller, venir, pouvoir</i>). Заповедни начин. Питање интонацијом. Негација (<i>ne/ n'... pas</i>). (Интер)културни садржаји: прикладноприхватањеиодбијањепозива, рођенданипрославарођендана, игре.
Исказивање молбе, захтева и захвалности	- разуме кратке и једноставне молбе и захтеве и реагује на њих; - упути кратке и једноставне молбе и захтеве; - искаже и прихвати захвалност на једноставан начин;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање једноставних исказа којима се тражи помоћ, услуга или обавештење; давање једноставног, усменог и писаног одговора на исказану молбу или захтев; изражавање и прихватање захвалности у усменом и писаном облику. Садржаји <i>Est-ce que je peux sortir ? Tu pourrais me prêter ton portable, s'il te plait ?</i> <i>Tu me donnes ton numéro de téléphone ?</i> <i>Voilà. Merci ! Je t'en prie.</i> <i>Cher Pierre, peux-tu me rendre mon livre de français demain ?</i> Питање <i>est-ce que</i>. Инверзија (у устаљеним изразима). Кондиционалучтивости (<i>tu pourrais...</i>). (Интер)културни садржаји: правила учтивне комуникације.

Честитање	- разуме једноставно исказане честитке и одговара на њих; - упути једноставне честитке;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање кратких и једноставних устаљених израза којима се честита празник, рођендан или неки други значајан догађај; реаговање на упућену честитку у усменом и писаном облику; упућивање кратких пригодних честитки у усменом и писаном облику. Садржаји <i>Bon anniversaire ! Bonne année!</i> <i>Bonne fête ! Joyeux Noël!</i> <i>Bravo, très bien!</i> <i>Merci, à toi / à vous aussi!</i> Придеви (<i>bon, bonne</i>). Узвичнереченице. Предлози (<i>à</i>). (Интер)културни садржаји: најзначајнији празници и начин обележавања / прославе.
Описивање живих бића, предмета, места и појава	- разуме једноставан опис живих бића, предмета, места и појава; - опише жива бића, предмете и места и појаве једноставним језичким средствима;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање краћих једноставних описа живих бића, предмета, места и појава у којима се појављују информације о спољном изгледу, појавним облицима, димензијама и осталим најједноставнијим карактеристикама; давање кратких усмених и писаних описа живих бића, предмета, места и појава. Садржаји <i>Ma meilleure amie s'appelle Ivana : Elle est petite et blonde. Elle aime le sport.</i> <i>Le chien de mon voisin est grand et noir. Mon école est grande. Ma classe est claire.</i> <i>Bruxelles est la capitale de la Belgique. C'est une belle ville.</i> Описни придеви. Родпридева (<i>petit/ petite, grand/grande, blond/ blonde ; beau/ bel/ belle</i>). Конструкцијазаизражавањеприпадања (<i>de + именица</i>).

		Присвојнипридеви (<i>mon/ ma, ton/ ta</i>). Презентативи (<i>c'est/ ce sont...</i>). (Интер)културни садржаји: култура становања, однос према живој и неживој природи.
Описивање уобичајених и тренутних активности, планова и способности	- разуме једноставне исказе о уобичајеним и тренутним активностима и способностима и реагује на њих; - опише и планира уобичајене и тренутне активности кратким једноставним језичким средствима; - опише шта уме/не уме да (у)ради;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање описа у вези са уобичајеним и тренутним активно-стима, плановима и способностима у породичној и школској средини; састављање порука и спискова у вези са уобичајеним и тренутним активностима, плановима и способностима Садржаји <i>Je vais à l'école à huit heures.</i> <i>Il rentre de l'école à quatre heures.</i> <i>Je déjeune avec mes grands-parents le dimanche.</i> <i>Après l'école il joue au basket.</i> <i>Je sors toujours avec mes amis.</i> <i>A quelle heure commence le film?</i> <i>Le mercredi je vais à la piscine.</i> Одређени члан (<i>le, la, l' les</i>). Садашње време фреквентних правилних глагола (<i>rentrer, déjeuner, jouer, commencer</i>) и неправилних глагола (<i>aller, sortir</i>). Презент глагола <i>être</i>. Предлози (<i>à, de, avec</i>). Прилози за време (<i>toujours, souvent</i>). (Интер)културни садржаји: радно време, разонода, живот породице.
Исказивање потреба, осета и осећања	- разуме свакодневне исказе у вези с непосредним потребама, осетима и осећањима и реагује на њих; - изрази основне потребе, осете и осећања кратким и једноставним језичким средствима;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање исказа у вези са потребама, осетима осећањима; саопштавање потреба и осета и предлагање решења у вези с њима; усмено и писано исказивање својих осећања и (емпатично) реаговање на туђа.

		Садржаји <i>Je voudrais du jus d'orange.</i> <i>J'ai faim / soif / sommeil / chaud / froid.</i> <i>Brrrrr !!!</i> <i>Non, merci, je n'ai pas faim.</i> <i>Je suis contente. J'ai peur.</i> <i>Il est malade.</i> <i>Pourquoi est-il triste ?</i> Кондиционал учтивости (<i>je voudrais</i>) Негација (<i>ne/ n'... pas</i>). Презент глагола <i>avoir</i>. (Интер)културни садржаји: мимика и гестикулација; употреба емотикона.
Исказивање просторних односа и величина	- разуме једноставна обавештења о простору и оријентацији у простору и реагује на њих; - тражи и пружи кратка и једноставна обавештења о оријентацији у простору; - опише непосредни простор у којем се креће;;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање краћих текстова у којима се на једноставан начин описују просторни односи и оријентација у простору; усмено и писано тражење и давање информација о сналажењу / оријентацији у простору; усмено и писано описивање просторних односа у приватном и јавном простору (соба, стан, кућа, учионица, школа, музеј, биоскоп). Садржаји <i>Il y a un petit chat dans la rue.</i> <i>Il est sous la voiture. Je vais le mettre sur la fenêtre. La chaise est devant / derrière la table.</i> <i>Ma rue est longue. Cette place est grande.</i> <i>La pharmacie est à côté, première rue à gauche.</i> Неодређени члан (<i>un, une, des</i>). Предлози (<i>dans, sous, sur, devant, derrière</i>). Прилози за место (<i>ici, là, à côté</i>). (Интер)културни садржаји: јавни простор, култура становања.
Исказивање времена (хронолошког и метеоролошког)	- разуме једноставна обавештења о хронолошком/метеоролошком времену и реагује на њих; - тражи и даје кратка и једноставна обавештења о хронолошком/метеоролошком	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање кратких текстова који се односе на тачно време, дан, месец или део дана (разглас/план вожње на аутобуској/железничкој станици,

	времену;	аеродрому; биоскопски програм, договор за неку активност) или на метеоролошко време (тренутне или уобичајене временске прилике); усмено и писано тражење и давање информација о времену дешавања неке активности или метеоролошким приликама. Садржаји <i>Quelle heure est-il ?</i> <i>Il est six heures.</i> <i>Hier, je suis allée à la bibliothèque.</i> <i>Demain, je vais aller au cirque.</i> <i>Quel temps fait-il chez toi ?</i> <i>Il pleut. Il fait beau. Il neige.</i> Униперсонални глаголи и конструкције (<i>il est...</i>, <i>il fait...</i>). Бројеви 1–20. Презент неправилних глагола (<i>être, aller, faire</i>). Сложени перфект фреквентних глагола. Блиско будуће време фреквентних глагола. Парцијално питање са упитним речима (<i>quel/ quelle</i>). (Интер)културни садржаји: клима, разговор о времену, географске дестинације.
Изражавање припадања/неприпадања и поседовања/непоседовања	- разуме једноставне исказе којима се изражава припадање/неприпадање, поседовање/непоседовање и реагује на њих; - тражи и да једноставне исказе којима се изражава припадање/неприпадање, поседовање/непоседовање;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање краћих текстова с једноставним исказима за изражавање припадања/неприпадања и поседовања / непоседовања и реаговање на њих; усмено и писано, исказивање припадања /неприпадања и поседовања/непоседовања. Садржаји <i>C'est à moi. C'en est pas mon cartable. c'est le livre de Sophie.</i> <i>C'est ta robe ?</i> <i>A qui est ce stylo ?</i> <i>J'ai deux frères.</i> <i>Je n'ai pas de sœur.</i> Конструкција исказивања припадања (à

		<i>moi, à toi, à qui</i>). Присвојни придеви (<i>mon/ ma, ton/ ta, son/ sa</i>). Негација (<i>ne/ n'... pas</i>). (Интер)културни садржаји: породица и пријатељи, однос према животињама, кућни љубимци.
Изражавање допадања/недопадања	- разуме једноставне исказе за изражавање допадања/недопадања, слагања/неслагања и реагује на њих; - тражи мишљење и изражава допадање/недопадање једноставним језичким средствима;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање краћих текстова с једноставним исказима за изражавање допадања / недопадања и реаговање на њих; усмено и писано исказивање слагања / неслагања, допадања / недопадања. Садржаји <i>D'accord. Je suis d'accord. Je ne suis pas d'accord. Vous êtes d'accord ? J'aime le chocolat / la musique / les voyages. J'aime dessiner / chanter / lire.</i> <i>Je n'aime pas ce sport. Ma matière préférée est le sport.</i> Именице. Одређени члан (<i>le, la, l', les</i>). Презент фреквентних глагола. Конструкција са инфинитивом (<i>j'aime dessiner</i>). Негација (<i>ne/ n'... pas</i>). (Интер)културни садржаји: уметност (књижевност за младе, стрип, филм, музика...), храна, спорт.
Изражавање количине и бројева	- разуме једноставне изразе који се односе на количину (број особа, животиња и предмета количина приликом куповине и сл.) и реагује на њих; - тражи и пружи основне информације у вези са количинама и бројевима; - изрази присуство и одсуство некога или нечега;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање једноставних исказа које садрже информације у вези са количином и бројевима (новчани износ, узраст, време, број телефона и слично); усмено и писано коришћење једноставних исказа са бројевима до 100. Садржаји <i>Dans ma classe il y a 25 élèves. Je voudrais un kilo de pommes, s'il vous plait.</i> <i>Combien coûte cette trousse ?</i>

		<i>Il y a beaucoup de chats dans ce jardin.</i> Основни бројеви 1–100. Прилози (<i>beaucoup, peu, moins, plus</i>). Временска одредница <i>ilya</i>. Упитне речи (<i>combien</i>). (Интер)културни садржаји: друштвено окружење, путовања.
--	--	---

ШПАНСКИ ЈЕЗИК

ОБЛАСТ/ ТЕМА Комуникативне функције	ИСХОДИ По завршеној теми/области ученик ће бити у стању дау усменој и писаној комуникацији:	САДРЖАЈИ
Поздрављање	- поздрави и отпоздрави, примењујући најједноставнија језичка средства;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Реаговање на усмени или писани импулс саговорника (наставника, вршњака, и слично) и иницирање упознавања; успостављања контакта (нпр. при сусрету, на разгледници, у имејлу, СМС-у). Садржаји <i>¡Hola! ¿Qué tal?</i> <i>¡Buenos días!</i> <i>¡Buenas tardes!</i> <i>¡Buenas noches!</i> <i>¡Adiós!</i> <i>¡Chao!</i> <i>¡Hasta luego!</i> Знаци интерпункције. (Интер)културни садржаји: формално и неформално поздрављање; устаљена правила учтивости; лична имена и надимци.
Представљање себе и других; давање основних информација о себи; давање и и тражење основних информација о другима	- представи себе и другог; - разуме јасно постављена једноставна питања личне природе и одговара на њих;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Иницирање упознавања, посредовање у упознавању и представљање других особа, присутних и одсутних, усмено и писано; слушање и читањекратких и једноставних текстова којим се неко представља; попуњавање формулара основним личним подацима (пријава на

		курс, претплата на дечји часопис, налепница за пртљаг, чланска карта и слично). Садржаји <i>Hola, soy María. ¿Y tú?</i> <i>Soy Rodrigo. Encantado.</i> <i>Buenas tardes, me llamo María. Tengo once años. Estoy en quinto curso. Soy de Serbia. Hablo serbio e inglés. Aprendo español.</i> <i>¿Cómo te llamas? ¿De dónde eres? ¿Qué idiomas hablas? ¿Dónde vives?</i> <i>¿Quién es? (mostrando la foto) - Esta es mi hermana. Se llama Silvia.</i> <i>Este es señor Rodríguez. Es profesor. Es español.</i> Глагол <i>ser</i>. Личне заменице. Упитне речи (<i>qué, quién, cómo, de dónde</i>). Бројеви. (Интер)културни садржаји: формално и неформално представљање, име, име и презиме, именовање сродства, градова, земаља; земље шпанског говорног подручја.
Разумевање и давање једноставних упутстава и налога	- разуме упутства и налоге и реагује на њих;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање налога и упутстава и реаговање на њих (комуникација у учионици – упутства и налози које размењују учесници у наставном процесу, упутства за игру и слично). Садржаји <i>¡Adelante! Nos sentamos y trabajamos.</i> <i>¡Sentaos! ¡Apagad los móviles!</i> <i>¿Quién falta? Estamos todos, ¡qué bien!</i> <i>Pasamos al tema dos. Empezamos con la actividad uno. ¡Escuchad la canción! Más despacio / alto, por favor.</i> <i>¿Puedes repetir?</i> <i>Cantamos juntos. Lee, por favor. ¡Excelente!</i> <i>¿Has terminado? ¿Listo? ¿Han entendido?</i> Презент индикатива (најфреквентнији правилни глаголи).

		(Интер)културни садржаји: поштовање основних норми учтивости, песме.
Исказивање правила понашања	- разуме једноставна и пажљиво исказана правила понашања (сугестије, препоруке, забране) и реагује на њих, уз визуелну подршку (знакови, симболи и слично) и без ње;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање једноставних исказа у вези са правилима понашања. Садржаји <i>Se puede sentar? – No, lo siento.</i> <i>Prohibido tomar fotos.</i> <i>Silencio</i> <i>Prohibido tirar basura</i> <i>Prohibido tomar fotos / fotografías</i> Именице (једнина, множина). (Интер)културни садржаји: понашање на јавним местима, значење симбола.
Позив и реаговање на позив за учешће у заједничкој активности	- разуме позив и реагује на њега; - упути позив на заједничку активност;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање кратких једноставних позива на заједничку активност и реаговање на њих, усмено или писано (позив на рођендан, журку, на игру, у биоскоп...); упућивање и прихватање /одбијање позива на заједничку активност, усмено или писано, користећи најједноставније изразе молби, захвалности, извињења. Садржаји <i>¿Quieres salir? – Sí. No puedo.</i> <i>¿Jugamos a las cartas? – Vale.</i> <i>¿Puedes venir a mi cumpleaños? –Sí. No, lo siento. Perdón.</i> <i>Vamos al cine.</i> <i>Miramos el partido.</i> Презент индикатива (најфреквентнији правилни глаголи). Неправилни глаголи <i>querer, poder</i> . (Интер)културни садржаји: прикладно прихватање и одбијање позива, рођендани, прослава рођендана, игре.
Исказивање молбе, захтева и захвалности	- разуме кратке и једноставне молбе и захтеве и реагује на њих; - упути кратке и једноставне молбе и захтеве;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање једноставних исказа

	- исаже и прихвати захвалност на једноставан начин;	којима се тражи помоћ, услуга или обавештење; давање једноставног, усменог и писаног одговора на исказану молбу или захтев; изражавање и прихватање захвалности у усменом и писаном облику. Садржаји <i>¿Puedes repetir? / ¿Puede repetir?</i> <i>Sí. Claro. - Gracias. / Muchas gracias.</i> <i>¿Me das un lápiz? - Sí, sí.</i> <i>¿Me lees ese cuento? – Sí.</i> <i>¿Me prestas el libro? – Sí, claro.</i> <i>Un té, por favor.</i> <i>¿Puedo entrar? – Sí. / No, lo siento. / No. Perdón.</i> Одређени и неодређени члан. (Интер)културни садржаји: правила учтиве комуникације.
Честитање	- разуме једноставно исказане честитке и одговара на њих; - упути једноставне честитке;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање кратких и једноставних устаљених израза којима се честита празник, рођендан или неки други значајан догађај; реаговање на упућену честитку у усменом и писаном облику; упућивање кратких пригодних честитки у усменом и писаном облику. Садржаји <i>¡Enhorabuena!</i> <i>¡Felicidades!</i> <i>¡Feliz cumpleaños! ¡Feliz cumple! Gracias.</i> <i>¡Felices fiestas! A ti también.</i> <i>Te deseo feliz Navidad y próspero Año Nuevo.</i> (Интер)културни садржаји: најзначајнији празници и начин обележавања / прославе.
Описивање живих бића, предмета, места и појава	- разуме једноставан опис живих бића, предмета, места и појава; - опише жива бића, предмете и места и појаве једноставним језичким средствима;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање краћих једноставних описа живих бића, предмета, места и појава у којима се појављују информације о спољном изгледу, појавним облицима,

		димензијама и осталим најједноставнијим карактеристикама; давање кратких усмених и писаних описа живих бића, предмета, места и појава. Садржаји <i>Mi mejor amiga se llama Cristina. Tiene pelo negro y largo. Es simpática y un poco ruidosa. Hace kárate. Le gusta escuchar música.</i> <i>Hace sol.</i> <i>Pepe es de Madrid. Es la capital de España. Es una ciudad grande e interesante.</i> Придеви (род, број и слагање). (Интер)културни садржаји: култура становања, однос према живој и неживој природи.
Описивање уобичајених и тренутних активности, планова и способности	- разуме једноставне исказе о уобичајеним и тренутним активностима и способностима и реагује на њих; - опише и планира уобичајене и тренутне активности кратким једноставним језичким средствима; - опише шта уме/не уме да (у)ради;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање описа у вези са уобичајеним и тренутним активно-стима, плановима и способностима у породичној и школској средини; састављање порука и спискова у вези са уобичајеним и тренутним активностима, плановима и способностима. Садржаји <i>Tengo clases de español los lunes y miércoles / todos los lunes.</i> <i>Me despierto a las 7. Desayuno los churros con leche. Voy a escuela. Duermo la siesta después de las clases. Hago mis tareas y juego con mi hermana. Me acuesto a las 9.</i> <i>Practico fútbol los sábados.</i> <i>Hacer tarea, comprar pan, pasear el perro...</i> <i>Habla bien el español.</i> Презент индикатива (најфреквентнији глаголи). <i>Bien, mal.</i> (Интер)културни садржаји: радно време, разонода, живот породице.
Исказивање потреба, осета и осећања	- разуме свакодневне исказе у вези с непосредним потребама,	Језичке активности у комуникативним ситуацијама

	осетима и осећањима и реагује на њих; - изрази основне потребе, осете и осећања кратким и једноставним језичким средствима;	Слушање и читање исказа у вези са потребама, осетима осећањима; саопштавање потреба и осета и предлагање решења у вези с њима; усмено и писано исказивање својих осећања и (емпатично) реаговање на туђа. Садржаји <i>Tengo hambre / sed ... -Yo también.</i> <i>¿Quieres comer / tomar algo?</i> <i>No tengo hambre / sed ... -Yo tampoco. / Yo sí.</i> <i>Tengo frío. -¿Cierro la ventana?</i> Презент индикатива (неправилни глаголи <i>estar, tener</i>). <i>También, tampoco</i> (Интер)културни садржаји: мимика и гестикулација; употреба емотикона.
Исказивање просторних односа и величина	- разуме једноставна обавештења о простору и оријентацији у простору и реагује на њих; - тражи и пружи кратка и једноставна обавештења о оријентацији у простору; - опише непосредни простор у којем се креће;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање краћих текстова у којима се на једноставан начин описују просторни односи и оријентација у простору; усмено и писано тражење и давање информација о сналажењу / оријентацији у простору; усмено и писано описивање просторних односа у приватном и јавном простору (соба, стан, кућа, учионица, школа, музеј, биоскоп). Садржаји <i>¿Dónde está el supermercado? - Está en la calle 50, al lado del teatro.</i> <i>¿Hay parques en tu barrio? – Sí, hay. / (No), no hay.</i> <i>Hay un libro en la mesa. Debajo de la mesa está una mochilla.</i> <i>Hay / no hay árboles en la plaza.</i> Фреквентни предлози (нпр. <i>a, en, sobre, debajo de, al lado, a la izquierda...</i>) <i>Hay / Está, están</i> <i>Ir a, estar en, venir de</i> Интер)културни садржаји: јавни простор, култура становања.

Исказивање времена (хронолошког и метеоролошког)	- разуме једноставна обавештења о хронолошком/метеоролошком времену и реагује на њих; - тражи и даје кратка и једноставна обавештења о хронолошком/метеоролошком времену;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање кратких текстова који се односе на тачно време, дан, месец или део дана (разглас/план вожње на аутобуској/железничког станици, аеродрому; биоскопски програм, договор за неку активност) или на метеоролошко време (тренутне или уобичајене временске прилике); усмено и писано тражење и давање информација о времену дешавања неке активности или метеоролошким приликама. Садржаји <i>Hoy es jueves, 13 de octubre de 2018.</i> <i>Mi cumpleaños es el 8 de julio.</i> <i>¿Qué tiempo hace hoy? Hace sol / frío / calor... Llueve. Nieva.</i> <i>En mi ciudad, en verano hace calor. No llueve mucho...</i> <i>- ¿Cuándo vas a España? – En julio.</i> <i>-¿Qué hora es? – Son las dos. / Son las dos y media.</i> Прилози за време (нпр. <i>ahora, hoy, ayer, mañana, por la mañana...</i>) Индикатив презента за изражавање планиране радње (нафреквентнији глаголи). (Интер)културнисадржаји: клима, разговор о времену, географске дестинације.
Изражавање припадања/ неприпадања и поседовања/ непоседовања	- разуме једноставне исказе којима се изражава припадање/неприпадање, поседовање/непоседовање и реагује на њих; - тражи и једноставно исказе припадање/неприпадање, поседовање/непоседовање;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање краћих текстова с једноставним исказима за изражавање припадања / неприпадања и поседовања / непоседовања и реаговање на њих; усмено и писано, исказивање припадања / неприпадања и поседовања / непоседовања. Садржаји <i>Esta es mi familia. Mi hermano menor se llama Jorge. Mi hermana es mayor, tiene 16 años. Su nombre es Silvia. Es mi perro,</i>

		<i>Ringo...</i> <i>¿De quién es este /aquel libro? – Es el libro de Juan. Es su libro.</i> Присвојни придеви (ненаглашени облици) Показни придеви (Интер)културни садржаји: породица и пријатељи, однос према животињама, кућни љубимци.
Изражавање допадања/недопадања	- разуме једноставне исказе за изражавање допадања/недопадања, слагања/неслагања и реагује на њих; - тражи мишљење и изражава допадање/недопадање једноставним језичким средствима;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање краћих текстова с једноставним исказима за изражавање допадања / недопадања и реаговање на њих; усмено и писано исказивање слагања / неслагања, допадања / недопадања. Садржаји <i>Me gusta bailar. Me gusta mucho pasear.</i> <i>¿Te gusta el chocolate? - Sí. / No.</i> <i>Me gusta la música.</i> <i>No me gustan las discotecas.</i> <i>Gustar</i> Лична заменица за индиректни објекат (COI <i>me, te, le</i>). (Интер)културни садржаји: уметност (књижевност за младе, стрип, филм, музика...), храна, спорт.
Изражавање количине и бројева	- разуме једноставне изразе који се односе на количину (број особа, животиња и предмета количина приликом куповине и сл.) и реагује на њих; - тражи и пружи основне информације у вези са количинама и бројевима; - изрази присуство и одсуство некога или нечега;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање једноставних исказа које садрже информације у вези са количином и бројевима (новчани износ, узраст, време, број телефона и слично); усмено и писано коришћење једноставних исказа са бројевима до 100. Садржаји <i>¿Cuántas personas hay? Hay cuatro personas en el aula. No hay nadie.</i> <i>-¿Cuánto son los tomates? - Son doscientos dólares.</i> <i>Tengo muchos amigos.</i> <i>Tienen bastantes problemas.</i> <i>Tiene pocas tareas.</i> Бројеви 1–100

		Квантификатори <i>mucho, poco, bastante</i>. <i>Hay/no hay</i>. Одричне заменице <i>nadie, nada</i>. Упитни придев <i>cuánto/a/os/as</i>. (Интер)културни садржаји: друштвено окружење, путовања.
--	--	---

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

Први страни језик

Српски језик и књижевност

Матерњи језик

Српски као нематерњи језик

ТЕМАТСКЕ ОБЛАСТИ У НАСТАВИ СТРАНИХ ЈЕЗИКА ЗА ОСНОВНУ ШКОЛУ

Напомена: Тематске области се прожимају и исте су у сва четири разреда другог циклуса основне школе. Аутори уџбеника и наставници обрађују их у складу са интересовањима ученика и актуелним збивањима у свету.

- 1) Лични идентитет
- 2) Породица и уже друштвено окружење (пријатељи, комшије, наставници итд.)
- 3) Географске особености
- 4) Становање – форме, навике
- 5) Живи свет – природа, љубимци, очување животне средине, еколошка свест
- 6) Историја, временско искуство и доживљај времена (прошлост – садашњост – будућност)
- 7) Школа, школски живот, школски систем, образовање и васпитање
- 8) Професионални живот (изабрана – будућа струка), планови везани за будуће занимање
- 9) Млади – деца и омладина
- 10) Животни циклуси
- 11) Здравље, хигијена, превентива болести, лечење
- 12) Емоције, љубав, партнерски и други међуљудски односи
- 13) Транспорт и превозна средства
- 14) Клима и временске прилике
- 15) Наука и истраживања
- 16) Уметност (нарочито модерна књижевност за младе; савремена музика)
- 17) Духовни живот; норме и вредности (етички и верски принципи); ставови, стереотипи, предрасуде, толеранција и емпатија; брига о другоме
- 18) Обичаји и традиција, фолклор, прославе (рођендани, празници)
- 19) Слободно време – забава, разонода, хобији
- 20) Исхрана и гастрономске навике
- 21) Путовања
- 22) Мода и облачење

- 23) Спорт
- 24) Вербална и невербална комуникација, конвенције понашања и опхођења
- 25) Медији, масмедији, интернет и друштвене мреже
- 26) Живот у иностранству, контакти са странцима, ксенофобија

УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

I. ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Наставни програм оријентисан на исходе наставнику даје већу слободу у креирању и осмишљавању наставе и учења. Улога наставника је да контекстуализује програм према потребама конкретног одељења имајући у виду састав одељења и карактеристике ученика, уџбенике и друге наставне материјале, техничке услове, наставна средства и медије којима школа располаже, као и ресурсе и могућности локалне средине у којој се школа налази. Полазећи од датих исхода, садржаја и препоручених језичких активности у комуникативним ситуацијама наставник креира свој годишњи (глобални) план рада на основу кога ће касније развити оперативне планове. Исходи дефинисани по областима, тј. комуникативним функцијама, усмеравају наставника да операционализује исходе на нивоу једне или више наставних јединица. Наставник за сваку област има дефинисане исходе и од њега се очекује да за сваку наставну јединицу, у фази планирања и припреме часа, дефинише исходе имајући у виду ниво постигнућа ученика. То значи да исходе треба класификовати од оних које би сви ученици требало да достигну, преко оних које остварује већина па до оних које достиже мањи број ученика са високим степеном постигнућа.

При планирању треба, такође, имати у виду да се исходи разликују, да се неки могу лакше и брже остварити, док је за већину исхода потребно више времена, различитих активности и начина рада. У фази планирања наставе и учења веома је важно имати у виду да је уџбеник наставно средство које не одређује садржаје предмета и зато се садржајима у уџбенику приступа селективно и у складу са предвиђеним исходима. С обзиром на то да уџбеник није једини извор знања, наставник треба да упуту ученике на друге изворе информисања и стицања знања и вештина.

II. ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Комуникативна настава **језик** сматра средством комуникације. Стога је и програм усмерен ка исходима који указују на то шта је ученик у комуникацији у стању да разуме и продукује. Табеларни приказ наставника постепено води од комуникативне функције као области, преко активности које у настави оспособљавају ученика да комуницира и користи језик у свакодневном животу, у приватном, јавном или образовном домену. Примена овог приступа у настави страних језика заснива се на настојањима да се доследно спроводе и примењују следећи ставови:

- циљни језик употребљава се у учионици у добро осмишљеним контекстима од интереса за ученике, у пријатној и опуштеној атмосфери;
- говор наставника прилагођен је узрасту и знањима ученика;
- наставник мора бити сигуран да је схваћено значење поруке укључујући њене културолошке, васпитне и социјализирајуће елементе;
- битно је значење језичке поруке;
- знања ученика мере се јасно одређеним *релативним* критеријумима тачности и зато узор није изворни говорник;

- са циљем да унапреди квалитет и обим језичког материјала, настава се заснива и на социјалној интеракцији; рад у учионици и ван ње спроводи се путем групног или индивидуалног решавања проблема, потрагом за информацијама из различитих извора (интернет, дечији часописи, проспекти и аудио материјал) као и решавањем мање или више сложених задатака у реалним и виртуелним условима са јасно одређеним контекстом, поступком и циљем;

- наставник упућује ученике у законитости усменог и писаног кода и њиховог међусобног односа;

- сви граматички садржаји уводе се индуктивном методом кроз разноврсне контекстуализоване примере у складу са нивоом, а без детаљних граматичких објашњења, осим, уколико ученици на њима не инсистирају, а њихово познавање се вреднује и оцењује на основу употребе у одговарајућем комуникативном контексту.

Комуникативно-интерактивни приступ у настави страних језика укључује и следеће категорије:

- усвајање језичког садржаја кроз циљано и осмишљено учествовање у друштвеном чину;

- поимање наставног програма као динамичне, заједнички припремљене и прилагођене листе задатака и активности;

- наставник треба да омогући приступ и прихватање нових идеја;

- ученици се посматрају као одговорни, креативни, активни учесници у друштвеном чину;

- уџбеници представљају извор активности и морају бити праћени употребом додатних аутентичних материјала;

- учионица је простор који је могуће прилагођавати потребама наставе из дана у дан;

- рад на пројекту као задатку који остварује корелацију са другим предметима и подстиче ученике на студиозни и истраживачки рад;

- за увођење новог лексичког материјала користе се познате граматичке структуре и обрнуто.

Технике / активности

Током часа се препоручује динамично смењивање техника / активности које не би требало да трају дуже од 15 минута.

Слушање и реаговање на команде наставника на страном језику или са аудио записа (слушај, пиши, повежи, одреди али и активности у вези са радом у учионици: цртај, сеци, боји, отвори/затвори свеску, итд.).

Рад у паровима, малим и великим групама (мини-дијалози, игра по улогама, симулације итд.).

Мануелне активности (израда паноя, презентација, зидних новина, постера и сл.).

Вежбе слушања (према упутствима наставника или са аудио-записа повезати појмове, додати делове слике, допунити информације, селектовати тачне и нетачне исказе, утврдити хронологију и сл.).

Игре примерене узрасту

Класирање и упоређивање (по количини, облику, боји, годишњим добима, волим/не волим, компарације...).

Решавање "текућих проблема" у разреду, тј. договори и мини-пројекти.

"Превођење" исказа у гест и геста у исказ.

Повезивање звучног материјала са илустрацијом и текстом, повезивање наслова са текстом или, пак, именовање наслова.

Заједничко прављење илустрованих и писаних материјала (планирање различитих активности, извештај/дневник са путовања, рекламни плакат, програм приредбе или неке друге манифестације).

Разумевање писаног језика:

- уочавање дистинктивних обележја која указују на граматичке специфичности (род, број, глаголско време, лице...);

- препознавање везе између група слова и гласова;

- одговарање на једноставна питања у вези са текстом, тачно/нетачно, вишеструки избор;
- извршавање прочитаних упутстава и наредби.

Писмено изражавање:

- повезивање гласова и групе слова;
- замењивање речи цртежом или сликом;
- проналажење недостајуће речи (употпуњавање низа, проналажење "уљеза", осмосмерке, укрштене речи, и слично);
- повезивање краћег текста и реченица са сликама/илустрацијама;
- попуњавање формулара (пријава за курс, налепнице нпр. за пртљак);
- писање честитки и разгледница;
- писање краћих текстова.

Увођење дечије књижевности и транспоновање у друге медије: игру, песму, драмски израз, ликовни израз.

*Предвиђена је израда **једног** писменог задатка у току школске године.*

СТРАТЕГИЈЕ ЗА УНАПРЕЂИВАЊЕ И УВЕЖБАВАЊЕ ЈЕЗИЧКИХ ВЕШТИНА

С обзиром на то да се исходи операционализују преко језичких вештина, важно је да се оне у настави страних језика перманентно и истовремено увежбавају. Само тако ученици могу да стекну језичке компетенције које су у складу са задатим циљем.

Стога је важно развијати стратегије за унапређивање и увежбавање језичких вештина.

Слушање

Разумевање говора је језичка активност декодирања дословног и имплицитног значења усменог текста; поред способности да разазнаје фонолошке и лексичке јединице и смисаоне целине на језику који учи, да би успешно остварио разумевање ученик треба да поседује и следеће компетенције:

- дискурзивну (о врстама и карактеристикама текстова и канала преношења порука),
- референцијалну (о темама о којима је реч) и
- социокултурну (у вези са комуникативним ситуацијама, различитим начинима формулисања одређених говорних функција и др.).

Тежина задатака у вези са разумевањем говора зависи од више чинилаца:

- од личних особина и способности онога ко слуша, укључујући и његов капацитет когнитивне обраде,
- од његове мотивације и разлога због којих слуша дати усмени текст,
- од особина онога ко говори,
- од намера с којима говори,
- од контекста и околности – повољних и неповољних – у којима се слушање и разумевање остварују,
- од карактеристика и врсте текста који се слуша, итд.

Прогресија (од лакшег ка тежем, од простијег ка сложенијем) за ову језичку активност у оквиру програма предвиђена је, стога, на више равни. Посебно су релевантне следеће:

- присуство/одсуство визуелних елемената (на пример, лакшим за разумевање сматрају се они усмени текстови који су праћени визуелним елементима због обиља контекстуалних информација које се

аутоматски уписују у дуготрајну меморију, остављајући пажњи могућност да се усредсреди на друге појединости);

- дужина усменог текста;
- брзина говора;
- јасност изговора и евентуална одступања од стандардног говора;
- познавање теме;
- могућност/немогућност поновног слушања и друго.

Читање

Читање или разумевање писаног текста спада у тзв. визуелне рецептивне језичке вештине. Том приликом читалац прима и обрађује тј. декодира писани текст једног или више аутора и проналази његово значење. Током читања неопходно је узети у обзир одређене факторе који утичу на процес читања, а то су карактеристике читалаца, њихови интереси и мотивација као и намере, карактеристике текста који се чита, стратегије које читаоци користе, као и захтеви ситуације у којој се чита.

На основу намере читаоца разликујемо следеће врсте читања:

- читање ради усмеравања;
- читање ради информисаности;
- читање ради праћења упутстава;
- читање ради задовољства.

Током читања разликујемо и ниво степена разумевања, тако да читамо да бисмо разумели:

- глобалну информацију;
- посебну информацију;
- потпуну информацију;
- скривено значење одређене поруке.

Писање

Писана продукција подразумева способност ученика да у писаном облику опише догађаје, осећања и реакције, пренесе поруке и изрази ставове, као и да резимира садржај различитих порука (из медија, књижевних и уметничких текстова итд.), води белешке, сачини презентације и слично.

Тежина задатака у вези са писаном продукцијом зависи од следећих чинилаца: познавања лексике и нивоа комуникативне компетенције, капацитета когнитивне обраде, мотивације, способности преношења поруке у кохерентне и повезане целине текста.

Прогресија означава процес који подразумева усвајање стратегија и језичких структура од лакшег ка тежем и од простијег ка сложенијем. Сваки виши језички ниво подразумева циклично понављање претходно усвојених елемената, уз надоградњу која садржи сложеније језичке структуре, лексику и комуникативне способности. За ову језичку активност у оквиру програма предвиђена је прогресија на више равни. Посебно су релевантне следеће:

- теме (ученикова свакодневница и окружење, лично интересовање, актуелни догађаји и разни аспекти из друштвено-културног контекста, као и теме у вези са различитим наставним предметима);
- текстуалне врсте и дужина текста (формални и неформални текстови, резимирање, личне белешке);

- лексика и комуникативне функције (способност ученика да оствари различите функционалне аспекте као што су описивање људи и догађаја у различитим временским контекстима, да изрази претпоставке, сумњу, захвалност и слично у приватном, јавном и образовном домену);
- степен самосталности ученика (од вођеног/усмераваног писања, у коме се ученицима олакшава писање конкретним задацима и упутствима, до самосталног писања).

Говор

Говор као продуктивна вештина посматра се са два аспекта, и то у зависности од тога да ли је у функцији *монолошког излагања*, при чему говорник саопштава, обавештава, презентује или држи предавање једној или више особа, или је у функцији *интеракције*, када се размењују информације између два или више саговорника са одређеним циљем, поштујући принцип сарадње током дијалога.

Активности монолошке говорне продукције су:

- јавно обраћање (саопштења, давање упутстава и информација);
- излагање пред публиком (предавања, презентације, репортаже, извештавање и коментари о неким догађајима и сл.)
- Ове активности се могу реализовати на различите начине и то:
- читањем писаног текста пред публиком;
- спонтаним излагањем или излагањем уз помоћ визуелне подршке у виду табела, дијаграма, цртежа и др.
- реализацијом увежбане улоге или певањем.

Интеракција подразумева сталну примену и смењивање рецептивних и продуктивних стратегија, као и когнитивних и дискурзивних стратегија (узимање и давање речи, договарање, усаглашавање, предлагање решења, резимирање, ублажавање или заобилажење неспоразума или посредовање у неспоразуму) које су у функцији што успешнијег остваривања интеракције. Интеракција се може реализовати кроз низ активности, на пример:

- размену информација,
- спонтану конверзацију,
- неформалну или формалну дискусију, дебату,
- интервју или преговарање, заједничко планирање и сарадњу.

Социокултурна компетенција и медијација

Социокултурна компетенција и медијација представљају скуп теоријских знања (компетенција) која се примењују у низу језичких активности у два основна језичка медијума (писаном и усменом) и уз примену свих других језичких активности (разумевање говора, говор и интеракција, писање и разумевање писаног текста). Дакле, представљају веома сложене категорије које су присутне у свим аспектима наставног процеса и процеса учења.

Социокултурна компетенција представља скуп знања о свету уопште, као и о сличностима и разликама између културних и комуникативних модела сопствене говорне заједнице и заједнице/заједница чији језик учи. Та знања се, у зависности од нивоа општих језичких компетенција, крећу од познавања

основних комуникативних принципа у свакодневној комуникацији (основни функционални стилови и регистри), до познавања карактеристика различитих домена језичке употребе (приватни, јавни и образовни), паралингвистичких елемената, и елемената културе/култура заједница чији језик учи. Наведена знања потребна су за компетентну, успешну комуникацију у конкретним комуникативним активностима на циљном језику.

Посебан аспект социокултурне компетенције представља *интеркултурна компетенција*, која подразумева развој свести о другом и другачијем, познавање и разумевање сличности и разлика између светова, односно говорних заједница, у којима се ученик креће. Интеркултурна компетенција такође подразумева и развијање толеранције и позитивног става према индивидуалним и колективним карактеристикама говорника других језика, припадника других култура које се у мањој или већој мери разликују од његове сопствене, то јест, развој интеркултурне личности, кроз јачање свести о вредности различитих култура и развијање способности за интегрисање интеркултурних искустава у сопствени културни модел понашања и веровања.

Медијација представља активност у оквиру које ученик не изражава сопствено мишљење, већ функционише као посредник између особа које нису у стању да се директно споразумевају. Медијација може бити усмена и писана, и укључује сажимање и резимирање текста и превођење. Превођење се у овом програму третира као посебна језичка активност која никако не треба да се користи као техника за усвајање било ког аспекта циљног језика предвиђеног комуникативном наставом. Превођење подразумева развој знања и вештина коришћења помоћних средстава (речника, приручника, информационих технологија, итд.) и способност изналажења структуралних и језичких еквивалената између језика са кога се преводи и језика на који се преводи.

Упутство за тумачење граматичких садржаја

Настава граматике, с наставом и усвајањем лексики и других аспеката страног језика, представља један од предуслова овладавања страним језиком. Усвајање граматике подразумева формирање граматичких појмова и граматичке структуре говора код ученика, изучавање граматичких појава, формирање навика и умења у области граматичке анализе и примене граматичких знања, као прилог изграђивању и унапређивању културе говора.

Граматичке појаве треба посматрати са функционалног аспекта (функционални приступ). У процесу наставе страног језика у што већој мери треба укључивати оне граматичке категорије које су типичне и неопходне за свакодневни говор и комуникацију, и то кроз разноврсне моделе, применом основних правила и њиховим комбиновањем. Треба тежити томе да се граматика усваја и рецептивно и продуктивно, кроз све видове говорних активности (слушање, читање, говор и писање, као и превођење), на свим нивоима учења страног језика, према јасно утврђеним циљевима, стандардима и исходима наставе страних језика.

Граматичке категорије су разврстане у складу са Европским референтним оквиром за живе језике за сваки језички ниво који подразумева прогресију језичких структура према комуникативним циљевима: од простијег ка сложенијем и од рецептивног ка продуктивном. Сваки виши језички ниво подразумева граматичке садржаје претходних језичких нивоа. Цикличним понављањем претходно усвојених елемената надограђују се сложеније граматичке структуре. Наставник има слободу да издвоји граматичке структуре које ће циклично понављати у складу са постигнућима ученика, као и потребама наставног контекста.

Главни циљ наставе страног језика јесте развијање комуникативне компетенције на одређеном језичком нивоу, у складу са статусом језика и годином учења. С тим у вези, уз одређене граматичке категорије стоји напомена да се усвајају рецептивно, док се друге усвајају продуктивно.

III. ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Рад сваког наставника састоји се од планирања, остваривања и праћења и вредновања. Важно је да наставник континуирано прати и вреднује не само постигнућа ученика, процес наставе и учења, већ и сопствени рад како би перманентно унапређивао наставни процес.

Процес праћења остварености исхода почиње проценом нивоа знања ученика на почетку школске године како би наставници могли да планирају наставни процес и процес праћења и вредновања ученичких постигнућа и напредовања. Тај процес се реализује формативним и сумативним вредновањем. Док се код формативног оцењивања током године прате постигнућа ученика различитим инструментима (дијагностички тестови, самоевалуација, језички портфолио, пројектни задаци и др.), сумативним оцењивањем (писмени задаци, завршни тестови, тестови језичког нивоа) прецизније се процењује оствареност исхода или стандарда на крају одређеног временског периода (крај полугодишта, године, циклуса образовања). Формативно вредновање није само праћење ученичких постигнућа, већ и праћење начина рада и средство које омогућава наставнику да у току наставног процеса мења и унапређује процес рада. Током оцењивања и вредновања ученичких постигнућа треба водити рачуна да се начини на које се оно спроводи не разликује од уобичајених активности на часу јер се и оцењивање и вредновање сматрају саставним делом процеса наставе и учења, а не изолованим активностима које стварају стрес код ученика и не дају праву слику њихових постигнућа. Оцењивањем и вредновањем треба да се обезбеди напредовање ученика у остваривању исхода, као и квалитет и ефикасност наставе. Сврха оцењивања треба да буде и јачање мотивације за напредовањем код ученика, а не истицање њихових грешака. Елементи који се вреднују су разноврсни и треба да допринесу свеопштој слици о напредовању ученика, јачању њихових комуникативних компетенција, развоју вештина и способности неопходних за даљи рад и образовање. То се постиже оцењивањем различитих елемената као што су језичке вештине (читање, слушање, говор и писање), усвојеност лексичких садржаја и језичких структура, примена правописа, ангажованост и залагање у раду на часу и ван њега, примена социолингвистичких норми. Приликом оцењивања и вредновања неопходно је да начини провере и оцењивања буду познати ученицима односно усаглашени са техникама, типологијом вежби и врстама активности које су примењиване на редовним часовима, као и начинима на који се вреднују постигнућа. Таква правила и организација процеса вредновања и оцењивања омогућавају позитивну и здраву атмосферу у наставном процесу, као и квалитетне међусобне односе и комуникацију на релацији ученик – наставник, као и ученик – ученик.

МАТЕРЊИ ЈЕЗИЦИ СА ЕЛЕМЕНТИМА НАЦИОНАЛНЕ КУЛТУРЕ

БОСАНСКИ ЈЕЗИК СА ЕЛЕМЕНТИМА НАЦИОНАЛНЕ КУЛТУРЕ

Naziv predmeta	BOSANSKI JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE
Cilj	Cilj nastave i učenja <i>bosanskoga jezika sa elementima nacionalne kulture</i> je sticanje znanja o osobenostima bosanskoga jezika, književnosti i kulture Bošnjaka, kao i razvijanje sposobnosti i vještine upotrebe jezika u različitim životnim, svakodnevnim komunikacijskim situacijama, te razvijanje svijesti o sopstvenom nacionalnom identitetu, vrednovanju vlastitog kulturnog stvaralaštva i stvaralaštva drugih naroda.
Razred	Peti
Godišnji fond časova	72 časa

OBLAST/ TEMA	ISHODI Po završenoj temi /oblasti učenik će biti u stanju da:	SADRŽAJI
KNJIŽEVNOST	- određuje književni rod i književnu vrstu; - uočava obilježja lirske narodne pjesme; - razlikuje epsku od lirske pjesme; - upoznaje se s usmenom književnom i historijskom baštinom; - razvija svijest o kulturnim i historijskim činjenicama opjevanim u usmenim epskim i lirskim pjesmama; - uočava lirske slike, motive i stalna izražajna sredstva u narodnoj književnosti; - prepoznaje osnovna osjećanja izražena u pjesmi; - analizira elemente kompozicije lirske pjesme (strofa, stih); epskog djela u stihu i u prozi (dijelovi fabule – poglavlje, epizoda; stih); dramskog djela (čin, scena, pojava); - otkriva lirske slike, motive, poentu pjesme, stilsko-	LIRIKA Književni termini i pojmovi Pojam narodne književnosti. Vrste autorske i narodne lirske pjesme: ljubavne pjesme, uspavanke, sevdalinke, opisne (deskriptivne) pjesme. Vrste strofe prema broju stihova u lirskoj pjesmi: distih, katren. Pojam i vrste rime. Odlike lirske poezije: opisivanje, pejzaž. Pjesnik i lirski subjekt. Stilske figure: epitet, simbol, metafora, personifikacija, hiperbola. Lektira 1. <i>Devojka je ružu brala</i>, narodna lirska pjesma 2. <i>Po Taslidži pala magla</i>, sevdalinka 3. <i>Bulbul mi pjeva</i>, sevdalinka 4. <i>Spavaj sine</i>, narodna uspavanka 5. <i>Prvi snijeg</i>, Osman Đikić 6. <i>Srebrna česma</i>, Dželaludin Latić 7. <i>Svici</i>, Kasim Deraković 8. <i>Kuću kućom čine djeca</i>, Muhidin Šarić 9. <i>Da ja mogu drvo biti</i>, Oton Župančić

- izražajna sredstva u poeziji;
- uočava likove i motive u bajci;
 - samostalno analizira basnu, njen preneseni smisao i pouke;
 - razlikuje pojmove: pjesnik, lirski subjekt, pripovjedač i pisac;
 - razlikuje oblike kazivanja;
 - određuje temu i ideju književnog djela;
 - uočava glavne i sporedne motive;
 - uočava osobine likova;
 - analizira likove koristeći se navodima iz teksta;
 - uspoređuje književna djela sa djelima koje obrađuje na času srpskog jezika;

10. *Šašava pesma*, Miroslav Antić
11. *Otac s kišobranom*, Ismet Bekrić
12. *Himna cvijeta*, Halil Džubran

EPIKA

Književni termini i pojmovi

Vrste epskih djela u stihu i prozi: narodna epska pjesma, narodna bajka, narodna basna, šaljiva narodna priča, narodne umotvorine, pripovijetka, novela, autorska bajka, roman.

Vrsta stiha prema broju slogova: deseterac.

Stilske figure: hiperbola, onomatopeja, metafora.

Pisac i pripovjedač.

Oblici kazivanja: opisivanje, lirski opis, retrospekcija, pripovijedanje u prvom i trećem licu, dijalog.

Fabula, epizode i poglavlja (glave).

Lektira

1. *Mujo Hrnjica ženi brata Halila*, narodna epska pjesma
2. *Derzelez Alija i vila*, narodna epska pjesma
3. *Tale Ličanin odlazi u Liku*, narodna epska pjesma
4. *Bajka o prstenu*, narodna bajka
5. Narodne basne, izbor
6. *Putnik i gostioničar*, šaljiva narodna priča
7. Izbor kratkih narodnih umotvorina
8. *Vodeni cvjetovi*, Ahmet Hromadžić
9. *Majka*, Zija Dizdarević
10. *Hrt*, Čamil Sijarić
11. *Sijelo mudraca*, Nedžad Ibrišimović
12. *Niko i ništa*, Alija Isaković
13. *Tri lica moga oca*, Rizo Džafić
14. *Veliki pljusak*, Hasan Kikić
15. *Majstorije*, Advan Hozić
16. *Pet zrelih krušaka*, Vilijam Sarojan
17. *Roman o novčiću*, Kemal Mahmutefendić (odlomak)
18. *Ulica divljih kestenova*, Danilo Kiš
19. *Vučja gora*, Safet Sijarić (odlomak)
20. *Hobit*, Dž.R.R. Tolkin (odlomak)

	- upoznaje se sa kulturno-historijskim naslijeđem Bošnjaka; - upoznaje se sa značajnim ličnostima iz historije Bošnjaka; - prepoznaje elemente tradicije u književnim djelima i svakodnevnom životu; - upoznaje se sa životom i običajima Bošnjaka;	21. <i>Brod na vidiku</i>, Alija Dubočanin (izbor) 22. <i>Dug zavičaju</i>, Zaim Azemović DRAMA I FILM Književni termini i pojmovi Osnovne odlike drame. Dramske vrste, skeč, dokumentarni film. Lektira 1. <i>Dok se dvoje svađaju, treći se koristi</i>, Abdulah Sidran 2. <i>Đaci pješaci</i>, Vefik Hadžisalihović NACIONALNA KULTURA Značajni bošnjački kulturno-historijski spomenici (osvrt na spomenike koji su učenicima poznati). Značajne ličnosti iz historije Bošnjaka (osvrt i na historijske događaje koji su učenicima poznati). Život i običaji Bošnjaka. Elementi tradicije u književnim djelima. Geografski položaj nekadašnjeg Novopazarskog sandžaka.
--	--	--

	Gramatika (morfologija, sintaksa)	- razlikuje riječi kao leksikološke jedinice; - razlikuje promjenjive od nepromjenjivih riječi; - razlikuje imenske riječi prema vrsti i značenju; - razlikuje kategorije roda, broja, padeža u vezi sa imenskim riječima; - prepoznaje padeže u njihovim osnovnim značenjskim ulogama; - zna pronaći padež u rečenici, pravilno upotrijebiti padežni oblik u pisanju; - razlikuje kategorije lica, roda, broja u vezi sa glagolima; - prepoznaje glagolske oblike u svom osnovnom značenju; - razlikuje glavne i zavisne rečenične članove (u tipičnim primjerima);	Vrste riječi: promjenjive (imenice, zamjenice, pridjevi, brojevi, glagoli) i nepromjenjive (prilozi, prijedlozi, uzvici, veznici i riječce). (Usporedba sa nastavnim sadržajima srpskoga jezika i baziranje na razlikama.) Promjenjive vrste riječi (značenje i vrste), padeži, deklinacija i konjugacija. (Usporedba sa nastavnim sadržajima srpskoga jezika i baziranje na razlikama.) Glagolski oblici – osnovno značenje i tvorba: infinitiv i infinitivna osnova; prezent i prezentska osnova, pomoćni glagoli u prezentu (naglašeni i nenaglašeni oblici), radni glagolski pridjev, perfekt, futur I. (Usporedba sa nastavnim sadržajima srpskoga jezika i baziranje na razlikama.) Nepromjenjive riječi: prilozi, prijedlozi, uzvici, veznici i riječce. (Usporedba sa nastavnim sadržajima srpskoga jezika i baziranje na razlikama.) Rečenica – prosta i složena. Glavni rečenični članovi: subjekt i predikat (glagolski i imenski). Zavisni rečenični članovi: pravi i nepravi objekt; adverbijalne odredbe za mjesto, vrijeme, uzrok, način i količinu; atribut i apozicija. (Usporedba sa nastavnim sadržajima srpskoga jezika i baziranje na razlikama.)
	Pravopis	- dosljedno primjenjuje pravopisnu normu u upotrebi velikog slova, sastavljenog i rastavljenog pisanja riječi, upravnog govora;	Veliko slovo u pisanju višestanih geografskih naziva, u nazivima institucija, preduzeća, ustanova, organizacija. Pisanje riječce <i>ne</i> uz glagole, imenice i pridjeve; pisanje riječce <i>li</i> . Alternacija -je/ -ije.

	Ortoepija	- govori jasno poštujući književnojezičku normu; - tečno i jasno čita književne i neumjetničke tekstove;	Izgovaranje glasova Č i Ć. Izgovaranje glasova Dž i Đ. Izgovaranje glasa H. Glasno čitanje različitih vrsta tekstova. Intonacija i pauze vezane za interpunkcijske znake.
JEZIČKA KULTURA		- koristi različite oblike kazivanja; deskripciju (portret i pejzaž), pripovijedanje u 1. i 3. licu, dijalog; - sastavlja govoreni ili pisani tekst o doživljaju književnog djela i na teme iz svakodnevnog života i svijeta mašte izdvajajući glavne ideje i prateći njihov razvoj, - pronalazi eksplicitno i implicitno sadržane informacije u jednostavnijem književnom i neknjiževnom tekstu;	Prepričavanje, pričanje, opisivanje (opisivanje portreta i pejzaža). Razvijanje kulture slušanja različitih tekstova ili usmenog izlaganja. Izražajno čitanje, glasno čitanje, čitanje po ulogama, čitanje sa zadatkom.
MEDIJSKA KULTURA		- zna da razlikuje film od pozorišne predstave; radio od TV emisije.	Film i pozorište. Radio i TV emisije.

KORELACIJA SA DRUGIM PREDMETIMA

Srpski jezik i književnost

Historija

Muzička kultura

Likovna kultura

Vjerska nastava

Građansko vaspitanje

UPUTSTVO ZA OSTVARIVANJE PROGRAMA

U procesu nastave *Bosanskog jezika sa elementima nacionalne kulture* treba uvažiti osnovnu pedagošku pretpostavku da je učenik u centru obrazovno radne kreacije, pa stoga nastavnik mora upoznati i uvažavati intelektualno-mentalne i psihološke sposobnosti učenika, kako bi pronašao didaktičku formulu koja će garantirati da će učenici moći savladati nove sadržaje.

U nastavnom procesu treba na zanimljiv način prezentirati pažljivo odabrane jezičko-literarne vrijednosti koje će učenici bez teškoća usvojiti, jer će im biti potrebne za dalje školovanje, bogaćenje opće kulture i znanja o životu.

Pored općih metoda, u savremenoj nastavi jezika i književnosti treba primijeniti i:

- metodu čitanja i rada na tekstu,
- metodu razgovora – dijalošku metodu,
- metodu izlaganja i objašnjavanja (monološku metodu),

- metodu praktičnog rada – naučno-istraživačku metodu iz oblasti jezika, dijalektologije, uočavanje prozodijskih osobina lokalnoga govora, sakupljanja raznih oblika usmene književnosti, rad na sredstvima medijske tehnologije.

Potrebno je primijeniti različite oblike rada kao što su: rad sa pojedincima – diferencirani rad, rad u parovima, rad u grupama, rad sa cijelim odjeljenjem; učenje kroz različite vrste igara, kao što su kvizovi, recitali, imitacije, skečevi i slično, kako bi se ponavljanjem i uvježbavanjem došlo do ciljanih rezultata.

Nastava bosanskoga jezika sa elementima nacionalne kulture daje temeljna znanja iz jezika, književnosti i nacionalne kulture.

Kod učenika treba probuditi interesovanje da čitaju, zapisuju, prikupljaju i sistematizuju leksiku svoga maternjeg jezika, da upoznaju, prihvate i afirmiraju osobenosti svoje kulture, običaja i načina života.

Nastava je koncipirana na upoznavanju, njegovanju i afirmiranju kulture Bošnjaka, ovladavanju bosanskim standardnim jezikom u usmenom i pismenom izražavanju, njegovanju i bogaćenju jezičkoga i stilskoga izraza, bogaćenju rječnika, upoznavanju učenika sa bogatom riznicom narodnoga stvaralaštva Bošnjaka, sticanju znanja iz historije i tradicije Bošnjaka.

I. PLANIRANJE NASTAVE UČENJA

Nastavni program orijentiran je na ishode. Učenje i poučavanje će, umjesto na sadržaje, biti usmjereno na ishode učenja koji upućuju na to koja će znanja i vještine učenik usvojiti na kraju školske godine. Zato će u središtu nastavnoga procesa biti učenik, a ne nastavni sadržaji. Nastavnici će samostalno, ali i u dogovoru s učenicima, na temelju predloženih kriterija, načela, smjernica i preporuka, te svoga iskustva, analiza i procjene odabirati kako će i pomoću kojih tekstova i izvora njihovi učenici ostvariti ishode učenja. Učenici će istraživati i otkrivati koristeći prethodno usvojena znanja i iskustva. To omogućava individualizaciju nastave koja će tako biti učinkovitija i zanimljivija.

Savremeni odgojno-obrazovni proces prepoznatljiv je po usmjerenosti na učenika. Pomoću ishoda učenja prilikom planiranja i programiranja aktivnosti poučavanja i učenja moguće je ostvariti takav pristup. Prednosti primjene ishoda učenja u osnovnom obrazovanju su brojne, vrednujemo ih u odnosu na to šta pružaju učenicima i nastavnicima. Učenicima pomažu da shvate šta je to što se od njih očekuje, doprinose racionalizaciji nastave i učenja i omogućavaju (samo)praćenje napredovanja. Daju im konkretnu predstavu o tome šta treba znati na kraju realizacije određene teme, cjeline, predmeta, razreda, pa i na kraju osnovne škole. Ishodi učenja mogu olakšati i pripreme učenika za pisane i usmene provjere. Predstavljaju osnov za izbor nastavnih sadržaja, što nastavniku daje slobodu da u nastavi koristi različite izvore i da učenike upućuje na to da tragaju za novim izvorima saznanja. Precizno definirani ishodi učenja omogućavaju i lakši izbor nastavih strategija, metoda i postupaka, čime se olakšava didaktičko-metodičko kreiranje procesa poučavanja i učenja. Osim toga što ishodi učenja impliciraju aktivnosti učenika u nastavi i učenju, njihovom primjenom mogu se diferencirati zadaci za vrednovanje učeničkog izraza.

II. OSTVARIVANJE NASTAVE I UČENJA

KNJIŽEVNOST

Što se tiče književnih tekstova, u petome razredu čitaju se lirske pjesme (pejzažne, ljubavne, sevdalinke), basne, bajke, šaljive narodne priče, igrokazi, odlomci iz romana.

Književni tekstovi su razvrstani po književnim rodovima – lirika, epika i drama. Izbor djela je zasnovan na principu prilagođenosti uzrastu.

Pri realizaciji programa nastavnik treba da uspostavi korelaciju sa drugim nastavnim predmetima.

JEZIK I JEZIČKA KULTURA

Sadržaji iz jezika uglavnom su bazirani na usporedbi sa jezičnim sadržajima koji se obrađuju na časovima srpskoga jezika. Akcent je stavljen na razlikama u jezičnoj i pravopisnoj normi. Kroz nastavne sadržaje učenici ovladavaju standardnim bosanskim jezikom.

MEDIJSKA KULTURA

Sa pojedinim elementima medijske pismenosti učenici su već upoznati kroz nastavu srpskoga jezika. Potrebno je napraviti korelaciju da bi proširili znanja o pojmu dječijeg časopisa, radija, televizije i filma. Kroz ove pojmove učenici se postepeno uvode u svijet medijske umjetnosti.

NACIONALNA KULTURA

Učenici se upoznaju sa nacionalnom kulturom kroz sadržaje iz književnosti, jezika i jezičke kulture, kao i kroz neke izdvojene sadržaje koji su usko povezani sa tradicijom i historijom Bošnjaka.

СЛОВАЧКИ ЈЕЗИК СА ЕЛЕМЕНТИМА НАЦИОНАЛНЕ КУЛТУРЕ

Názov predmetu

SLOVENSKÝ JAZYK AKO JAZYK S PRVKAMI NÁRODNEJ KULTÚRY

Cieľ

Cieľ výučby a učenia *slovenského jazyka s prvkami národnej kultúry* je dosiahnuť taký stupeň rozvoja komunikačných zručností u žiaka, aby vedel samostatne uplatniť osvojené rečové zručnosti v štandardných i odborných komunikatívnych situáciách (a v súlade s tematickým minimom aj v písanej podobe), pestovať národnú a kultúrnu identitu, etnickú sebaúctu a zoznamovať ich s prvkami tradície, kultúry, zvykov a obyčajov slovenského národa s osobitným dôrazom na slovenskú komunitu v Srbsku.

Ročník

Piaty

Ročný fond hodín

72 hodín

OBLASŤ/ TÉMA	VÝKONY Po spracovanej téme/oblasti žiak bude schopný:	OBSAH
LITERATÚRA	–určiť literárny druh literárneho diela –analyzovať prvky kompozície lyrickej básne (strofa, verš); –odlíšiť charakteristické vlastnosti ľudovej slovesnosti od vlastností umeleckej literatúry –rozlíšiť realistickú a fantastickú prózu –rozlíšiť literárne postupy –hodnotiť umelecký prednes, rozprávanie alebo dramatický dej (žartovný, veselý, smutný a pod.) –určiť tému, miesto a čas konania deja; dejovú postupnosť –ilustrovať vlastnosti postáv na príkladoch z textu –ilustrovať poveru, zvyky/obyčaje, spôsob života a udalosti z minulosti opísané v literárnych dielach –analyzovať prvky kompozície	LYRIKA Literárne termíny a pojmy Básnik a báseň. Strofa a verš v lyrickej básni/piesni. Druhy autorských a ľudových lyrických piesní a básní: opisné, zbojnícke a obradné. Školská lektúra 1. Juraj Tušiak: <i>Keď moja mama nie je doma</i> 2. Milan Rúfus: <i>Chlieb náš každodenný</i> 3. Elena Čepčuková: <i>Púpavy</i> 4. Daniel Hevier (výber z diela) 5. Jozef Pavlovič (výber z diela) 6. Rudolf Dobiáš: <i>Domov</i> 7. Dragan Lukić: <i>Učiteľ</i> 8. Ľudové piesne: (výber) 9. Vianočná pieseň: <i>Tichá noc</i> 10. Ľudové koledy a vinše: (výber) EPIKA Literárne termíny a pojmy

	dramatického diela (dejstvo, scéna, výstup)	Spisovateľ a rozprávač. Slovotvorné postupy: opis, rozprávanie v prvej a tretej osobe; dialóg. Fabula: sled udalostí. Charakteristika postáv – spôsob vyjadrovania, správanie, fyzický vzhľad. Druhy epických diel: bájka, ľudová a autorská rozprávka. Školská lektúra 1. Slovenská ľudová bájka: <i>Lišiak a žaba</i> 2. Ladislav Kuchta: <i>Martin na bielom koni</i> 3. Slovenská ľudová rozprávka: <i>Kapsa, potras sa</i> 4. Pavel Grňa: <i>Stred sveta</i> 5. Klára Jarunková: <i>O škole, do ktorej sa nedalo prísť načas</i> 6. Mária Ďuričková: <i>Ako sa Jožko rozhodol, že bude mať dobré vysvedčenie</i> 7. Zoroslav Spevák Jesenský: (výber z diela) DRÁMA Literárne termíny a pojmy Dejstvo, výstup, osoby v dráme. Dramatické útvary a rozhlasová hra. Školská lektúra 1. Bábkové divadlo pre deti: (výber) 2. Detské ľudové hry: (výber) VEDECKOPOPULÁRNE A INFORMAČNÉ TEXTY 1. Malé formy ľudovej slovesnosti 2. Zo života našich predkov 3. Výber z kníh, encyklopédií, časopisov pre deti a internetu. DOMÁCA LEKTÚRA 1. Slovenské ľudové rozprávky a bájky: (výber) 2. Výber z antológie: <i>Postavím si palác z palacíniek</i>
--	--	---

			Doplnková lektúra (výber z 3 diel) 1. Pozeral/a som detský slovenský film: (voľný výber) 2. Komix podľa výberu 3. Pozeral/a som divadelné predstavenie pre deti
JAZYK	Gramatika (jazyk, fonetika, lexikológia, morfológia)	– chápať vzťah k materinskému jazyku a k jazyku iných národov – poznať zhodu jazykových javov medzi slovenčinou a srbčinou – odlíšiť spisovný jazyk od nárečia – rozlíšiť rozdelenie spoluhlások na tvrdé, mäkké a obojaké – rozlíšiť ohybné slovné druhy – poznať pády a pádové koncovky v korelácii so srbčinou – určiť kategóriu rodu, čísla, pri ohybných slovách	Materinský jazyk a jazyky iných národov. Kontaktové jazyky: slovenčina a srbčina. Spisovný jazyk a nárečia. Tvrdé, mäkké a obojaké spoluhlásky. Ohybné slovné druhy: podstatné mená, prídavné mená, zámená, číslovky, slovesá (vymenovať a poznať v texte). Podstatné mená – pojem a členenie (všeobecné a vlastné) Prídavné mená – stupňovanie prídavných mien. Zámená – osobné zámená. Číslovky – pojem a členenie (základné a radové). Slovesá – slovesné tvary (prítomný, minulý a budúci čas).
	Pravopis	– uplatniť pravopisnú normu pri písaní vybraných slov (typické príklady) – dôsledne uplatniť pravopisnú normu pri písaní veľkého písmena – uplatňovať interpunkčné znamienka – používať <i>Pravidlá slovenského pravopisu</i> a iné pravopisné príručky	Písanie <i>i/y, í/ý</i>. Veľké písmeno v geografických názvoch, názvoch inštitúcií, ustanovizní, organizácií (typické príklady). Interpunkčné znamienka: čiarka (pri vymenovávaní a oslovovaní); úvodzovky (priama reč); pomlčka (namiesto úvodzoviek v priamej reči). Pravopisné príručky.
	Ortoepia	– správne vyslovovať tvrdé	Výslovnosť tvrdých spoluhlások <i>d,t,l,n</i>

		spoluhlásky <i>d,t,l, n</i> pred <i>i, e</i> –správne vyslovovať slová vzhľadom na intonáciu –rozprávať jasne dbajúc na spisovnú jazykovú normu –plynulo a zreteľne čítať nahlas literárne a vecné texty	pred <i>i,e</i> . Intonácia a prestávky v spojení s interpunkčnými znamienkami; intonácia opytovacích viet. Artikulácia: hlasné čítanie textov (individuálne alebo v skupine).
JAZYKOVÁ KULTÚRA		–využívať rôzne slohové postupy: deskripciu (portrét, interiér, exteriér, prírodné javy), rozprávanie v 1. a 3. osobe, dialóg –vedieť sa poďakovať, požiadať o pomoc, počúvať hovoriaceho –určiť časti textu (názov, odseky) –utvoriť hovorový prejav alebo napísaný text o vnímaní prečítaného literárneho diela a na témy z každodenného života a vlastnej predstavivosti –urobiť a predniesť dramatizáciu prečítaného textu podľa výberu, zážitku alebo udalosti z každodenného života –používať slovník pri obohacovaní slovnej zásoby (paralela so srbským jazykom, a pri preklade) –čítať kratší jednoduchý text s porozumením –správne odpísať – kratší text so zadanou úlohou (obmena rodu, čísla, času, slabík...) –zostaviť a napísať pozdrav a blahoželenie –zaspievať priliehavé slovenské ľudové a súčasné populárne detské pesničky –predniesť ľudové koledy a vinše vzťahujúce sa na sviatky alebo ročné obdobia –zapojiť sa do vekuprimeraných detských ľudových hier a tancov –poznať charakteristiky slovenského ľudového odevu (s	Rozprávanie – o zážitkoch, o tom čo videli, čo by si priali. Tvorenie skupiny slov na určenú tému a viet zo zadaných slov. Samostatné rozprávanie (niekoľko viet) o svojom súrodencovi, priateľovi, spolužiakovi, o živote v škole, o svojom zážitku, o nejakej udalosti, v ktorej brali účasť. Opis – enteriéro a exteriéro, ľudí, zvierat, prírodných javov. Poďakovanie, žiadosť o pomoc, účasť v dialógu. Vyjadrenie svojho názoru o prečítanom texte (čo sa mi páčilo a prečo). Názov textu, autor, ústredná postava a jej vlastnosti. Reprodukcia počutého a prečítaného textu alebo rozprávky za pomoci osnovy alebo samostatne. Opis obrázka alebo dejovej postupnosti pomocou členenej ilustrácie. Reprodukcia slovenského filmu, rozprávky, detského divadelného predstavenia podľa zostavenej osnovy. Dramatizácia textu podľa výberu, zážitku alebo udalosti z každodenného života. Používanie slovníka pri obohacovaní slovnej zásoby, paralela so srbským jazykom, kalky, vysvetlenie významu slov v kontexte. Používanie slovníka pri preklade. Hlasné a tiché čítanie, správna diktácia a

	regionálnym zameraním) –zaznamenávať sviatky (v porovnaní so srbskými) –poznať tradičné slovenské zvyky a obyčaje (zabíjačka, Mikuláš, Lucka, oblievačky) a k tomu priliehavé tradičné jedlá	intonácia vety. Odpisovanie kratších viet a textov, charakteristických slov a výrazov, odpisovanie so zadanou úlohou (obmena rodu, čísla, času, slabík...). Písanie pozdravu a blahoželaní. Verejný výstup, prezentovanie vlastnej a tímovej práce. Tradičná slovenská ľudová kultúra.
--	--	--

KORELÁCIA S INÝMI PREDMETMI

Dejepis
 Hudobná kultúra
 Výtvarná kultúra
 Náboženstvo
 Občianska výchova

POKYNY NA REALIZÁCIU PROGRAMU

Učebné osnovy slovenského jazyka s prvkami národnej kultúry obsahujú tri vzdelávacie oblasti: literatúru, jazyk a jazykovú kultúru. Rozdelenie hodín sa neodporúča podľa vzdelávacích oblastí, ba naopak, na každej hodine by sa mala venovať náležitá pozornosť kultúre vyjadrovania žiakov, národnej tradícii, zvykom, obyčajam a kultúre Slovákov v Srbsku. Teda, všetky tri oblasti sa navzájom integrujú a ani jedna sa nemôže vyučovať oddelene a bez vzájomnej spätosti s inými oblasťami.

Učebné osnovy slovenského jazyka založené sú na vzdelávacích výkonoch, respektíve na procese učenia a žiackych výkonoch. Vzdelávacie výkony predstavujú opis zjednotených vedomostí, zručností, postojov a hodnôt, ktoré žiak buduje, rozširuje a prehĺbuje prostredníctvom troch vzdelávacích oblastí tohto vyučovacieho predmetu.

I. PLÁNOVANIE VYUČOVACIEHO PROCESU A UČENIA

Učebné osnovy zamerané na výkony umožňujú učiteľovi väčšiu voľnosť, viac možností v tvorení vyučovacieho procesu a učenia. Úlohou učiteľa je, aby kontextualizoval daný program potrebám konkrétnej triedy majúcej na zreteli: poznávaciu úroveň slovenského jazyka, zloženie triedy a charakteristiky žiakov; učebnice a iné učebné materiály, ktoré bude používať; technické podmienky, vyučovacie prostriedky a médiá, ktorými škola disponuje; rezorty, možnosti, ako i potreby lokálneho prostredia, v ktorom sa škola nachádza. Vychádzajúc z daných výkonov a obsahov, učiteľ najprv tvorí svoj ročný globálny plán práce, z ktorého neskoršie bude rozvíjať

svoje operatívne plány. Výkony definované podľa oblastí, uľahčujú učiteľovi sfunkčnenie výkonov na úrovni konkrétnej vyučovacej jednotky. Teraz má učiteľ pre každú oblasť definované výkony. Od neho sa očakáva, že pre každú vyučovaciu jednotku vo fáze plánovania a písania prípravy na hodinu definuje diferencované výsledky práce žiakov: tie, ktoré by všetci žiaci mali dosiahnuť, tie, ktoré by väčšina žiakov mala dosiahnuť, a tie, ktoré by mali iba niektorí žiaci dosiahnuť. Takýmto spôsobom sa dostane nepriamy vzťah so štandardmi na troch úrovniach žiackych výkonov. Zároveň pri plánovaní treba mať na zreteli, že sa výkony rozlišujú, že sa niektoré ľahšie a rýchlejšie môžu realizovať, ale pre väčšinu výkonov (najmä v oblasti literatúry) potrebné je omnoho viac času, viacej rozličných aktivít a prác na rôznych textoch. Vo fáze plánovania vyučovacieho procesu je veľmi dôležité mať na zreteli, že učebnica je iba vyučovacím prostriedkom a že neurčuje obsah vyučovacieho predmetu. Preto k obsahu učebníc treba pristúpiť selektívne. Pritom učebnica je len jedným z možných prameňov vedomostí a učiteľ žiakom umožňuje prehľad a vlastnú skúsenosť v používaní iných prameňov poznania. Pri plánovaní vyučovacieho procesu treba prihliadať na predbežné vedomosti, skúsenosti, intelektuálne schopnosti a na záujmy žiaka. Nevyhnutné je dať dôraz na rozširovanie slovnej zásoby a možnosti využívať jednotlivé kultúrne podujatia a sviatky, ktoré sa ponúkajú v daných prostrediach, s cieľom formovania predstáv o živote Slovákov v minulosti, o tradíciách a kultúre, ktorá slovenskú menšinu na týchto priestoroch charakterizuje. Odporúča sa porovnávať zaznamenávanie určitých sviatkov so zaznamenávaním sviatkov iných menšín, ktoré žijú spolu so Slovákami v daných lokalitách.

II. REALIZÁCIA VYUČOVACIEHO PROCESU A UČENIA

LITERATÚRA

Základ programu z literatúry tvoria texty z lektúry. Lektúra je rozvrhnutá podľa literárnych druhov – lyrika, epika, dráma a zároveň obohatená výberom neliterárnych, vedecko popularných a informatívnych textov. Povinná časť lektúry pozostáva hlavne z častí, ktoré patria do základného národného korpusu, ktorý je obohatený aj súčasnými aktuálnymi dielami. Výber diel je v najväčšej miere založený na princípe vekovej primeranosti.

Práca s textom

Rozlišovanie: rozprávky (ľudové a autorské), bájky, básne, porekadlá a príslovia, hádanky, rečňovanky.

Čítanie – kratších slovenských ľudových rozprávok, textov z umeleckej tvorby, piesní, básní, bájok.

Nacvičovanie plynulého čítania s porozumením, ktoré sa rovná hovoru. Pri spracovaní básní treba nacvičovať umelecký prednes.

Od žiakov v tomto veku treba očakávať, že budú vedieť postrehnúť priebeh udalosti, hlavnú a vedľajšie postavy, čas a miesto konania deja, začiatok, zauzlenie a rozuzlenie, dejovú postupnosť, opis okolia a ľudí; posolstvo prísloví; ponaučenie bájok porovnávať s udalosťami zo života. Všimáť si fantastické prvky v rozprávkach a prenesený význam v bájkach.

Odporúča sa žiakom prezentovať populárne detské a ľudové piesne, sledovať detské časopisy (písanie krátkych literárnych prác do časopisov), spoločné pozeranie a rozbor aspoň jedného divadelného predstavenia a filmu pre deti v slovenskej reči.

Texty z doplnkovej časti programu majú poslúžiť učiteľovi aj pri spracovaní učiva z gramatiky, tiež na spracovanie a upevňovanie obsahov z jazykovej kultúry. Diela, ktoré učiteľ nespracuje, má navrhnúť žiakom na čítanie vo voľnom čase.

Nový program je založený na väčšej integrácii literárnych a neliterárnych diel. Korelácia je umožnená adekvátnym kombinovaním povinných a nepovinných diel.

Okrem korelácie medzi textami učiteľ má umožniť vertikálnu koreláciu. Tiež má byť oboznámený s obsahmi slovenského jazyka z predchádzajúcich ročníkov, čo umožňuje dodržiavať princípy postupnosti a systematickosti.

Učiteľ má poznať obsahy predmetu z prírody a spoločnosti pre 3. a 4. ročník (príklad: *Sťahovanie Slovákov na Dolnú zem...*), tradičnú a súčasnú duchovnú kultúru Slovákov s dôrazom na zvyky a obyčaje Slovákov v Srbsku.

Horizontálnu koreláciu učiteľ nadväzuje predovšetkým na vyučovanie srbského jazyka, dejín, výtvarnej kultúry a hudobnej kultúry, náboženstva a občianskej výchovy.

Vzdelávacie výkony späté s oblasťou literatúry založené sú na čítaní. Rôzne obmeny pri čítaní sú základným predpokladom, aby žiaci vo vyučovaní získavali vedomosti a aby sa úspešne uvádzali do sveta literárneho diela. V piatom ročníku pestuje sa predovšetkým zážitkové čítanie a žiaci sa postupne uvádzajú do bádateľského čítania.

JAZYK

Vo vyučovaní jazyka žiaci sa uschopňujú pre správnu ústnu a písomnú komunikáciu v spisovnom slovenskom jazyku.

Keď sa v obsahoch programu uvádzajú vyučovacie jednotky, ktoré žiaci už spracovali v nižších ročníkoch, stupeň osvojenosti a uplatnenosti spracovaného učiva sa overuje, opakuje a nacvičuje na nových príkladoch, ktoré predchádzajú spracovaniu nových obsahov, pričom sa zabezpečuje kontinuita práce a systematickosť v nadväzovaní nového učiva na získané vedomosti.

Nevyhnutné je, aby učiteľ vždy mal na zreteli význam priliehavých a systematických cvičení, lebo učivo sa nepovažuje za zdolané, kým sa dobre nenacvičí. To znamená, že cvičenia majú byť súčasťou spracovania učiva, uplatnenia, opakovania a upevňovania vedomostí.

Pravopis

Pravopisné pravidlá sa osvojujú prostredníctvom systematických cvičení (pravopisné diktáty, oprava textu, testy s otázkami z pravopisu atď.). V kontexte pravopisných cvičení žiaduce je občas zapojiť aj otázky, ktorými sa overuje ortografia (správne písanie písmen).

Treba podnecovať žiakov, aby sami zisťovali a opravovali pravopisné chyby, SMS komunikácií, ako aj pri rôznych typoch komunikácie prostredníctvom internetu.

Žiakov treba usmerňovať, aby používali pravidlá a príručky slovenského pravopisu. Žiaduce je, aby učiteľ mal tieto príručky na hodine vždy, najmä keď sa spracuje učivo z pravopisu a usmerňoval žiakov používať uvedené príručky.

Ortoepia

Učiteľ má neustále poukazovať na dôležitosť správnej výslovnosti, ktorá sa upevňuje prostredníctvom určitých ortoepických cvičení. Ortoepické cvičenia netreba realizovať ako osobitné vyučovacie jednotky, ale spolu so spracovaním tém z gramatiky; prízvuk vo vete sa môže nadväzovať na kultúru vyjadrovania, nácvik prednesu básne a pod. Používaním auditívnych záznamov žiakov treba zvykať na správnu výslovnosť, melodickosť, dikciu

Niektoré ortoepické cvičenia sa môžu konať aj pri zodpovedajúcich témach z literatúry: napr. artikulácia sa môže nacvičovať pri jazykolamoch, keď sa spracúvajú ako časť z ľudovej slovesnosti; prízvuk, tempo, rytmus, intonácia a prestávky sa môžu nacvičovať čítaním nahlas úryvkov z lektúry (podľa výberu učiteľa alebo žiaka) atď. Ako ortoepické cvičenia treba využívať aj prednes spamäti naučených úryvkov z poézie a prózy (pomocou auditívnych učebných prostriedkov).

JAZYKOVÁ KULTÚRA

Rozvíjať jazykovú kultúru je jedna z najdôležitejších úloh vyučovania materinského jazyka s prvkami národnej kultúry. Aj keď je táto oblasť vyučovania v programe určená ako osobitná oblasť, musí sa využívať tak pri spracovaní literárnych textov, ako aj pri vyučovaní gramatiky a pravopisu. Spracovanie literárneho textu a učenie gramatiky a pravopisu spisovného jazyka musí zahrňovať aj obsahy, ktoré prispievajú k pestovaniu kultúry ústneho a písomného vyjadrovania.

V tejto vekovej kategórii od žiakov treba očakávať poznanie nasledujúcich oblastí: *Rozprávanie* – o zážitkoch, o tom čo videli, čo by si priali. Odprúčané témy na spracovanie: Širšia rodina. Príbuzenské vzťahy. Životopisné údaje. Hostia. Jedálny lístok. Návštevy. Môj priateľ – moja priateľka. Pracovný deň žiaka. Voľný čas. Záluby. Kniha. TV a rozhlas. Rozprávky starej matere a starého otca. Časti tela – podrobnejšie. Chráňme prírodu – zvieratá a rastliny. Počasie. Ročný kolobeh v prírode. Povolania a remeslá. Rodná reč. Láska k rodnej reči. Najdôležitejšie slovenské vojvodinské manifestácie pre deti – festivaly a prehliadky. Časopis *Zornička*. Návšteva priateľa v Novom Sade. Telefonická konverzácia. Doprava. Športy. Kupujeme počítač. Významné sviatky a dátumy pre slovenskú menšinu. Slovenské kultúrne, informačné a náboženské inštitúcie. Planéta Zem. Kontinenty, strany sveta. Kam by som chcel(a) cestovať. Pesničky, dialógy, scénky, dielne na vylepšenie konverzácie. Komiks. Pexeso.

Od žiakov sa naďalej očakáva tvorenie skupiny slov pre určenú tému a viet zo zadaných slov. Majú vedieť vyjadriť svoj názor o prečítanom texte (čo sa mi páčilo a prečo), jeho názov, autora, ústrednú postavu a jej vlastnosti. Majú sa vedieť poďakovať, požiadať o pomoc. Majú samostatne porozprávať niekoľko viet o svojom súrodencovi, priateľovi, spolužiakovi, o živote v škole, porozprávať svoj zážitok, nejakú udalosť, v ktorej brali účasť...

Reprodukcia – počutého a prečítaného textu alebo rozprávky za pomoci osnovy alebo samostatne. Opísať obrázok alebo postupný dej pomocou členenej ilustrácie. Vedieť reprodukovať za pomoci osnovy sledovaný slovenský film, rozprávku alebo detské divadelné predstavenie, scénu alebo oslavu.

Opis – enteriéru a exteriéru, ľudí, zvierat, prírodných javov.

Dialóg – rozprávanie o udalosti prostredníctvom vynechania slov opisu; priama a nepriama reč. Majú povedať samostatne a súvisle najmenej 8 viet o obrázku, precvičenej téme a viesť dialóg.

Dávať dôraz na interpunkciu (bodka, čiarka, výkričník, otáznik).

Dramatizácia – kratšieho textu podľa výberu, zážitku alebo udalosti z každodenného života (situáciu v knižnici, v obchode, na pošte, u školského pedagóga...); čítanie podľa úloh a striedania úloh.

Rozhovor – prihliadať na rozvoj slovníka každodennej konverzácie, obohacovanie aktívnej slovnej zásoby, frazeológia. Frekventné vety z každodenného života. Rozličné tvary vyjadrovania, vynachádzavosť, dôvtip. Cvičenia so zmenou a dopĺňaním viet.

Slovník – použitie slovníka pri obohacovaní slovnej zásoby, paralela so srbským jazykom, kalky, vysvetlenie významu slov v kontexte. Obohacovanie slovnej zásoby žiakov pomocou didaktických hier z jazyka, rébusov, dopĺňovačiek, prešmyčiek, hlavolamov,... Písanie vlastného slovníka menej známych slov a výrazov.

Čítanie – Hlasné a tiché čítanie, správna dikcia a intonácia vety. Melódia vety. Slová, v ktorých nastáva spodobovanie spoluhlások.

Odpisovanie – kratších viet a textov, charakteristických slov a výrazov, odpisovanie so zadanou úlohou (obmena rodu, čísla, času, slabík...). Písanie krátkej slohovej práce podľa osnovy alebo zadaných otázok v rozsahu 6 – 8 viet; písanie pozdravu a blahoželania.

Žiaci si majú osvojiť aktívne približne 300 slov a frazeologických spojení. Pasívna slovná zásoba má byť na každej úrovni vyššia ako aktívna.

Ako mimovyučovacie čítanie sa odporúčajú časopisy pre deti a mládež, slovenská detská literatúra a ľudová slovesnosť.

Od žiakov očakávame, aby vedeli aspoň 4 básne, 5 slovenských ľudových piesní a súčasné populárne detské pesničky, hádanky, riekanky, niektoré porekadlá a príslovia, predniesť ľudové koledy a vinše vzťahujúce sa na sviatky alebo ročné obdobia, dve krátke prózy v rozsahu 6 – 8 riadkov a 4 krátke dialógy alebo účasť v detskom divadelnom predstavení. Žiaci by sa podľa možnosti, mali zapojiť do vekuprimeraných detských ľudových hier a tancov, mali by poznať charakteristiky slovenského ľudového odevu (s regionálnym zameraním), zaznamenávať sviatky (v porovnaní so srbskými), poznať tradičné slovenské zvyky a obyčaje (zabíjačka, Mikuláš, Lucka, oblievačky) a k tomu priliehavé tradičné jedlá.

Prvky národnej kultúry a tradície

Zoznamovanie detí so základmi dejín slovenskej menšiny v Srbsku (presídľovanie, kultúrne, vzdelanostné, cirkevné a hospodárske snahy, vrcholné kultúrne výsledky, relevantné organizačné formy a inštitúcie...), sprostredkovanie poznatkov, ale i pestovanie emočného vzťahu k tradícii, kultúre, obyčajom a zvykom slovenskej menšiny vo Vojvodine, Srbsku, ale i na celej Dolnej zemi (folklór, remeslá, ľudová slovesnosť, divadlo, literatúra, hudba, tradičné detské hry, obyčaje, demonológia...), no nie v zmysle romantického tradicionalizmu a paseizmu, ale vždy v relácii k budúcnosti, rozvoju a modernizácii. Na minulosť sa opierať, do budúcnosti sa pozeráť. Sprostredkovať deťom poznatky o slovenskej komunite v Srbsku (osady, inštitúcie a organizácie, osobnosti, mená, priezviská, pôvod...), ale i o stykoch s inými etnickými skupinami a kultúrami, o prínosoch Slovákov tunajšiemu prostrediu (v školstve, kultúre, umení, architektúre...). Snažiť sa slovenskú identitu a sebaúctu pestovať subtilne, nie prostredníctvom hesiel a fráz, ale na konkrétnych príkladoch, spájať pritom poznatky s emočným nasadením, vždy ale so zreteľom na menšinové a ľudské práva, na európsky kontext, tiež na interetnickú úctu, toleranciu a interakciu.

DIDAKTICKÉ POKYNY

Keď ide o tento predmet, musí sa mať na zreteli podstatná úloha: naučiť žiakov pekne rozprávať po slovensky, čítať, písať a získať zručnosť v jazykovej správnosti. Musia sa mať vždy na zreteli predvedomosti žiakov a na ne sa musí vždy sústavné nadväzovať. Na každej hodine si má učiteľ zvoliť diferencovaný prístup, lebo sú žiaci vekovo zmiešaní a prichádzajú s rozličnými jazykovými kompetenciami.

Gramatika sa má podávať v implicitnej podobe, namiesto opravovania chýb sa využíva modelovanie správneho rečového variantu. Neodmysliteľné je vytvorenie príjemnej atmosféry, ktorá predpokladá partnerský vzťah medzi učiteľom a žiakom a má pomôcť prekonať psychickú bariéru pri aktivizácii získaných rečových zručností, schopností a návykov. Každý jazykový prostriedok sa demonštruje v určitom kontexte, nie izolovane. V nácviku rečových zručností majú dominovať rozličné formy dialógov v interakcii učiteľ – žiak a žiak – žiak. K požiadavkám na spôsob vyjadrovania žiaduca je jednoduchosť, prirodzenosť, spontánnosť a jazyková správnosť.

III. SLEDOVANIE A HODNOTENIE VYUČOVANIA

Sledovanie a hodnotenie výsledkov postupovania žiaka je vo funkcii dosiahnutia výkonov a začína základným hodnotením úrovne, na ktorej sa žiak nachádza podľa toho, čo sa bude brať do ohľadu pri hodnotení

procesu jeho postupovania, ako aj známka. Každá aktivita je dobrá príležitosť na hodnotenie postupovania a získavanie spätnej informácie. Každá vyučovacia hodina a každá aktivita žiaka je príležitosťou pre formatívne hodnotenie, totiž zaznamenanie postupovania žiaka a usmerňovanie na ďalšie aktivity.

Formatívne hodnotenie je zložkou súčasného prístupu vyučovaniu a znamená hodnotenie vedomostí, zručností, postojov a správania, ako aj rozvíjania zodpovedajúcej kompetencie diferencovane, počas vyučovacích hodín a v priebehu učenia. Výsledok takého hodnotenia dáva spätnú informáciu ako učiteľovi, tak aj žiakovi o tom, ktoré kompetencie sú dobre zvládnuté a ktoré nie, ako aj o účinnosti zodpovedajúcich metód, ktoré učiteľ uplatnil na uskutočnenie cieľa. Ako formatívne hodnotenie sa chápe zbieranie údajov o dosiahnutých výsledkoch žiaka a najčastejšie techniky sú: realizácia praktických úloh, sledovanie a zapisovanie aktivít žiaka v priebehu vyučovania, priama komunikácia medzi žiakom a učiteľom, evidencia pre každého žiaka, (mapa postupovania) atď. Výsledky formatívneho hodnotenia na konci vyučovacieho cyklu majú byť vyjadrené číselnou známku.

Práca každého učiteľa je zložená z plánovania, uskutočnenia a sledovania a hodnotenia. Dôležité je, aby učiteľ sústavne sledoval a hodnotil diferencovane, okrem dosahov žiakov aj proces vyučovacích hodín a učenia, ako aj seba a svoju vlastnú prácu. Všetko, čo sa ukáže ako dobré a užitočné, učiteľ bude aj naďalej využívať vo svojej praxi vyučovania, a všetko to, čo sa ukáže ako nedostatočne účinné a efektívne, malo by sa zdokonaľiť.

4. УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА ПРЕПОРУЧЕНЕ ВРСТЕ АКТИВНОСТИ И НАЧИНИ ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА

Препоручене врсте активности у образовно-васпитном раду дате су у наставним програмима за сваки обавезни и изборни предмет у делу *Упутство за остваривање програма*

5. ПРЕПОРУКЕ ЗА ПРИПРЕМУ ИНДИВИДУАЛНОГ ОБРАЗОВНОГ ПЛАНА ЗА УЧЕНИКЕ КОЈИМА ЈЕ ПОТРЕБНА ДОДАТНА ОБРАЗОВНА ПОДРШКА

5.1. Индивидуални образовни план за социјално ускраћене ученике и ученике са сметњама у развоју и инвалидитетом

Индивидуални образовни план се припрема за ученике којима је услед социјалне ускраћености, сметњи у развоју, инвалидитета, каснијег укључивања у школовање, недовољног познавања језика и других разлога потребна додатна образовна подршка. Циљ индивидуалног образовног плана јесте постизање оптималног укључивања таквих ученика у редован образовно-васпитни рад и њихово осамостаљивање у вршњачком колективу. За сваког ученика појединачно, према његовим специфичним потребама и могућностима, припрема се прилагођен начин образовања који обухвата индивидуални образовни план, програм и начин рада који садрже: 1) дневни распоред активности часова наставе у одељењу; 2) дневни распоред рада са лицем које пружа додатну подршку и учесталост те подршке; 3) циљеве образовно-васпитног рада; 4) посебне стандарде постигнућа и прилагођене стандарде за поједине или све предмете са образложењем за одступање; 5) програм по предметима, у коме је прецизирано који садржаји се обрађују у одељењу, а који у раду са додатном подршком; 6) индивидуализован начин рада наставника, избор адекватних метода и техника образовно-васпитног рада. Индивидуални образовни план доноси педагошки колегијум на предлог стручног тима за инклузивно образовање. Тим за инклузивно образовање чине одељењски старешина и предметни наставници, стручни сарадник школе, родитељ/старатељ, а по потреби педагошки асистент и стручњак ван школе, на предлог родитеља/старатеља. Родитељ/старатељ даје сагласност за спровођење индивидуалног образовног плана. Наставник при планирању свог рада у одељењу усклађује свој план са индивидуалним образовним планом ученика. Спровођење индивидуалних образовних планова прати просветни саветник.

5.2. Индивидуални образовни план за ученике са изузетним способностима

За ученике са изузетним способностима припрема се индивидуални образовни план, програм и начин рада којим се утврђује обогаћен начин образовања и васпитања који садржи: 1) дневни распоред активности часова наставе у одељењу; 2) дневни распоред рада са лицем које пружа додатну подршку и учесталост те подршке; 3) циљеве образовно-васпитног рада; 4) посебне стандарде постигнућа и прилагођене стандарде за поједине или све предмете са образложењем за одступање; 5) програм по предметима, прецизирано који садржаји се обрађују у одељењу, а који у раду са додатном подршком; 6) индивидуализован начин рада наставника, избор адекватних метода и техника образовно-васпитног рада

6. НАЧИН ПРИЛАГОЂАВАЊА ПРОГРАМА

6.1. Начин прилагођавања програма предмета од значаја за националну мањину

У настави предмета од значаја за националну мањину (историја, музичка култура и ликовна култура) изучавају се додатни садржаји који се односе на историјско и уметничко наслеђе одређене мањине. Од наставника се очекује да, у оквирима дефинисаног годишњег фонда часова, обраде и додатне садржаје, обезбеђујући остваривање циља предмета, стандарда постигнућа ученика на сва три нивоа и дефинисаних исхода. Да би се ово постигло веома је важно планирати и реализовати наставу на тај начин да се садржаји из културно-историјске баштине једне мањине не посматрају и обрађују изоловано, већ да се повезују и интегришу са осталим садржајима програма користећи сваку прилику да се деси учење које ће код ученика јачати њихов осећај припадности одређеној националној мањини.

6.2. Начин прилагођавања програма за двојезично образовање

Школа, у складу са неопходним условима за рад у двојезичној настави и квалификованим стручним кадром, одређује предмете, фонд часова који ће се реализовати на страном језику као и начин остваривања наставе која се одвија на страном језику.

7. ДРУГА ПИТАЊА ОД ЗНАЧАЈА ЗА ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВНИХ ПРОГРАМА

7.1. Упутство за остваривање слободних наставних активности

Слободне наставне активности школа планира Школским програмом и Годишњим планом рада. Оне могу бити из природних или друштвених наука, уметности и културе, технике, као и других области у складу са интересовањима ученика, просторним и људским ресурсима. Школа је у обавези да ученицима понуди листу од три слободне наставне активности, а ученик обавезно бира једну од њих и похађа током целе школске године. Слободне наставне активности реализују се по програму који припрема школа или по програмима који су претходно донети као изборни (нпр. свакодневни живот у прошлости, цртање, сликање, вајање, чувари природе и сл.). Сврха ових активности је оснаживање ученика да препознају своја интересовања и способности које су важне за професионални развој и доношење одлука за наставак школовања и зато ученици могу сваке године бирати различите слободне наставне активности. Наставу треба тако организовати да ученици имају што више могућности за активно учешће, за интеракцију са другим ученицима, коришћење различитих извора информација и савремених технологија.

7.2. Упутство за остваривање ваннаставних активности

Школа је у обавези да својим Школским програмом и Годишњим планом рада предвиди различите програме ваннаставних активности у складу са интересовањима ученика, ресурсима и просторним могућностим. Поред организације излета, екскурзије, посета изложбама и сарадње са локалном самоуправом, ученицима треба понудити већи број друштвених, техничких, хуманитарних, спортских и културних активности. Наставници, одељенске старешине и стручни сарадници кроз свој непосредни рад са ученицима упознају их са понудом ваннаставних активности, њиховим садржајем, начином рада и

сврхом. Такође, потребно је да и родитељи буду упознати са понудом школе и мотивисани да њихова деца изабере оне активности које им највише одговарају.

План и програм ваннаставних активности школа сама припрема у складу са исказаним интересовањима ученика и својим могућностима. Избор начина рада треба да буде у функцији подстицања активног учешће ученика и њихове самосталности. Неке активности могу бити тако организоване да их заједнички воде два и више наставника (на пример: драма, покрет, музика).

Учешће ученика у друштвеним, техничким, хуманитарним, спортским и културним активностима доприноси многим важним исходима образовања и васпитања, као што су:

- задовољење различитих образовних потреба и интересовања ученика;
- препознавање професионалних способности и интересовања, упознавање са светом рада;
- надоградња исхода који се остварују у оквиру редовне наставе и допринос развоју међупредметних исхода;
- унапређивање различитих способности (интелектуалне, физичке, креативне, радне...);
- јачање капацитета ученика за разликовање безбедног од небезбедног понашања и заштиту од ризичног понашања;
- подстицање хуманог и одговорног односа према себи, другима и окружењу, јачање осетљивости за оне којима је потребна помоћ (нпр. стари и болесни);
- унапређивање различитих врста писмености (језичке, медијске, културне, научне...);
- култивисање коришћења слободног времена;
- подстицање интеркултуралног дијалога;
- разумевање концепта инклузије и јачање осетљивости за различитост;
- јачање генерацијских веза између ученика различитих одељења без компетитивности;
- релаксација, растерећење напетости ученика, самоисказивање;
- јачање везе са локалном заједницом;
- развој осећања припадности својој школској заједници;
- подстицање самосталности, проактивности и предузимљивост;
- припрема за решавање различитих животних ситуација;
- промоција школе и њеног идентитета.

Школа треба да настоји да резултати рада ученика у оквиру ваннаставних активности постану видљиви како у оквиру школе тако и шире као што су организовање представа, изложби, базара, објављивање на сајту, смотре стваралаштва, спортски сусрети и др.